

דפי עבודה ללימוד ספר מלכים

ד"ר שמחה פישר

משרד החינוך התרבות והספורט

אישור מס' 3103

אוסר בתאריך י"ב בתמוז תשס"ה 19.7.05

המכללה האקדמית לחינוך
תל אביב

ד"ר שמחה פישר

דפי עבודה ללימוד ספר מלכים

בהוצאת מכללת המכללה האקדמית לחינוך

רח' הזרם 10 תל אביב ת.ד. 8376 טל. 03-5128555

באישור משרד החינוך

מספר אישור 3103

אושר בתאריך י"ב תמוז תשס"ה - 19.7.05

© כל הזכויות שמורות

למחבר ולמכללת "תלפיות"

תל-אביב, רח' הזרם 10 ת.ד. 8376

טל. 03-5128555

אין להעתיק ספר זה כולו או מקצתו בכל צורה שהיא
ללא אישור בכתב מאת ההוצאה

© All Rights Reserved

No parts of this book may be reproduced in any form
without permission in writing from the Publisher.

Printed in Israel 2005

מס"ב ISBN 965-90734-1-0

גרפיקה : חיה ליפשיץ – סטודיו אורקם
עטיפה וחידות : רזי פלדמן

לוחות : אורקם

נדפס בדפוס יד החמישה כפר חב"ד

תשס"ה - 2005

**וְזָסַד יְהוָה, מִעוֹלָם וְעַד-עוֹלָם עַל-יְרֵאָיו;
וַיַּדְקֵתוּ לְבָנֵי בָנִים**

(תהלים ק"ג)

לנכדינו היקרים לאי"ט

יותם אריה נ"י

אסף חן נ"י

מעין חנה תחי'

זהר אליהו נ"י

עמית רם נ"י

ענת שושנה תחי'

יהי נועם ה' עליכם

שלמי תודה

לחברי וידידי הרב **דב שחור** שליט"א על שערך, התקין והביא לדפוס, על שעמל וטרח הרבה מתוך מסירות רבה כדי להוציא ספר מתוקן זה מתחת ידיו. נסיונו האישי ועצותיו המועילות היו לי לעזר רב! יברך ה' חילו ופועל ידיו ירצה.

לראש מכללת "תלפיות", מר **בנימין בהגון**, למנכ"ל המכללה, מר **יעקב סולר** ולכל צוות המינהלה, על העזרה והעידוד להביא ספרים אלו לרשות הרבים, למורי ישראל ולתלמידיהם.

למנהלת בייס "הרא"ה", רמת גן, הגב' **נילי אביטל** תח"י, על שקראה את כתב היד של מלכים א' והעירה הערות חשובות. יישר חילך לאורייתא.

לגב' **רחל זיתון** תח"י ולכל צוות ספריית "תלפיות" על שהעמידו לרשותי כל מה שביקשתי ועזרו לי מתוך רצון ושמחה לעסוק במלאכת קודש.

לברוכת הכשרונות, הגב' **רזי פלדמן** תח"י, על עיצוב העטיפה, על החידות המצוירות שהתלמידים אוהבים במיוחד. יישר כוח.

ואחרונה חביבה, ברכת תודה מיוחדת חייב אני ל**מירב זיגדון** תח"י, בוגרת מכללת "תלפיות", על אשר עזרה לי במסירות ללא גבול מתוך חדות היצירה והעשייה ומתוך ענווה רבה. יהי נועם ה' עליה ויצליח ה' דרכה.

המפות מתפרסמות באדיבות:

- אטלס כרטא ירושלים
- קרן קיימת לישראל, מחלקת פרסומים, ארכיון הצילומים ירושלים
- גב' עירית זהרונ, תל-אביב
- מר עזריה אלון, קיבוץ בית השיטה
- חב' פלפוט הרצליה
- החברה הממשלתית למדליות ולמטבעות, ירושלים
- משרד הביטחון, במחנה, הקריה, תל-אביב
- מוסד ביאליק, ירושלים

עשינו ככל יכולתנו לאתר את בעלי הזכויות של הצילומים ושל כל חומר ממקורות חיצוניים. אנו מתנצלים על כל השמטה או טעות, ואם יובאו לידיעתנו נפעל לתקן במהירות הבאות.

התוכן

חלוקת ספר מלכים ליחידות לימוד

מס' היחידה	שם היחידה	פרקי היחידה	מספר העמוד
1	"יחי המלך שלמה"	מלכים א', א' – ב'	11
2	"וה' נתן חכמה לשלמה"	ג' – ה', טו	23
3	"ויבן בית לה'"	ה', טז – ח'	37
4	"ויגדל שלמה מכל מלכי הארץ לעושר ולחכמה" (מלכות שלמה בתפארתה)	ט' – י'	51
5	"ויהי לעת זקנת שלמה..." במבחן התוצאה	י"א	59
6	"מה לנו חלק בדוד ולא נחלה בבן ישי לאהליך ישראל", התפלגות הממלכה, תקופת רחבעם – ירבעם	י"ב – י"ד	65
7	"ויעש אסא הישר בעיני ה' כדוד אביו" (מלכות אסא ותקופתו ובתי המלוכה בישראל בתקופת מלכותו)	ט"ו – ט"ז	79
8	"עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים?" מעשה אליהו הנביא בתקופת אחאב המלך	י"ז – י"ט	89
9	"אל יתהלל חוגר כמפתח" (מלחמת אחאב בארם)	כ'	109
10	"הרצחת וגם ירשת?!"	כ"א	119
11	"ואיש משך בקשת לתומו ויכה את מלך ישראל" (הסיבוב השלישי במלחמות ישראל – ארם)	כ"ב, א – נא	127
12	"המבלי אין אלקים בישראל אתם הולכים לדרוש בבעל זבוב..." (מעשה אחזיה)	כ"ב, נב – מל"ב א'	135

מס' היחידה	שם היחידה	פרקי היחידה	מספר העמוד
13	"ויהי בהעלות ה' את אליהו בסערה השמים" (חילופי משמרות אליהו – אלישע)	מלכים ב', ב'	139
14	"פה אלישע אשר יצק מים על ידי אליהו" (מלחמת שלושת המלכים במואב).	ג'	149
15	"יש נביא בישראל" (מעשי ההצלה של אלישע)	ד' – ו', ז'	155
16	"ומלך ארם היה נלחם בישראל" (פעולותיו של אלישע בימי המצוקה המדינית)	ו', ח – ח', ו'	167
17	"הראני ה' אותך מלך על ארם" (פרסומו של אלישע מעבר לגבולות ישראל)	ח', ז' – כט	179
18	"ויתקשר יהוא בן יהושפט בן נמשי אל יורם"	ט' – י'	191
19	כיצד ניצלה שושלת בית דוד?	י"א – י"ב	203
20	תולדות בית יהוא ובמקביל תולדות מלכי יהודה (אמציה ועזריה)	י"ג – ט"ו, יב	209
21	"ויגל ישראל מעל אדמתו אשורה עד היום הזה" (מלכי ישראל ומלכי יהודה בתקופה זו)	ט"ו, יג – י"ז	219
22	דברי ימי חזקיהו מלך יהודה	י"ח – כ'	229
23	מאיגרא רמא לבירא עמיקתא מלכות מנשה ואמון בנו	כ"א	245
24	תקופת יאשיהו – ניסיון רוחני ומדיני אחרון להציל את יהודה מהחורבן	כ"ב – כ"ג, ל	249
25	"ויגל יהודה מעל אדמתו" (חורבן הבית וגלות יהודה)	כ"ג, לב – כ"ה, ל	257
26	הדרך על ספר מלכים	כל הספר	269

אל התלמיד

לפניך דפי עבודה שמטרתם לעזור לך בלימוד ספר מלכים.
הספר עוסק בתקופה סוערת בחיי עם ישראל. מעט מאוד שנים של שקט, שלווה ונחת, בנייה והתפתחות חומרית ורוחנית, שבמרכזה בית המקדש. ולעומתה שנים של מלחמות ומצוקות שונות ומשונות.

הספר מספר לנו על תקופה של למעלה מארבע מאות שנה. בתחילתו אנו נפרדים מדוד המלך והשלטון עובר למלכות בית דוד, מלך אחרי מלך, עד החורבן. משלמה המלך בונה המקדש, ועד צדקיהו המלך, שבתקופתו בא חורבן בית המקדש והגליית שארית ישראל לבבל.

שתי נקודות מרכזיות מאפיינות תקופה ארוכה זו:

האחת – תקופת אחדות ישראל, מלכות אחת, מלך אחד, מרכז אחד ובית מקדש אחד. זוהי התקופה הקצרה.

השנייה – תקופת הפירוד. ארץ ישראל מחולקת לשניים: מלכות יהודה ומלכות ישראל. שתי מלכויות אחיות שאמורות היו לחיות זו בצד זו, עד שיבוא הזמן להתאחד שוב. הזמן הזה עוד לא הגיע. במלכות יהודה עברה המלוכה מאב לבן והייתה לרוב יציבות שלטונית. במלכות ישראל התחלפו השושלות ולא בדרך תקינה, לרוב בדרך של מהפכות ובסכסוכים בין האחים. התוצאה הייתה כמו בפתגם בארמית: "כד איתא תיגרא בין אחיה, מתיתבן נוכריא" (ובתרגום: מריבה בין אחים - מטיבה עם הנוכרים).

בסופו של דבר, שתי הממלכות יורדות מגדולתן ומגיעות לסוף דרכן. מלכות ישראל נכבשת על ידי אשור, והיא נהרסת. רוב תושביה גולים לארצות רחוקות ועקבותיהם נאבדו.

* כל הנאמר בדפי עבודה בלשון זכר, מכוון כמובן גם לתלמידות כלתלמידים.

לאחר כמאה עשרים שנה לחורבן מלכות שומרון, מלכות יהודה גם היא נכבשת על ידי מעצמה אחרת – בבל. בית המקדש נהרס ונשרף. יעברו שבעים שנה עד שבית המקדש השני ייבנה, אבל זה כבר לא יהיה בספר שלנו.

אנו לומדים את התקופה הזאת לא רק כדי לדעת ולהכיר את תולדות אבותינו בעבר, אלא גם ובעיקר, כדי ללמוד מהם מוסר השכל לכלל ולפרט וגם להפיק לקחים לגבי דורנו.

דפי עבודה אלה יעזרו לך להכיר את תקופת המלכים, ויחד עם המורה הם יסייעו בידך **להבין הבנה טובה ומקיפה** את הפרשיות המרתקות שבספר.

חילקנו את הספר לעשרים ושש יחידות לימוד, לכל יחידה כותרת מיוחדת משלה ומספר דפי עבודה. אולם כדי שלא תיבהל מכמות דפי העבודה ביחידות מסויימות, מבקשים אנו להביא לידיעתך מספר דברים שינחו אותך במפגש שלך עם דפי העבודה שלנו, והם יקלו עליך מאוד את העבודה בדפים אלו.

א. יש בדפי העבודה שלנו שאלות רבות **לבחירה** ומספר לא קטן של **משימות רשות**. אין אנו מצפים אפוא שתענה על **כל** השאלות והמשימות שבכל דפי העבודה. לעתים הרבינו בשאלות, כדי שכל אחד יוכל לברור מתוכן את השאלות או הנושאים המעניינים אותו במיוחד. יחד עם זאת בכל דף עבודה סימנו שאלות מסויימות ברקע אפור, כדי לומר לך ששאלות אלו נראות לנו חשובות במיוחד ואנו ממליצים **לא לדלג** עליהן. בכל אופן אנו סומכים עליך ועל המורה שלך, שתמצאו את הדרך הנאותה והיעילה לשימוש נכון בדפי עבודה אלה.

ב. חלק מדפי העבודה מיועדים **לעבודה בכיתה**, בדרך כלל כמשימות קבוצתיות. באמצעות שיטת העבודה בקבוצות תלמד **להתחלק באחריות** עם חברי קבוצתך, ולקבל אחריות של הקבוצה שלך כלפי שאר הקבוצות.

הנושאים בספר מגוונים והמלאכה מרובה, אבל הזמן העומד לרשותך הוא קצר ומצומצם, ולכן בדרך זו של **קבלת משימות קבוצתיות ובאחריות הדדית**, תוכל להכיר ולהקיף את רוב הנושאים שבספר בצורה יעילה ובזמן קצר יחסית.

ג. מטרתם של דפי העבודה בדרך כלל היא: **לחזור** על החומר, **לשנן** את הנלמד בשיעור **ולהוסיף** עוד פרטים וידיעות שאין מספיקים לטפל ולהתעמק בהם במשך השיעור הקצר. יחד עם זאת, ישנם בחוברת שלנו לא מעט דפים שיסייעו לך **ללמוד בכוחות עצמך** קטע אחד שטרם נלמד בכיתה ולהדריך אותך בכך. הכנה כזאת תאפשר לך להיות **שותף פעיל** בשיעור ולתרום את תרומתך במהלך השיעור

ולסיום, שתי עצות חשובות:

1. דפי עבודה אלה מיועדים לעבודה בספר פתוח (פרט ליחידה 26 – האחרונה). עיין תמיד בפסוקים הנוגעים לדבר **לפני** שאתה כותב את תשובותיך במחברת עבודה. (בכוונה לא השארנו שורות לכתיבת תשובות בדף העבודה, כי לא רצינו להגביל אותך במספר המילים, או המשפטים שאתה מבקש להתייחס לשאלה, ויש עוד סיבות אחרות).

2. חז"ל לימדו אותנו כלל גדול בתורת הלמידה, הם אמרו: **"חייב אדם ללמד לשונו לומר – איני יודע"**. אנו מציעים לך לזכור יפה כלל זה בלימודיך בכלל, ובעבודתך בדפי העבודה שלנו בפרט. אם לאחר עיון ומחשבה אינך יודע את התשובה, או שהתשובה לא כתובה במקרא ובמפרשים שבידך, כתוב: **"איני יודע"**, ואל תכתוב משפטים ומילים רק **"לצאת ידי חובה"**. בקש את עזרת המורה והוא ישמח לעזור לך.

ואחרון אחרון – תפילה לה':

יהיה רצון מלפניך אבינו שבשמים שלא תצא תקלה על ידינו ולא נכשל חס ושלום, אנחנו – שהכנו את דפי העבודה האלה בעבורך, ואתה – התלמיד הנעזר בהם, בלומדך את ספר מלכים.

"ויהי נעם ה' אלוקינו עלינו ומעשה ידינו כוננהו"
כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו".

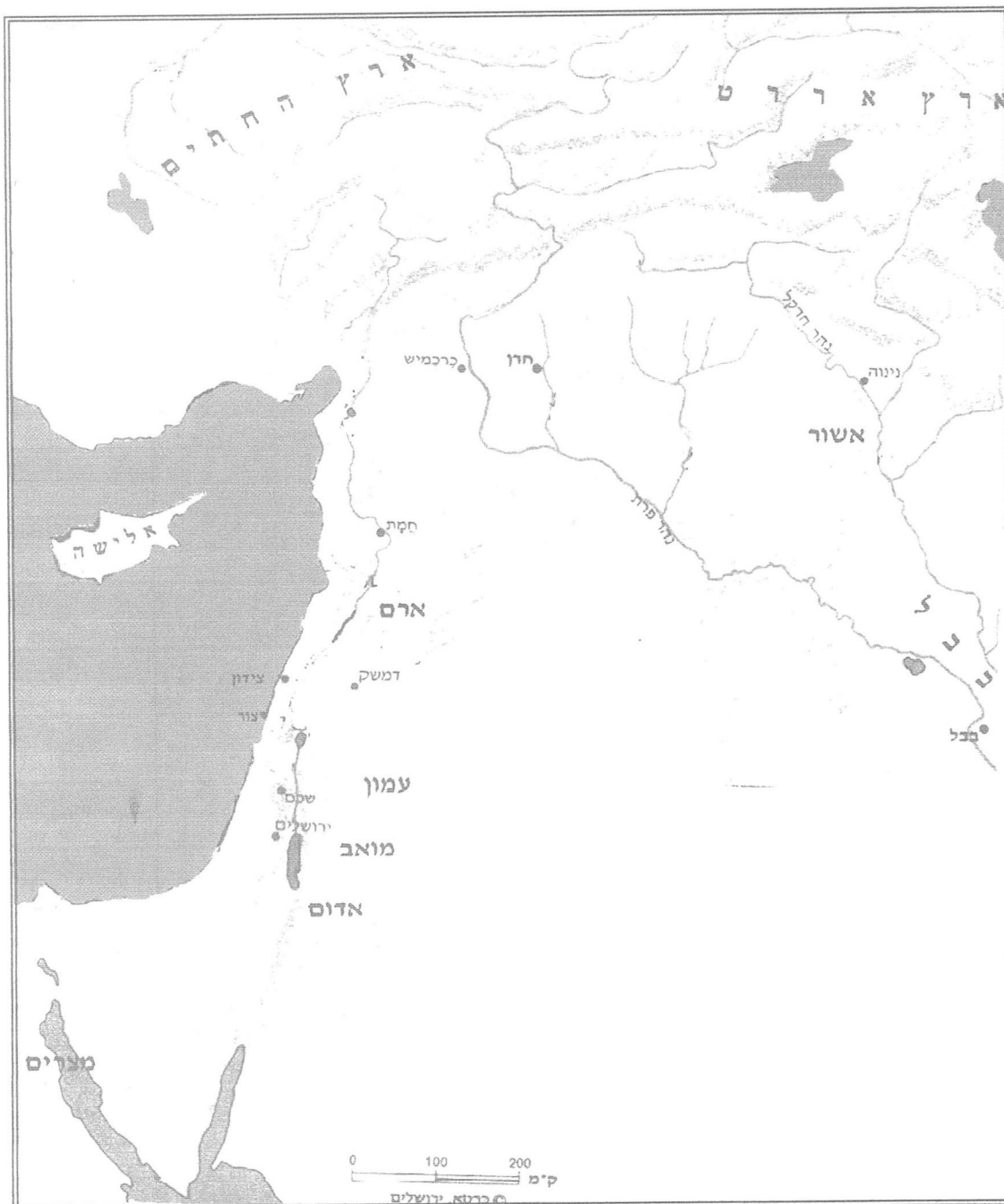
ש"פ

יחידה 1

"יוזי המלך שלמה"

פרקים א'-ב'

"הר הבית" וסביבותיו
(תצלום מן האוויר מצד דרום-מזרח)

מפת עמי האזור בתקופת המלכים

"ואדניה בן חגית מתנשא לאמר אני אמלך"

פרק א', א-י

קרא בעיון קטע זה (פסוקים א – י שבפרק א') וענה על השאלות הבאות:

1. "וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד וְקָן, בָּא בַּיָּמִים" (א). הכתוב מכנה את דוד "זקן", האם ידוע לך בן כמה היה בעת ההיא? (היעזר בשמ"ב פרק ה').

2. "וְלֹא יָזַם, לוֹ" (א) – למרות שכיסו אותו בבגדים ובוודאי גם בשמיכות צמר. חכמינו הציעו הסברים למצב זה אצל דוד. יש מהם שאמרו שהתופעה קשורה באירוע חד פעמי שקרה לדוד, ויש מהם שפירשו מצב זה כ**תהליך מתמשך** שגרם למצב זה. עיין בפרשנים שבידך וכתוב הצעות הסבר משני הסוגים שצוינו. אל תשכח להביא דבר בשם אומרו, ואיזה הסבר אתה נוטה לקבל, נמק את בחירתך.

3. "וְאֶדְנִיָּה בֶן-חַגִּית מִתְנַשֵּׂא לֵאמֹר, אֲנִי אֶמְלֹךְ" (ה).
 "מתנשא" – מהו פירושו המדויק? העתק את הפירוש המתאים למחברתך והסבר את החלטתך.

❖ מתרברב

❖ מתפאר

❖ מתחזה

❖ מתגאה

4. מה גרם לאדוניהו להתנשא? פרט.

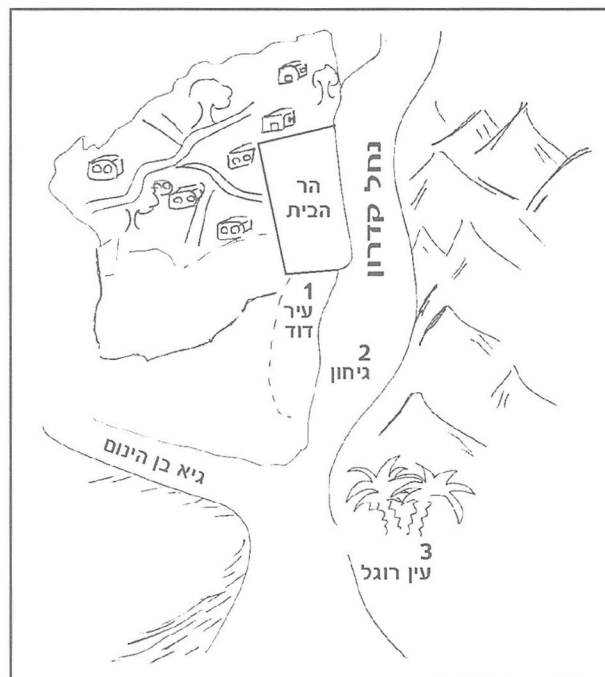
5. "וְלֹא-עָצְבוּ אָבִיו בְּיָמָיו לְאמֹר, מִדּוּעַ כָּכָה עָשִׂיתָ" (ו). בפסוק זה מפנה הכתוב שאלה קשה אל דוד. האם תוכל לשער מדוע נהג דוד כך? (היעזר במפרשים שבידך).

6. מה היה הנימוק הרשמי של אדוניהו לתפוס את המלוכה? היעזר במצודת דוד ד"ה (=דיבור המתחיל) "ואותו ילדה".

7. כיצד מבקש אדוניהו להרגיל את העם שהוא יורש העצר של דוד?

8. מי הם האנשים המרכזיים במחנה אדוניהו? ומדוע לדעתך הם תומכים בו בטרם שמעו את עמדתו של המלך?

9. מה ראה יואב שר הצבא של דוד לתמוך באדוניהו לכס המלוכה? (היעזר במפרשים שבידך)

מה התרחש בכל אחד מהאתרים המסומנים?

”ותקעתם בשופר ואמרתם יחי המלך שלמה”

פרק א', יא – לג

לפניך קטע ארוך (מפס' יא – לג) מלא מתח ותהפוכות.

החלק הראשון: עוסק בביקורים של בת שבע ונתן הנביא אצל דוד.

החלק השני: עוסק בתוצאות הביקור הזה.

בכל חלק מספר שאלות, סך הכל עשרים ואחת שאלות. קרא בעיון וענה על השאלות.

היצמד לכתוב. היעזר במפרשים שבידך ותצליח לענות נכון על כל השאלות.

1. כשנודע לנתן על מעשה אדוניה הוא מחליט להפעיל מיד את בת שבע. מהו המשפט שהוא אומר לה, שגורם לה לפעול מיד?

2. הנביא נתן מציע לבת שבע שהיא תלך ראשונה אל המלך והוא יבוא אחריה. מה דעתך: מה היו השיקולים שלו לעשות כן?

3. ”וַתִּקַּד בַּת-שִׁבְעָה, וַתִּשְׁתַּחֲוֶה לְמֶלֶךְ” (טז). האם המלכה משתחוה למלך? מדוע היא עושה כן? (ראה שאלת המלך).

4. ”וַיִּנְבְּזוּ שֹׂרֵר וּמְרִיא-וְצֶאֱן לָרֶב...” (כה). כיצד מנסה בת שבע לשכנע את דוד שהזבח נערך למטרת המלכתו של אדוניה, אולי הייתה זו אחת החגיגות שאדוניה נוהג לערוך?

5. "וַיִּנְבְּזוּ יֵשׁוּר וּמִרְיָא-וְצֶאֱנָן לָרֹב..." (כה) – מדברי בת שבע לדוד. מדוע לדעתך מוסיפה בת שבע את המילה "לרב" (עובדה זו לא נזכרה בפסוק ט) – איזו ביקורת נשמעה כאן על אדוניה בהתחשב ממה שידוע לנו מתחילת הפרק?

6. בפסוק ט נאמר שאדוניה קרא לטקס ההמלכה גם את "עבדי המלך" ואילו בת שבע לא הזכירה את "עבדי המלך" בפני דוד. האם היה זה מכוון או רק שכחה? חווה דעתך ונמק.

7. נתן הנביא הציע לבת שבע ניסוח מיוחד של השאלה שאותה תשאל את בעלה דוד. בת שבע מבקשת שדוד יכריע בדבר היורש. מהי לדעתך הסיבה בהתחשב בנסיבות, ההיה זה מעשה נכון? השווה את הנאמר בפסוק יג לנאמר בפסוקים יז-יח.

8. מה הייתה עמדת העם בוויכוח בין אדוניה ותומכיו לבין נתן ותומכיו? (היעזר בדברי בת שבע לדוד).

9. "וַיְהִי־יָמִי, אֲנִי וּבְנֵי שְׁלֹמֹה זִמְטָאִים" (כא). רד"ק: "ויש מפרשים כנגד דוד אמרה, אלא ששינתה מפני כבודו" (של דוד). לפי פירוש זה של רד"ק היא בעצם התכוונה לומר שאתה דוד תהיה חוטא. מדוע ובמה יהיה חוטא?

10. "וְלִי אֲנִי-עֲבָדְךָ וְלִצְדִּיק הַכֹּהֵן וְלַבְנֵיהוּ בֶן-יְהוֹיָדָע, וְלִשְׁלֹמֹה עֲבָדְךָ לֹא קָרָא" (כו). השווה דברים אלה לדברי דוד (פס' לב). מהו השינוי בסדר האנשים? עקוב אחרי הסדר הזה בהמשך ההכתרה של שלמה וכתוב מסקנותיך.

11. "וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ דָּוִד, קְרָאוּ-לִי לְצִדִּיק הַכֹּהֵן וְלַנְּתָן הַנָּבִיא, וְלַבְנֵיהוּ בֶן-יְהוֹיָדָע..." (לב). מי הוא השלישי בשלישיה שצריכה להכתיר את שלמה? כתוב עליו מספר פרטים (היעזר בשמ"ב, כ"ג).

12. פרט את הוראות דוד להכתרת שלמה. מצא תשעה פרטים.

13. "וַיִּשְׁיוּ אֹתוֹ שָׁם צָדוֹק הַכֹּהֵן וְנָתָן הַנָּבִיא, לְמֶלֶךְ עַל-יִשְׂרָאֵל" (לד). הגמרא שואלת למה משחו את שלמה הרי מלך בן מלך אין צורך למשוח? והתשובה היא: "מפני המחלוקת". הסבר את התשובה.

14. בעמ' 14 שרטטנו את תחומי העיר ירושלים מתקופת דוד ובה מסומנים שני מקורות המים של ירושלים עין רוגל והגיחון. עיין בשרטוט ושער מדוע אדוניה בחר לערוך את טקס ההמלכה והמשתה בעין רוגל? ומדוע מבקש דוד שימליכו את שלמה ע"י הגיחון?

15. "כִּי-שְׁלֹמֹה בֶּנֶךְ יְמִלְךְ אֹחֲרָי, וְהוּא יֵשֵׁב עַל-כִּסֵּאִי תְּזַחֲתִי: כִּי כֵן אֶעֱשֶׂה, הַיּוֹם הַזֶּה" (ל). ציין לפי משפט זה מה בדיוק הייתה כוונתו של דוד – מתי ימלוך שלמה?

16. "וַיֵּשְׁבִיעַ יוֹאָב, אֶת-קוֹל הַשִּׁוְכָר" (מא). מדוע רק הוא שם לב לקול השופר?

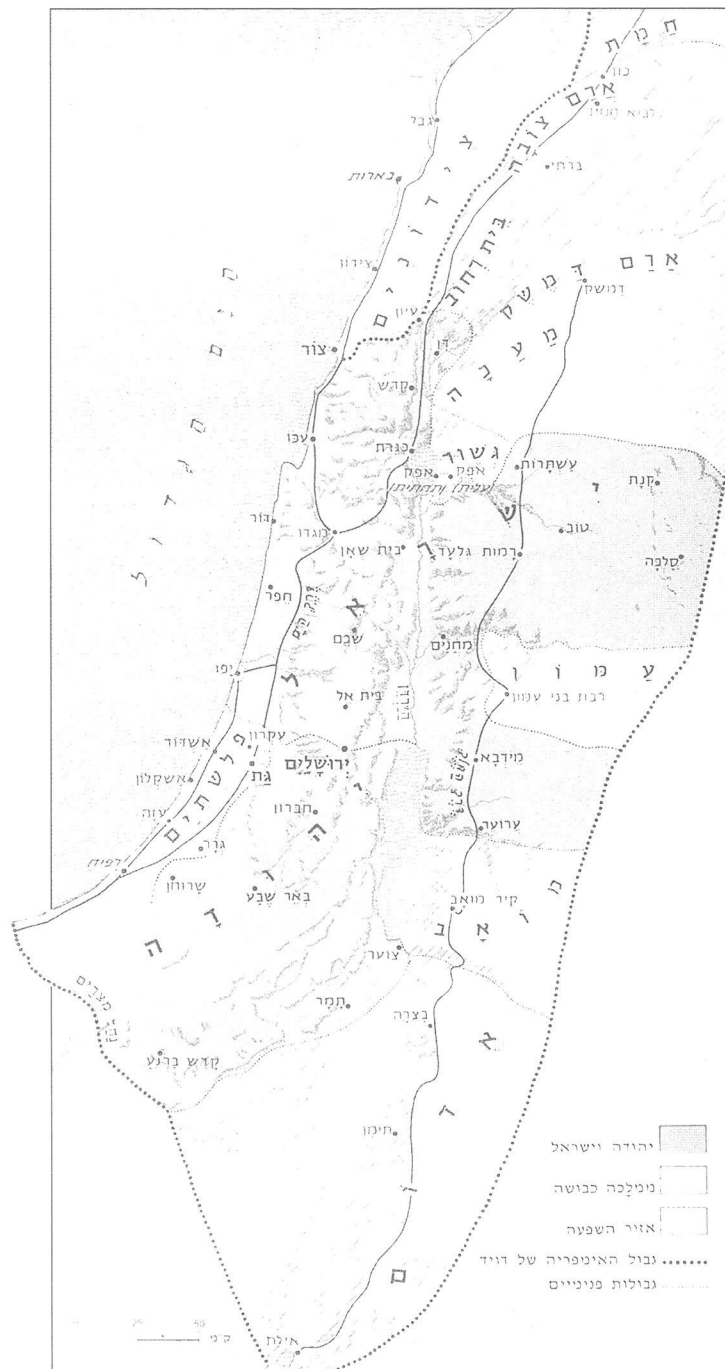
17. כשיונתן בן אביתר מגיע לעין רוגל הוא מנפץ את כל האשליות של אדוניהו ותומכיו. רשום את פרטי המידע שהוא מוסר, וציין את החשוב ביניהם.

18. "וַאֲדֹנִיָּהוּ, יָרָא בְּפָנָי שְׁלֹמֹה" (נ) – מדוע? עיין במצודות דוד.

19. "וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ, וַיִּזְוֶק בְּקֶרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ" (נ). מדוע בקרנות המזבח? היעזר במפרשים שבידך.

20. שלמה בהחלטתו הראשונה בתפקיד מלך מגלה תבונה רבה ומוותר לאדוניה, אך מתנה אותו תנאי, מהו התנאי? היעזר גם בדברי מצודת דוד.

21. מדוע אין דוד מתייחס כלל למעשה אדוניהו?

דוד מוריש לשלמה את הממלכה המאוחדת הגדולה

"ויקרבו ימי דוד למות ויצו את שלמה בנו לאמור..."

פרק ב'

קרא בעיון רב את צוואת דוד וביצועה ע"י שלמה בנו.
הפעם אתה הוא ששואל את השאלות. שאל שאלותיך וציין ליד כל שאלה אל מי
אתה מפנה את השאלה. השתדל לנסח את שאלותיך בבהירות. הסתפק **בעשר**
שאלות מעניינות (ואולי גם קשות?!).

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____

שאלות לסיכום היחידה

פרקים א' – ב'

בשאלות סיכום ומסקנות, **לא** כל השאלות הן חובה. ניתנת לך זכות הבחירה. בחר לך **שבע** שאלות שיש לך עניין לעסוק בהן וענה עליהן.

1. איך נוכל להסביר שדוד לא יודע כלום על התנהגותו ומעשיו של אדוניהו בחצר המלוכה ומעבר לה משך זמן ממושך?

2. צוואתו של דוד עוררה כמה בעיות. כעת, לאחר שלמדת היטב את הצוואה, סכם במספר משפטים את הצוואה ונסה להצדיקה הן **מהבחינה האישית** של דוד והן **מבחינת הדאגה לביטחון שלטונו** של שלמה לטווח רחוק.

3. ביחידה שלנו למדת על הצוואה הקשה של דוד, אך לדוד היו עוד צוואות. עיין שוב בתחילת פרק ב' וסכם את הנאמר בחלק הראשון של הצוואה.

4. "וּלְאַבְיָתָר הַכֹּהֵן אָמַר הַמֶּלֶךְ, עֲנֵתָת לִי עַל-שִׁדְיֶיךָ כִּי אִישׁ בֹּוֹת, אֶתָּה... " (ב', כו). אם אביתר הוא איש מוות מדוע אין שלמה פוגע בו כמו בשאר בני המוות שבחבורה?

5. מדוע הקדים אדוניה לבקשה שלו מבת שבע את המשפט "אַתָּה יָדַעְתָּ..." (ב', טו).
מדוע לא ביקש את בקשתו ישירות בלי הקדמה? מהי לדעתך מטרת ההקדמה?

6. רלב"ג, כשהוא מסכם את "התועלות" (רעיונות מוסריים) מהיחידה שלנו, כותב באחת התועלות "ועשית כחכמתך" – "כי בחכמה ימלוך מלך ולא ביופיו". הסבר מדוע כה נכונה אמירה זו.

7. "לימדך הכתוב שהמונע תוכחה מבנו מביאו לידי מיתה".
א. איזה כתוב לימד אותנו דבר חמור זה?
ב. כיצד לדעתך מתמודד דוד המלך עם כתוב זה?

8. "וַיֹּגֵם אֱתָהּ יָדַעְתָּ אֵת אֲשֶׁר-עָשָׂה לִי יוֹאָב בֶּן-צְרוּיָה..." (ב', ה). יש מפרשים שבמשפט זה יש איזכור סמוי של חטא נוסף של יואב.
א. מהו אותו חטא (היעזר ברש"י)?
ב. כיצד מפרש רד"ק את הביטוי "אשר עשה לי"?

9. שער מדוע אדוניה לא רץ אל דוד אביו לבקש על נפשו מיד אחרי הכתרת שלמה?

10. "וַיְהִי, כַּשֵּׁכֶב אֲדֹנֵי-הַמֶּלֶךְ עִם-אֲבֹתָיו..." (א', כא). מדברי בת שבע לדוד. בת שבע יכולה לקצר משפט זה ולהשתמש במילה אחת.
א. מהי המילה הזאת?
ב. מדוע לא השתמשה לדעתך במילה הזאת?
ג. מה למדת מההתנהגות הזאת של בת שבע?
ד. הבא דוגמה משלך.

11. "וַאֲמַרְתֶּם, יְזִי הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה" (א', לד). התעניין וברר כיצד מכתירים היום נשיא במדינת ישראל. מה למדנו מקדמונינו בעניין זה?

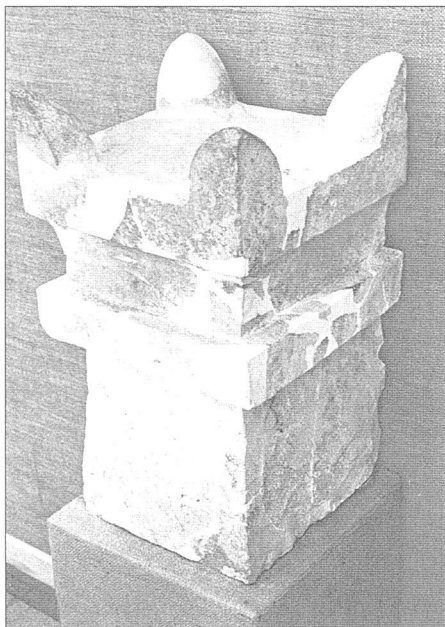
12. כתוב מהו המסר מן היחידה אותו ניתן לאמץ גם בחיי היום יום שלנו.

13. "וַיִּשְׁכַּב דָּוִד, עִם-אֲבֹתָיו; וַיָּקִיב רַגְלָיו דָּוִד" (ב', י). מסורת בדינו שדוד המלך נפטר בשבועות. מהו הקשר בין מגילת רות שקוראים בשבועות לבין דוד המלך? איזה מנהג מוכר לך עוד בשבועות שמזכיר את דוד המלך (היעזר בספר התודעה עמ' של"א).

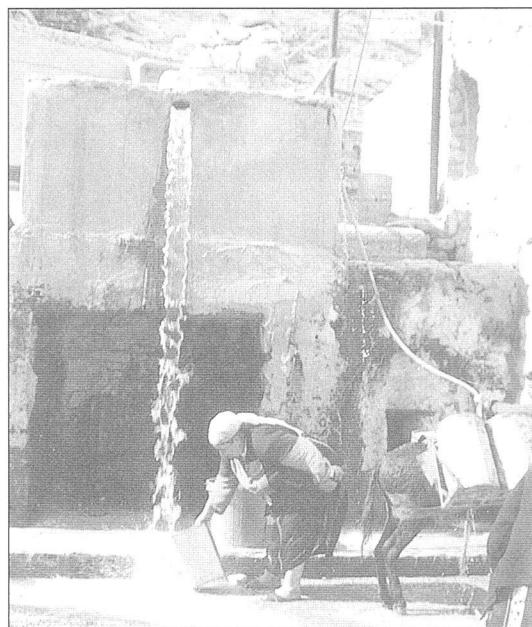
14. חלק מן היחידה שלנו נקרא בציבור בשבת פרשת חיי שרה (ההפטרה).

א. ציין מדוע בחרו חז"ל דווקא פרשה זו כהפטרה לפרשת חיי שרה?

ב. כתוב מילים אחדות על ההבדל באווירה בין שתי הפרשיות.

את מי הצילו קרנות המזבח ואת מי לא. ביחידה שלנו?

מעיין רוגל היה מקור מים חשוב לירושלים

יחידה 2

"וזה' נתן זכמה לשלמה"

פרקים ג' - ה', טו

משפט שלמה (בעיני רוחו של הצייר גוסטב דורה)

"ויען המלך' וגו'. א"ר אלעזר: באותה שעה הופיעה רוח הקודש, דכתיב: 'ויען המלך ויאמר תנו לה את הילד החי והמת לא תמיתוהו היא אמו'. מנא ידע? דלמא איערומא מערמא, אלא יצאת בת קול ואמרה 'היא אמו'. אמר רבא: ממאי? דלמא מדהא קא מרחמא והא לא קא מרחמתא, אלא גמרא."

(מכות כג, ע"ב)

”ויאהב שלמה את ה' ללכת בחקות דוד אביו”

פרק ג', א – טז

1. ”ויהינתן שלמה את־פרעה מלך מצרים...” (א)

- א. מדוע לדעתך מציין הכתוב עובדה זו בראשונה?
- ב. כיצד לדעתך ישפיע דבר זה על עתיד ממלכת שלמה?

2. ”רק העם, מזבזים בבמות... רק בבמות, הוא מזבז ומקטיר” (ב–ג).

ענין בפירושו של מצודת דוד והסבר מדוע הכתוב משתמש במילה ”רק” (לשון מיעוט) בפסוק ב ובפסוק ג.

3. ”רק בבמות, הוא מזבז ומקטיר” (ג).

רד”ק שם לב שהכתוב אומר בלשון רבים – ”בבמות הוא מזבח ומקטיר” וזה לטענתו למרות שהתקופה היא לפני בניית ביהמ”ק והבמות מותרות. צטט את תשובת רד”ק בפסוק ג ד”ה (=דיבור המתחיל): ”בחקות דוד אביו” וכתוב במה שלמה התנהג אחרת מדוד.

4. ”וילך המלך גבעה לזבז שם, כי היא הבמה הגדולה” (ד)

מהי אותה במה ואיך הגיעה לגבעון? מה תפקידה ולמה משמשת הבמה הקטנה?

5. "אֶלֶף עֲלוֹת יַעֲלֶה שְׁלֹמֹה, עַל הַמִּזְבֵּחַ הַזֶּה" (ד)

האם הכוונה שהעלה 1,000 עולות ביום אחד? כיצד מפרש רד"ק?
יש חושבים ששלמה רק קיבל על עצמו להקריב את העולות במשך הזמן, אך אין
הכוונה שהעלה 1,000 עולות ביום אחד. עיין היטב בלשון הכתוב ונסה להצדיק
פירוש זה. מה דעת רש"י בנידון?

6. "וְנָתַתָּ לְעַבְדְּךָ לֵב שׁוֹמֵעַ לְשִׁפְטֵי אֶת־עַמְּךָ..." (ט)

א. מדוע לדעתך אמר שלמה לב שומע ולא אוזן שומעת? האם יש משמעות
מיוחדת לצירוף מושגי זה?
ב. עיין במסכת אבות פרק ב', משנה ט וסכם מה נאמר שם לגבי "לב טוב"
ומדוע מידה זו היא מן המידות המועדפות?

7. מהו התנאי להיענות הגדולה של ה'? ומה דעתו של רד"ק לגבי התנאי הזה?

8. "וְאִם תֵּלֵךְ בְּדַרְכִּי, לְשִׁמּוֹר זִקְי וּמִצְוֹתַי, כַּאֲשֶׁר הִלַּךְ הָיוֹד אֲבִיךָ; וְהֵאֲרַכְתִּי אֶת־יָמֶיךָ"
(יד). אם לא ילך שלמה בדרכי ה', האם שאר ההבטחות תעמודנה בעינן או שגם
הן תלויות וניתנות בתנאי? היעזר במפרשים שבידך וחווה דעתך.

9. מה הייתה זכותו של שלמה שניתנה לו אפשרות נדירה ביותר לבקש משאלה לפי
רצונו מהאלוקים?

10. "אֲשֶׁר כָּמוֹךָ לֹא־הָיָה לְפָנֶיךָ, וְאֲזַדְרִיךָ לֹא־יָקוּם כָּמוֹךָ" (יב).
ראה את הערת רד"ק להבטחה זו, העתק אותה והסבר.

11. "ויקץ שלמה והנה זלום" (טו). בפסוק זה מרומז על סיומה של תקופה (ולכן החגיגה). מהי התקופה המסתיימת?

"שאל מה אתן לך". ר"ש בן חלפתא אמר: [משל למה הדבר דומה], לבליוטוס [=יועץ] שהיה גדל בביתו של מלך, א"ל המלך: 'שאל מה אתן לך'. אמר הבליוטוס: 'אם שואל אני כסף וזהב והוא נותן לי, אבנים טובות ומרגליות הוא נותן לי'. אמר: 'הריני שואל בתו של מלך והכל בכלל'. כך בגבעון, נראה ה' אל שלמה בחלום הלילה, ויאמר אלוקים: 'שאל מה אתן לך'. אמר שלמה: 'אם אשאל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות הוא נותן לי, אלא הרי אני שואל את החכמה והכל בכלל. הנה"ד: 'ונתת לעבדך לב שומע'. אמר לו הקב"ה: שלמה, חכמה שאלת לך ולא שאלת עושר ונכסים ונפש אויבך, חייך החכמה והמדע נתון לך, ועל ידי כן עושר ונכסים אתן לך."

(מדרש "שיר השירים רבה", פ"א, א)

משפט שלמה

פרק ג', יז – כח

1. במשפט שלמה מופיעות שתי נשים. אחת שתובעת (נקרא לה "אשה א'") ואחת שנתבעת (נקרא לה "אשה ב'"). קרא את הסיפור בעיון וענה על השאלות הבאות:
א. מי מחזיק את הילד החי?

ב. סכם את הטענות העיקריות של האישה התובעת (אישה א') שלמרות שהילד החי לא בידיה, היא האם של הילד החי. אילו טענות בדבריה, לדעתך חזקות ביותר ואילו טענות נראות לך חלשות ו"מצוצות מהאצבע"? נמק את החלטתך.

ג. מדוע הנתבעת (אשה ב') אינה עונה בכלל על הטענות של אישה א', אלא רק קובעת עובדה?

ד. ובכן, אילו אתה היית שלמה המלך, האם בשלב הזה אתה כבר היית יודע מי מהן דוברת אמת ומי לא? זכור כי אין עדים ואין ראיות פרט לדבריהן.

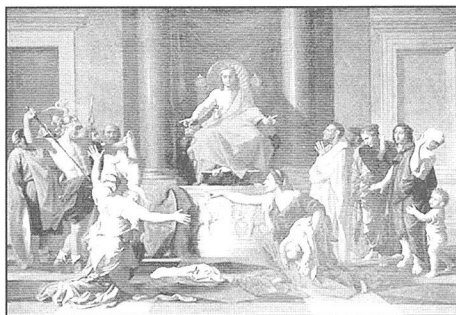
2. מדוע, לדעתך, אין המלך חוקר את הנשים ואינו שואל כלל שאלות, אלא רק מסכם את טענות הצדדים?

3. "וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֲשֶׁר-בָּנָה הָיוּ אֶל-הַמֶּלֶךְ, כִּי-נִכְמְרוּ רוֹזְמַיָּה עַל-בָּנָה... " (כו).
מי האשה הזאת, האם היא התובעת (האשה הראשונה) או הנתבעת (האשה השנייה)? נמק דעתך.

4. למה לא הסכימה האשה השנייה לקחת את הילד, הלא זה מה שביקשה? למה היא אמרה "גם-לי גם-לך לא יהיה" (כו), הרי אם היא הייתה שותקת הייתה מקבלת את הילד החי?

5. "היא אביו" (כו), "בת - קול נשמעה ואמרה 'היא אמו'" (רש"י בעקבות המדרש). מדוע לדעתך היו צריכים כאן את ה"בת - קול"?

6. יש מי שחושב (אברבנאל) ששלמה ידע כבר מי האם האמיתית, עוד לפני שציווה מה שציווה. אם כן לשם מה עשה שלמה את ה"הצגה" של "גזרו את-הילד הזוי"?

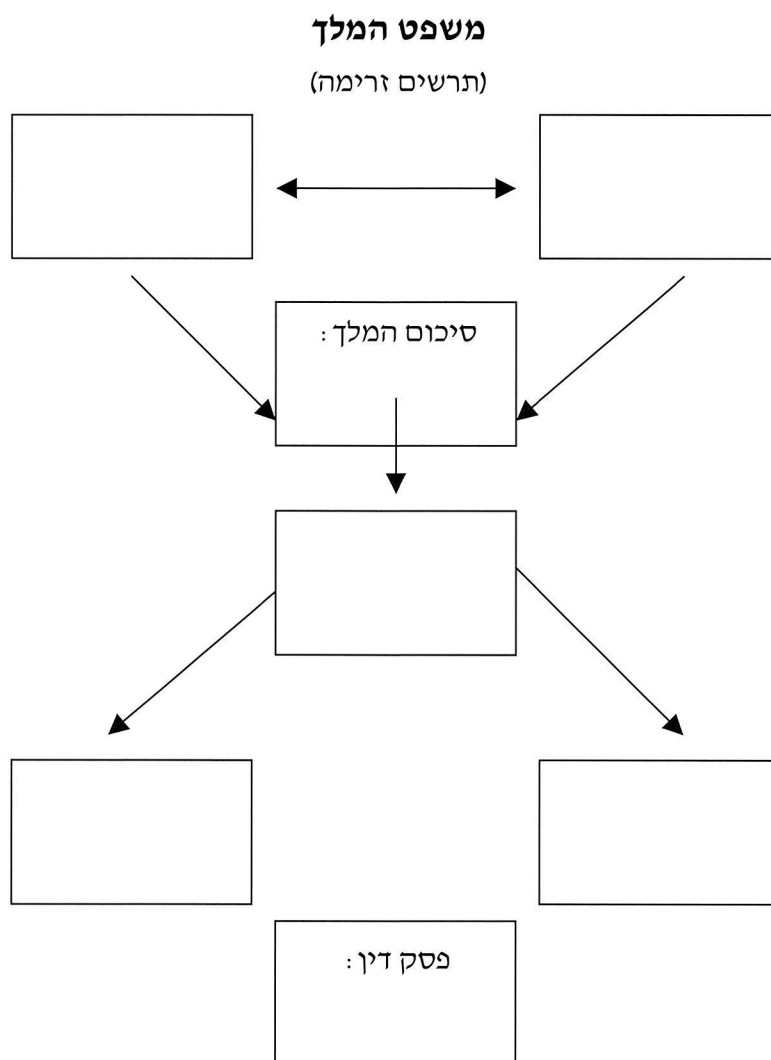

איזה רגע במשפט שלמה מצויר בכל אחת מהתמונות שבעמוד זה?

"ויאמר המלך גזרו את הילד החי לשניים"
באיזו תנוחה הידיים של כל אחת משתי הנשים?
מה אפשר ללמוד מכוונת המצייר?

7. ערוך תרשים זרימה של תהליך המשפט, היעזר בתכנית שלפניך :

8. מה קרה לאשה השקרנית לאחר פסק הדין של המלך? ומדוע אין המקרא מתייחס לעניין?

"ויהי המלך שלמה על-כל-ישראל"

פרקים ד' – ה', טו

1. "וַיְהִי הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה, מֶלֶךְ עַל-כָּל-יִשְׂרָאֵל"
מפירוש רד"ק: "ולא היה אדם מפקפק במלכותו". מדוע לדעתך מציין הכתוב עובדה זו בראשית תיאור מלכות שלמה?
2. מדוע מודגש "וַיְהִי הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה, מֶלֶךְ עַל-כָּל-יִשְׂרָאֵל"?
כתוב במילים שלך את תשובות רד"ק, רלב"ג ומצו"ד.
3. "וַיִּבְנֶיהוּ בְּיָהוּדָה עַל-הַצֶּבֶא" (ד). בניהו בן יהוידע הוא שר הביטחון, מדוע לדעתך הוא לא ראשון ברשימה, כפי שנהוג בימינו אחרי ראש הממשלה?
4. מדוע מחלק שלמה מחדש את הארץ לפי מחוזות ולא דווקא לפי החלוקה הקיימת לשבטים?
5. רשום מחוזות שנקראו על שם ערים ומחוזות שנקראו על שם שבטים.
6. הנציב מתמנה ע"י המלך ומחויבותו היא למלך בלבד. מה השיג שלמה ע"י הפעלת שיטה זו?
7. תן שתי דוגמאות לניתוק הקשר האישי או המשפחתי בין הנציב לבין המחוז שהוא ממונה עליו וקירבה אישית למלך.

8. מי היו טַפּת וּבִשְׁמַת? ראה פרק ד', פס' יא ו-טז.

9. "וַיָּצִיב אֲזוּד אֲשֶׁר בְּאַרְצִי" (יט). מיהו הנציב הזה? ומהו תפקידו? עיין במפרשים שבידך וכן ב"דעת מקרא". המלץ על הפירוש הנראה לך ביותר ונמקוהו.

10. ברשימת המזון מופיעים גם איל, צבי ויחמור. האם החיות האלו כשרות? הוכח.

11. קרא את פרקים ד'–ה' ורשום היגדים המתארים ומתעדים את הפריחה האדירה שהייתה בתקופת שלמה, הן מבחינה כלכלית והן מבחינה ביטחונית. מהו לדעתך ההיגד הקולע ביותר, או הקרוב ללבך ביותר?

12. פרק ה', פסוקים ו–ח. איזה חיל חדש הקים שלמה? השווה שמ"ב ח', יא. אילו מבנים הוקמו לצרכי החיל וכיצד אורגנה כלכלת החיל החדש?

13. "וַיְהִי לְשִׁלְמֹה, אַרְבָּעִים אֶלֶף אֲרוֹת סוּסִים לְמִרְכָּבוֹ; וּשְׁנַיִם–עָשָׂר אֶלֶף פָּרָשִׁים" (ו).
א. שער, מה הביא את שלמה להקמת מערך של חיל הפרשים?
ב. מי היה אחראי על ההספקה לחיל הפרשים האדיר?

חכמת שלמה

14. "וַיִּתֵּן אֱלֹהִים חֲכָמָה לְשִׁלְמֹה וַתְּבוֹנֶה הַרְבֵּה מְאֹד; וַרְוֹז לֵב כְּזוּל, אֲשֶׁר עַל–שִׁפְת הַיָּם" (ה', ט). נזכרים כאן שלושה ביטויים שונים לתיאור תכונותיו של שלמה. מה מאפיין כל אחד?

15. "וַיְדַבֵּר שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים מִשָּׁל..." (יב). עיין בספר משלי ובחר משל אחד ורשום אותו (ציין את המקור). נמק בחירתך תוך הדגשת יחודו של שלמה בכך.

16. מאילו תחומים לקוחים המשלים והשירים של שלמה?

17. "וַיְדַבֵּר עַל-הָעֵצִים..." (יג). לפי רש"י, לא מדובר כאן שהשתמש בעצים רק כמשל, אלא גם לימד ידע חשוב בתחומי הטבע. עיין ברש"י וכתוב מהו אותו ידע בקשר לעצים.

18. כיצד עזרה החכמה של שלמה בפיתוח יחסים מדיניים בינלאומיים? צטט.

נוף העיר גבעון (כפי שצולם בימינו)

שאלות לסיכום היחידה

פרקים ג' – ה', טו

1. ביחידה זו הכרנו את המלך שלמה בפעילותו בתחומים שונים. בחר אירוע אחד, שנראה לך כחשוב וחיובי ביותר. נמק את בחירתך.

2. בחר אירוע (או פעולה) שנראה לך כשלילי. נמק את בחירתך.

3. "וַיִּדְבֹר עַל-הָעַצִּים, מִן-הָאֲרֶז אֲשֶׁר בְּלִבְנוֹן וְעַד הָאֲזוֹב אֲשֶׁר יֵצֵא בְּקִיר " (ה', יג).
אומר המדרש: "ללמדך שהקטן והגדול שוים לפני הקב"ה". מה המסר אשר במדרש זה?

4. חווה דעתך, לאיזו חכמה בדיוק זכה שלמה? חכמת המדע, חכמת הטבע, חכמת המעשה? נמק.

5. ביחידה שלנו נזכרו שני סימוני גבולות של ממלכת שלמה. רשום את התחום המצומצם ואת התחום הרחב. (המעצמתי).

6. "וַיְהִי לְשִׁלְמוֹה, אֲרֶבְעִים אֶלֶף אֲרוֹת סוּסִים לְמִרְכָּבוֹ". על פסוק זה מביאה הגמרא את דברי ר' יצחק. להלן דבריו, קרא אותם בעיון וענה על השאלות שלאחריו:

דברי המדרש :

"ויהי לשלמה ארבעים אלף אורות סוסים למרכבו. א"ר יצחק: מפני מה לא נתגלו טעמי תורה, שהרי שתי מקראות נתגלו טעמן - נכשל בהן גדול העולם, כתיב (דברים י"ז): 'לא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו', אמר שלמה אני ארבה ולא אסור, וכתיב (מ"א י"א): 'ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו'. וכתיב (דברים י"ז): 'לא ירבה לו סוסים ולא ישיב העם מצרימה', ואמר שלמה 'אני ארבה ולא אשיב', וכתיב (מ"א י'): 'ותצא מרכבה ממצרים בשש מאות כסף'."

(סנהדרין כא, ע"ב)

א. מדוע התורה לא נותנת בדרך כלל טעם למצוות?

ב. באילו לאווים (איסורים) נכשל שלמה על פי המדרש?

ג. למה התורה נתנה טעמים דווקא למצוות אלה? (שאלה קשה).

7. שלמה הולך לגבעון ומעלה עולות ושלמים, אך ארון הברית הרי נמצא כבר בירושלים.

א. למה שלמה מעוניין להקריב על הבמה שבגבעון ולא ליד ארון הברית שבירושלים?

ב. איך הגיע ארון ברית הקודש לירושלים כאשר הבמה הגדולה בגבעון? (מתי הגיע ארון ברית הקודש לירושלים? היעזר בתשובתך במה שלמדת בשמואל ב').

8. לפניך דברי המלבי"ם בקשר להוכחה מי האישה הדוברת אמת ומי האישה השקרנית. קרא את דבריו וכתוב את הרעיון המרכזי בדבריו.

"ויאמר המלך זאת אומרת בני החי וכו' וזאת אומרת לא כי בן המת', הנה לא הזכיר דברי התובעת ראשונה, רק התחיל בדברי הנתבעת ואחריו מה שהשיבה התובעת שנית והקדימה בן המת לבני החי, שעל זה בנה יסודו, כי בטענתה הראשונה נכון מה שהקדימה שכן חברתה הוא המת שזה ראייה יותר כנ"ל, אבל אחר שהשיבה חברתה 'זה בני החי', כמראה באצבע שמכרת ויודעת שבנה החי, היה לה להשיב לא כי בן החי, ר"ל שהיא יודעת זאת, כי זאת עיקר מה שתמצא לזכות במשפט.

ודרך הבעלי דינים שבתחילת טענותיהם כל אחד מציע ראיותיו, ואח"כ כשיתעצמו בדיון, מפרט כל אחד מה שהוא רוצה לזכות בדיון, ואם כן כיון שבסוף דבריה הקדימה גם כן בנך המת לבני החי, מבואר שזה הוא מה שהיא רוצה לזכות, שיהיה המת בן חברתה, ולברר זאת אמר 'קחו לי חרב', כי בזה יבורר מי הרוצה שיחיה ומי תתרצה שימות, וכן היה."

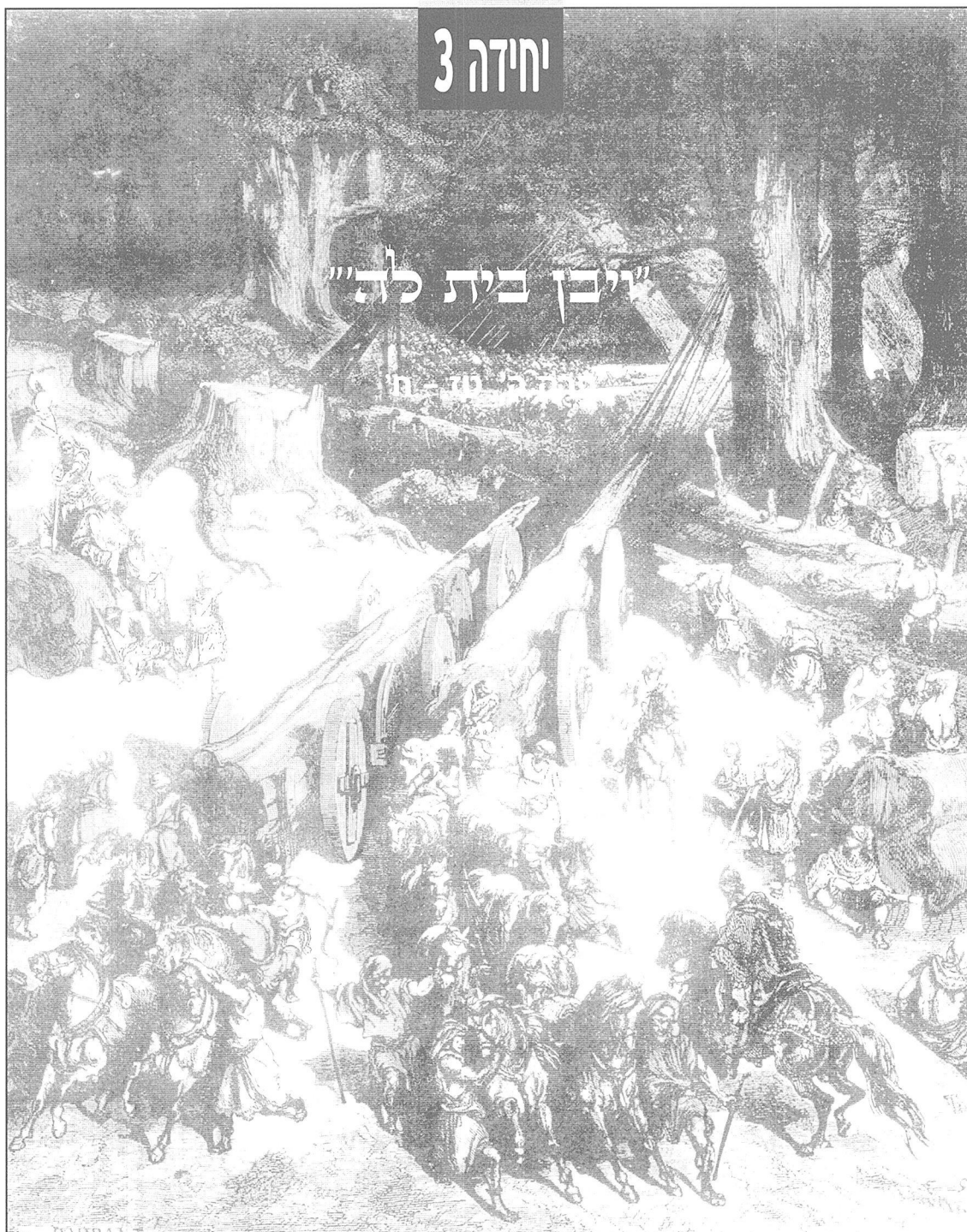
9. "הִנֵּה נִתְּתִי לְךָ, לֵב זֶזְכָּם וְנִבְוִן... " (ג', יב) מהו "חכם" ומהו "נבון"? עיין במפרשים שבידך.

10. "אֲשֶׁר כְּמוֹךָ לֹא-הָיָה לְפָנֶיךָ, וְאַזְרוּךְ לֹא-יָקוּם כְּמוֹךָ" (יב). האם משה רבנו לא היה גדול משלמה? קרא את פירושו של רד"ק והסבר איך הוא עונה על השאלה שלנו: "לא היה לפניך – אפילו משה רבנו בחכמת הטבע לא היה כמוהו, אבל בחכמת האלוהות היה חכם יותר ממנו", או פירושו: "לא היה לפניך במלכים".

11. רשימת השרים של שלמה.
רשום תחומי פעולתם של שרים שיש בימינו ושלא נמצאו ברשימת השרים של שלמה המלך, כמו שר התחבורה, שר הבריאות וכו'. שער מדוע.

12. לפניך מדרש מתוך תוספתא, סנהדרין פ"ד, ה"ג:
"ויהי לשלמה ארבעים אלף וגו'. כתיב (דברים י"ז): 'לא ירבה לו סוסים', סוסים בטלים אפילו אחד, שנאמר (שם) 'למען הרבות סוס'".
סכם במילים שלך מה למדת ממדרש זה על עניין הסוסים? מה פירוש הביטוי "סוסים בטלים"? כיצד המדרש מעריך את מעשה שלמה?

יחידה 3

”יֵיבֶן בֵּית לַיהוָה”

”צִוָּה וַיִּכְרֹתֵנוּ לִי אֲרָזִים מִן הַלְבָּנוֹן וַעֲבָדֵי יְהוָה עִמָּךְ”
ממראות עבודות ההכנה לבניית בית המקדש (ציור – גוסטב דורה)

"אמר ר' אושעיא: 'בשעה שבנה שלמה את בית המקדש נטע בו כל מיני
מגדים של זהב והיו מוציאים את פירותיהם בזמנם. וכשהרוח היתה
מנשבת בהם – נושרים'... ומהם היתה פרנסה (אוכל) לכהונה".

(מסכת יומא, כא, ע"ב)

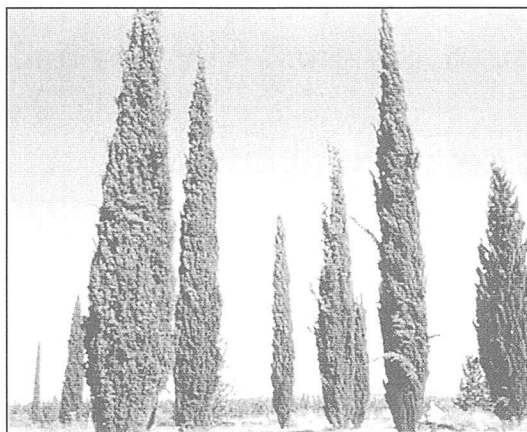
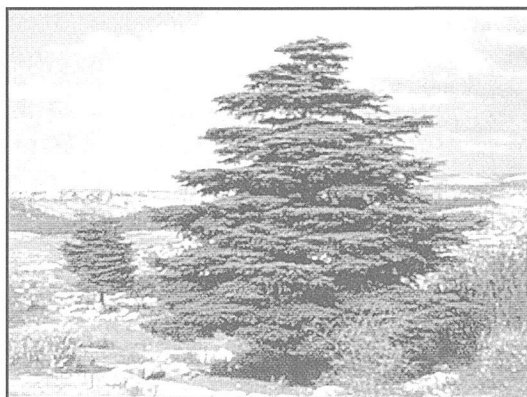
“עתה הניח ה' אלוקי לי מסביב אין שטן ואין פגע רע”

פרקים ה', טז – פרק ו', לח

1. הסבר את הביטוי “אין שטן, ואין פגע רע” (ה', יח). למי הכוונה?
2. מהי מטרת הערתו זו של שלמה לחירם? נמק.
3. קרא פרק ה', פס' טז–כה וחבר מסמך שבו יסוכם הסכם הפרוייקט המשותף בין חירם ושלמה.
4. “ושלמה נתן לזוירם עשרים אֶלֶף כֶּרֶם זֵטִים בְּכִלְתָּ לְבֵיתוֹ, וְעֲשָׂרִים כֶּרֶם שֶׁמֶן כְּתִית: כֹּה-יִתֵּן שְׁלֹמֹה לְזוֹיֲרָם, שָׁנָה בְּשָׁנָה” (ה', כה). מנין, לדעתך, היה לשלמה כמויות אדירות כאלה של מזון? עיין בפרק ה', פסוקים א - ה (לידיעתך, כור חיטים אחד = 250 ק"ג, וכור שמן = 360 ליטר).
5. תאר את הדרך שעשו הארזים מן הלבנון ועד ירושלים.
6. קרא באנציקלופדיה על ממלכות צור וצידון וכתוב סיכום קצר על הממלכות (5-6 שורות).

7. מה הייתה שיטת הגיוס לצורכי העבודה הפיזית בלבנון? ציין כמה חודשים בשנה היה האדם מגויס לפי תכנית זו, היעזר ברש"י.

8. "וַיְהִי לְשִׁלְמוֹה שִׁבְעִים אֶלֶף נָשִׂא סִבְלִי וּשְׁמֹנִים אֶלֶף זֹעֵב בָּהָר" (ה', כט). עיין בדברי הימים ב', פרק ב', פס' טז-יז. כתוב מי היו האנשים האלו? איך הוא השיג אותם? וכמה אנשים היו ממונים על הפועלים האלה?

"וַיְהִי זִירוֹם נָתַן לְשִׁלְמוֹה עֲצֵי אֲרוֹזִים
וְעֲצֵי בְרוֹשִׁים כָּל זֹפְצוֹ" (מלכ"א ה', כד)

”ויבן בית לה”

פרק ז'

1. הכתוב מציין שבבניינו של בית המקדש עסק שלמה במשך 7 שנים ואילו בבניינו שלו, ארמון המלכות, עסק 13 שנה. יש אפשרויות שונות להסביר עובדה זו, מהן חיוביות ומהן שליליות. שקול את האפשרויות, עיין במפרשים שבידך, כתוב דעתך ונמקה.

2. קרא פרקים ו'-ז' וכתוב משפטים אחדים על הפרטים הבאים:

א. בניין הבית, האולם והיציעים (המסגרת).

ב. פנים הבית.

ג. הדלתות.

ד. החצר.

בית המלך

3. עיין בפסוקים המתארים את בית המלך וכתוב פרטים על המבנים שבית זה כלל.

4. מה היה גדול יותר, שטח בית המקדש או שטח ארמון המלכות? בסס תשובתך על הכתובים.

5. עיון בפרטים המובאים לעיל מעורר תמיהה. התוכל להסביר מהי ולנסות ליישבה?!

6. למי מיועד "בית יער הלִבְנוֹן" ולמה הוא נקרא כך? היעזר במפרשים שבידך.

ושוב חזרה לבית המקדש

7. אלו אולמות נוספים מתארים הכתובים שהיו בארמון המלוכה ומה שמותיהם?

8. ערוך רשימת כלים שעשה האמן חירם מצור (כלי נחושת).

9. תאר כמה מן הקישוטים שעשה חירם על גבי המכונות. (פסי' לה-לו).

10. מדוע, לדעתך, טורחים הכתובים והפרשנים לתאר את פארו הרב של המקדש וכליו כולל כסא שלמה?

11. ערוך רשימה של כלי זהב שעשייתם נקראת על שם שלמה ("ויעש שלמה...").

12. איך נקרא מאגר המים הגדול בחצר המקדש? מדוע לדעתך הוא נקרא כך? על מה עמד מאגר המים?

13. "...וַיָּבֹא שְׁלֹמֹה אֶת-קִדְשֵׁי הָיָד אָבִיו, אֶת-הַכֶּסֶף וְאֶת-הַזָּהָב וְאֶת-הַכֶּלִּים נָתַן, בְּאֲצֻרֹת בֵּית ה' (נא).

א. מה לפי רש"י פשוטו של מקרא?

ב. רש"י מביא מדרש אגדה, סכם את שתי הדעות שבמדרש.

ג. איזו דעה אתה נוטה לקבל? נמק.

כלי חרס שנמצאו בירושלים. מיוחסים לתקופת המלכים
מימין לשמאל: 1. פך קיפרי דמוי כישור; 2. לגיון; 3. פך; 4. פכית דלייה

תפילת שלמה

פרק ח'

1. קרא פסוקים א–יא וכתוב מהו האירוע שעליו מסופר.
2. להלן הכותרות וראשי הפרקים של תפילת שלמה, עבור על הפרק וכתוב ליד כל ראש פרק להלן את מסגרת הפסוקים.

* פתיחה: שבחו של מקום.	* קיום שושלת בית דוד.
* ה' רחוק וקרוב.	* משפט בין אדם לחברו.
* מלחמה בארץ.	* עצירת גשמים.
* על כל צרה שלא תבוא.	* תפילת הנכרי.
* מלחמה מחוץ לגבולות הארץ.	* גלות.
- * חתימה: שמיעת כל תפילה.

3. נסה להסביר את סדר התפילה. מה לדעתך הדריך את שלמה בקביעת סדר זה דווקא?

4. בתפילת שלמה, בקטע על בקשת תפילתו של הנכרי, יש שינוי לגבי היענות ה' לתפילה.

א. מהו השינוי?

ב. מדוע זכה הנכרי להעדפה?

5. מהי, לפי התפילה, מטרתו העיקרית של בית המקדש?

6. מפסי' מח אנו לומדים הלכה שאנו מקיימים אותה עד היום. מהי?

7. בפסי' כז שואל שלמה שאלה קשה, מהי השאלה? נסח את השאלה ונסה לענות עליה. היעזר במה שנאמר על המשכן בתחילת פרשת תרומה ובמקומות רבים אחרים.

8. שלמה מבקש על העם, על העיר ועל מלכות בית דוד. צטט מדבריו שתיים-שלוש בקשות על כל אחד משלושת התחומים.

9. הסבר את הביטוי "בֵּית יְבֻל".

10. "אָז, אָבִיר יִלְמֶה: ה' אָבִיר, לְשֹׁכֵן בְּעֶרְפֶּל" (ח', יב) היכן ה' אמר זאת? היעזר במפרשים.

11. מדוע לדעתך חסר עניין הקרבת הקרבנות בבית המקדש?

12. מצא בתפילה את הפסוק בו שלמה מבקש ששם שמים יתקדש בכל העולם כולו בזכות המקדש.

13. צטט פסוק שבו שלמה מבקש על השגחת ה'.

14. פס' סה: "וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה בָּעֵת-הַהִיא אֶת-הַזֹּזֵג וְכָל-יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ..."

מתי היה החג? עיין גם בדברי הימים ב', ז', ז-יא. איזו שאלה מתעוררת לגבי קביעת חג חנוכת הבית שבעה ימים לפני חג הסוכות? להלן פירושו של רד"ק, כתוב את משפטי המפתח שבפירושו. היעזר בתשובתך בפירוש זה.

"את החג – חנוכת המקדש קרא גם כן חג לפי שהיתה סמוכה לחג הסוכות. ועשו שבעת ימי חנוכה ושבעת ימי חג הסוכות. ואומר ארבעה עשר יום להודיע כי סמוכים היו לא היה הפרש ביניהם. וביום השמיני שאומר שלח את העם הוא שמיני עצרת ולא נוכל לפרש כי שבעת ימי חנוכה היו אחר שבעת ימי סוכות ויום שמיני שמיני לחנוכה שהרי אומר בדברי הימים וביום עשרים ושלושה לחודש השביעי שלח את העם. ואם תאמר יום שמיני עצרת אינו אלא כ"ב לחדש ואיך אמר וביום עשרים ושלושה, אמרו רבותינו ז"ל כי ביום השמיני נטלו רשות ממנו ולא נסעו אותו היום, לפי שהיה יום חג וביום שלשה ועשרים לחודש חזרו ונטלו רשות ממנו והלכו לאהליהם. ואף על פי שעשו שבעת ימי חנוכה קודם חג הסוכות ויום הכיפורים בכללם ואפשר שאותו היום לא אכלו שהרי מצוה להתענות ובכרת האוכל בו. ואף על פי שאומר כי חנוכת המזבח עשו שבעת ימים והחג שבעת ימים ובכל יום היו מקריבים זבחי שלמים הקריבו השלמים גם אותו היום אבל לא אכלום באותו היום עד הלילה ומחרתו.

אבל רבותינו ז"ל אמרו כי אכלו אותו היום יום הכיפורים, כי בכלל ימי השמחה היה ולמדו זאת מחנוכת המשכן, מה שם עשו שלמים בשבת אף על פי שהוא באסור סקילה, יום הכיפורים שהוא אסור כרת, לא כל שכן. ובחנוכת המשכן שבת היה בכלל שנים עשר יום כי רצופין היו. ולמדו זאת מדכתיב ביום עשתי עשר יום ביום שנים עשר יום מה כולו רצוף אף ימים אלו כולם רצופין. ולמדו יום זה שכתוב כאן י"ד יום מיום שכתוב שם, והקשו ואמרו ושם עשו ביום הכפורים זה שלמים ולא אכלו. ותרצו אין שמחת הגוף אלא באכילה ושתייה, וזהו שאמר הכתוב וילכו לאהליהם שמחים וטובי לב, רוצה לומר על העון שנתכפר להם שיצאתה בת קול ואמרה להם כלכם מזומנים לחיי עולם הבא".

שאלות לסיכום היחידה

פרקים ה', טז – ח'

1. על ארון הברית היו כזכור כפורת ועליה כרובים. מדוע אם כן היה צורך בשני כרובים נוספים?

2. עיין במשניות עם הפירושים המסורתיים וחפש פרשן למשניות שקרא לפירושו על שם שני העמודים שהיו בבית המקדש. מה שמו ומדוע נתן שני שמות לפירוש?

3. תפילת שלמה היא אחת התפילות המרגשות ביותר בתנ"ך. ציין מה מרגש אותך במיוחד בתפילה זו.

4. "כִּי-יֵצֵא עַמְּךָ לְמִלְחָמָה עַל-אֹיְבָיו" (ח', מד). לפניך פירוש רלב"ג, עיין בפירוש והסבר את סדר התפילה לפי דעתו.

"כי יצא עמך למלחמה על אויבו" – עד עתה זכר התפילה שתהיה בתוך הבית הקדוש הזה ובא עתה לזכור התפילה שתהיה חוץ מהבית לנוכח בית המקדש כשלא יהיה אפשר שתהי' בבית המקדש כמו העניין בצאת ישראל למלחמה על אויבו. ואמר בדרך אשר תשלחם העיר בזה שאין ראוי שיצאו למלחמה אם לא יהיו נמלכים בשכינה אם על יד נביא, אם על יד אורים ותומים והתפלל שכאשר יהיה הענין כן ויתפללו אל ה' דרך העיר אשר בחרת בה ר"ל שיתפללו נכח ירושלים ונכח בית

המקדש ישמע ה' יתברך תפילתם ותחינתם ויעשה משפטם לתת להם כדרכיהם
אשר הם בהם בעת התפילה."

5. אברבנאל שואל: מה ראה שלמה שלא להתחיל בבניין המקדש כי אם אחר ארבעה שנים? מהי תשובתך? היעזר בדברי רלב"ג המובאים בהמשך:
רלב"ג: "ידמה שלזאת הסבה לא התחיל לבנות הבית תיכף מולכו, כי בשנה הרביעית החל בבניין... והיה זה כן כדי שיבנהו משלו, לא מאוצרות דוד אביו אשר הקדיש אותם לה'. כאילו היה זה מכוון מהשם יתברך שלא רצה שיבנהו דוד כי דמים רבים שפך. כן לא הסכים שיבנה מאשר אסף דוד משלל הגויים במלחמה. אך שלמה שהיה איש שלום, והיה מה שקיבץ מהממון מקובץ עם השלום, בו בחר ה' יתברך לבנותו במה שקיבץ מהממון עם השלום."

6. מדוע, לדעתך, לא שיתף שלמה את העם בהתרמה לצורכי ביהמ"ק (השווה לבניין המשכן)?

7. מהי דעתך על קרבת בית המלוכה לבית ה'? נמק!

8. ביחידה שלנו נזכרים חודשים שקיבלו במשך השנים שמות שלא נזכרים בתורה. רשום שמות שלושה חודשים שנזכרים ביחידה, מה שמותיהם לפי התורה (איך נקראו בתקופת התורה) ואיך הם נקראים היום.

שמות החודשים	בתורה	בתקופת שלמה	בימינו
1.			
2.			
3.			

9. מה לדעתך מטרת העמודים בחצר בית המקדש לפני הכניסה לאולמות בית המקדש?

10. איזה שריד נשאר לנו מימי בית ראשון?

11. מהו תפקידו העיקרי של בית המקדש על פי פרק ח'?

12. בארמון שלמה היו מספר אולמות, רשום שמות של ארבע אולמות וכתוב למה הם שימשו.

13. בית המקדש לא היה סגור בפני הנכרים, הוכח!

14. כמה זמן בנה שלמה את המקדש? כמה זמן את ביתו? השווה לזמן שארך בניין המשכן במדבר, סכם והסבר.

קטע מחומת עיר דוד ושערה המערבי

יחידה 4

"ויגדל שלמה מכל מלכי הארץ לעושר ולזכמה"

(מלכות שלמה בתפארתה)

פרקים ט' - י'

ביקור מלכת שבא אצל המלך שלמה (ציור - גוסטב דורה)

"ותבא לנסות את שלמה בחידות", אמרה לו: 'אם אני שואלת דבר מאתך אתה משיבני?' אמר לה: 'כי ה' יתן חכמה' וגו' (משלי ב', ו).
 אמרה לו: 'מהו, שבעה יוצאים ותשעה נכנסים, שנים מוזגים ואחד שותה? ועוד אני שואלת, אשה שאמרה לבנה, אביך – אבי וזקניך – בעלי, אתה – בני ואני – אחותך.
 אמר לה: בוודאי, בנותיו של לוט.
 הביאה זכרים ונקבות לפניו, כולם במראה אחד ובקומה אחת ובכסות אחת. אמרה לו: 'הפרש לי הזכרים מן הנקבות'.
 מיד רמז לסריסיו והביאו לו קליות ואגוזים והתחיל מחלק לפניהם, זכרים שלא היו מתביישים, היו נוטלים בבגדיהם, נקבות שהיו מתביישות – נוטלות בסודריהם.
 אמר לה: 'אלו זכרים ואלו נקבות'.
 הביאה לפניו מולים וערלים, אמרה לו: 'הפרש לי המולים מן הערלים'.
 מיד רמז לכהן הגדול ופתח ארון הברית. מהולים שבהם כרעו חצי קומתם ונתמלא פניהם מזיו השכינה, והערלים נפלו על פניהם. מיד אמר לה אלו מהולים ואלו ערלים.
 אמרה לו: 'מהיכן לך זה?' אמר לה: 'מבלעם דכתיב 'נופל וגלוי עיניים' (במדבר כ"ד, ד) – אלולי שהיה נופל לא היה רואה כלום".

(ילקוט שמעוני, דברי הימים ב', תתרפ"ה)

”ויגדל המלך שלמה מכל מלכי הארץ לעושר ולחכמה”

פרקים ט' – י'

1. מהי תשובת ה' לבקשתו הפרטית של שלמה ומהי תשובת ה' לבקשה הכללית על העם?

2. על פי תשובה זו, מהי מהות המקדש?

3. ”וַהֲבִיט הָיָה יְהוָה עָלָיו” (ט', ח). מה הקושי המתעורר במשפט זה? היעזר בפסוק המקביל בדברי הימים ב' פרק ז', פסוק כא וכן עיין במפרשים שבידך וכתוב תשובתך על הקושי שהתעורר.

4. מנה שלושה סוגים של ערים הנזכרים ביחידה, מה תפקידו של כל סוג?

5. ”אֵן יִתֵּן הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לְזִיזְרֵם עֲשָׂרִים עִיר בְּאֶרֶץ הַגִּלְיָה” (ט', יא) איך נתן שלמה ערים מישראל למלך זר וצמצם את גבול ישראל? האין בזה בחינת האיסור של ”לא תחנם“?! היעזר במפרשים שבידך.

6. מדוע קרא חירם לעשרים הערים הללו ”ארץ כבול“? (ט', יג) מהי משמעות שם זה? התייחס בתשובתך לפרשנים השונים.

7. "אֵי, בָּנֵה אֶת-הַמִּלּוֹא" (ט', כד)

- א. מהו המילוא? איך הוא קשור לחלק הראשון של הפסוק?
ב. רש"י רואה בבנייה הזו חטא ו"מזכרת עוון" בפי מבקרי שלמה, כתוב פרטים מדוע בניין המילוא נחשב לחטא?

8. סכם את מקורות ההכנסה של שלמה.

9. מה הייתה מטרתה של מלכת שבא בביקורה? האם רק לנסות את שלמה בחידות?

10. בסיכום הדברים שחירם מלך צור הביא לשלמה מופיעים הפריטים דלהלן:

- א. מאה ועשרים ככר זהב.
ב. עצי אלמוגים... לא בא כן עצי אלמוגים ולא נראה עד היום הזה.
ג. אבן יקרה.

השווה כעת לרשימת הפריטים שהביאה מלכת שבא (עיין פרק י').
מה אתה יכול ללמוד מההשוואה הזאת?

11. ממה בדיוק התרשמה מלכת שבא בביקור אצל המלך שלמה?

12. המדרש ב"ילקוט שמעוני" מעלה כמה הצעות לחידותיה של מלכת שבא, נסה לפתור את החידה הבאה:

עד שהוא חי לא היה הולך
ובעת שהרגוהו, הולך
וכשהולך לא בשמים ולא בארץ.

13. " וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מֵאֲתִים צָהָב וָהָב שְׁזֵוֹט; שֵׁשׁ-מֵאוֹת וָהָב יַעֲלֶה עַל-הַצָּהָה

הָאֶזְזָה: וּשְׁלֹשׁ-מֵאוֹת מִגָּנִים, וָהָב שְׁזֵוֹט... " (י', טז-יז)

מהי מטרת הכלים האלה? עיין במפרשים שבידך. האם משתמשים היום בכלים דומים? (כמובן ללא הזהב).

14. בפרקי שלמה נזכרים שלושה סוגי זהב. מצא אותם ורשום שמותיהם.

15. העתק את הקטע שאפשר לראות בו סיכום של היחידה שלנו.

ארץ הכבול

דף סיכום לפרקי שלמה

פרקים א' – י'

בחר מתוך הרשימה להלן לפחות חמש-עשרה שאלות וענה עליהן.
השתדל לענות על השאלות בלי להיעזר בספר, אך אם תתקשה - אין איסור שימוש בספר.

1. "יִשְׂאֵל בֹּהַ אֶתֶּן-לָךְ", מי התאפשרה לו האפשרות הזו ומה הוא ביקש?
2. מי הם המכריזים "יִזְוִי הַמֶּלֶךְ אֲדֹנֵיהוּ"? מדוע נתבטלה הכרזתם?
3. מי הכריז "יִזְוִי הַמֶּלֶךְ שִׁלְמוֹה"? באיזה מקום נתקיימה הכרזה זו?
4. המלך שלמה מחדש את הברית של דוד וחירם. איך מסביר שלמה לחירם את העיכוב בבניית בית המקדש כבר בתקופת דוד?
5. כמה מנורות היו במקדש? ציין את מקורותיך.
6. "וְלֹא-עֲצָבוּ אָבִיו מִיָּמָיו", על מי נאמר משפט זה? מדוע לדעתך הוא נהג כך?
האם לדעתך יש ביקורת בהערה זו?

7. כמה נציבים היו לשלמה? מי מהם היו בבירור קרובי משפחה? כתוב את שמותיהם ואת קרבתם.

8. האם היה נציב לשבט יהודה? הסתמך על המקורות שבידך.

9. "חדש ימינו כקדם", הבא מימי שלמה תיאורים שיתכן שהם מציינים את געגועינו לאותם ימי קדם, צטט לפחות שלושה תיאורים כאלו.

10. בהסכם המסחרי והכלכלי בין שלמה לחירם היו הצעות לחילופי סחורות. מה נתן כל צד לרעהו?

11. מיהו שימעי בן גרא? מדוע שלמה הוציאו להורג? ציין: בצדק או לא בצדק? נמק את תשובתך!

12. במקדש שלמה היו שני זוגות של כרובים, כתוב היכן בדיוק הם היו ופרט את ההבדלים בין שני הזוגות.

13. נוסף לחירם מלך צור נזכר אדם נוסף בשם חירם. מיהו? ומדוע פרסומו?

14. "וַיַּעַשׂ אֶת-הַמִּכְנוֹת... " אלו מכוונות היו במקדש? למה הן הועדו?

15. איך קראו למיכל המים הגדול שהיה בחצר המקדש? למה, לדעתך, הוא נקרא כך? למה הוא נועד?

16. בחר שלושה עניינים שהרשימו אותך במיוחד בפרקי שלמה, נמק בחירתך.

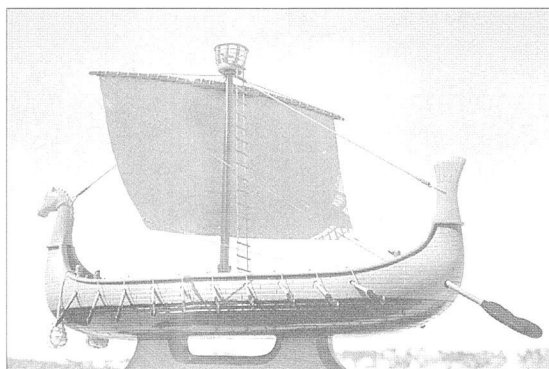
17. רשום שלושה - ארבעה היגדים המשבחים ומפארים את חכמת שלמה (מפרק ג' עד פרק י'). מהו לדעתך החשוב ביותר ביניהם? נמק בחירתך!

18. עיין במזמור ל"ג בתהילים והעתק משם שני פסוקים שמשמעת מהם ביקורת על אחד ממעשי המלך שלמה.

19. ביטויים וערכי לשון:

לפניך רשימת ביטויים מפרקי שלמה. כתוב מספר מילים על כל ביטוי:

- א. "וְהָיוּ עֵינַי וְלִבִּי שָׁם, כָּל-הַיָּמִים".
- ב. "וְזָשַׁק שְׁלֹמֹה".
- ג. "לֹא בָא כְּבָשִׁים הֵהוּא עוֹד לָרֹב".
- ד. "אֶרֶץ כְּבוֹל".
- ה. "וַיְהִי יִשְׂרָאֵל לְמוֹשֶׁל וְלַעֲזִיזָה בְּכָל-הָעַמִּים".
- ו. "לְמוֹעֵן דַּעַת כָּל-עַמֵּי הָאָרֶץ, כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים".
- ז. "כִּי אֵין אֲדָם אֲשֶׁר לֹא-יִזְזָטָא".
- ח. "בָּנָה בְּנִיתִי בֵּית וְבָל לָךְ".
- ט. "וְאַנְכִי נָעַר קָטָן, לֹא אֲדַע צֶאֱת וְבֹא".
- י. "וְלֹא-הָיָה בָּהּ עוֹד, רוּחַ".

"וגם אוני זזירם אשר נשא זהב מאופיר" (מלכ"א, פרק י', יא)
דגם מספינה שהייתה בשימוש הצידונים

יחידה 5

כִּי־תָבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ יִתֶּן לְךָ וּיְרִשְׁתָּהּ וּיִשְׁכַּתָּה בָּהּ וְאָמַרְתָּ אֲשִׁימָה עָלַי מֶלֶךְ כְּכֹל־
הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סָבִיב לִי: שׁוֹם תִּשִּׁים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחָר יְהוָה יִתֶּן לְךָ בְּמִקְרָב אֶחָיִךְ תִּשִּׁים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תֹכֵל לִתֵּן עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי אֲשֶׁר לֹא־אֶחֱיֶיךָ הוּא: רַק לֹא־יִרְפָּה־לוֹ סוּסִים וְלֹא־יָשִׁיב אֶת־הָעֵצִים בְּמִבְחָן הַתּוֹצֵאָה לְכֹס וַיְהוֶה אָמַר לָכֵן לֹא תִסְפֹּן לָשׁוּב בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה עוֹד: וְלֹא יִרְפָּה־לוֹ נָשִׁים וְלֹא יִסּוֹר לִבָּבוֹ וְכִסֵּף וְזָהָב לִבְהֵלוֹ מֵאֵד: וְהָיָה כִשְׁבָתוֹ עַל כֶּסֶף מִמַּלְכָתוֹ וְכָתַב לוֹ אֶת־מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל־סֵפֶר מַלְפָּנֵי הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם: וְהִיְתָה עִמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כָּל־יְמֵי חַיָּו לְמַעַן יִלְמַד לִירְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהָיו לְשֹׁמֵר אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְאֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לַעֲשׂוֹתָם: לִבְלֹתִי רוּס לִבְבוֹ מֵאֲחֵיו וּלְבֹלֹתִי סוֹר מִן־הַמִּצְוָה יְמִין וּשְׂמֹאל לְמַעַן יֵאָדָּר יָמִים עַל־מַמְלַכְתּוֹ הוּא וּבָנָיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל:

"שׁוֹם תִּשִּׁים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחָר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ"
(דברים, י"ז, יג-כ)

"אמר רבי יצחק: מפני מה לא נתגלו טעמי תורה?
שהרי שתי מקראות נתגלו טעמן נכשל בהן גדול העולם. כתיב 'לא ירבה
לו נשים', אמר שלמה: 'אני ארבה ולא אסור', וכתיב 'ויהי לעת זקנת
שלמה נשיו הטו את לבבו'. וכתיב 'לא ירבה לו סוסים', ואמר שלמה: 'אני
ארבה ולא אשיב' וכתיב 'ותצא מרכבה ממצרים בשש' וגו'.

(מסכת סנהדרין כא, ע"ב)

"אמר רבי יוחנן מפני מה זכה ירבעם למלכות? מפני שהוכיח את
שלמה. ומפני מה נענש? מפני שהוכיחו ברבים שנאמר (מלכים א', יא)
'וזה הדבר אשר הרים יד במלך שלמה בנה את המלוא סגר את פריץ
עיר דוד אביו'.
אמר לו: 'דוד אביך פרץ פרצות בחומה כדי שיעלו ישראל ואתה גדרת
אותם כדי לעשות טנגריא (מקור הכנסה כספי) לבת פרעה."

(סנהדרין קא, ע"ב)

"ויהי לעת זקנת שלמה" (במבחן התוצאה)

פרק י"א

1. "וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה אָהֵב נָשִׁים נְכָרִיּוֹת רַבּוֹת" (א).
מאלו מדינות באו הנשים הנכריות הללו? מדוע, לדעתך, מפרט הכתוב את מוצאן של הנשים? (היעזר במפת האזור וכך תבין יותר טוב את משמעות הנשואין האלה).
2. מהי לדעתך המשמעות של הפועל "אהב" בפסוק זה? לפי תשובתך לשאלה 1. הצע פועל אחר או ביטוי אחר שיאפיין את אהבת שלמה לנשים נכריות רבות.
3. "וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה, אָהֵב נָשִׁים נְכָרִיּוֹת רַבּוֹת" (א).
"ר' יוסי אומר: למשכן לדברי תורה ולקרן תחת כנפי השכינה".
(תלמוד ירושלמי סנהדרין פרק ב' הלכה ו').
האם הצליח שלמה המלך במשימה זו? הבא ראיות מן הכתוב.
4. בפסוקים א-י יש תיאור קשה של חטאי שלמה. אך יש משפט אחד המבקש לרכז במקצת את החטאים.
מהו המשפט? (כתוב אותו). האם, לדעתך, הוא אכן מרכז במקצת את חטאיו? נמק את תשובתך.

5. "אָז יִבְנֶה שְׁלֹמֹה בְּבֵית לַכְּמוּשׁ שִׁקְץ מוֹאֵב, בְּהָר אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי יְרוּשָׁלַיִם; וּלְמִלְכָּה, שִׁקְץ בְּנֵי עַמּוֹן" (ז). איך יתכן שאיש חזק כשלמה יעשה כן? לפניך קטע מפירושו של הרלב"ג. קרא אותו וענה על השאלות הבאות:

"...וראוי שתדע שכבר יאמר (הכתוב) שכבר עשה פלוני דבר מה, אם בשעשהו בעצמו, אם כשעשהו על ידי שליח, כמו שאמר שלמה 'בנה בניתי בית זבול לך': וכבר יאמר גם כן שהוא עשהו, כאשר לא מיחה בעושה אותו והיה בידו למחות. וזה מורגל בלשונות שאתה תראה ששיבו האשם בדבר למי שהיה בידו למחות כשלא מחה, ויאמרו לו שהוא עשה הכל..."

א. מה היה קשה לרלב"ג בפסוק זה?

ב. הסבר את תשובתו במילים שלך.

ג. איזה מסקנה התנהגותית צריכים אנו ללמוד מפירושו זה?

ד. האם לדעתך תשובתו פותרת את השאלות הקשות שנשאלות על שלמה? נמק את דעתך.

6. "שתי מקראות נתגלו טעמים (טעם המצוה נכתב בפירוש בכתוב) ונכשל בהם גדול העולם" (סנהדרין כא, ע"ב). עיין ב"פרשת המלך" בחומש דברים י"ז, יד-כ וענה:

א. מיהו גדול העולם שחז"ל מכוונים אליו?

ב. מה הם שני הכתובים שהמאמר מתכוון אליהם?

ג. הוכח שגדול העולם אכן נכשל בהם?

7. לפי הגמרא שלמה לא חטא בפועל בכל החטאים הרשומים בפסוקים א-י, אלא בגלל שהוא לא מחה (התנגד בפועל) מעלה עליו הכתוב כאילו עשה את כל המתואר. עדיין אנו מבקשים לדעת למה הוא באמת לא מחה? לפניך שתי הצעות. ברור את הנראית לך יותר ונמק עמדתך. (אם יש לך הצעה שלישית כתוב אותה). הצעה: נהל שיחה עם חברך בנידון לפני סיכום תשובתך.

א. כדי שכל האומות יבואו לירושלים ותהיה להם פינה משלהם.

ב. כי שלמה מבקש להיות בקשר עם כל האומות שמסביב מתוך ידידות והבנה ולא מתוך מלחמות.

8. "אך-בְּיָמֶיךָ לֹא אֶעֱשֶׂה" (יב). אם מגיע לו העונש מדוע לא יקבל אותו בחייו, מדוע לדחות? מהי תשובת הכתוב? נסה להצדיק גישה זו.

9. בפסוקים יא-יג מוסר הנביא את העונש על המעשים השליליים של שלמה המלך. שלמה שומע ואינו מגיב. שער מדוע אין הוא מגיב. נסה לשכנע בנימוקיו.

10. בפסוקים כט-לט נתבשר ירבעם בן נבט ע"י הנביא אחיה השילוני שה' בחר בו להיות מלך על רוב שבטי ישראל. ירבעם שומע ואינו מגיב. שער מדוע אין הוא מגיב.

11. "וַיֵּרֶם יָד בְּמֶלֶךְ" (כו).

א. מה פירושו של ביטוי זה? מה הרקע להרמת ידו של ירבעם במלך?

ב. היש לדעתך קשר למוצאו השבטי של ירבעם? (נמק תשובתך).

12. "וַאֲנִי אֶת-זֶרַע דָּוִד לְמִעַן זֹאת אֶךְ לֹא כָל-הַיָּמִים" (לט).

א. במה ואיך יענה (מלשון עינוי) את זרע דוד?

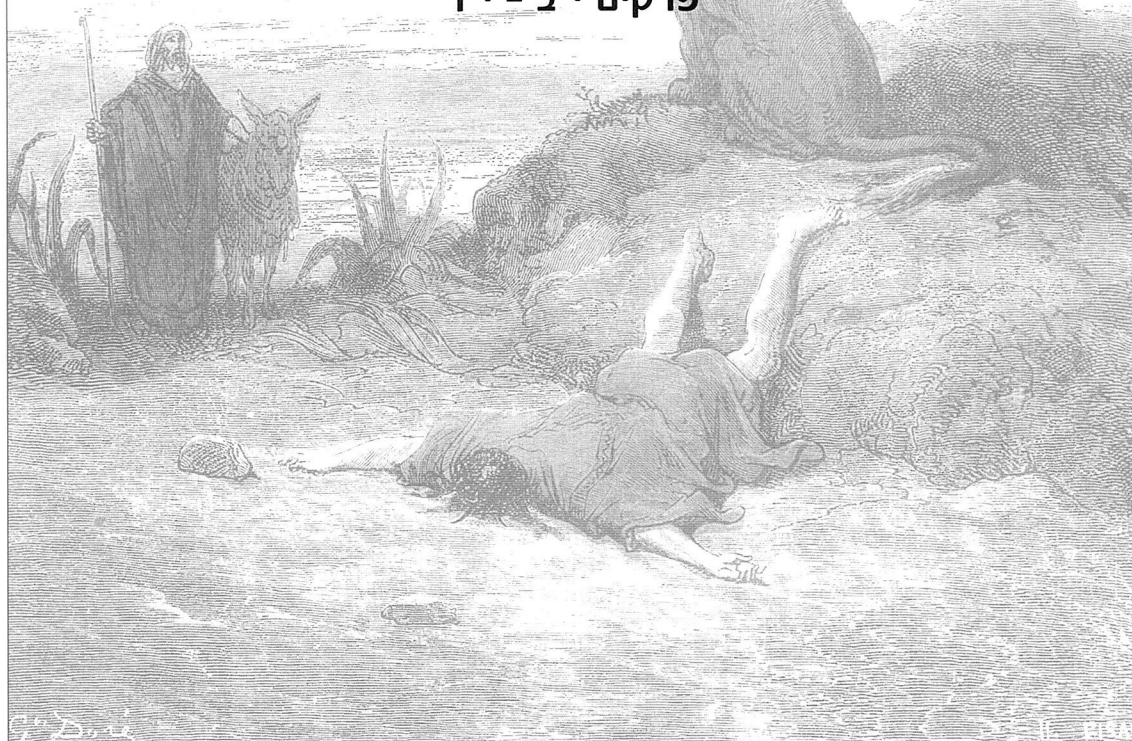
ב. "אך לא כל הימים" עד מתי? כמה זמן?

יחידה 6

"במה לנו זחלק בדוד ולא נזחלה בבן ישי לאהליך ישראל"

פילוג הממלכות, תקופת רחבעם-ירבעם

פרקים י"ב - י"ד

"לא אכל הארץ את הנבלה" (ציור - גוסטב דורה)

"וילך רוזבעם שכם כי שכם בא כל ישראל להבליך אותו" (מלכ"א, י"ב, א)
ממראות שכם בימינו

”וילך רחבעם שכס כי שכס בא כל ישראל להמליך אותו ”

פרק י"ב, א – כד

1. ”כִּי שָׁכַם בָּא כָּל-יִשְׂרָאֵל לְהַמְלִיךְ אֹתוֹ...” (א).

מהו גורם המשיכה של העם לשכס עד כי הפכה לאבן שואבת ל"כל ישראל"?

2. ”וַיִּשְׁלֹזוּ וַיִּקְרְאוּ-לוֹ...” (ג).

מהי התרומה שיש בהשתתפותו של ירבעם בדיון על סגנון השלטון שמבקשים ישראל כי רחבעם יקבל על עצמו?

3. ”וַיַּדְבְּרוּ אֶל-רְחוֹבָעַם לֵאמֹר; אֲבִיךָ, הִקְשִׁיה אֶת-עַלְנוּ...” (ג – ד).

א. האם טענה זו נכונה? הוכח תשובתך.

ב. אם היא נכונה, מדוע לא שמענו טענה זו בימי שלמה?

4. מהו התנאי ששבטי ישראל מתנים כדי לעבוד את רחבעם? האמנם היה זה

תנאי קשה לעם בתקופת שלמה עד כי נאלצו להתנות תנאי על מנת לקבל את

מרותו של רחבעם?

5. "לכו עד שלשה ימים ושובו אלי..." (ה). האם בקשת העם הפתיעה את רחבעם? מדוע הוא זקוק לשלושה ימים כדי להיענות לבקשתם הפשוטה והמובנת?

6. לפניך טבלה, רשום את עצת הזקנים ועצת הילדים, הדגש את המשותף והשונה בעצות אלו, השתמש בצבעים שונים.

עצת הזקנים	עצת הילדים

7. למה לדעתך חותרת כל תשובה? נסה "להיכנס לראשם" של היועצים ומצא הצדקה או הסבר להצעות שלהם.

8. סביר להניח שלא היה כל סיכוי שעצת הילדים תתקבל, האם רחבעם לא הבין זאת? מהי הסיבה, **לדעת הכתוב**, בגללה לא קיבל רחבעם את דעת הזקנים?

9. איזה משפט השמיט רחבעם בדבריו לעם מעצת הילדים? מדוע השמיט משפט זה?

10. "מה-לנו זלזלך בְּדָוִד וְלֹא-נִזְוָלָה בְּבֶן-יִשְׂרָאֵל..." (טז).
 א. האם לדעתך זו הייתה כוונת העם לכתחילה? או שאילו המלך היה עונה להם עפ"י עצת הזקנים היה נמנע המרד? הוכח דברייך.

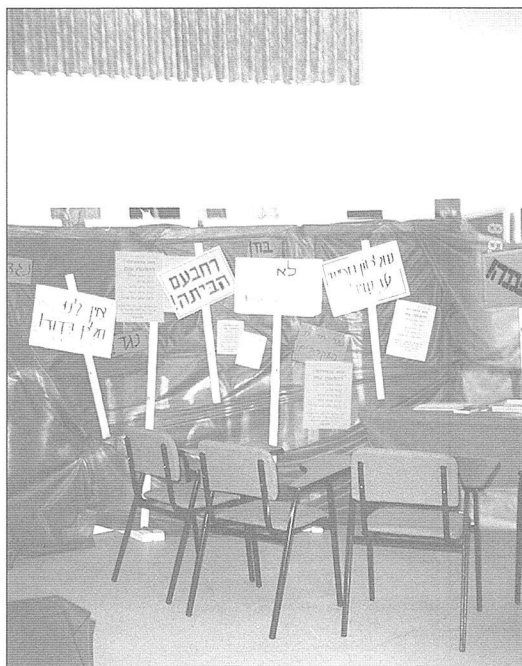
ב. זוהי לא הפעם הראשונה ששבטי ישראל משמיעים את סיסמת הפילוג, היכן, ממי ומתי שמענו משפט זהה? (היעזר במאגר ספרות הקודש במחשב, או בדרך ישנה יותר – קונקורדנציה).

11. "וַיִּשְׁלֹז הַמֶּלֶךְ רוֹזְבֵּעַם, אֶת-אֶרְבֶּם אֲשֶׁר עַל-הַמִּסָּ" (יח). זה בדיוק היה חסר להם? (שער מה הוא ציפה שאדורם יעשה עבורו).

12. סיפור שכם מתחיל בציון "וַיֵּלֶךְ רוֹזְבֵּעַם שִׁכָּם", איך הוא מסתיים? צטט!

13. קרא פסוקים כ – כא. יש אי התאמה בין הנאמר בשני הפסוקים, מהי? נסה ליישב את אי ההתאמה.

14. הפילוג הוא עובדה קיימת, מה המעשה הראשון של רחבעם לאחר הפילוג? כיצד וע"י מי נמנעה המלחמה?

שלטי מחאה שנותרו מהפגנה נגד רחבעם המלך
(ממראות המוזיאון לחקר תקופת המלכים)

מעשי ירבעם לביסוס ממלכתו

פרק י"ב, כה - לג

1. קרא את הפסוקים כח - לג .

א. כתוב סיכום על מעשי ירבעם, השתדל להסביר כל מעשה ומעשה מנקודת

ראותו של ירבעם, מה הייתה המטרה ומה היו האמצעים להשגתה.

ב. מהי לדעתך חומרת כל אחד מן המעשים ומה חמור מכולם? נמק.

ג. האם לדעתך השיגו המטרות את יעודן? פרט.

היעזר בטבלה שלפניך :

מעשי ירבעם

המעשה	המטרה (מזווית ראייתו של ירבעם)	האמצעים	האם השיגו את יעודן	הערכה
1				
2				
3				
4				
5				

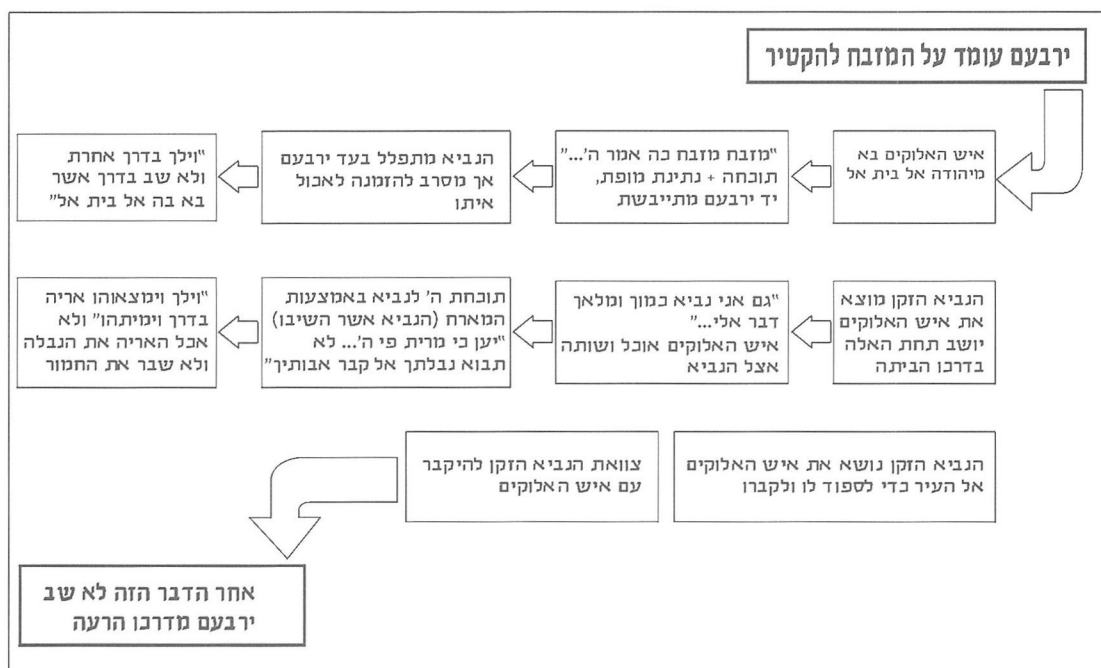
הערה:

בקשר לעניין הכהנים, היעזר במסופר גם בדברי הימים ב' פרק י"א פסוקים יג – טו.

"ולא אכל האריה את הנבלה"

פרק י"ג

לפניך תרשים זרימה של הסיפור בפרק זה:

1. קרא את הפרק וסמן במחברתך את הפסוקים השייכים לכל אחד מהכיתובים שבכל משבצת בתרשים.

2. נסח שלוש שאלות שעולות מן האירועים. עמוד במיוחד על הקשיים המתעוררים בתיאור האירועים.

3. כיצד לדעתך השפיעו האירועים על:

א. העם שנכח בחלק מן האירועים.

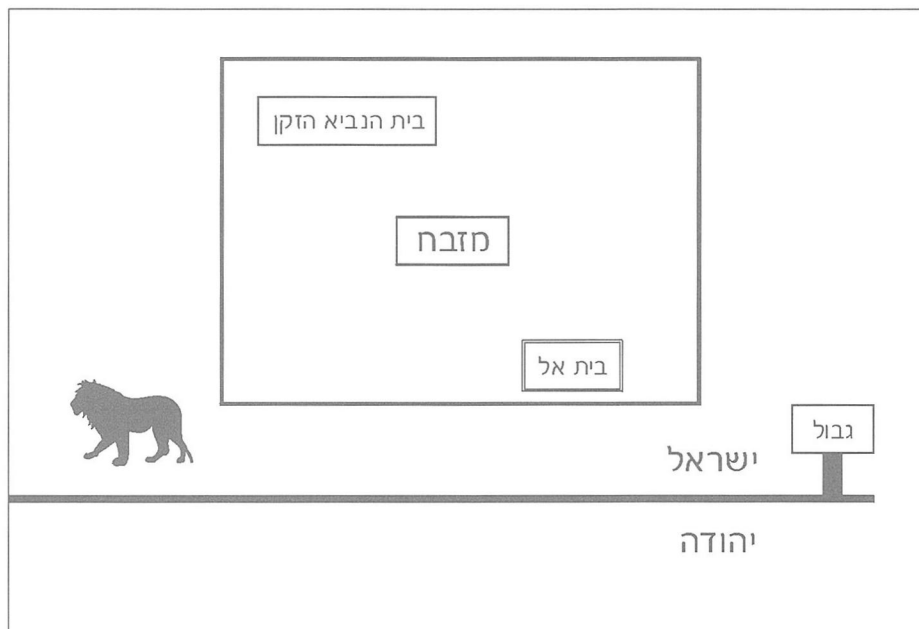
ב. הנביא הזקן מיהודה.

ג. הנביא מבית-אל.

ד. בני הנביא מבית-אל.

ה. המלך.

4. לפניך תרשים המתאר את הדרך שעבר הנביא מיהודה עד שמצא את מותו בדרכו חזרה ליהודה. ציין במחברתך את סדר התחנות שעבר הנביא מיהודה עד שנטרף ע"י האריה.

"קומי נא והשתנית"

פרק י"ד

קרא את הפרק בעיון וענה על השאלות הבאות:

1. "קומי נא והשתנית..." (ב).

האם ההתחפשות היא, לדעתך, כדי שהעם לא יכיר אותה שהיא הולכת לנביא ה', או שההתחפשות היא שהנביא לא יכיר אותה מסיבה כלשהי? הצע את תשובתך המנומקת (היעזר גם בעובדה המובאת בפס' ד).

2. כיצד מנמק ירבעם את החלטתו לשלוח את אשתו דווקא לאחיה השילוני, הרי היו עוד נביאים באותה תקופה?

3. "וְלִקְחוּתָּ בְיָדְךָ עֲשָׂרָה לָזֶם וְנִקְדִּים..." (ג), האם הדורון הזה הוא חלק מן ההסוואה, או שזה מה שמקובל להביא לנביא בעת ביקור? כיצד ניתן לדעת זאת?

4. התכנית של ירבעם נכשלה כבר בתחילתה, מי הכשיל אותה וכיצד?

5. "יֵעַן אֲשֶׁר הִרְבֵּיתִיךָ מִתּוֹךְ הָעָם..." (ז).

עיין בפסוקים ז – יא וסכם לפי הטבלה:

הציפיות	האכזבות	התוצאה (העונש)

הערה: הוסף לרשימת האכזבות גם מה שנאמר בפרק י"ב פסוק לא.

6. "יֵעַן נִמְצָא-בּוֹ דְבַר טוֹב אֶל-ה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל..." (יג).

מהו אותו דבר טוב? היעזר במפרשים.

7. אחיה השילוני נתן סימן שדבריו יתקיימו, מה היה האות? ומדוע היה חשוב לתת לו אות?

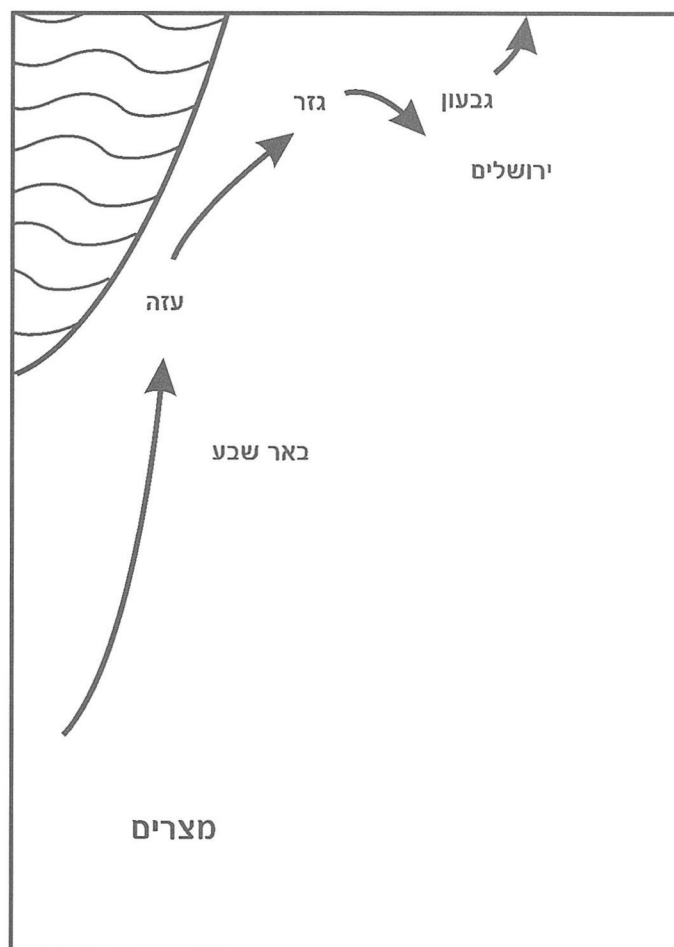
8. "וַהֲבֵה ה' אֶת-יִשְׂרָאֵל..." (טו).

מה היה חטאם של ישראל? ומה העונש הצפוי להם בעתיד?

9. בפסוקים כא – כג יש התייחסות גם למצב הרוחני בממלכת יהודה, סכם את המצב. התייחס לשאלה: האם מבקש הכתוב לרמוז ולהאשים משהו מיוחד במצב הזה? נמק את דעתך.

10. "וַיְהִי בַּשָּׁנָה הַזֹּאת מִיִּשִׁית לְמֶלֶךְ רוֹזְבָעִים; עָלָה שִׁישִׁיק מֶלֶךְ-מִצְרַיִם, עַל-יְרוּשָׁלַיִם" (כה).
נוסף לבעיות מבפנים מספר לנו הכתוב על פלישת צבא זר ליהודה, קרא את הפסוקים כה – כט וכן את הנאמר בדברי הימים ב', פרק י"ז פס' ב – יב וסכם את תוצאות האירוע הקשה הזה.

11. ממקורות מצריים ידוע לנו ששישק מלך מצרים לא חס גם על מלכות ישראל הצעירה. עיין במפה שלפניך ושער מה היו המניעים של מסע זה מבחינת העיתוי ומבחינת התוצאות.

מסע שישק מלך מצרים ביהודה

12. "וּבִמְלֻחָמָה הָיְתָה בֵּין-הַזִּזְבְּעִים וּבֵין יִרְבֵּעַם כָּל-הַיָּמִים" (ל). כיצד מתיישב הדבר עם הנאמר בפרק י"ב פסוק כד? היעזר במפרשים שבידך. עיין גם בדברי הימים ב' פרק י"ג.

שאלות לסיכום היחידה

פרקים י"ב – י"ד

1. כיצד קרה הדבר שממלכה אדירה כשל מלכות שלמה התפוררה אחרי מות שלמה? כתוב נקודות בלבד.

2. מה פירוש הביטוי "לֹא־הָלִיךְ יִשְׂרָאֵל"? בחר מהרשימה שלפניך ונמק תשובתך.

א. מרד.

ב. חזרה לשלטון השופטים.

ג. אנרכיה.

ד. ביטול המיסים.

3. לפניך רשימת מושגים ותכונות, שייך כל אחד מהם לכל אחד מהאישים הנזכרים ביחידה שלפנינו.

קלות דעת, חוסר תבונה, נאמנות, התאפקות, מתינות, גסות ושחצנות, אהדה וחיבה, פזיזות.

4. הכתוב מנמק את התפלגות הממלכה :

א. בגלל חטאי שלמה.

ב. בגלל שרחבעם לא ידע לכלכל את מעשיו.

הבא ראיות מן הכתובים ששתי הסיבות כאחד גרמו להתפלגות הממלכה.

5. מדוע שבט בנימין מצטרף ליהודה ולא לשאר השבטים? הסתכל במפה והיעזר בפירוש רש"י על פרק י"א פסוק ל.

6. "קָטַנְי עָבָה בְּמִתְנֵי אָבִי" – מהו הנמשל למשפט זה? מדוע לדעתך השמיט רחבעם את המשל הזה בדברו אל העם?

7. "בְּמִעֲנֵה כֶּךָ יֵשִׁיב זִמְהָ", מי אמר משפט זה? היעזר באמצעים אלקטרוניים או בקורקודנציה ושייך אותו ליחידה שלנו.

8. האם עשיית עגלי הזהב הייתה לשם עבודה זרה? היעזר במפרשים שבידך.

9. בפרק י"א נאמר: "וְהָאִישׁ יִרְבֶּעַם, גִּבּוֹר זִילִי" (כח).
א. התואר "גיבור חיל" הוא תואר גבוה מאוד במקרא, ציין עוד שני אישים לפחות שהכתוב מכנה אותם "גיבור חיל".
ב. כעת, כשאתה מכיר טוב יותר את ירבעם האם אפשר לשלול ממנו כעת את התואר? אם תשובתך חיובית - כתוב את הנימוקים לשלילת התואר.

10. "זֶלֶזַל נָא אֶת-פָּנַי ה' אֱלֹקֶיךָ וְהִתְפַּלֵּל בְּעָדַי...". "זה פלא כי עם רוב חטאי ירבעם הסכים הש"י לרפאו" (שאלת הרלב"ג), ענה בבקשה.

11. איך מגיב המלך על המופת שקרה לנגד עיניו? ומהי תגובת העם?

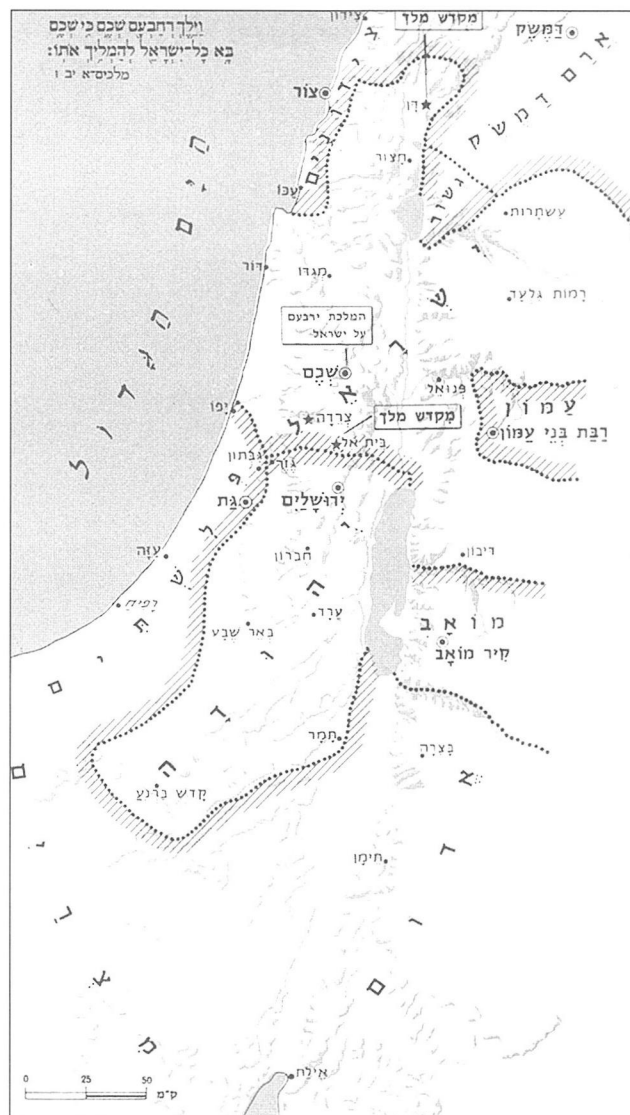
12. "וַיְהִי, דְּבַר-ה', אֶל-הַנְּבִיא, אֲשֶׁר הָשִׁיבוּ...". איך יתכן שדבר ה' בא אל נביא השקר והוא מודיע לנביא האמת על חטאתו? היעזר במפרשים.

13. התוכל לשער ולהעלות על הכתב כיצד ראו הנביא מבית אל וכל העוברים בדרך שחזו במה שאירע (עם איש האלוקים מיהודה). הרי היה זה מעשה פלא שבוודאי יש לו משמעות?

14. יחידה זו עמוסה וטעונה באירועים דרמאטיים וקשים, בחר את האירוע הקשה מכולם לדעתך. נמק בחירתך.

15. מה היה רצון האלוקים בפילוג? מה פשעו של ירבעם בדרך להגשמת הפילוג?

16. כתוב שתיים - שלוש מסקנות שאפשר ללמוד מיחידה זו ושיש להן משמעות רבה גם לימינו אנו.

מפת הפילוג בין ישראל ויהודה

יחידה 7

"ויעש אסא הישר בעיני ה' כדוד אביו"

(מלכות אסא ותקופתו ובתי המלוכה בישראל
בתקופת מלכותו)

מלחמת אסא-בעשא

”ויקן את ההר וגו’ ויקרא את שם העיר אשר בנה וגו’ שמרון’.

תנא דבי אליהו:

פעם אחת הייתי יושב בבית המדרש הגדול בירושלים לפני חכמים, אמרתי להם: 'רבותי, מה נשתנה עמרי שר צבא ישראל, שכל שהיו לפניו לא הושיבו מלך בן מלך עד שבא עמרי וישבו לו שלושה מלכים (בן אחרי בן) על כסאו? אמרו לי: 'לא שמענו'.

אמרתי להם: 'רבותי, על שהותיר עיר גדולה בישראל, וכך היה בדעתו, שאמר: כשם שירושלים למלכי יהודה, כך שומרון למלכי ישראל'.”

(מדרש אליהו רבא פרק ט)

מלכות אבים

פרקים ט"ו, א – ח, דבהי"ב י"ג

שים לב! אי אפשר לענות על השאלות, בלי לקרוא את דברי הימים ב' פרק י"ג.

1. " וַיִּלְךָ בְּכָל-זִמְטָאוֹת אָבִיו אֲשֶׁר-עָשָׂה לְפָנָיו..." (ג). מה היו חטאי אבים? (היעזר במל"א י"ד, כג – כד).

2. עיין בפסוק ד וכתוב מדוע נתן ה' את המלוכה ביד אבים למרות שלא היה ראוי לכך? נסה לדון בשאלה האם רק הראויים זוכים? מהם הנימוקים שיש לכך שלפעמים גם מי שאינו ראוי זוכה למנהיגות?

3. מהי דעתך האם פסוק ה הוא שבח או שמא גנאי לדוד? כיצד? נמק דעתך!

4. ציין נקודות שיא בנאום אבים, בחר את המשפט המרכזי בנאום ונמק את בחירתך.

5. במה מאשים אבים את ישראל? (השווה בין מעשי יהודה למעשי ישראל המובאים בנאום), ציין פרט או שניים שאבים "שכח" לגבי נסיבות המרידה של שבטי ישראל.

6. מי עוד נאם מול המאיימים עליו? מה היו התוצאות? רמז: ספר שופטים.

7. הסבר את המשמעות של הביטויים הבאים:

א. "כהן ללא אלהים"

ב. "ברית מלח".

8. עיין בדבה"ב י"ג, ורשום פרטים על המלחמה בין רחבעם לירבעם.

9. מה היה מערך הכוחות בין יהודה וישראל במלחמה? כיצד הכתוב מסביר את הניצחון?

10. "וְלֹא-עָצַר כּוֹז-יִרְבֵּעַם עוֹד בַּיָּמִי אֲבִיהוּ" (דבה"ב י"ג, כ)

לפי פשוטו של מקרא ירבעם מת, הדבר קשה כי ירבעם עוד חי בימי בנו של אביה – המלך אסא ולכן חכמינו פירשו שאביה הוא שניגף ומת. לפניך קטע מ"דעת מקרא" על פירוש הפסוק, קרא את הקטע וסכם את שתי הדיעות לגבי מות אביה.

"חז"ל פירשו את כל הכתוב על אביה, שמת בימי ירבעם. אלא שנחלקו על שום מה נגפו ה'. יש אומרים על שביזה את אחיה השילוני וכרכו עם בני בליעל ורקים, ויש אומרים על שהחשיד את ישראל שעובדים עבודה זרה. ורבנן אמרו: מפני מה מת אביה במגפה? מפני שהוכיח את ישראל שהיו עובדים לעגלים. והוא לכד את בית אל מן ירבעם, שהיו שם העגלים ולא ביערן וכל מי שיש בידו לבער עבודה זרה ואינו מבערה מעלה עליו הכתוב כאילו עבדה."

איזה מהפירושים אתה נוטה לקבל? נמק את עמדתך.

11. "וַיִּגְפָּהוּ ה' וַיָּבִית" (כ). על מי עוד כתוב שה' נגף אותו ומת? רמז: שמואל א', כ"ה.

12. אבים מוערך כמלך רע, כפי שהכתוב מציין: " וְלֹא־הָיָה לְבָבוֹ שָׁלֵם עִם ה' אֱלֹהָיו".
אם כן מדוע ה' עוזר לו לנצח את ישראל? (היעזר בדבה"ב י"ג, יד).

"בימיו בנה זויאל בית האלי את יריזזה"
מבואות יריחו של ימינו

“ויעש אסא הטוב והישר בעיני ה' אלקיו”

פרקים ט"ו, ט – טז, דבהי"ב י"ד – ט"ו

שים לב! אי אפשר לענות על השאלות, בלי לקרוא את דברי הימים ב' פרקים י"ד-ט"ו.

1. " וַיַּעַשׂ אֲסָא הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֵי ה' אֱלֹהָיו " (דבהי"ב י"ד,א). ציין כמה פעולות שבגינם הוא זכה להערכה זו.

2. מה היה הגורם לפעולות הדתיות בהן נקט אסא?

3. כיצד נערך אסא למלחמה בזרח הכושי?

4. מהם רעיונות התפילה שהתפלל אסא לפני המלחמה? צטט מתפילת אסא שני היגדים חשובים.

5. סכם את מעשי אסא בטבלה הבאה : (היעזר גם בדבה"ב י"ד, א-ח; ט"ו, ח - יח).

פעולות לחיזוק הדת בממלכה	פעולות לחיזוק הביטחון במדינה
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

6. אסא והעם כורתים ברית עם ה' בדבה"ב ט"ו, יב – יד.
סכם את הברית בטבלה :

זמן כריתת הברית :
העונש למפר הברית :
הקרבנות שהקריבו :

"בית דוד" ו"מלך ישראל" בכתובת בתל דן

ייתכן שמלך ישראל, הנזכר בכ"תובת, הוא בעשא והמלך לבית דוד הוא אסא. נוסח המצבה דומה בסגנונו ובביטוי למצבות המלכים הארמיות והאשוריות של התקופה, ומצבת מישע מלך מואב.
שבר האסטלה, שגודלו 30 על 28 ס"מ, נמצא בקרבת השער שנחשף השנה בקצהו הדרומי-מזרחי של ריצוף האבן, שמשתרע על פני 400 מטרים רבועים.

נראה הדבר, שלאחר ניצחונו של המלך אחאב על ארם באפק, כעבור כ-30 שנה, ניתץ אחאב את האסטלה, ואתר השברים שובץ בר"יצוף הרחבה שלפני השער.

שלחית לתיירות. הכתובת, שבפענוחה עוסק פרופ' יוסף נווה, מהחוג לשפות שמיות עתיקות באוניברסיטה העברית, היא מהמאה התשיעית לפני הספירה. בתחילת הקטע שנשתמר, מזכיר הכותב את מעשיו ומותו של אביו. בהמשך מסופר, שהאל הדרד הלך לפני מקים המצבה (נוסחה ידועה בתיאורי מלחמה) ועל הריגת חיילי האויב, רכב ופרשים. בשורה 13 נשתמרו המלים "מצור על...". בתנ"ך מסופר שבעשא מלך ישראל נלחם באסא מלך יהודה. בצר לו, לקח אסא את אוצרות בית המקדש ושלה אותם לבן הדרד מלך ארם, וביקשו להילחם בישראל.

(ע). שבר אסטלה מבולת ובה שר"דים של 13 שורות בלשון הארמית, בכתב הדומה לכתב העברי העתיק, נתגלה בחפירות 'הארכיאולוגיות בתל-דן'. האסטלה, שגובהה המקורי היה יותר ממטר אחד, היא ככל הנראה מצבת ניצחון שהציב מלך ארם דמשק בדרן, לאחר שהיכה את דן, עיון ואבל בית מעכה, כמסופר במל"כים א', פרק ט"ו, פסוק כ'. על התגלית הודיע פרופ' אברהם בירן, מ"היכרו יוניון קולג", המנהל את החפירות בתל-דן מאז 1966. החפירות השנה הן במסגרת מבצע השימור והשחזור שעורכת רשות העתיקות, ביוזמתה של החברה הממ"

ד"ש מתקופת אסא (קטע מעיתון)

“בהשענך על מלך ארם ולא נשענת על ה' אלקיך”

פרקים ט"ו, טז – לד, ט"ז, דבהי"ב ט"ז

1. "וַיַּעַל בַּעֲשָׂא מֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל עַל-יְהוּדָה..." (מלכים ט"ו, יז).
האם מעשהו של בעשא הוא מעשה של התקפה, או בעצם מעשה של התגוננות וביצור הגבול שלו? הוכח עמדתך.
2. אסא בחר בדרך התגוננות מסוכנת. בקר את מעשה אסא הן מבחינת המעשה עצמו והן מבחינת התוצאות של מעשיו.
3. עיין בדברי הימים ב' פרק ט"ז וסכם את ביקורת הנביא חנני.
4. כיצד מגיב אסא לתוכחתו של חנני? מדוע? איך קוראים בימינו לתגובה כזאת?
5. מנין לקח אסא כסף וזהב לתת לבן הדד? הרי שישק כבר לקח הכל! היעזר במפרשים.
6. באילו חומרים בנה אסא את גבע בנימין ואת הרמה? לשם מה בנה אותן?
7. האם רוב מעשי אסא היו טובים או רעים? נמק את דעתך.

חילופי מלכים במלכות ישראל בתקופת אסא

פרק ט"ז

1. בתקופתו של אסא מלכו בישראל 8 מלכים, מהם נסיבות עלייתו למלוכה? השלם:

מלך ישראל	נסיבות עלייתו למלוכה
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	

אסא

2. מי הדיח את נדב מהמלוכה ומדוע?

3. "וַיַּעַל אֲשֶׁר-הָפָה אֹתוֹ..." (ז). מדוע נענש בעשא על שהכה את בית ירבעם? הרי נצטוו להשמידם! היעזר ברש"י.

4. מצא "מידה כנגד מידה" בעונשו של זמרי?

5. מדוע לדעתך בנה עומרי בירה חדשה?

6. חז"ל, עם כל הביקורת על עומרי, מצאו מעשה חיובי טוב שעשה, מהו?

7. עיין במקורות הבאים ומצא את החפיפה בין הנבואה/ קללה להתגשמותה:

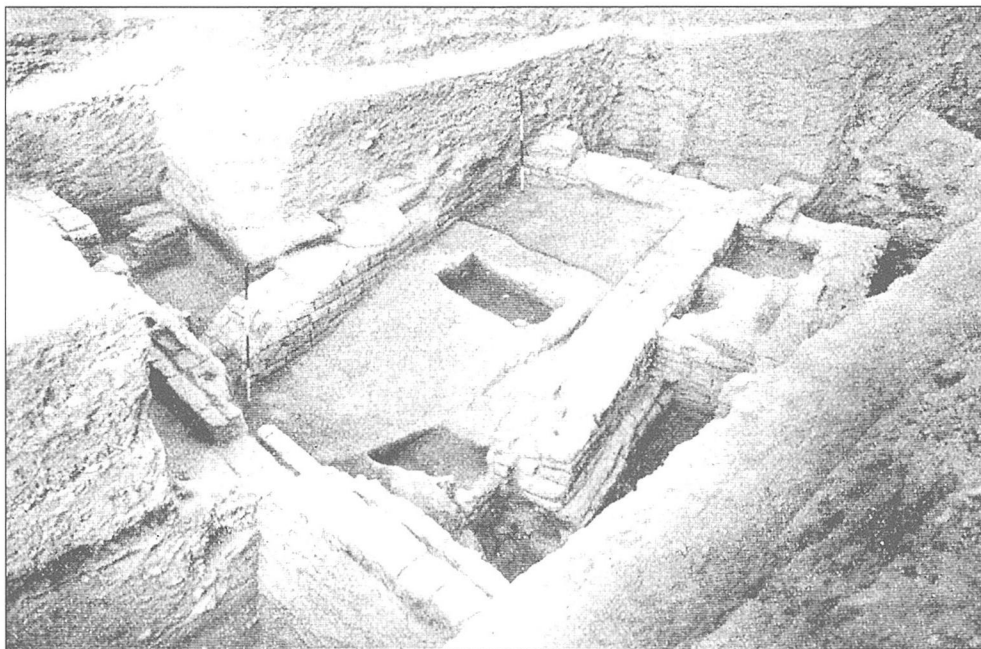
א. מלכ"א י"ד, ז

ב. מלכ"א ט"ז, ב

8. במה חמורים עוונות אחאב מקודמיו? פרט.

9. "בְּיָמָיו בָּנָה זַיְאֵל בֵּית הָאֱלֹהִים..." (לד). מה הביקורת הסמויה על אחאב בפסוק זה?

10. מדוע בעצם אסור היה לבנות את יריחו? מי אסר ומה היו נימוקיו? כתוב פרטים.

שרידי בניין ביריחו מהתקופה הישראלית

יחידה 8

"עד בתי אתם פוסזים על שתי הסעיפים"

מעשה אליהו הנביא בתקופת אחאב המלך

פרקים י"ז - י"ט

"והוא הלך במדבר דרך יום ונבא וישב תחת רותם אונות..."
(מלכים א' י"ט, ד)

"וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם הַתְּשִׁיבִי מִתּוֹשְׁבֵי גִלְעָד... הֲיִכֵּן וּבִאִיזָה הַזֹּדֵמְנוֹת אִמַּר אֵלֵיהֶם אֶת הַנְּבוּאָה הָרִאשׁוֹנָה הַזֹּאת?

לְהֵלֵךְ הַמִּדְרָשׁ הַמּוֹבָא בְּסִנְהֶדְרִין קִיג; יְרוּשָׁלַיִם פ"י, ה"ב; תנא דבי אליהו זוטא ח:

"וְכִי מִה עֲנִין זֶה אֶעֱלֶה זֶה?

אַלֵּא, אִמַּר לֹא הִקְבִּ"ה לְאֵלֵיהֶם: חִיָּאל זֶה אָדָם חָשׁוּב הוּא, לֵךְ לְהִרְאוֹת לְפָנָיו וּלְנַחֲמוֹ. (עַל מוֹת שְׁנֵי יִלְדָיו בְּגִלְלֵי שְׁבִנָּה אֶת יְרִיחוֹ).

אִמַּר לֹא: אֵין אֲנִי הוֹלֵךְ.

אִמַּר לֹא: לְמַה?

אִמַּר לֹא: אִם אֵלֶךְ וְהֵם יֹאמְרוּ דְּבָרִים הַמְכַעֲסִים אוֹתְךָ וְאֵין אֲנִי יֹכֹל לְסַבּוֹל.

אִמַּר לֹא: אִם הֵם יֹאמְרוּ דְּבָרִים הַמְכַעֲסִים אוֹתִי, כָּל אֲשֶׁר אֶתָּה תִּגְזֹר, אֲנִי אֶקְיִים.

הֵלֶךְ, מֵצֵא לֹא אוֹתָם עוֹסְקִים בְּכַתּוּב 'וַיִּשְׁבַּע יְהוֹשֻׁעַ בַּעַת הַחֵיָּא לֵאמֹר אֲרוּר הָאִישׁ לְפָנָי ה' אֲשֶׁר יִקּוּם וּבִנָּה אֶת הָעִיר הַזֹּאת אֶת יְרִיחוֹ. בְּבִכּוּרוֹ יִסְדְּנָה וּבְצַעֲרֹו יַעֲיֵב דְּלִתִּיה' (יְהוֹשֻׁעַ ו', כו).

אִמַּר (אֵלֵיהֶם): בְּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ דְּצַדִּיקֵינָא, דְּמַקְיִים מִלֵּי דְּצַדִּיקֵינָא!

(– בְּרוּךְ אֱלֹהֵי הַצַּדִּיקִים הַמְקִיִּים דְּבָרֵיהֶם שֶׁל הַצַּדִּיקִים).

הֵיָּה שֵׁם גַּם אַחָאָב (אַחָאָב שׁוֹשְׁבֵינִיָּה הֵיָּה – אוֹהֲבֵי שֶׁל חִיָּאל).

אִמַּר לְהֵם אַחָאָב: וְכִי מִי גָדוֹל מִמִּי, מִשָּׁה אוֹ יְהוֹשֻׁעַ?

אִמַּר לֹא: מִשָּׁה.

אִמַּר לְהֵם: בְּתוֹרָתוֹ שֶׁל מִשָּׁה כְּתוּב: 'הִשְׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶּם וְסִרְתֶּם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם' – וְמִה כְּתוּב אַחֲרֵי כֵן? – 'וְחָרָה אָף ה' בְּכֶם וְעֶצֶר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר', וְאֲנִי לֹא הִנַּחְתִּי עֲבוּדָה זָרָה בְּעוֹלָם שֶׁלֹּא עַבַּדְתִּי אוֹתָהּ, הִקְמַתִּי עֲבוּדָה זָרָה עַל כָּל תֵּלֶם וְתֵלֶם, וְלֹא שְׁבִיק מָטָרָא לְמִיזֵל לְמַסְגָּד – (מְרוֹכ הַגָּשְׁמִים הַכֹּאֲסִים לְעוֹלָם, שְׁאִין מְנִיחִים לִלְכָּד וּלְהִשְׁתַּחֲוֹת לְעוֹכֹ"ס מִחוּץ דְּרָכִים מְלֹכְלוֹכוֹת צִיט – רַש"י).

וְכָל טוֹבוֹת וְנַחֲמוֹת שִׁישְׁנִים בָּאוּ בְּדוּרִי – דְּבָרֵינוּ שֶׁל מִשָּׁה לֹא מִתְקִיִּים, וְדְּבָרֵינוּ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ מִתְקִיִּים?

מִיד נִתְמַלֵּא אֵלֵיהֶם חִימָה גָדוֹל עַל אַחָאָב, וְאִמַּר לֹא אַחָאָב: 'רִיקָה! מֵאִסַּת אֶת מִי שֶׁבְּרָא אֶת כָּל הָעוֹלָם כּוֹלֵל לְכַבּוּד, וְאֶת מִי שֶׁנָּתַן הַתּוֹרָה לְכַבּוּד, חֵיִךְ שְׁאִין אֲנִי דֵּן אוֹתְךָ אֵלֹא מִחוּץ דְּבָרִיךְ'. מִיד אִמַּר לֹא אֵלֵיהֶם: 'אִם כְּדִבְרִיךְ (אִם כֵּךְ אֶתָּה אוֹמֵר), חֵי ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר עֲמַדְתִּי לְפָנָיו אִם יִהְיֶה בִּשְׁנֵים הָאֵלֶּה טַל וּמָטָר, כִּי אִם לִפִּי דְּבָרִי.

בִּיקֶשׁ רַחֲמִים וְנָתַן לֹא אֶקְלִידָא דְּמִיטְרָא (מִפְתַּח שֶׁל גְּשָׁמִים) וְקָם וְאָזַל (קָם אֵלֵיהֶם וְהֵלֶךְ)".

(בְּכֵרֶךְ, יְהוֹשֻׁעַ (תְּשַׁמִּי"ה). יוֹנָה בֶּן אֲמַתִּי וְאֵלֵיהֶם;
עֵינִן בְּסִפְרֵי יוֹנָה עַל פִּי הַמְקוֹרוֹת)

“ונסתרת בנחל כרית”

פרק י"ז, א – ז

1. מה רצה אליהו להוכיח לאחאב בעצירת הגשמים? היעזר בדברים י"ח, יט.
2. "אִם-יְהִי־הַשָּׁנִים הָאֵלֶּה טַל וּמָטָר כִּי, אִם-לֹפִי דְבָרִי" (א), לכמה שנים מתכוון אליהו? למה הוא אינו מודיע מראש את מספר השנים?
3. הכתוב אינו מספר לנו מהי תגובת אחאב לבשורה הקשה של עצירת הגשמים. מה לדעתך הייתה תגובתו של אחאב? שער שתי השערות. נסה לעגן השערותיך.
4. " וְנִסְתַּרְתָּ " – מדוע אליהו צריך להסתתר?
5. מהיכן יקבל אליהו את מזונו? עיין במפרשים וכתוב מה רומז לו ה' בכך. ראה מצודת דוד.
6. " לָזֶם וּבִשָּׁר בִּבְקָר, וּלְזֶם וּבִשָּׁר בְּעֶרְב " (ו).
 - א. מהיכן ידע אליהו כי הבשר כשר? היעזר במפרשים.
 - ב. מה אכל אליהו בצהריים? נחש.
7. מה למד אליהו בתחנתו זו על השפעת הבצורת על הטבע והאדם?

"קום לך צרפתה"

פרק י"ז, ח – כד

1. ה' אמר לאליהו שבצרפת ימצא אלמנה ולא נתן בה סימנים. אליהו קבע לעצמו את "מבחן המים", מאיפה למד רעיון זה? פרט את ההבדלים בין שני המקומות.

2. "וַהֲנֵה-שָׁם אִשָּׁה אֶלְמָנָה מְקַשֶּׁשֶׁת עֲצִים" (י), מה למד אליהו מעובדה זו?

3. "עֲשֵׂי-לִי בִשָּׁם עֹגָה קֹטְנָה בְּרֵאשִׁינָה" (יג), מדוע אליהו רוצה לאכול ראשון מן העוגה הקטנה? לפניך תשובת אברבנאל, הסבר את תשובתו:
 "עשי לי משם עוגה קטנה בראשונה... אם תעשה בראשונה לה ולבנה- יגמר הקמח והשמן ולא ישאר דבר שתחול עליו הברכה...".
 האם תוכל להוסיף עוד תשובה?

4. "וַיְהִי, אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, וְזָלָה, בֶּן-הָאִשָּׁה בַּעֲלַת הַבַּיִת" (יז).

א. הוכח שהוא לא חלה מרעב.

ב. עיין ברש"י והסבר בשל מה חלה הילד.

5. "לְהַזְכִּיר אֶת-עֹנִי" (יח) קרא את המדרש הבא וענה על איזה עוון היא מדברת.

"באת אלי להזכיר את עוני. שני בני אדם אמרו דבר אחד: לוט וצרפתי. צרפתי אמרה: עד שלא באת אצלי היה הקב"ה רואה מעשי ומעשה אנשי עירי, והיה מעשי רבים על אנשי בני עירי והייתי צדקת ביניהם. עכשיו שבאת אצלי באת להזכיר את עוני ולהמית את בני" (בראשית רבה, ג).
חשוב על תשובה נוספת.

6. איך נודע לאליהו שלפניו אשה כשרה המאמינה בשליחות האלוקית של אליהו?

7. ציין את אופייה ותכונותיה של האישה האלמנה.

8. מהן הטענות בתפילת אליהו (כלפי מעלה) להצלת הילד? ציין את הנימה האישית בטענותיו.

9. עיין בשמות פרק ה' וכתוב ממי למד אליהו להגיד משפט חמור כזה כלפי מעלה.

10. באילו שתי דרכים מסביר רד"ק את נס החייאת הילד? סמן את משפטי המפתח בדבריו.

"ויתמדד על הילד' – והעניין הזה, שתהיה תפילתו בכוונה על הילד כששוכב עליו ויתמודד עליו, ועל דרך זה 'ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו' (בראשית כ"ה, כא), כלומר שהיתה אשתו לנגדו בעת תפילתו כדי שיכוין תפילתו עליה כי עקרה היא. אפשר גם כן כי עשה כן כדי להנשים עליו ולחממו בחום הטבעי היוצא מפניו ומבשרו, כי רוב פעמים הנסים נעשים על ידי מעט תחבולה מדרך העולם."

11. לאיזה מסקנה מגיעה האישה לאחר שאליהו החיה את בנה?

12. קרא את פרק י"ז מחדש וערוך רשימה של הניסים שנעשים בפרק.

13. סכם מה למד אליהו בתחנתו זו (צרפתה אשר לצידון) על הבצורת והשפעתה על הטבע ועל החברה האנושית.

נוף נחל כרית בימינו

"לך אראה אל אחאב ואתנה מטר על פני האדמה"

פרק י"ח, א- כ

1. "בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית" (א), המדרש אומר שלא היו אלה שלוש שנים שלימות, אלא השנה הראשונה מקוטעת וגם השנה השלישית הייתה חלקית, רק השנה השנייה הייתה שלימה. חשוב איך לומד המדרש דבר זה מן הכתוב?

2. "... לך הראה אל-אחאב, ואתנה מטר על-פני האדמה..." (א).

מדוע החליט הקב"ה להפסיק את הבצורת, האם חזרו בני ישראל בתשובה? עיין במדרש הבא ונסה לענות על שאלתנו.

"לך הראה אל אחאב ואתנה מטר על פני האדמה". היה הקב"ה מפתה לאליהו שילך ויראה אל אחאב, אמר לו אליהו: היאך אני הולך ועד עכשיו לא עשה עוד תשובה, אמר לו הקב"ה כשהייתי משקה את עולמי אדם אחד היה בעולם והשקיתי את עולמי בעבורו, שנאמר (בראשית ב'): 'ואד יעלה מן הארץ'. עכשיו לך אראה אל אחאב ואתנה מטר". (מדרש תהילים קיז).

3. חשוב, מדוע מתנה ה' את החזרת הגשמים בפגישת אליהו עם אחאב?

4. מדוע מסרב עובדיהו למלא את השליחות שאליהו מטיל עליו? תאר את ההתלבטות ואת ההיגיון בסירובו.

5. העתק היגדים המתארים את עובדיהו, מה אתה למד מהם?

6. על איזו תכונה או התנהגות של אליהו ניתן ללמוד מדברי עובדיהו בפסוק יב?

7. חשוב, מדוע החביא עובדיהו את נביאי ה' בשתי מערות ולא באחת? היעזר בפרשנים.

8. "וְעֹבַדְיָהוּ הָיָה יְרָא אֶת ה' מְאֹד" (ג), לפניך מאמר מגמרא, סנהדרין דף לט, ע"ב:
"ועובדיהו היה ירא את ה' מאד". אמר ר' אבא: גדול מה שנאמר בעובדיהו יותר
ממה שנאמר באברהם אבינו, דאילו באברהם כתיב (בראשית כ"ב): 'ירא אלוקים
אתה', ולא כתיב מאד, ובעובדיהו כתיב מאד".
קרא את המאמר בגמרא וענה מדוע לדעתך משתדלת הגמרא להעלות כה גבוה
את עובדיה, האם הוא באמת היה בדרגה כזו גבוהה? נמק את תשובתך.

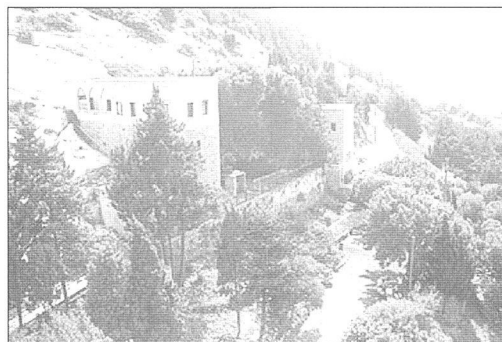
9. "וַיֵּלֶךְ אַחֲזָב לְקִרְאֵת אֱלֹהֵי" (טז), אחאב מחל על כבודו. מדוע, לדעתך, נהג כך?

10. כיצד מכנה אחאב את אליהו? מהי הסיבה לכך?

11. באיזה כינוי משיב לו אליהו הנביא?

12. לפי חילופי הדברים הקצרים מה הבין כל אחד בביטוי "עֵכָר יִשְׂרָאֵל" (יז)?

13. השווה בין פניית עובדיהו אל אליהו לבין פניית אחאב אל אליהו. מה אתה למד מכך?

מערת אליהו

(המסורת מזהה את המערה בכרמל, בכניסה לעיר חיפה, כמערת אליהו)

”ה’ הוא האלוקים, ה’ הוא האלוקים”

פרק י”ח, כא – לז

1. ”עַד-מָתִי אַתֶּם פְּסוּזִים עַל-שִׁתֵּי הַסַּעֲפִים...”. הסבר את תוכחת אליהו לעם בפסוק כא. הבחן בין גישות שונות במפרשים השונים שלפניך.

2. מדוע, לדעתך, אין העם עונה?

3. האם אחאב השתתף במבחן על הכרמל? הוכח תשובתך.

4. מי מהנדרשים ע” אליהו לא באו לכרמל? שער מדוע.

5. ”וַיִּפְסְזוּ עַל-הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה” (כו).

א. האם נביאי הבעל לא ידעו מראש שאין בכוחו של הבעל לענות באש – מה הם חשבו מראש?

קרא את המדרש הבא וכתוב תשובה.

”וַיִּפְסְחוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה. שֶׁעָשָׂא חֵיאל נְבוּב וְשָׁמוֹ אוֹתוֹ בְּתוֹכוֹ, וְאָמְרוּ לוֹ: כִּשְׁתִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִיֵּד חֲתָה הָאֵשׁ אֲשֶׁר בִּידֶךָ וְהַדִּלֵּק מִתַּחְתִּיו, מִיֵּד זִימֵן הַקֵּב” הַנַּחֲשׁ וְנִשְׁכּוּ וּמָת”. (ילקוט שמעוני)

ב. קרא את פירוש אברבנאל המובא בהמשך, מצא את הקושי עליו הוא עונה ומהן שתי תשובותיו?

"ויקחו את הפר..." כשראו שכל העם ענה "טוב הדבר" לא יכלו להוציא את עצמם מלהשתתף בנסיון זה מחשש שמא העם ירגמו אותם.
טעם נוסף כי ראו שאליהו מעלה עולה חוץ למקדש שלא כדין אמרו בלבם שמא משום כך לא יענהו ה' באש ויהיה הוא והם שווים ולא יועיל בנסיונו כלל".

6. מנה את "הסיבות" לאי היענות האלילים בהיתולו של אליהו, הסבר מה הוא מנסה להוכיח בדבריו.

7. מהן הפעולות שעשה אליהו כדי להסיר חשד שעשה מעשה כישוף?

8. איך ביקש אליהו להבליט את אחדות ישראל בבניין המזבח ובשפיכת כדי המים?

9. "וְאַתָּה הִסַּבְתָּ אֶת-לִבְּךָ אֲחֹרֶנִּית" (לז).

א. כיצד מסביר רש"י פסוק זה? (על דרך הפשט ועל דרך הדרש).

ב. עיין בדברי ר' סעדיה גאון וכתוב כיצד הוא פירש פסוק זה:
"לבם שהיה אחורנית – תסב אותו אליך עתה אם תענני".

10. "עֲנֵנִי ה', עֲנֵנִי" (לז), מדוע חזר פעמיים? צטט שני פירושים שרש"י מביא. התוכל למצוא סיבות נוספות לכך במפרשים האחרים שלפניך?

"הנה עב קטנה ככף איש"

פרק י"ח, לח – מו

1. "וַתִּפֹּל אִשָּׁה" (לח), תאר את סדר פעולת האש מלמעלה למטה.

2. האם גם אחאב קרא "ה' הוא האֱלֹהִים"? נמק תשובתך.

3. "ה' הוא האֱלֹהִים, ה' הוא האֱלֹהִים".

מדוע הוכפל משפט זה עפ"י פירוש הרד"ק ועפ"י פירוש המלבי"ם המובאים
בהמשך:

רד"ק: "הכפל לחזק האמונה בלבם אמרו ושנו 'ה' הוא האֱלֹהִים".

מלבי"ם: "המאמר הראשון – משפט מחייב, שה' הוא האֱלֹהִים שזה נודע להם

מן ירידת האש, והשני – כוחו משפט שולל, שרק ה' הוא האֱלֹהִים לא זולתו, וזה

נודע להם ממה שראו כי הבעלים - אלילים".

איזה מהפירושים קרוב יותר ללבך? נמק.

4. לאחר שהוקם המקדש נאסרו הבמות, מדוע עבר אליהו על האיסור ובנה מזבח

על הר הכרמל? מהו המונח ההלכתי להתנהגות זו של הנביא? (היעזר ברש"י

לדברים י"ח, כב).

5. "וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵיהֶם לָהֶם תִּפְשׂוּ אֶת-נְבִיאֵי הַבַּעַל, אִישׁ אֶל-יְמִלָּט מֵהֶם--וַיִּתְּפְשׂוּם..." (מ),
שער מה היה הצורך במעשה זה, האם הריגת נביאי הבעל הוא חלק מנקמה על
הריגת נביאי ה', או סיבה אחרת? עיין במפרשים שבידך וכתוב תשובתך
המנומקת.

6. מדוע, לדעתך, לא ניסו נביאי הבעל לבקש חנינה מאת אליהו ולהודות בטעותם
ולבקש אפשרות של חזרה בתשובה?

7. מיד אחרי שירדה אש מן השמים והריגת נביאי הבעל, עולה אליהו על ראש
הכרמל להתפלל לירידת הגשם. מדוע חשוב לאליהו שהגשם ירד כעת ומיד? מה
זה משנה אם הגשם יתעכב עוד מספר ימים?

8. לאחר הריגת נביאי הבעל שולח אליהו את אחאב לאכול ולשתות. מדוע לדעתך,
הוא מבקש זאת מאחאב? מדוע אליהו עצמו אינו עושה מה שהוא מציע לאחאב?

9. כיצד מבטא הכתוב את מאמצי אליהו בתפילה על הגשם?

10. "וַיֹּאמֶר אֶל-נְעָרוֹ עֲלֵה-נָא הִבֵּט דֶּרֶךְ-יָם..." (מג), מדוע אליהו אינו מביט בעצמו?

11. "וַיֵּשֶׁב מִתְנֵי וִירְיָן לִפְנֵי אֲחִיזָבָה עַד-בָּאָהָה יִרְעָאֱלֹהִי" (מו), מה רוצה התנהגות זו
להביע?

12. מהי תגובת העם לגשם?

13. הזכר עוד הזדמנויות שיצאה אש מן השמים בתורה ובנביאים לסימן טוב או
לרעה (כעונש) מאת ה'.

”מה לך פה אליהו?”

פרק י”ט, א – טו

1. אלו מהפעולות שביצע אליהו בכרמל מדגיש אחאב בדבריו לאיזבל?
2. שער מדוע דחתה איזבל את גזר דינו של אליהו ביום? הצע אפשרויות שונות, היעזר במפרשים.
3. מדוע, לדעתך, דאגה איזבל ליידע את אליהו על גזר הדין?
4. חשוב מדוע, לדעתך, לא מגן העם על אליהו למחרת המעמד על הר הכרמל מפני תכניתה של איזבל להרוג את אליהו הנביא?
5. ”וַיִּשְׁאַל אֶת-נִפְשׁוֹ, לָמוּת” (ד), מדוע ביקש אליהו למות? היעזר במפרשים. השווה ליונה הנביא שאף הוא רצה למות. ציין נקודות דימיון ושוני.
6. ”וַיָּשֶׁב בְּלֶאֱךָ ה' שְׁנִית וַיָּנַע-בּוֹ...” (ז), מדוע מצווה המלאך את אליהו לאכול פעם נוספת? הרי רק עתה אכל מעוגת הרצפים! היעזר במפרשים.

7. "מֶה-לָךְ פֶּה אֱלֹהִים" (ט). עיין בדברי המלבי"ם ומצא מהו הקושי עליו הוא עונה:
"מה לך פה" – הלא הנביא צריך שיימצא בין העם להוכיח ולנבאות, לא שיתבודד
במדבר ובהרים".

8. "וְאֶתֶר אֲנִי לְבָדִי, וַיִּבְקְשׁוּ אֶת-נַפְשִׁי לְקִוְיָהּ" (י), אליהו מכריז כי העם מבקש
להרוג אותו והרי רק איזבל ביקשה להרוג אתו! כיצד הוא מאשים את כל העם?

9. מה לימד ה' את אליהו בצורת התגלותו ומה הלקח לגבי כל המשרתים בקודש?
היעזר בדברי המלבי"ם:

"הראו כי אין ה' ברוח או ברעש או באש אלא בקול דממה, וממנו ילמדו שלוחיו
הנביאים בל יסערו ובל ירעישו ובל יבעירו אש כמעשה אליהו בקנאתו לה' שעצר
את השמים ושחט את נביאי הבעל, כי אם יבואו אליהם בקול דממה וימשיכו את
העם בעבותות אהבה ובדברים רכים".

10. כאשר ה' שואל את אליהו "מֶה-לָךְ פֶּה אֱלֹהִים" (ט), משיב אליהו לקב"ה, עיין
שם. אך למה ה' שואל את אליהו את אותה השאלה שוב פעם (יג)? היעזר
במפרשים השונים.

”וימצא את אלישע בן – שפט”

פרק י”ט, טז – כא

1. מהן השליחויות שמצווה אליהו לבצע? מהי מטרת כל אחת מהן? איך מתקשרות השליחויות האלו עם בקשתו של אליהו?

2. ” וְאֶת-אֱלִישֶׁע בֶּן-שֹׁפָט מֵאֵבֶל מוֹזוֹלָה, תִּמְשְׁוּ לְנָבִיא תְּזוּתִיךָ” (טז), מהי הכוונה בשליחות זו?

- א. ”תחתיד”, במשמעות של אחריד, אחרי שאתה כבר לא תהיה.
- ב. ”תחתיד”, במשמעות של במקומך, כלומר אליהו מפסיק להיות נביא. עיין בכתובים, בחר את תשובתך ונמקנה.

3. מי אמור לשרוד את חרב חזאל ומדוע?

4. ”... יָבִיט אֶלְיִשֶׁע” (יז). העתק את הערת רש”י לפסוק זה.
רש”י משאיר שאלה זו ”בצריך עיון” – אין לו תשובה מספקת.
עכשיו קרא את פירושו של רד”ק וסכם את שתי תשובותיו.
וכעת הסברו של רד”ק:

”ימית אלישע” – כי בהוכיחו אותם ולא היו שומעים אליו ולא היו שבים מדרכם הרעה, האויבים יבואו עליהם והרגום וכאלו הוא היה ממית אותם, כי יותר היו ענושים כשהיה מזהיר להם ומצווה משלא היה להם מזהיר.
או פי’ ימית אלישע במותו כי במות אלישע באו גדודי ארם ומואב בארץ”.

5. עיין בדברי רד"ק ומצא מהם הקשיים עליהם הוא עונה :
"בנבואה נאמר לו למשוח את אלישע אחרי חזאל ויהוא והוא דווקא מצאו ראשון. מזה הבין כי ע"י אלישע הם יהיו נמשחים, אולם בנבואה הם הוקדמו לפי סדר פעולת הנקמה שיהיה הראשון חזאל ואחריו יהוא, ואחריו אלישע".

6. כיצד מבליט אלישע את עניין אחדות ישראל במעשיו? כיצד עשה זאת אליהו?

7. "וַיִּשְׁלַךְ אֶדְרֵתוֹ אֱלֹהִי" (יט), מה היה האיתות במעשה זה? מה דעתך? נמק.

8. מה אנחנו יכולים ללמוד מבקשתו של אלישע לנשק את ההורים ברגע כה משמעותי בחייו?

9. עיין בחומש שמות ב', יח והיעזר גם בדברי רש"י. האם לפי הדברים שמצאת יכול אלישע "להתלות באילן גדול" כמו משה רבנו? פרט תשובתך.

10. "וַיֹּאמֶר אֱשֶׁקָה-נָא לְאָבִי וּלְאִמִּי וְאֶלְכָה אֲזַרְיָךְ..." (כ).

א. מהי תשובתו של אליהו?

ב. מה אתה מבין מתשובתו, הסכמה או דחייה? היעזר בדברי המפרשים וצטט את שתי האפשרויות. בחר באחת מהן ונמק בחירתך.

11. "וַיֵּתֶן לָעֵם, וַיֹּאכְלוּ..." (כא). מה באה להביע סעודה זו שערך אלישע? עיין ברש"י.

12. "וַיִּלְכֵךְ אֲזַרְיָהוּ אֱלֹהֵהוּ וַיִּשְׁרְתֵהוּ..." (כא).

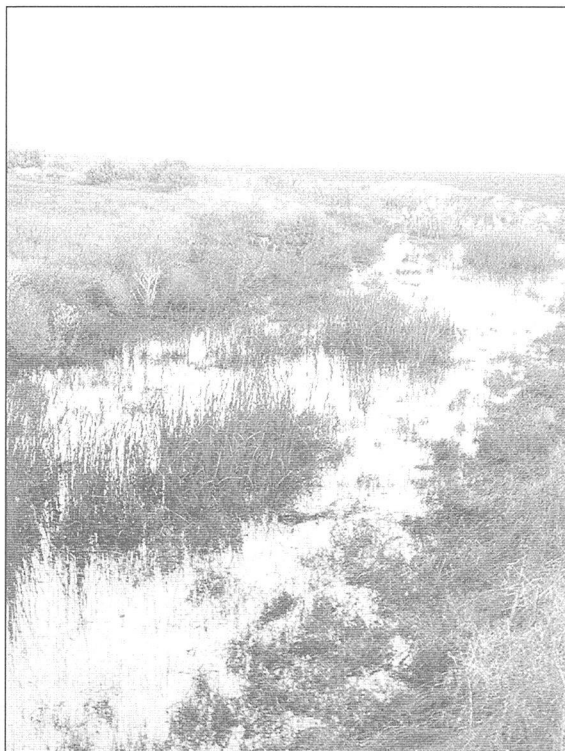
"וילמד ממנו לא נאמר אלא 'וישרתהו' מכאן אמרו גדולה שימושה של תורה יותר מלימודה". (אליהו רבה ה').
הסבר פירוש אמירה זו, האם תוכל להצדיקה? נסה.

13. "וַיַּעֲזֹב אֶת-הַבְּקָר וַיֵּרֶץ אֶזְרִי אֱלֹהָיו..."(כ),

ובסיום הסעודה: "וַיָּקָם, וַיֵּלֶךְ אֶזְרִי אֱלֹהָיו וַיִּשְׁרְתֵהוּ..."

מה מבטא יותר בגרות ושיקול דעת, הביטוי הראשון או הביטוי השני? נמק
תשובתך.

14. חבר נאום קצר בסעודת הפרידה שנערכה בשדה לכל פועלי אלישע. בחר: נאום
של אלישע או נאום נציג העובדים.

נחל קישון

שאלות סיכום

פרקים י"ז – י"ט

1. אם היה לאליהו כזה כוח להוכיח לכל ישראל שה' הוא האלוקים ולהחזירם בתשובה – מדוע היה צורך להרעיב את העם ולהחזירם בתשובה? ניתן היה לאסוף את כל העם לפני הרעב ולהראות להם את אפסותם של נביאי הבעל ולהביאם לאמונה בה'. היעזר בתשובתך בדברי ר' אלי לפינאן, כתוב את הרעיון המרכזי בדבריו:

"טבעו של אדם הוא כזה שכאשר אדם חי לו בטוב והכל הולך במישרין, אפילו יראו לו ניסים ונפלאות גלויים, הוא יתפעל לרגע, אבל זה לא יביא אותו לשינוי אורח חייו, הוא ישאר אותו עובד ע"ז כמו שהיה, לכן היה הכרח להרעיב את העם כי "כשהגוף יורד, הנשמה עולה". זו היא הסיבה שמתוך אהבה לאדם, מביא הקב"ה על אדם ייסורים כדי להביאו לבחינה מחודשת של הרגליו".

2. מה, לדעתך, ציפה אליהו שיקרה למחרת המעמד על הכרמל? השווה עם ניפוץ עגל הזהב בספר שמות פרק ל"ג.

3. חבר דו-שיח בין האנשים הבאים:

א. שני נביאי הבעל לפני שהורגים אותם.

ב. אחאב ואיזבל לאחר שאחאב חוזר מהכרמל.

(בחר באחת האפשרויות)

4. "וַיְהִי בַעֲלֹת הַמִּנְזָה, וַיָּגֵשׁ אֵלָיו הַנָּבִיא... " (י"ח, לו), השווה את פעולות נביאי הבעל לפעולות אליהו (השונה והדומה).

5. "וַאֲזַבֵּא בְנֵי־אֵי ה' מֵאֶה אִישׁ... " (י"ח, יג).
מעשהו של עובדיה ומסירותו להמשך קיום האמונה בישראל זוכים להערכה רבה אצל חכמי ישראל. הרבה אנשים גילו מסירות נפש והסתכנו בסכנות כדי לשמור על המשך הגחלת היהודית בשעות של גזירות. שאל מבוגרים האם מוכרים להם אנשים כאלה מחייהם או מהחיים של הדורות הקודמים? העלה על הכתב אחד מהסיפורים.

6. אנחנו בחרנו את האמירה של אליהו "עַד-בְּמִתִּי אֲתֶם פְּסוּזִים עַל-שִׁתִּי הַסַּעֲפִים" ככותרת ליחידה שלנו. כעת אחרי שסיימנו את היחידה, נראה לנו שיש אפשרויות נוספות שיכולות להיות כותרות טובות ליחידה. הצע גם אתה הצעה אחת או שתיים.

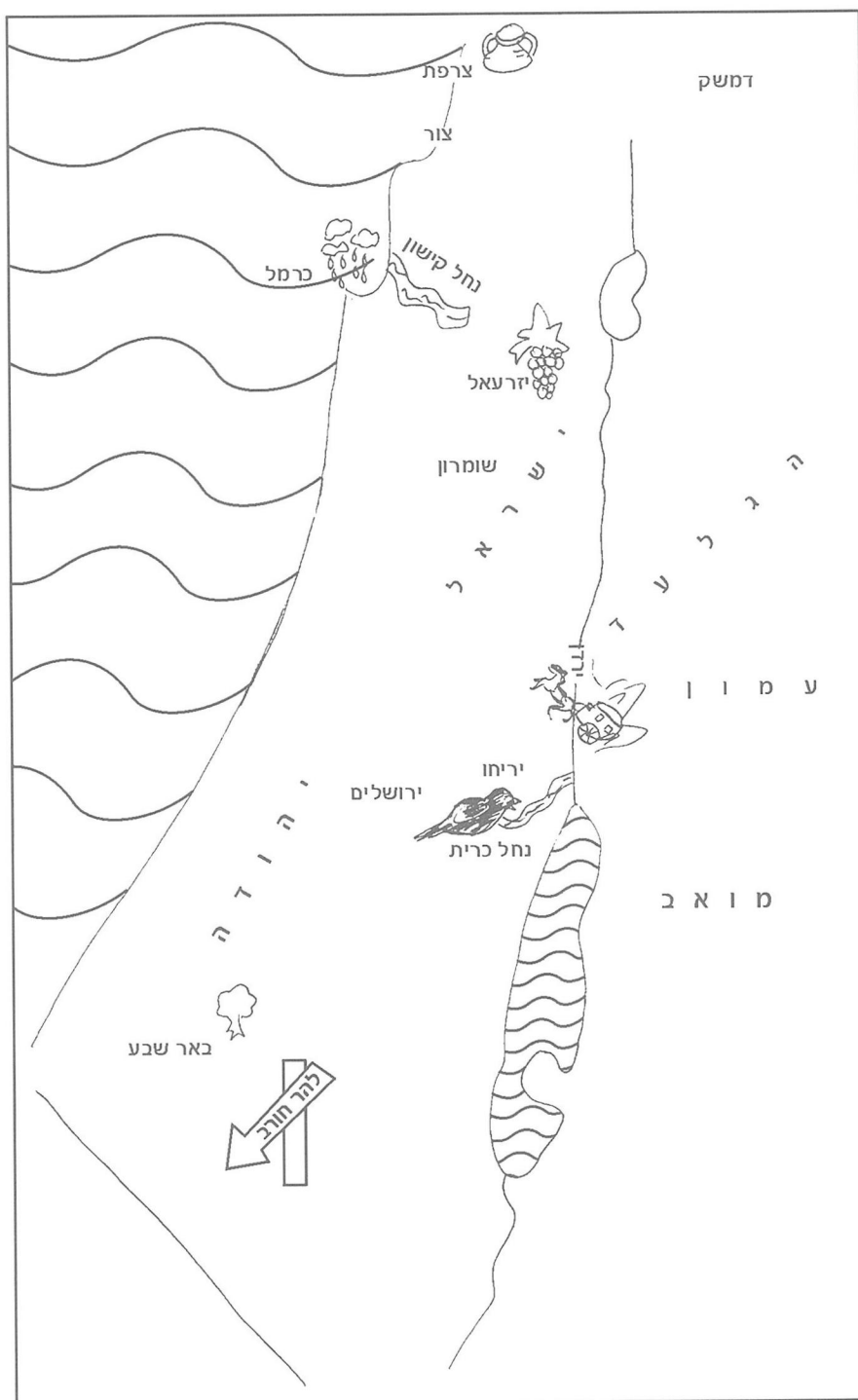
7. המספר "שנים עשר" נמצא ביחידתנו מספר פעמים, רשום פרטים.

8. מהיכן למדנו ביחידה שלנו לחלוק (לתת) כבוד למלכות?

9. בדוק מהי ההפטרה של פרשת "פנחס" (כשחל לפני "שלושת השבועות" של "בין המצרים").

א. רשום את ההתחלה של ההפטרה.
ב. שער מה הקשר בין הפרשה להפטרה.

10. ועוד שאלה למחשבה: האמירה הקשה (או השאלה הקשה) של אליהו "עַד-בְּמִתִּי אֲתֶם פְּסוּזִים עַל-שִׁתִּי הַסַּעֲפִים" (כא) היא אמירה (או שאלה) המופנית גם אלינו – לדורנו? חשוב וענה.

מפת נדודי אליהו

יחידה 9

"אל יתהלל זוגר כמפתוז"

(מלחמת אחאב בארם)

מלחמות אחאב בארם

”...והיה כל מזומד עיניך ישימו בידם ולקחו” (ז)

רש"י: "כל מחמד עיניך ישימו בידם ולקחו – והלא כל הרשונים דברי חמדה הם?"

אלא מהו מחמד עיניך? חמדה מתוך חמדה; זה ספר תורה, שנאמר בו 'הנחמדים מזהב ומפז רב' (תה' י"ט, יא).

אמר אחאב בלבו: דבר גדול זה מבקש, אין זו שלי לבד – אלא של זקני ישראל; לפיכך – 'יקרא... לכל זקני הארץ'. אעפ"י שעובדי עבודה זרה היו, מכבדים היו את התורה.

”אל יתהלל חוגר כמפתח”

פרק כ', א – כו

1. פעמיים שולח מלך ארם משלחת עם תביעות לאחאב מלך ישראל. קרא וענה:

א. במה שונה הדרישה השנייה של בן-הדד מדרישתו הראשונה?

ב. כיצד מגיב אחאב לכל אחת מהדרישות הללו ומדוע השוני?

2. מדוע מתייעץ אחאב עם הזקנים ומה הייתה עצתם?

3. ”וַיִּשְׁלֹחַ אֵלָיו בֶּן-הַדָּד, וַיֹּאמֶר, כֹּה-יַעֲשֶׂיוּ לִי אֱלֹהִים...” (י).

א. למה בדיוק נשבע בן-הדד? היעזר במפרשים. הסבר את הזלזול שבדבריו לגבי הכוח של הישראלים.

ב. מה ענה אחאב לדיבורים אלה?

ג. מה הייתה כוונתו באמירה זו?

ד. אמירה זו של אחאב יש בה אמת נצחית, מדוע?

ה. איך מגיב בן-הדד לאמירה זו? מדוע?

4. ”וַהֲגִה נָבִיא אֲזַחַר נָגַשׁ אֶל-אֲחִזָּא בֶּן-יִשְׂרָאֵל” (יג). כתוב את שיחתם.

5. "וַיֹּאמֶר בִּי-יֵאָסֵר הַמְלִיזָמָה, וַיֹּאמֶר אֶתָּה" (יד).

המפרשים מציעים שתי הצעות להבנת שאלת אחאב:

א. מי ינהל את המלחמה, דהיינו מי יהיה מפקד החזית.

ב. מי יזום את המלחמה, דהיינו מי יפתח במלחמה.

עייין בסיפור ובחר את הפירוש הנראה לך ביותר, נמק בחירתך.

6. אחאב מהסס לצאת למלחמה ומרבה לשאול את הנביא שאלות ("במי..", "בי-

יֵאָסֵר הַמְלִיזָמָה..."), מדוע לדעתך הוא מהסס?

קרא את דברי הרד"ק ומצא בהם הסבר נוסף:

"לפי שהיה עובד ע"ז חשש שלא יתרחש הנס אם יהיה שם, לכן שאל מי יאסור מלחמה".

7. תאר את יחסי הכוחות בין ארם לישראל.

8. מה יחסי הכוחות הללו באים להבליט לדעת המלבי"ם?

"וידעת...כאשר חיל האויב קטן אין המנצח מרגיש בנוס אבל בראותך את ההמון תדע את הנס".

9. מי הם "נְעָרֵי יִשְׂרָאֵל הַמְדִּינוֹת" (יז)? היעזר בפרשנים.

10. גורם ההפתעה, הוא גורם חשוב במלחמה, כיצד מפתיע אחאב את הארמים?

11. "וַיִּנְדְּדוּ לוֹ לֵאמֹר, אֲנָשִׁים יֵצְאוּ מִשְׁמֶרֶץ" (יז).

א. מדוע לדעתך קוראים חיילי בן-הדד ליחידת החיילים של אחאב "אנשים" ולא חיילים?

ב. האם הם מציעים לצאת להתקפה נגדם, או מסתפקים בעצם ההודעה?

12. מה עושה בן-הדד בזמן המלחמה? מה אתה למד מכך?

13. "וַיֹּאמֶר אֵם-לְשָׁלוֹם יֵצְאוּ, תִּפְשׁוּם וְזִיִּים; וְאֵם לְמִלְחָמָה יֵצְאוּ, וְזִיִּים תִּפְשׁוּם" (יח).

מצא את הקושי אותו מיישב אברבנאל בפסוק זה:

"בין שיצאו לשלום ובין שיצאו למלחמה תפשו אותם חיים ואל תהרגו אותם ונדע מהם

מעשי אחאב בעירו ואולי שלהיותו שותה שיכור בסוכות כפל דבריו".

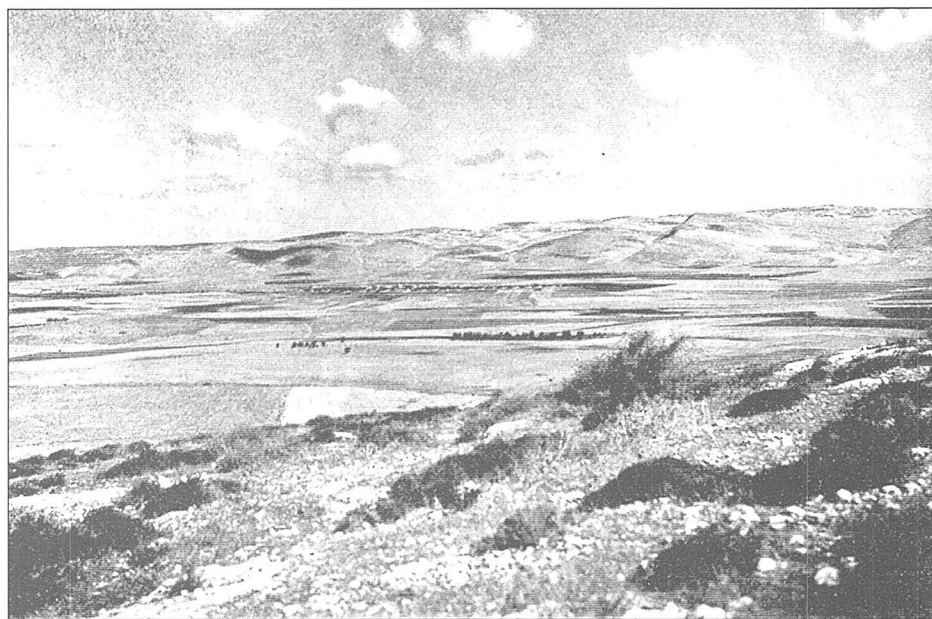
איזה פירוש קרוב יותר ללבך? נמק את בחירתך.

14. "וַיְכּוּ אִישׁ אִישׁוֹ" (כ), מה פירוש ביטוי זה? היעזר בפרשנים.

15. בסיום המלחמה ניגש הנביא שוב אל אחאב, מה הוא מבקש ממנו לעשות עתה?

16. פרט את ההצעות החדשות שמציעים היועצים למלך, כיצד ומדוע ההצעות

עשויות לתקן את הכישלון של הסיבוב הראשון?

עמק יזרעאל המזרחי, מבט לצד מערב

"ויאמר העודנו חי, אחי הוא"

פרק כ', כז – לד

1. מה הם יחסי הכוחות בין ישראל לארם כעת, במערכה השנייה?

2. מדוע ינצחו ישראל בקרב על-פי דברי איש האלוקים?

3. תאר את מהלך הקרב.

4. "הִנֵּה-נָא שְׁמַעְנוּ כִּי מֶלֶכִּי בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי-מֶלֶכִּי זָסַד הֵם" (לא). האם זה נכון או שהם אמרו כך למלך כדי לשכנע אותו לתכסיס הכניעה?

5. "וַיִּזְדָּרוּ שִׁקִּים בְּמִתְנִיָּהֶם וַיִּזְכָּלִים בְּרָאשֵׁיהֶם" (לב). לשם מה עשו זאת?

6. מה הבטיח בן-הדד לאחאב תמורת שחרורו והפסקת המלחמה?

7. "הָעוֹדְנוּ זֹי, אָזְזִי הוּא" (לב), על דברי אחאב אומר אברבנאל "שהם דברי סכלות", מדוע? השווה את דברי אחאב לתביעת בן-הדד בראשית הפרק.

8. בפסוק לב נאמר "עֲבָדָךְ בְּיָדְךָ" ובפסוק שאחריו "אָזְזִיךָ בְּיָדְךָ" (לג), מה קרה? מדוע השינוי?

9. נסה להסביר את המהפך שחל אצל אחאב ביחסו החם אל אויבו המר וחנינתו. האם היחס החם והחנינה נעשו מתוך אחוות מלכים, או מתוך שיקול פוליטי וראיית הנולד והמצב הבין – לאומי (בחינת "שלח לחמך על פני המים"). עיין במפרשים, היעזר גם ב"אטלס כרטא לתולדות א"י" מפה 127, או ב"פני עולם המקרא", נביאים ראשונים, עמ' 244 וכן באטלס "דעת מקרא" עמ' 256.

10. מהו חטאו הגדול של אחאב כלפי אלוקים בשחררו את בן-הדד?

11. "וַאֲנִי, בְּבִרְיַת אֲשֶׁלֹּזֶךְ" (לד) - על מה הברית? מה תוכנה?

12. יחסו של אחאב לבן-הדד מזכיר אירוע דומה אצל מלך אחר, (רמז – בספר שמואל א'). השווה בין האירועים, התייחס לנקודות הבאות:

א. מיהו המלך?

ב. מה היה האירוע?

ג. מה הייתה דעת הנביא?

ד. מה היה העונש למלך?

מקבץ שרידים מתקופת אחאב. במרכז – בניין עמודים וחומה שהובקעה

“והיתה נפשך תחת נפשו ועמך תחת עמו”

פרק כ', לה – מג

1. “וְהִכָּךְ הָאֲרִיָּה” (לו).

א. מה היה חטאו שלא רצה להכות? בדרך כלל יש חטא בהכאה, אך כאן משסרב להכות הוא המשלם את המחיר, מדוע? היעזר במפרשים.
ב. ה”אריה” כאמצעי לביצוע עונש אלוקי מוזכר לעיל. ציין פרטים.

2. מדוע לדעתך מבקש הנביא לפגוש את המלך כשהוא מוכה ופצוע?

3. “וַיְהִי הַמֶּלֶךְ עֶבֶר, וְהוּא צָעַק אֶל-הַמֶּלֶךְ” (לט) על מה הוא צועק?

4. מה חושב המלך על המכות שקיבל המתלונן?

5. מדוע, לדעתך, אין הנביא אומר ישירות למלך את דבר ה' ואת תוכחתו? מה הוא מבקש להשיג ע”י “ההצגה” החיה שהוא עורך?

6. המשל והנמשל:

א. מי הוא השבוי בנמשל? מי השומר? ומהי אשמתו?

ב. בתכסיס זה של סיפור משל, כדי שאדם ישפוט את עצמו עוד לפני שהוא יודע במה מדובר, השתמשו נביאים גם בספר שמואל. כתוב פרטים על אחד המשלים.
ג. רשום פרט אחד במשל שהוא רק לצורך הסוואה ואין לו מקבילה בנמשל.

7. "וַיֹּאמֶר אֵלָיו, כֹּה אָמַר יְהוָה, יֵעָן שִׁלְזֹזְתָּ אֶת-אִישׁ-זֶרְבָבִי, מִיָּד... (מב).

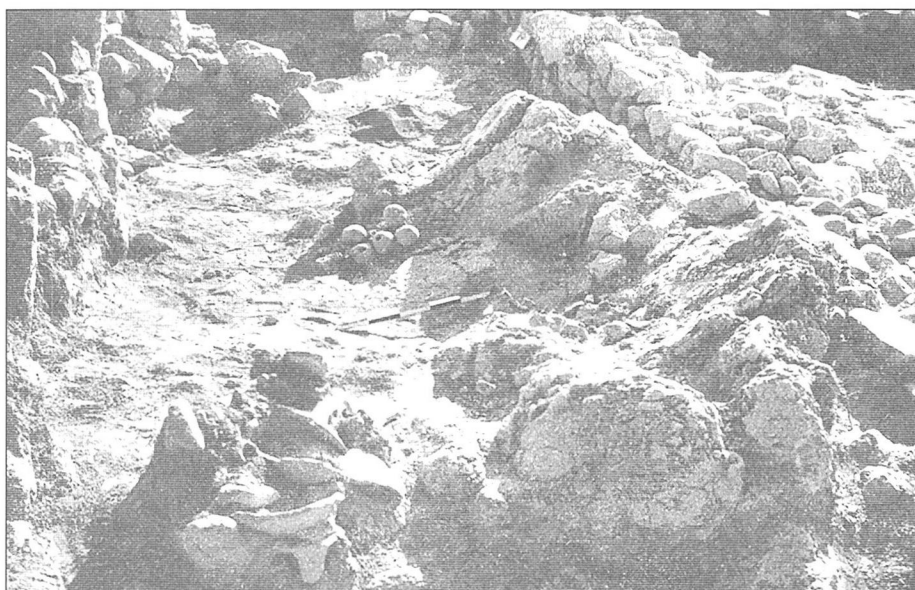
א. מתי ציווה ה' לאחאב להרוג את בן-הדד? היעזר ברש"י לפס' כא.
ב. מדוע מכנה הנביא את בן-הדד "איש חרמ"י"? מה משמעות ביטוי זה?

8. "וַיֵּלֶךְ מֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל עַל-בֵּיתוֹ, סָר וַזְעַף וַיָּבֵא, שְׂמֹרֶנֶה" (מג).

על מה בדיוק הוא סר וזעף? (על הנביא ; על עצמו ; על בן-הדד ; על כולם).

9. כתוב את ההרהורים בליבו של אחאב בשעה זו. התייחס לעובדה שהפעם הוא לא משתף בהם את איזבל, מדוע?

10. שאלת רשות : צייר את הנביא המתחפש כיד הדמיון הטובה עליך.

שרידי חומת העיר שומרון

שאלות לסיכום היחידה

פרק כ'

1. למדת בפרקנו על שני מפגשי מלחמה בין ישראל לארם. הצע שם מבצע לכל אחד משני הסיבובים. מה היו תחבולות המלחמה בכל אחד מן הסיבובים? כיצד החמיץ מפקד הצבא את פירות הניצחון בסיבוב השני?

2. שער איך היה נוהג בן-הדד אילו הוא היה מנצח בקרב ותופס את אחאב חי.

3. "אֶל-יְהוֹהָל זִזְרָה בְּמִפְתָּחוֹ" (יא), העתק את פירושו של רש"י לביטוי זה, למי, מן ההיסטוריה של המאה העשרים, היית אומר משפט זה? נמק את החלטתך.

4. השווה את משפטו של אחאב לפני המלחמה "אֶל-יְהוֹהָל זִזְרָה בְּמִפְתָּחוֹ" לסיום המלחמה: "וַיִּזְוְרוּ שִׁקִּים בְּמִתְנִיָּהֶם וַיִּזְבְּלוּ בְּרָאשֵׁיהֶם", האם דברי אחאב אומתו בפועל? אמת את תשובתך.

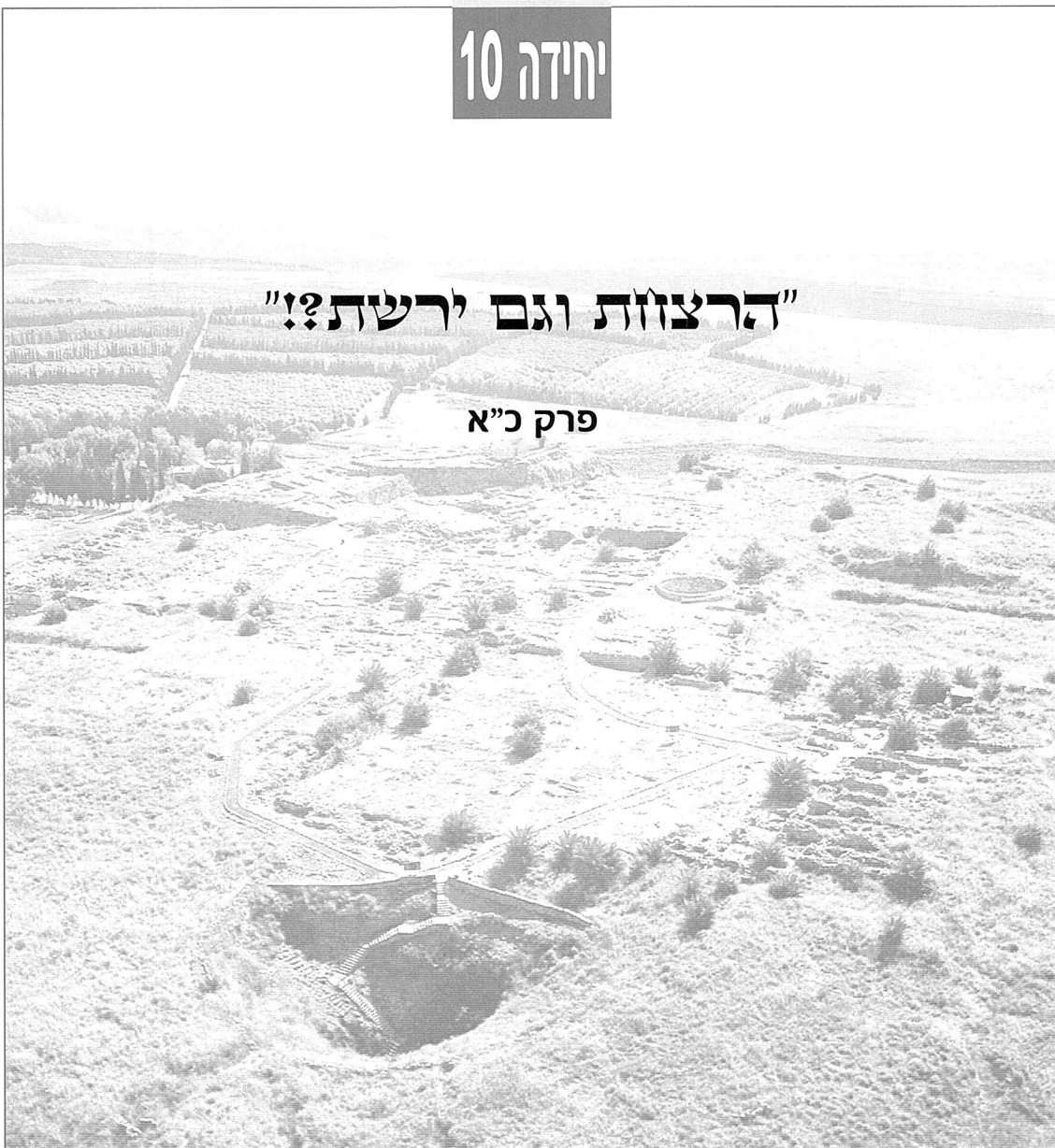
5. מאז מעמד הכרמל השתנה יחסו של אחאב לנביאים ולנבואה, הוכח מפרקנו.

6. מדוע אין אנו שומעים על אליהו בכל פרק כ'? (הרי מופיעים נביאים בפרק).

יחידה 10

"הרצוזת וגם ירשת!?"

פרק כ"א

נוף מעמק יזרעאל

קטע מכרם ענבים

תלמיד יקר!

עם פתיחת עבודה א' ביחידה 10 שלפניך, נבקשך לחבר מספר שאלות (2-3) עבור כל אחד מהאישים המרכזיים הנזכרים כאן.

בהצלחה!

שאלות לאחאב פרק כ"א

שאלות לנבות פרק כ"א

שאלות לאיזבל פרק כ"א

שאלות לכתוב ולאליהו פרק כ"א

שאלות סיכום

פרק כ"א

1. התוספות במסכת סנהדרין (דף כ, ע"ב) שואלים מדוע נענש אחאב על רצח נבות? כעת, לאחר שלמדת היטב את הפרק ענה על שאלתם.

2. "וְזָלְזְלָהּ לִי בַּיְהוָה, מִתַּתִּי אֶת-נַזְזָלָת אֲבֹתֵי לִךְ" (ג).

א. מדוע בלשון שבועה?

ב. מדוע בלשון לתת – הרי אחאב לא ביקש מתנת חינוך.

ג. על מה נבות מסתמך כשהוא מסרב באופן מוחלט לדון בדבר?

3. השווה בין התנהגות אחאב כלפי בן-הדד לבין התנהגותו כלפי נבות. מה אתה למד מכך? ציין מלך נוסף שנהג כך (רמז: שמואל א').

4. "אֲתָהּ, עָתָה תַּעֲשֶׂה בְּלוֹכָה עַל-יִשְׂרָאֵל" (ז). מהי אמירה זו: שאלה, קביעת עובדה או אמירה אירונית? (ראה גם דעת מפרשים).

5. "בִּרְךְּ נְבוֹת אֱלֹקִים וּמֶלֶךְ" (יג), מה כוונת "ברך"? איך קוראים לשימוש בביטויים מסוג זה (היפוך משמעות)?

6. מהו דין התורה ל"מברך אלוקים"? צטט מויקרא כ"ד.
השווה בין הופעת אליהו הנביא בפני אחאב להופעת נתן הנביא לפני דוד :

המקום	נתן	אליהו
המעשה שבגיננו מופיע הנביא		
דרך הנביא להודיע על מטרת שליחותו		
תגובת המלך		
העונש המחכה למלך		

7. "רַק לֹא-הָיָה כְּאַחֲזָב, אֲשֶׁר הִתְמַכֵּר, לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי ה'..." (כה).

- א. מה פירוש המילה "התמכר"?
- ב. למה מתכוונים בימינו כשאומרים "האדם הזה התמכר ל...?"
- ג. במה אחאב יותר רע מירבעם, מייסד מלכות ישראל? היעזר בפירוש רש"י.

8. "רַק לֹא-הָיָה כְּאַחֲזָב, אֲשֶׁר הִתְמַכֵּר, לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי ה' אֲשֶׁר-הִסְתָּה אֹתוֹ, אִיזָבֵל אִשְׁתּוֹ..." מה לדעתך מבקש הכתוב מאיתנו, הבנה ואמפתיה לאחאב או להפך, אלה הם דברי גנאי נוספים על אחאב, נמק דעתך.

9. "קִיָּם רֵשִׁי" (טו), מדוע השתמשה איזבל בלשון ירושה?

10. אחאב טוען שמעשה המשפט וביצוע פסק הדין נעשה בעצם בלי יוזמתו, ויותר מכך, בלי ידיעתו. סתור טענה זו מתוך עיון מדוקדק בכתובים.

11. בפסוקים כב-כד יש תיאור קשה ביותר של העתיד לקרות לאחאב ולביתו. מה לדעתך העיקר ברשימה הקשה הזו? נמק את דעתך.

12. "הֲרֵאִיתָ כִּי-נִכְנַע אֲזֻזָּאב מִלִּפְנֵי...?" (כט), האם הכניעה של אחאב (התשובה) היא מפחד העונש או מגדולת ה' (יראת רוממותו)? עיין בפירוש המצודות ובפירוש המלבי"ם המובא בהמשך. סכם את ההבדל ביניהם.

"יש הבדל בין 'מלפני' ובין 'מפני'. 'ש'מלפני' - הוא מפני גודלו ורוממותו, ו'מפני' הוא מפני יראת העונש. הנכנע מלפניו - ישתדל להתקרב אל ה' ולעובדו, ויכנע מרוממותו. והנכנע מ'פניו' - יתחבא ויברח מפניו להינצל מעונשו. רוצה לומר: הגם שידמה לך שנכנע מלפני ("הראית כי נכנע אחאב מלפני?") אינו כן, כי רק נכנע מפני יראת העונש ("ען כי נכנע מפני") ולכן: ע"י שנכנע מפני - לא אביא הרעה בימיו, וע"י שלא נכנע מלפני - אביא הרעה בימי בנו ולא תבוטל הגזרה בהחלט".

13. "וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֶל-אֱלֹהֵיוֹ הַתִּשְׁבִּי לֵאמֹר: הֲרֵאִיתָ, כִּי-נִכְנַע אֲזֻזָּאב מִלִּפְנֵי...?", הכתוב אינו אומר איך הגיב אליהו לסלחנות האלוקית. תן השערתך.

14. האם אירוע כמו "כרם נבות" או דומה לו יכול לקרות היום? נמק את תשובתך.

15. סכם את תכנית איזבל השטנית כפי שפורטה במכתב (בספר) אל הזקנים והסבר מה תורמת כל פעולה "להצלחת" התכנית.

המטרה	הפעולה
_____	_____
_____	_____

16. ציין שלוש עבירות מעשרת הדיברות שעברו עליהם אחאב, איזבל וזקני העיר.

17. "וַיְהִי כִשְׁמֹעַ אֶחָאָב אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, וַיִּקְרַע בְּגָדָיו..." (כז).

- א. מתי התחוללה תגובה זו של אחאב, האם מיד לאחר דברי אליהו בכרם נבות, או כעבור זמן כשהגיע כבר לביתו? (נמק תשובתך).
- ב. השווה את תגובת אחאב לתגובת דוד לתוכחה של נתן הנביא כשאמר לו "אתה האיש" (שמ"ב י"ב).

18. מדינת ישראל הנציחה את נבות וקראה לצומת מסויים בשם "צומת נבות",

- א. עיין באטלס כבישי ישראל ומצא צומת בשם זה. (נ.צ = נקודת ציון: מפגש הכבישים מס' 675 ו-71). שער מדוע נבחר דווקא מקום זה?
- ב. מדוע לדעתך ראוי היה להנציח את שמו של נבות בימינו?

19. השווה את תגובתו ומצב רוחו של אחאב כפי שהוא מתואר בפסוק ד למצב רוחו ותגובתו בפסוק כז. מהן מסקנותיך לגבי השפעת דברי אליהו על אחאב?

20. קרא את הקטע הבא וענה על השאלות:

"ויאמר נבות אל אחאב חלילה לי מה' מתתי את נחלת אבותי לך'. תימה למ"ד כל האמור בפרשת מלך (ש"א ח'): מלך מותר בו, א"כ למה נענש אחאב על נבות כיון שלא רצה למכור לו כרמו, והרי בפרשת מלך כתיב: 'ואת שדותיכם ואת כרמיכם וזיתיכם יקח ונתן לעבדיו'.

וי"ל דהתם כתיב 'ונתן לעבדיו' ולא לעצמו, ועוד יש לומר, דבחינם היה יכול ליקח אם היה רוצה, אבל כשהיה שואל אחאב שימכרו לו, חשב נבות שרשות בידו לומר 'לא אמכור'.

ועוד יש לומר דנענש לפי ששאל הכרם לעשות עבודה זרה שאמר: 'והיה לי לגן ירק', - כמו: 'המתקדשים והמטהרים אל הגנות' (ישעיה ס"ו).

ועוד יש לומר, דדוקא בשדה מקנה אבל שדה אחוזה שירש מאבותיו לא, כמו שהשיב נבות 'חלילה לי מתתי נחלת אבותי לך'. אי נמי דפרשת המלך לא נאמרה רק על המלך שנמלך על כל ישראל ויהודה ומאת המקום, ואחאב לא מלך על יהודה וגם לא מלך מאת המקום"

(תוספות סנהדרין כ, ע"ב).

א. מהי שאלת התוספות?

ב. התוספות עונים מספר תשובות, מספר כל תשובה וכתוב אותה בסגנוןך.

ג. איזו תשובה נראית לך המשכנעת ביותר? נמק!

21. להלן קטע מדברי הרמב"ם בקשר לעיקר חטאו של אחאב, קרא את הדברים וסמן את תשובתו ואת הנימוק לתשובתו.

"וכל מי שיש בידו עוון זה, הרי הוא רשע גמור; ואין כל המצוות שעשה כל ימיו שקולין כנגד עוון זה, ולא יצילו אותו מן הדין--שנאמר 'אדם, עשוק בדם נפש . . .' (משלי כ"ח, יז). צא ולמד מאחאב עובד עבודה זרה, שהרי נאמר בו 'רק, לא היה כאחאב' (מלכים א' כ"א, כה); וכשנסדרו עוונותיו וזכויותיו לפני אלוהי הרוחות, לא נמצא לו עוון שחייבו כליו ולא היה שם דבר אחר ששקול כנגדו אלא דמי נבות: שנאמר 'ותצא הרוח, ותעמוד לפני ה' (ראה מלכים א' כ"ב, כא; דברי הימים ב' י"ח, כ), זו רוח נבות; ונאמר לה 'תפתה וגם תוכל' (מלכים א' כ"ב, כב; דברי הימים ב' י"ח, כא). והרי הוא הרשע לא הרג בידו, אלא סיבב; קל וחומר להורג בידו".

(רמב"ם, הלכות רוצח, פ"ד ה"ט).

יחידה 11

"וְאִישׁ מִשָּׁר בִּקְשָׁה לְתוֹבוֹ
וַיַּכֵּה אֶת מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל"

הסיבוב השלישי במלחמות ישראל ארם

פרקים כ"ב, א-נא

"וַיַּכֵּה אֶת מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל בֵּין הַדְּבָקִים וּבֵין הַשְּׂרָיִץ"

"אחאב – אח לשמים, אב לעבודה זרה. אח לשמים דכתיב כרחס אב לבנים".

"אמר רבי יוחנן: אין לך כל תלם ותלם בארץ ישראל שלא העמיד עליו אחאב עבודה זרה, והשתחוה לה. ומנא לן דלא אתי לעלמא דאתי – דכתיב 'והכרתי לאחאב משתין בקיר ועצור ועזוב בישראל'. עצור – בעולם הזה, ועזוב בעולם הבא."

"אמר רבי יוחנן: מפני מה זכה אחאב למלכות עשרים ושתים שנה – מפני שכיבד את התורה שניתנה בעשרים ושתים אותיות. שנאמר 'וישלח מלאכים אל אחאב מלך ישראל העירה ויאמר לו כה אמר בן הדר כספך וזהבך לי הוא, ונשיך ובניך הטובים לי הם... כי אם כעת מחר אשלח את עבדי אליך וחיפשו את ביתך ואת בתי עבדיך והיה כל מחמד עיניך ישימו בידם ולקחו... ויאמר למלאכי בן הדר: אימרו לאדני המלך, כל אשר שלחת (לעבדך) [אל עבדך] בראשונה אעשה, והדבר הזה לא אוכל לעשות'. מאי מחמד עיניך לאו ספר תורה?

"אמר רבי נחמן: אחאב שקול היה שנאמר 'ויאמר ה' מי יפתה את אחאב ויעל ויפל ברמת גלעד ויאמר זה בכה וזה אמר בכה'. מתקיף לה רב יוסף: מאן דכתב ביה 'רק לא היה כאחאב אשר התמכר לעשות הרע בעיני ה' אשר הסתה אתו איזבל אשתו'. תנינא: בכל יום היתה שוקלת שקלי זהב לעבודה זרה, ואת אמרת שקול היה? אלא: אחאב וותרן בממונו היה ומתוך שההנהגה תלמידי חכמים מנכסיו – כיפרו לו מחצה".

רש"י: "שקול היה – מחלה עונות ומחלה זכיות".

(מסכת סנהדרין קב)

”אם שוב תשוב בשלום לא דיבר ה' בי”

פרק כ"ב, א – כח

1. ”וַיֵּרֶד יְהוֹשֻפֵט מֶלֶךְ-יְהוּדָה אֶל-מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל” (א). מהפסוק משמע שיש יחסים טובים ותקינים בין שתי המלכויות, האם יש גם קירבת משפחה בין שני המלכים האלה? היעזר במל”ב ח', יח.

2. ”כְּסוּסֵי כְּסוּסֶיךָ” (ד), מהי המשמעות המעשית של משפט זה? האם זה מחייב גם את אחאב?

3. ”וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻפֵט, אֶל-מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל: הֲרֹשׁ-נָא כִּיּוֹם, אֶת-דְּבַר ה'” (ה), מדוע רעיון זה לא עולה בדעתו של אחאב לכתחילה?

4. ”וַיִּקְבֹּץ מֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל אֶת-הַנְּבִיאִים, כְּאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ...” (ו). מנין צצו שוב כל כך הרבה נביאים? הרי אליהו הרג אותם בקישון לאחר המבחן על הכרמל! היעזר בתשובתך במה שנאמר בפרק י”ח פס' יט, כ, ו-מ.

5. אחאב מצווה להכניס את מיכיהו בן ימלה לכלא, במה בדיוק הוא מאשים אותו? איזה משפט מנבואת מיכיהו נותן לו כביכול סיבה חוקית למעשיו?

6. "וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻפֵט, הֲאֵין פֶּה נִבְיָא לָהּ, עוֹד...?" (ז), אִיךְ יֹדַע יְהוֹשֻפֵט שֶהנְבִיאים הָאֵלֶּה שְׂדִיבְרוּ עַד עֵתָה קְרוֹב לוֹוֹדָאֵי שֶהֵם אֵינֶם נְבִיאי אֲמַת? הִיעֶזֶר בַּמִּדְרָשׁ הַבֵּא:

"אמר ליה הא איכא כל הני. אמר ליה כך מקובלני מבית אבי אבא סגנון אחד עולה לכמה נביאים ואין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד".
(סנהדרין פט, ע"א).

7. לאחר שיהושפט שמע את דברי נביא האמת, מדוע בכל זאת הוא מצטרף למלחמה? (דייק בדברי הנביא ותמצא תשובה).

א. "בְּאַלֶּה תִּנְנֶנּוּ אֶת-אַרְם..." (יא). מדוע לדעתך מדגים צדקיהו את תוכן נבואתו?

ב. האם יש לצדקיהו ולחבריו בסיס עובדתי-מדיני לומר מה שאמרו, או שאלה דברי שקר שאין להם רגליים? נמק את תשובתך.

8. "וַיֹּאמֶר אֵלָיו עֲלֶה וְהַצֵּלֵנוּ וְנִתֵּן ה' בְּיַד הַמֶּלֶךְ..." (טו). אִיךְ יוֹדַע אַחָאב שְׂמִיכִיּהוּ הַנְּבִיָא אֵינּוּ אוֹמֵר כַּעַת אֶת הָאֲמַת?

9. קרא פסוק יז וכתוב את הרמזים בדברי הנבואה של מיכיהו לתוצאות המלחמה.

10. "לֹא-אֲדָנִים לְאֶלֶּה, יָשׁוּבוּ אִישׁ-לְבֵיתוֹ בְּשָׁלוֹם" (יז), מֵהִי הַכוּוֹנָה שֶל מִיכִיּהוּ הַנְּבִיָא בַּמִּשְׁפָּט זֶה לַגְּבִי תוֹצֵאוֹת הַקֶּרֶב? מִי יִנְצֵחַ וּמִי יִפְסִיד?

11. אִיךְ מִבְקֵשׁ מִיכִיּהוּ בֶן יִמְלָה לַהֲנִיָא אֶת אַחָאב לֹא לַצֵּאת לַמִּלְחָמָה זֶה וּלְהַצִּיל אֶת עַצְמוֹ?

12. הוֹכַח מִפְרָק זֶה שֶׁ"עֵצַת ה', הִיא תִקּוּם" כִּי "אֵין זִכְרָמָהּ, וְאֵין תְּבוּנָהּ, וְאֵין עֲצָה, לְגִנּוֹד ה'" (משלי כ"א, ל).

”ואיש משך בקשת לתומו ויכה את מלך ישראל...”

פרק כ"ב, כט – לח

1. מדוע, לדעתך, חשוב לבן-הדד לפגוע במיוחד באחאב?

2. קרא פסוק ל. מי התחפש, למה, ומי יבוא בבגדו הרגיל? מה היה רעיון ההתחפשות?

3. ”וְהַמֶּלֶךְ הָיָה מְעֹמֵד בְּמִרְכָּבָה זָכוּז אַרְבָּם” (לח), מה הייתה מטרתו? ומדוע עשה את המאמץ הקשה הזה? היעזר בפירוש רש"י.

4. עיין במפרשים והסבר מה הן כוונות המילים ”לְתַבּוּ" ו ”בֵּין הַדְּבָקִים” (לד).

5. ”וְהוֹצִיאֵנִי מִן-הַמִּוֶּזְנָה כִּי הִוָּלַיתִי” (לד).

א. מדוע לדעתך, לא אמר אחאב לרכבו (הנהג שלו) את האמת?

ב. השווה את בקשתו של אחאב לבקשתו של מלך ישראל הראשון במצב דומה. עיין בשמואל א' ל"א, ד-ז. כתוב פרטים.

6. ”וַיַּעֲבֹר הָרִנָּה בַּמִּוֶּזְנָה כִּבְּא הַשִּׁמְשׁ לְאֹמֹר: אִישׁ אֶל-עִירוֹ, וְאִישׁ אֶל-אֶרְצוֹ” (לו).

א. מהי לדעתך ה"רינה" הזאת?

ב. מה היו תוצאות המלחמה

"יושב יהושפט מלך יהודה אל ביתו בשלום לירושלים" (דבה"ב י"ט)

פרקים כ"ב, לט-נד ; דבה"ב י"ז-כ'

1. עיין בדברי הימים ב' י"ט, ב. הנביא אומר ליהושפט: **"הֲלָרָשָׁע לְעֹזֵר וּלְשֹׂנְאֵי ה' תִּתְּנָהּ"**, במה מאשים הנביא את יהושפט?

2. **"אֲכַל, הַדְּבָרִים טוֹבִים נִמְצְאוּ עִמָּךְ"** (ג), מדוע לא יענש יהושפט על אי ציות לנביא? עיין בדבה"ב י"ט ורשום את הדברים הטובים מבחינה דתית, חברתית ומדינית.

3. **"וּמֶלֶךְ אֵין בְּאֶדּוֹם, נִצָּב מֶלֶךְ"** (מלכ"א כ"ב, מח). מהו ניצב? מטעם מי הוא ניצב? מה תפקידו? מי מינה את הנציב הראשון באדום? מדוע מציין הכתוב כאן עובדה זו?

4. **"יהושפט עשה אֲנִיּוֹת תְּרִישִׁי לְלֶכֶת אוֹפִירָה"** (מלכ"א כ"ב, מט).

א. מי המלך הראשון שהתחיל במפעל האניות?

ב. מה אפשר ללמוד על תקופת יהושפט מעובדת חידוש מפעל האניות?

ג. מדוע אין הוא רוצה את שותפות אחזיה?

ד. קרא בדבה"ב כ', לה – לו וכתוב את הרקע לסירובו של יהושפט לקשרים עם אחזיה.

ה. חידוש מסע האניות מאופיר לא הצליח, מדוע?

ו. 1. "אניות תרשיש" – מדוע ניתן לאוניות השם הזה? היעזר במפרשים.
2. עיין במפה של תקופת המקרא וציין היכן נמצאת אופירה.

שאלות לסיכום היחידה

פרק כ"ב, א – נא

1. מתי ואיך נתקיימה נבואת מיכיהו, שבסוף פרק כ' בקשר לאחאב?
2. מתי ואיך נתקיימה נבואת אליהו מפרק כ"א? ומה הוסיף אליהו לגזירת המיתה על נבואת מיכיהו בן ימלה?
3. הוכח כי מלך ישראל, למרות שלא שמע לעצת מיכיהו בן ימלא (שלא לצאת למלחמה נגד ארם) לא זלזל לגמרי בדבריו וחשש מנבואתו, למרות שבעיקרון הוא קיבל את דברי צדקיהו.
4. איזו הערכה נותנים חז"ל למעשהו של אחאב ברמות גלעד? ובמה הוא משמש דוגמה לדורות להתנהגות מפקדים בשעת קרב? השב על פי המקורות שלהלן:
משנה: "שלושה מלכים וארבעה הדיוטות אין להם חלק לעולם הבא... שלושה מלכים: ירבעם, אחאב ומנשה..." (סנהדרין ז, ע"א).
גמרא: "דורשי רשומות היו אומרים: כולן באין לעולם הבא שנאמר לי גלעד ולי מנשה... לי גלעד זה אחאב שנפל ברמות גלעד..." (סנהדרין קד, ע"ב).
5. אילו נערך משפט ציבורי לאחאב ואתה היית מייצג את הקטגוריה, את מי היית מזמן לעדות? ומה אתה מצפה שיעידו לפני בית המשפט? נמק את החלטתך.

6. לאחר שסיימת את המשימה הזאת, "החלף כובע" ותופיע עכשיו מטעם הסניגוריה, ערוך שוב רשימה כנ"ל.

הצעה: התחלק בעבודה עם חבר ו"שחקן" כל אחד בתפקיד אחר.

7. כתוב סיכום על אחאב בנושא: "אחאב מלך גדול אך גם רשע גדול".

8. להלן עוד סיכום אחד שכתב הפייטן ר' בנימין. לפניך ארבע משפטים שיעזרו לך לזכור את אחאב ואת מעשיו:

"פרץ גדרות עולם בן עמרי ברשע,

צלמי אשרים חשק והוסיף על חטאתו פשע.

קרעת גזר דינו בשובו מלפשע

רוחם כמודה ועוזב ובך נושע".

(מתוך פיוט "הורית דרך תשובה לבת השובבה" לצום גדליהו).

יחידה 12

**"המבלי אין אלקים בישראל אתם
הולכים לדרוש בבעל זבוב..."**

(מעשה אחזיה)

פרקים כ"ב, נב - מל"ב פרק א'

נוף הר שומרון

"ובלֹאֲךָ ה' דִּיבֶּר אֶל אֱלֹהֵי הַתְּשֻׁבִּי קוֹם עֲלֶה לְקַרְאֵת בְּלֹאֲכִי בְּיָדְךָ שׁוֹמְרוֹן"
(מלכ"ב א', ג')

"אם איש אלוקים אני – תרד אש מן השמיים".
"נמשלו ישראל ככוכבים, מה הכוכבים יכול אחד לשרוף את כל העולם כולו,
כך הם הצדיקים, כגון אליהו שירדה אש בדיבורו שנאמר: 'אם איש האלוקים
אני – תרד אש מן השמיים ותאכל אותך ואת חמישיך, ותרד אש אלוקים מן
השמיים ותאכל אותו ואת חמישיו.'"

(מדרש במדבר, רבה פרק ב', י"ג)

**"המבלי אין אלוקים בישראל
אתם הולכים לדרוש בבעל זבוב?"
מל"א כ"ב, נא - מל"ב פרק א'**

1. "וַיִּפְשַׁע מוֹאָב בְּיִשְׂרָאֵל אֲזָרוּי מוֹת אֲזָאָב..." (א). מדוע אחזיה היורש אינו משתדל להפסיק את התמרדות מואב מיד בעודה באיבה? רמז: יש תשובה בכתובים.

2. "וּבְמֶלֶךְ ה' דִּבֶּר אֶל-אֱלֹהֵי הַתְּשֻׁבִּי..." (ג), מדוע לדעתך מוטלת המשימה החדשה על אליהו דווקא ולא על אחד מתלמידיו (מיכיהו או אלישע)?

3. "קוֹם עֲלֶה, לִקְרֹאת בְּקֶאֱכִי בְּלֶךְ-שִׁמְרוֹן..." (ג), מדוע לא נקרא "מלך ישראל"?

4. מדוע לא נשלח אליהו ישירות אל המלך?

5. מדוע מעוניין אחזיה לתפוס את אליהו?

6. מדוע אחזיה שלח משלחת של שר חמישים וחמישים? מדוע צריך חמישים איש ומפקדם כדי לתפוס אדם אחד?

7. מדוע אליהו אינו מזדהה בפני השליחים בשמו? האם הם ידעו שהם מדברים עם אליהו, אך לא רצו להגיד בפירוש למלך ולכן רק תיארו את חיצוניותו, או שבאמת לא ידעו? נמק תשובתך.

8. "הַמֶּלֶךְ דָּבָר רָדָה" (ט), מה צריך להבין אליהו ממשפט זה? מה יקרה אם הוא יסרב?

9. מדוע נשרפו שני שרי החמישים וחמישיהם, הרי הם סך הכל שליחי המלך? היעזר במפרשים.

10. נסה להוכיח כי אליהו לא פעל מליבו, אלא ברשות ובסמכות.

11. כאשר אליהו אומר ש"תֵּרֶד אִישׁ מִן-הַשָּׁמַיִם" (י), מדוע שרי החמישים הראשון והשני אינם מבקשים ומתחננים לעצור את האש לפני שתֵּרֶד? האם אחרי שאליהו אמר מה שאמר הייתה אופציה לשר ולחייליו לבקש חנינה ורחמים על עצמם? מדוע אופציה זאת לא נוצלה?

12. אתה אחד מן החיילים בקבוצה השנייה, מה אתה היית ממליץ למפקד שלך לעשות?

13. יש מי שסבור שמרד אחזיה בה' חמור יותר משל אביו, אחאב, האם אתה מסכים להנחה זו? נמק תשובתך.

14. שער מדוע במעמד על הכרמל צריך אליהו להתפלל שתֵּרֶד אש וכאן ירדה האש בקלות יתירה?

15. על מי יש להתפלל (או לכעוס) יותר, על המשלחת הראשונה או השנייה? נמק.

**"ויהי בהעלות ה' את אליהו
בסערה השמים"**

(חילופי משמרות אליהו - אלישע)

פרק ב'

מרכבות אש (ציור – גוסטב דורה)

מעין יריחו

”ויעל אליהו בסערה השמים”

פרק ב', א – יח

1. שער מה מטרת ביקוריו של אליהו בבית אל, בגלגל וביריחו לפני הסתלקותו?
2. מדוע השתדל אליהו לעזוב את אלישע?
3. מדוע מתעקש אלישע להמשיך וללוות אל אליהו?
4. ”וַיְהִי נָא כִּי-שְׁנַיִם בְּרוּיֹזָךְ אֵלַי” (ט), מה בעצם מבקש אלישע? היעזר בפרשנים.
5. הסבר את קריאתו של אלישע ”רָכַב יִשְׂרָאֵל וּפָרָשָׁיו” (יב).
6. מה משמעות לקיחת האדרת ע”י אלישע ? האם יש לזה אותה משמעות כמו במל”א י”ט, יט? מתי הוקדש אלישע לנביא?
7. מדוע חושב אלישע שהוא חייב להיות עם אליהו בשעות האחרונות של פעילותו ובהימצאו בחבורת בני הנביאים?
8. ”נִזְוָה רוּזָן אֵלֶיהוּ עַל-אֱלִישָׁע”, הסבר מה כוונת בני הנביאים באומרם כך.
9. מדוע אומר אלישע לבני הנביאים ”לֹא תִשְׁלָזוּ”, הרי הוא יכול היה לספר להם מה הוא ראה? מדוע הוא לא סיפר להם? היעזר ב”מצודות דוד”.

”ותצאנה שתיים דבים מן היער”

פרק ב', יט – כה

”רפאתי למים האלה...”

1. ”והמים רעים, והארץ משכלת...” (יט). מה ביקשו אנשי יריחו מאלישע?

2. מהן הפעולות אותן נוקט אלישע לפני ריפוי המים?

3. ”הנה-נא מושב העיר טוב, כאשר אדני ראה; והמים רעים, והארץ משכלת” (יט).

אם המים רעים מדוע מושב העיר טוב? להלן קטע מהגמרא במסכת סוטה מז, ע”א. האם מצאת תשובה בדברי הגמרא?

”ויאמרו אנשי העיר אל אלישע הנה נא מושב העיר טוב כאשר אדוני רואה וגו' וכי מאחר דמים רעים וארץ משכלת אלא מה טובתה? אמר רבי חנין: חן מקום על יושביו. אמר רבי יוחנן שלשה חיות הן: חן מקום על יושביו, חן אשה על בעלה חן מקח על מקחו”.

”ותצאנה שתיים דבים מן-היער”

4. ”ויעל בשים בית-אל; והוא עלה בדרך...” (כג), לפניך מאמר של ר' יוחנן בשם ר' מאיר הלומד מפסוק זה הלכה חשובה. כתוב את ההלכה.

"אמר רבי יוחנן משום רבי מאיר: כל שאינו מלווה ומתלווה – כאילו שופך דמים. שאלמלי ליווהו אנשי יריחו לאלישע לא גירה דובים לתינוקות, שנאמר 'ויעל משם בית אל והוא עולה בדרך ונערים קטנים יצאו מן העיר ויתקלסו בו ויאמרו לו עלה קרח עלה קרח'". (סוטה מו, ע"ב).

5. "ויתקלסו בו..."

- א. מה מצאו הנערים פגם באלישע שלעגו לו?
- ב. האם "פגם" זה היה קיים גם באלהו, רבו של אלישע?
- ג. קרא את פירוש רש"י לפסוק וכתוב מדוע קילסו הנערים את אלישע.

6. נסח את הקושי המוסרי שבתוצאות קללתו של אלישע, נסה למצוא פתרון לקושי זה במפרשים.

7. מאמר חז"ל במסכת סנהדרין מז, ע"א: "לא דובים ולא יער" הפך לביטוי בלשון ימינו. קרא את דבריהם וענה על השאלות:

"רב ושמואל חד אמר נס וחד אמר נס בתוך נס. מאן דאמר נס – יער הוה, דובים לא הוו. מאן דאמר נס בתוך נס, לא יער הוה ולא דובים הוו וליהוי דובים ולא ליהוי יער".

א. מהו ה"נס בתוך נס" באירוע?

ב. בימינו משתמשים בביטוי הנ"ל "לא דובים ולא יער" שכאמור מקורו בפרקנו ובמדרש חז"ל. לפניך ארבע אפשרויות למשמעות הביטוי. בחר במשמעות המתאימה.

(1) בגן החיות אין דובים ואין יער.

(2) אין עבודה ואין כסף.

(3) לא היה ולא נברא.

(4) כשאין יער אין דובים.

ג. להלן קטע מאתר האינטרנט הבא :

<http://www.jafi.org.il/education/ivrit/lasun/dubim.html>, קרא אותו והבא שתי

דוגמאות לשימוש בניב בימינו.

כאשר אנו רוצים להגיד שדבר מה לא קרה מעולם או שאין בו ממש, אנו משתמשים בניב "לא היה ולא נברא". מקור הניב בתלמוד (מסכת בבא בתרא טו, ע"א). אחד החכמים אמר על איוב כי "לא היה ולא נברא אלא משל היה". כלומר, אין הוא דמות היסטורית, אלא דמות אגדית שנוצרה כדי שנלמד ממנה מוסר השכל. הניב הזה דומה לניב – "לא דובים ולא יער", המבוסס על המסופר בתנ"ך (מלכים ב', כג – כה).

הנביא אלישע עלה בדרך מיריחו לכיוון בית אל, והנה יצאו מן העיר ילדים, לעגו לו ואמרו לו: "עלה קרח עלה קרח" אלישע כעס עליהם וקילל אותם, ואז יצאו מן היער שני דובים והרגו ארבעים ושניים ילדים.

לשניים מחכמי התלמוד היו דעות שונות על הסיפור הזה. (מסכת סוטה דף מז, ע"א). חכם אחד אמר: שרק נס אחד היה כאן והוא – יציאת הדובים מן היער, כיון שהיער היה קיים כבר לפני כן. לעומת זאת, החכם השני אמר שהיה כאן נס בתוך נס, כיוון שגם היער וגם הדובים לא היו קיימים קודם – לא דובים ולא יער.

8. הוכח מיחידתנו את מימרתם של חז"ל: "צדיק גוזר והקב"ה מקיים".

9. שרטט מפה המתארת את דרכו של אלישע מאז פרידתו מאליהו ועד הגעתו לשומרון. ציין בקצרה מה קרה בכל מקום.

סיכום מעשי אליהו

מל"א י"ז – מל"ב ב'

1. חפש מידע בספרים או שאל את בני משפחתך לגבי:

א. כיסא אליהו.

ב. כוסו של אליהו.

2. "הרחמן הוא ישלח לנו את אליהו הנביא זכור לטוב ויבשר לנו בשורות טובות ישועות ונחמות", מתי מבקשים בקשה זו?

3. מצא **ברכה** שבה מזכירים את אליהו הנביא, רמז: שבת ומועדים. ועוד רמז: רק בציבור.

4. ביחידה 8 נתבקשת למצוא נקודות דמיון בין משה לאליהו, חפש ומצא כעת דוגמאות שהם שונים זה מזה:

משה	אליהו
מסנאָר על צאָן אַם לאַחר כישלון וּחטא.	
	בדידות ואי מצורקות.
	פּוּצץ לבדו.
"וּיקבֹּר אֹתוֹ בְּאֶרֶץ מִואָב..." (דברים ל"ד, ו).	
"וְהָיָה בְּעֵבֶר כְּבוֹדִי וְשִׁמְתִּי בְּנִקְרַת הַצֹּר וְשִׁכּוֹתַי כְּפִי עָלֶיךָ עַד עֹבְרֵי" (שמות ל"ד, כב).	

5. הכן רשימה של מעשי הניסים שעשה אליהו, התחל מהנס הגדול ביותר וציין את סדרם במקרא ואת מקומות התרחשותם.

6. מדינת ישראל הנציחה את זכרו של אליהו הנביא בדרכים שונות וביניהם היא קראה לצומת דרכים חשוב בשם "צומת התשבי". מצא את הצומת באטלס כבישי ישראל ושער מדוע דווקא במקום זה הנציחה את שמו. (נ.צ מפגש הכבישים 70 ו-722).

7. בפרקי אליהו אנו מוצאים ביטויים ומילות ערך כדוגמת "עוכר ישראל" ו"אל יתהלל חוגר כמפתח". קרא שוב את הפרקים ומצא עוד חמישה ביטויים לפחות.

8. מדוע דווקא במוצאי שבתות אנו מזכירים את אליהו הנביא? חכמינו נתנו מספר טעמים לכך. עיין בספר "נתיב בינה" של הרב יששכר יעקובסון, כרך ב', עמ' 397-398, או באחד מספרי טעמי המנהגים, או שאל מישהו שאתה חושב שידע לענות לך.

9. לפניך אחד הפיוטים היפים על אליהו הנביא. קרא את הבתים של הפיוט וכתוב את הרמזים הנרמזים בבתים המתייחסים לעבר והמופנים לעתיד לבוא במהרה בימינו.

"אליהו הנביא, אליהו הנביא, אליהו הנביא. במהרה יבוא אלינו עם משיח בן דוד.
איש אשר קינא לשם האל, איש בישר שלום על יד יקותיאל,
איש גש ויכפר על בני ישראל.
איש דורות שנים עשר ראו עיניו, איש הנקרא בעל שיער בסימניו,
איש ואזור עור אזור במתניו.
איש זעף על עובדי חמנים, איש חש ונשבע מהיות גשמי מעונים,
איש טל ומטר עצר שלוש שנים.
איש יצא למצוא לנפשו נחת, איש כילכלוהו העורבים ולא מת לשחת,
איש למענו נתברכו כד וצפחת.
איש מוסריו הקשיבו כמהים, איש נענה באש משמי גבוהים,
איש שחו אחריו ה' הוא האלוקים.
איש עתיד להשתלח משמי ערבות, איש פקיד על כל בשורות טובות,
איש ציר נאמן להשיב לב בנים על אבות.
איש קרא קנא קנאתי לה' בתפארה, איש רכב על סוסי אש ועלה בסערה,
איש שלא טעם טעם מיתה וקבורה.
תשבי תצילנו מפי אריות, תבשרנו בשורות טובות במוצאי שבתות,
תשמחנו בנים על אבות.
איש תשבי על שמו נקרא, תצליחנו על ידו בתורה,
תשמיענו מפיו בשורה טובה במהרה, תוציאנו מאפלה לאורה.
אשרי מי שראה פניו בחלום, אשרי מי שנתן לו שלום, והחזיר לו שלום,
ה' יברך את עמו בשלום.
ככתוב 'הנה אנוכי שולח לכם את אליהו הנביא, לפני בוא יום ה' הגדול והנורא.
והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם'".

(המחבר של הפיוט לא ידוע אך הוא קדום ומוזכר כבר בסידורים לפני מאות בשנים)

וַתֵּצֵאנָה שְׁתֵּי דָבִים מִן הַיַּעַר" (מלכ"ב ב', כד)
(בעיני רוחו של הצייר ג' דורה)

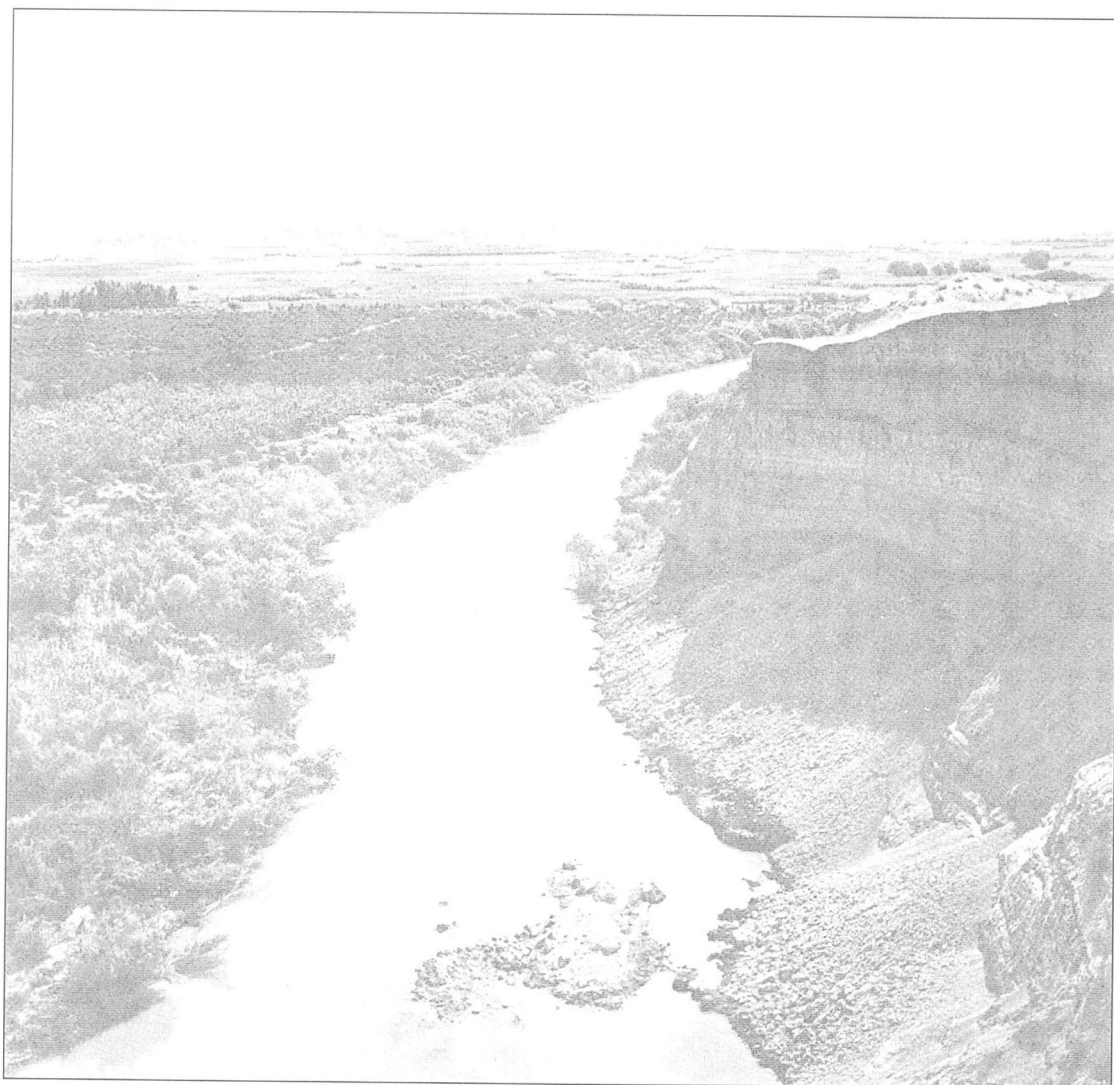
יחידה 14

"פה אלישע אשר יצק מים
על ידי אליהו"

(מלחמת שלושת המלכים במואב)

פרק ג'

מדבר אדום

פיתולי נהר הירדן

"פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו"

פרק ג'

1. "ויאמור, אי-זה הדרך נעלה; ויאמור, הדרך בידבר אדום" (ח).

- א. הסתכל במפה וראה שיש שתי דרכים להתקיף את מואב – דרך המזרח – דרך יריחו, צפונית לים המלח וממשיכים דרך שבט יהודה עד לנחל ארנון לגבול המערבי של מואב, או דרך אדום, דרומית לים המלח. מהן היתרונות והחסרונות של כל דרך?
- ב. מדוע דרך אדום הפך מיתרון לחיסרון?

2. "ויילך מלך ישראל וימלך-יהודה, וימלך אדום..." (ט), מה פתאום מלך אדום משתתף במלחמה לא לו?

3. "ויאמור מלך ישראל אהה כייקרא ה' לשלשת המלכים האלה, ללחם אותם ביד-מואב" (י).

- א. מה הייתה תגובת מלך יהודה?
- ב. אלישע הנביא התגורר בשומרון, או על הר הכרמל – מה הוא עושה בחזית?
- ג. מה אפשר ללמוד על אופיו של אלישע מהימצאותו בקרב צבא ישראל?

4. "אשר-יצק מים על-ידי אליהו..." (יא). מה דעתך, מדוע מציג אחד מעבדי המלך את אלישע תוך ציון תפקידיו הקודמים ולא אומר פשוט "אלישע הנביא"?

5. "יש אותו דבר ה'" (יב). מניין ליהושפט הביטחון שאכן יש אותו דבר ה'?

6. נסח שאלה המתעוררת בהצגת שלושת המלכים שהולכים לפגוש את אלישע (שים לב להבדלים). עיין בפירוש "דעת מקרא" או בפירושו של רד"ק וכתוב שתי הצעות לתשובה.

7. יורם מלך ישראל "זוכה" לנזיפה מאת אלישע, על מה ומדוע?

8. "ועתה, קוּזוּ-לִי בְּמַנְגֵן... (טו).

בדרך כלל מצאנו שאלישע מקבל נבואה ומוסר אותה לנוגע בדבר בלי הכנות מיוחדות, מדוע הפעם זקוק אלישע למנגן כדי לקבל השראה ונבואה? "כי הוא היה בכעס" (רש"י).

א. מדוע כעס אלישע?

ב. מה בדיוק היה תפקידו של המנגן?

ג. חז"ל אמרו שכל הכועס נבואתו מסתלקת ממנו. מדוע לדעתך זה קורה?

ד. אילו אתה היית המנגן, מה היית מנגן בפני אלישע כדי לגרום לו לשמחה ולהשראת שמחה?

ה. הבא מקרה נוסף מהתנ"ך בו אדם נזקק למנגן.

9. לקואליציה של שלושת המלכים יש שתי בעיות: מחסור במים וחוסר ביטחון לגבי עצם הניצחון (במיוחד לאור העובדה שהמואבים כבר מוכנים לקרב). כיצד פתר אלישע את שתי הבעיות כאחד?

10. "והביתם כל-עיר מבצר וכל-עיר מבוזז וכל-עין טוב תפיל" (יט).

א. שאל את אלישע הנביא שאלה קשה בנידון.

ב. מה לדעתך הוא יענה? היעזר במפרשים.

ג. האם המעשה השיג את מטרתו?

"וַיִּקְמוּ יִשְׂרָאֵל וַיָּכּוּ אֶת-מוֹאָב".

1. האם גילו המואבים את תנועת צבא ישראל, יהודה ואדום שנעו לכיוון מואב מדרום? (הוכח מהכתובים).

2. איך טעו המואבים לחשוב שמה שהם רואים זה נחלי דם?

3. לוי היית מפקד בצבא אדום, מה היית חושב לעשות לפני ההסתערות על השלל?

4. תאר את הרס ארץ מואב.

5. "וַיִּסְבוּ הַקְּלָעִים וַיָּכּוּהָ" (כה), מה תפקיד הקלעים במלחמה?

"וַיַּעֲלֶהוּ עֹלָה עַל-הַזֹּמָה".

1. "וַיִּקְזוּ אוֹתוֹ שִׁבְעַ-מֵּאוֹת אִישׁ שִׁלְף זָרָב לְהִבָּקִיעַ אֶל-מֶלֶךְ אֲדוֹם וְלֹא יָכְלוּ" (כו).

א. איך היית מגדיר חיילים אלו במושגים של ימינו?

ב. מה הייתה משימתם? מדוע דווקא אל מלך אדום?

ג. נסה להסביר את מטרת המשימה (מה נאמר ב"פקודת היום"?)

ד. איך קוראים בימינו למשימה כזו?

2. "וַיִּקְזוּ אֶת-בְּנוֹ הַבְּכוֹר אֲשֶׁר-יָמְלֹךְ תְּזוֹתָיו וַיַּעֲלֶהוּ עֹלָה עַל-הַזֹּמָה..." (כז).

א. של מי הבן הבכור הזה? נמק תשובתך.

ב. מה הקשר בין מעשה זה לבין מה שנאמר מיד לאחר מכן?

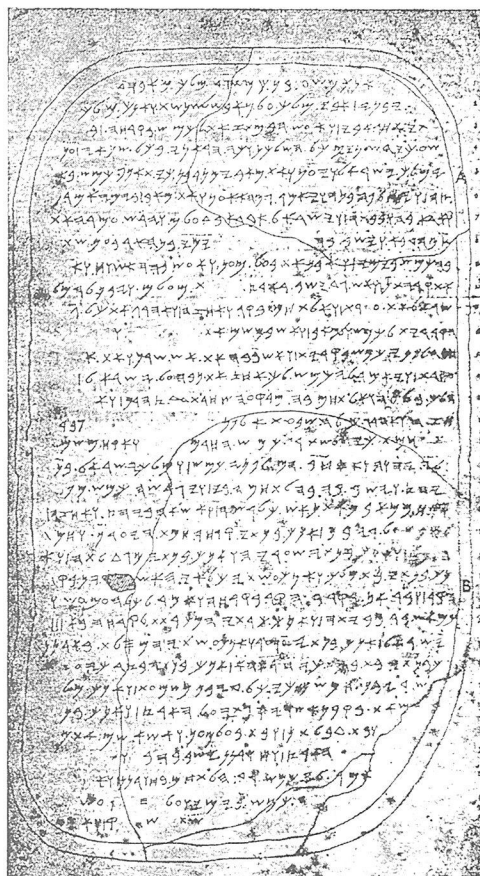
ג. מהי התוצאה?

3. "וַיְהִי קֶצֶף-גָּדוֹל עַל-יִשְׂרָאֵל" (כו), מהו הקצף הזה, ומדוע היה על ישראל?

4. עיין באנציקלופדיה של התנ"ך ומצא פרטים על מצבת מישע (חפש בערך "מישע").

5. לפניך קטע ממצבת מישע המפורסמת, מועתק לעברית. קרא את הקטע ועיין באנציקלופדיה של המקרא או בספר על תקופת המלכים (כמו "פני עולם המקרא"). בחר 5-6 מילים ורשום את הניב הארמי ולידו את שפת-האחות, העברית.
כגון: אנכ = אנוכי.

1. אֲנִי מִשַּׁע בֶּן כְּמֹשׁ מֶלֶךְ מֵאֵב סָבָא –
2. יְבִנִי. אֲבִי מֶלֶךְ עַל מֵאֵב שְׁלֹשׁ שָׁנִי: אֲנִי מֶלֶךְ –
3. תִּי אַחֵר אֲבִי. וְאַעֲשֶׂה הַמִּקֵּת וְאֶת לְכַמֵּשׁ בְּקִרְחָהּ. בְּמִתָּן –
4. שַׁע. כִּי הִשְׁעֵנִי מֶלֶךְ הַמִּלְכָּן, וְכִי הִרְאֵנִי בְּכָל שְׁנָאִי. עֲמֵר –
5. י מֶלֶךְ [על] יִשְׂרָאֵל נִנְעֵנִי אֶת מֵאֵב יָמֵן בְּבֶן, כִּי וְאַנְפִי כְּמֹשׁ בָּאֵר –
6. צֶה וְנִקְלַפְהָ בְּנֶה. וְיֹאמֶר גַּם הָא: אֲעֲנֶנּוּ אֶת מֵאֵב, בִּימֵי אִמֵּר כֵּן.
7. וְאַרְאֶה בָּהּ וּבְבִתָּהּ, וְיִשְׂרָאֵל אֲבִד אֲבִד עֲלֵם. וְיִרְשׁ עֲמִיר אֶת אֶרֶץ –
8. י מֶלֶךְ בָּא. וְיֹשֵׁב בָּהּ יִמָּה: וְחִצֵּי יָמֵי בְּנֶה, אֲרַבְעֵין שָׁנִי. וְנִשְׁ –
9. בָּהּ כְּמֹשׁ בְּיָמֵי, וְאַנְפִי אֶת בַּעַל מִעוֹן, וְאַעֲשֶׂה בָּהּ הָאֲשִׁיחַ (ו) וְאַנְפִי –
10. אֶת קִרְיָתָהּ. וְאֵשׁ גֵּד נָשָׁב בְּאֶרֶץ עֲטֵרַת פִּעֵקֶס. וְיָבֵן לָהּ מֶלֶךְ י –
11. שְׂרָאֵל אֶת עֲטֵרַת: וְאַלְתֵּמֶס בְּקֶרֶת וְאַחֲנֶה. וְאַהֲרָג אֶת כָּל הָעָם [מ] –
12. הָקֵר, רִיתָה לְכַמֵּשׁ וּלְמֵאֵב. וְאַשְׁבֵּב מִשֶּׁם אֶת אֶרֶץ דְּנִיָּה: וְאַנְפִי –
13. חֲבֵה לְפָנֵי כְּמֹשׁ בְּקִרְיָת. וְאַשְׁבֵּב בָּהּ אֶת אֵשׁ שָׁרָן וְאֶת אֵשׁ –
14. מִקְרָת וְיֹאמֶר לִי כְּמֹשׁ: לֵךְ אֲחוֹ בְּנֶה עַל יִשְׂרָאֵל. וְאֵן –
15. הָלֵךְ בְּלִילָה וְאַלְתֵּמֶס בָּהּ מִבְּקַע הַשְּׁחֵרָת עַד מִתְּהֵרֶם, וְאַחַם –
16. נָה וְאַהֲרָג פֶּלֶה שְׁבַעַת אֶלְפִין גְּבִרָן וְנִקְרָת [וגר] –
17. ת וְרִתְמָת: כִּי לְעֶשְׂתֵּר כְּמֹשׁ הַחֲרַמְתָּהּ. וְאַחַם מִשֶּׁם אֶת [כ] –
18. לִי יִהְיֶה וְאַסְחֹב הֵם לְפָנֵי כְּמֹשׁ. וּמֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל בְּנֶה אֶת –
19. יָמֵן, וְיֹשֵׁב בָּהּ, בְּהַלְתֵּחְמָה בִּי, וְיִגְרֹשֶׁה כְּמֹשׁ מִפָּנֵי י –
20. אִחָה מִמֵּאֵב מִקְרָת אֵשׁ. כָּל רִשָּׁה, וְאַשְׁבֵּב בִּיהִץ וְאַחֲנֶה –
21. לְקִשְׁתִּי עַל דְּבָבִן. אֲנִי בְּנִיתִ קִרְחָה, חֲמֵת מִיָּעֵרִן וְחִמְת –
22. הַעֲפֵל. וְאַנְכִּי בְּנִיתִ שְׁעִירָה, וְאַנְכִּי בְּנִיתִ מְגִדְלָתָהּ. וְאֵן –
23. נָכ בְּנִיתִ מֶלֶךְ, וְאַנְכִּי עֲשִׂיתִי כְּלָאִי הָאֲשִׁיחַ לְמִזְוִיָּה בְּקִרְיָת –
24. הָקֵר וְבִר אֵן בְּקִרְבֵּי הָקֵר בְּקִרְחָהּ, וְאַמֵּר כָּל הָעָם: עֲשׂוּ ל –
25. כֵּם אִישׁ בִּר בְּבִיתָהּ, וְאַנְכִּי קִרְיָתִי הַמִּקְרָתָתִי בְּאֶסְר –
26. י יִשְׂרָאֵל. אֲנִי בְּנִיתִ עֲרֵצִר וְאַנְכִּי עֲשִׂיתִי הַמִּסְלָת בְּאֶרְצִי. –
27. אֲנִי בְּנִיתִ מֶלֶךְ בְּמִתָּה, כִּי הָרָס הָאֵן. אֲנִי בְּנִיתִ בְּקֵר, כִּי עֵינִי –
28. וְהִנֵּה [ברז] דְּבָבִן מִשְׁוֹן. כִּי כִי דִיבֵן מִשְׁמַעְתִּי, וְאַנְכִּי מִלָּא –
29. י תִּי מִלְּלָת בְּקִרְיָת, אֲשֶׁר נִסְפָּתִי עַל הָאֶרֶץ, וְאַנְכִּי בְּנִית –
30. י אֶת מִקְרָתָהּ דְּבָלָתָהּ וְנִת בְּעַל מִעוֹן וְאַשְׁבֵּב שֶׁם אֶת נִקְד –
31. צָאן הָאֶרֶץ. וְחִתּוֹרִי נָשָׁב בָּהּ בְּת וְקִי (ו) אֲשִׁיחַ –
32. וְיֹאמֶר לִי כְּמֹשׁ: יָד הַתִּתֵּחַס בְּחִלְוִן, וְאַרְד –
33. וְיִשְׁבֹּה כְּמֹשׁ בִּימֵי. וְעַל זֶה עֲשׂוּ (2)
34. ש ק (2)

1. סת=שנה. 2. ראה=להראות נקמה. 3. בנה=בני הוא בנראה יתרום בן אחאב. 4. ימה= כל ימיו. 5. קר=קריה, עיר. 6. כלאי האשוח למין=ברכה למקום המים. 7. רית=מחנה מדרוב. 8. שם גבור. 9. הלחם בישראל ולבדור את נבו. 10. והבאתי אותם להלחם ביחזק. 11. חפרתי את תעלות המים לברכות. 12. בידך עם המשים מראשי דובון. 13. בצרתי את המבצרים בערים.

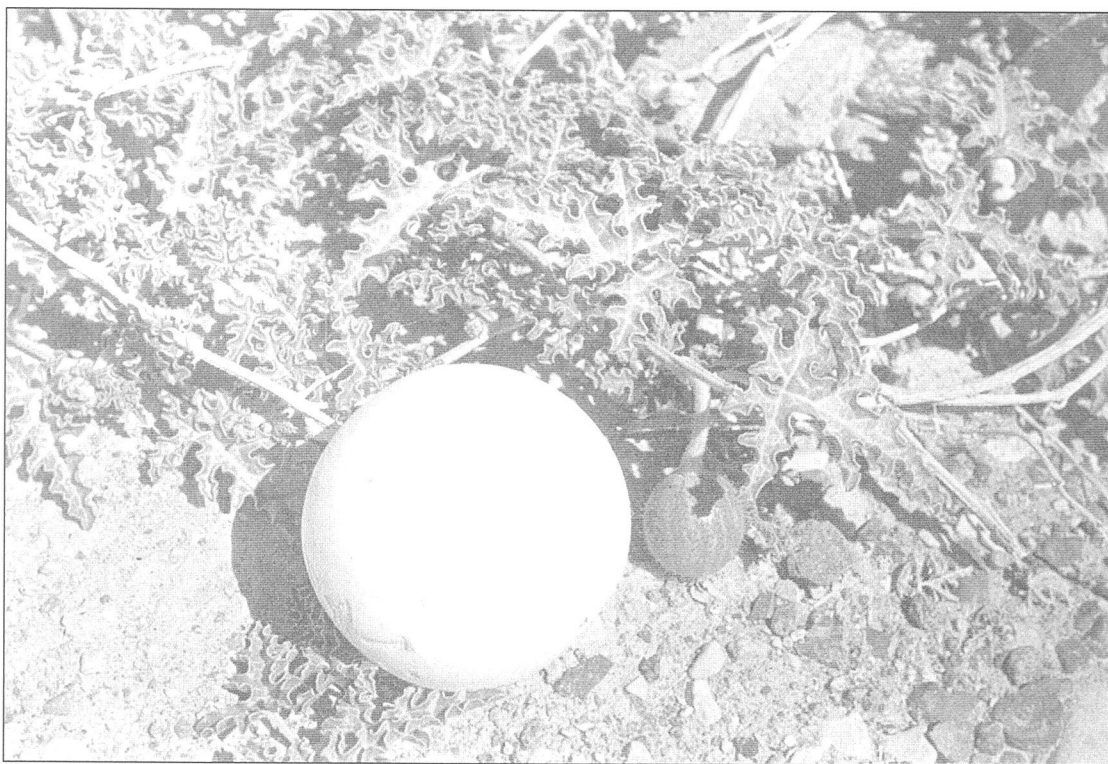
יחידה 15

"יש נביא בישראל"

פרקים ד'-ו', ז

הצמחיה על גדות הירדן

"הלוך ורזוצת שבע פעמים בירדן וישוב בשירה לך וטהר"
(מל"ב ה', ט)

"וַיִּלְקֹט בְּמִנְעוֹ פְּקֻעוֹת שִׁדָּה מִלֵּא בְּגֵדוֹ" (מלכ"ב ד', לט)

”יש נביא בישראל”

פרקים ד' – ו', ז

א. ”לְכִי מִכְרִי אֶת-הַשֶּׁמֶן, וְשִׁלְמִי אֶת נְשִׁיךְ; וְאֶת וּבְנִיךָ, תִּזְוֶי בְּנוֹתֶר” (ד', א – ז).

1. חז”ל ידעו לזהות את האישה ואת בעלה המנוח, איזה רמזים בכתובים אפשרו להם לגלות פרטים אלו?

2. מה מבקשת האלמנה מאלישע? מדוע היא פונה דווקא אליו?

3. א. מה הנוהל בימינו כאשר אדם פושט את הרגל ועסקיו מתמוטטים והוא אינו יכול להחזיר את חובו? שאל מבוגרים שיוכלו לעזור לך בכתובת תשובה קצרה לשאלה זו.
ב. ברור שהנושה שבא לקחת את הילדים לא פעל לפי דין תורה, מה מציעה התורה לעשות במקרה כזה? (עיין בחומש דברים פרק כ”ד).

4. מדוע, לדעתך, אלישע אינו מציע את עזרתו בפנייה לנושה בבקשת דחייה או ביטול החוב?

5. מה מצווה אלישע את האישה לעשות?

6. "הם מְיֻשִּׁים אֵלֶיהָ וְהִיא מוֹצֵקֶת..." (ה). למה לא להפך? למה היא אינה ניגשת לכלים במקום שהם? רמז: רש"י.

7. "וַתָּבֹא וַתִּגְדֹּר לְאִישׁ הָאֱלֹקִים..." (ז). מה היא אמרה לאיש האלוקים ומה לדעתך היא ביקשה ממנו? היעזר בתשובתך בהצעת אלישע.

8. תגובת האישה לנס לא נזכרת בפסוקים, נסה לנסח את תגובתה.

9. נס השמן מזכיר לנו נס נוסף שקרה מאות שנים אח"כ. ערוך השוואה וקבע שלוש נקודות להשוואה.

10. שער מה היה קורה אם לאישה לא היה שמן בבית.

ב. "וַיִּפְקֹז הַנֶּעֶר אֶת-עֵינָיו" (ד', ח – לז).

1. האישה משונם מוצגת כ"אישה גדולה", הסבר תיאור זה. הבא יותר מפירוש אחד, כיצד היית מכנה אותה בימינו?

2. "עֵבֶר עָלֵינוּ תְּמִיד..." (ט). לפניך מדרש הלקוח ממסכת ברכות דף י, ע"ב. קרא אותו וענה על השאלות:

"עובר עלינו תמיד". א"ר יוסי ב"ר חנינא משום ר"א בן יעקב: כל המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומהנהו מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאילו מקריב תמידין".

א. מאיזו מילה הוא למד זאת?

ב. מדוע לדעתך כ"כ חשוב לארח תלמיד חכם בתוך ביתו? (מהי ההנאה לאורח ומה ההנאה למארח?)

3. לפניך מדרש, קרא אותו וענה על השאלות הבאות:

"נעשה נא עלית קיר קטנה וגו'. אמר אביה ואיתימא ר' יצחק: הרוצה ליהנות יהנה כאלישע. ושאינו רוצה ליהנות אל יהנה כשמואל הרמתי, שנאמר (שמ"א ז'): 'ותשובתו הרמתה כי שם ביתו'. וא"ר יוחנן: שכל מקום שהלך שם, ביתו עמו". (ברכות דף י, ע"ב).

א. איך מוכיחים ששמואל לא נהנה מהציבור ולא קיבל מתנות חנם מאף אחד?

ב. שער מדוע באמת היה רצוי ששמואל לא יקבל מתנות חנם ואילו לאלישע הדבר מותר.

ג. מדוע אלישע התעקש לא לקבל מתנה הגונה מנעמן?

ד. מה לדעתך צריכה להיות המסקנה לגבי מנהיגי הציבור ומשרתיו בימינו לגבי קבלת מתנות בנוסף למשכורתם מהציבור? נסה להציע כמה כללים בנידון.

4. האישה משונם טורחת כדי לקיים מצוות הכנסת אורחים. הבא דוגמאות לאנשים נוספים מהתנ"ך שהתאמצו לקיים מצווה זו.

5. "ותעבד, לפניו" (יב). לפני מי עמדה האישה, עיין בפרשנים והבא שתי דעות שונות. עם איזו דעה אתה נוטה להסכים? נמק.

6. "בתוך עמי אנכי ישיבת" (יג). הסבר ביטוי זה ונסה להסביר מדוע האישה אינה מבקשת גמול למעשיה.

7. השווה בין פסוק טז בפרקנו לבראשית י"ח, י – יד ועלה נקודות דמיון ושוני.

8. "אֶל-תִּכְנֹב בְּשִׁפְזֹתָךְ" (טז). האישה משונם מכירה בגדולתו של אלישע, מדוע היא מגיבה בחריפות שכזו לבשורתו? הרי לא יתכן שהיא מפקפקת ביכולתו לחולל את הנס.

9. "וַיֹּאמֶר, מִדּוּעַ אַתָּה הֹלֶכֶת אֵלָיו הַיּוֹם לֹא-זֹרֵשׁ וְלֹא שִׁבֶּת; וַתֹּאמֶר, שְׁלוֹם" (כג). שער מדוע השונמית אינה מספרת לבעלה על מות הילד?

10. "מִדּוּעַ אַתָּה הֹלֶכֶת אֵלָיו הַיּוֹם לֹא-זֹרֵשׁ וְלֹא שִׁבֶּת", מה אתה למד מדברים אלה?

11. מדוע האישה לא מספרת לגיחזי על מות בנה אלא עונה סתמית "ותאמר שלום"?

12. "וְהָיָה הָעֵלִים בְּמִנְיֵי" (כז)

א. מדוע לדעתך אלישע חושב שהיה צריך לדעת מראש?

ב. מדוע ה' העלים ממנו?

ג. השווה לאחיה השילוני, עיין מלכים א' פרק י"ד פס' ה, סכם את ההבדלים בין שני המקורות.

ד. מה המעשה שה' עמד לבצע ולא העלים מאברהם אבינו? צטט את הפסוק.

13. שער מה קיווה אלישע להשיג ע"י שליחת גיחזי עם המטה? מדוע השונמית לא מסתפקת בכך?

14. "וַיֵּבֶא, וַיִּסְגֹּר הַדֶּלֶת בְּעַד שְׁנֵיהֶם וַיִּתְפַּלֵּל אֵל ה'" (לג).

א. אלישע עשה הרבה ניסים ולא כתוב שהתפלל לפני כן אל ה'. מדוע כאן הוצרך לתפילה?

ב. מהי הלשון שבפי אלישע לפני מעשי ניסים אחרים?

15. "וַתֵּשֶׂא אֶת-בִּנְתָּהּ וַתֵּצֵא" (לז). מה חסר לך כאן? נסה לענות תשובה.

16. את הסיפור על השונמית אנו קוראים בהפטרה של שבת פרשת "וירא", מצא את הסיבות לכך.

ג. "וַהֲרַעַב בְּאֶרֶץ... (ד', לח – מד).

1. "וַאֲלִישֶׁע שָׁב הַגְלָגְלָה..." (לח). מהי מטרת הגעתו של אלישע לגלגל? השווה לשמ"א י"ט, כ.

2. "שִׁפְתַּת הַסִּיר הַגְדֹּלָה" (לח). מדוע חשוב לציין את גודל הסיר?

3. עיין בפירוש "דעת מקרא", פרק ד', פס' לט וכתוב מידע על הצמחים "ארת" ו"גֶפֶן שִׁדְה".

4. מהי הפעולה שעושה אלישע כדי להבריא את הנזיד?

5. "וְלֹא הָיָה דְבָר רָע בְּסִיר" (מא). הסבר את הנס.

6. מהו לחם הביכורים?

7. חז"ל בכתובות קה, ע"ב דרשו: "כל המביא דורון לתלמיד חכם כאילו מקריב ביכורים". כיצד ניתן ללמוד זאת מיחידתנו?

8. "וַיֹּאמֶר מִשְׁרְתּוֹ, מַה אַתָּן זֶה, לִפְנֵי מַלְאָךְ אֵישׁ... (מג). מדוע משרת אלישע לא ממלא מיד אחרי הציווי? למה הוא מהסס?

ד. "וַיֵּשֶׁב בְּשָׂרוֹ כְּבֶשֶׂר זֶעַר קָטָן וַיִּטְהַר" (פרק ה').

1. באיזה תארים מתאר הכתוב את נעמן? מה אתה יכול ללמוד מכך? איך כל התארים האלו מתגמדים בגלל מצבו הבריאותי?

2. כתוב כיצד משכנעת הנערה הקטנה את אשת נעמן בכוח הנביא לרפא – מה היא מספרת לה על כוחו ועל כוח הנביא בישראל?

3. מדוע מתערב המלך בעניין מחלתו של נעמן ומדוע הוא מפנה מכתב אל המלך, הרי לא אליו אמור נעמן לפנות!

4. למי מיועדת המתנה הגדולה, למלך או לנביא? קרא בעיון את דברי מלך ארם.

5. "וַיֵּשׁ נָבִיא בְּיִשְׂרָאֵל" (ח). האם לדעתך יש פגם כלשהו באמירה זו? היעזר בתשובתך במה שמסופר על יוסף בקשר ליכולתו לפתור חלומות (בראשית מ"א, טו-טז).

6. "וַיִּקְצֹף זַעֲמֹן וַיִּלָּךְ" (יא). על מה בדיוק הוא כועס? עיין בדבריו, פס' יא – יב וכתוב את הנקודות שהביאו אותו לכעס ולחמה.

7. איך הצליחו הפקידים (עבדיו) לשכנע את נעמן לקבל את הצעת הנביא?

8. מדוע סרב אלישע לקבל את תשורת נעמן?

9. מצא דוגמאות נוספות מהתנ"ך בהם אדם מסרב לקבל מתנות.

10. לפניך מדרש חז"ל מ"במדבר רבה" פרשה ז', סימן ה :

"על י"א דברים הצרעת באה...ועל גסות הרוח, זה נעמן, שנאמר 'ונעמן היה איש גדול', מהו גדול? שהיתה רוחו גסה מפני שהיה גיבור חיל ועל ידי כך נצטרע".

א. עפ"י מדרש זה מדוע נצטרע נעמן? הוכח מהפסוקים.

ב. כיצד יש להבין את הסרת הצרעת מעל נעמן? איזה שינוי חל באישיותו? בסס תשובתך על הפסוקים.

11. על מה מבקש נעמן את סליחת ה' מאלישע? מהו הנימוק לחוסר הברירה שלו להינתק מהעבירה?

12. מה פירוש "לֵךְ לְשָׁלוֹם" (יט)? האם אישר אלישע את בקשתו, או ברך אותו אך לא אישר את בקשתו? היעזר במפרשים שבידך.

13. מהו סיפור הרקע שהמציא גיחזי לתרץ מדוע אלישע שינה את דעתו ומוכן כעת לקחת את ה"ברכה"?

14. מה קרה עם הנערה מארץ ישראל לאחר שנעמן חזר לביתו בריא ושלם? הפעל את דמיוןך וכתוב המשך לסיפור הנערה (בין חמש לעשר שורות).

15. מי בפרקנו גילו את התכונות הבאות ובאילו הזדמנויות: יוזמה, שנאת בצע, רדיפת בצע, פחד, גאווה, ביטחון בה'.

16. פרשת נעמן מופיעה כהפטרה לאחת הפרשות בתורה. ציין את הפרשה והסבר מדוע בחרו חכמנו את ההפטרה לפרשה זו.

ה. "...וַיֵּצֵא הַבְּרֹכָלִי" (ו', א – ז)

1. "הִנֵּה-נָא הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶנּוּזְנוּ יְשָׁבִים שָׁם לְפָנֶיךָ צַר מִמֶּנּוּ" (א), מדוע נעשה פתאום המקום צר? היעזר במדרש שרש"י מביא בעניין זה.

2. "אֵתָהּ אֶדְנִי, וְהוּא שְׂאוּלִי" (ה).

- א. מה אפשר ללמוד מסיפור זה על מצבם הכלכלי של בני הנביאים? האם בני הנביאים קיבלו תמיכה רשמית מטעם המדינה? בסס את תשובתך.
- ב. מהי המצוקה האישית של בן-הנביאים ומדוע הוא לא נעזר בחבריו?
- ג. מה דין "שואל" לפי התורה? (פרשת משפטים).

3. כיצד פותר אלישע את הבעיה? מהם מעשיו?

4. הצע דרכים נוספות לפתרון מצוקתו של בן הנביאים, לאו דווקא בדרך ניסית.

5. שער מדוע בחר אלישע לפתור את הבעיה דווקא בדרך זו?

שאלות סיכום להעשרה

פרקים ד' – ו', ז

1. מאיזה עניין למדת ביחידה שלנו על חובתנו להתייחסות לרכוש הזולת?
2. אלישע הנביא אינו הראשון שמסרב לקבל תשלום תמורת שירותו או פעילותו למען אנשים שאין הוא חייב להם כלום. הראשון שבהם הוא אברהם אבינו (כאשר עדיין נקרא "אברם").
 - א. מהו האירוע שבו הציע מלך כלשהו לשלם לאברהם אבינו תמורת מעשיו?
 - ב. מה הוא הציע לשלם לו?
 - ג. מדוע סרב אברהם לקבל את הצעתו? (צטט את המשפט העיקרי בסירובו?)
 - ד. למה בכל זאת הסכים אברהם אבינו?
3. "אלו דברים שאין להם שיעור... הכנסת אורחים".
 - א. מה פירוש "אין להם שיעור"?
 - ב. מדוע הכנסת אורחים היא מצווה כל כך חשובה?
 - ג. האם השונמית קיימה את מצוות הכנסת אורחים בשלמות? בסס את תשובתך.
 - ד. מנין אתה מכיר את המשנה הזאת?
4. למחרת נס אסוך השמן, אנו משערים שהאלמנה יצאה לשוק ומכרה שמן בכמויות. שער את שיחת היום בשוק בין התגרניות על האלמנה הענייה שפתאום צוברת כספים ומסיפור לסיפור נודעה להם האמת. כתוב את התגובה האישית והציבורית.

5. עיין בתהילים פרק ט"ו וכתוב מדוע גיחזי אינו יכול לעלות בהר ה', ציין את כל הפגמים שבו שאינם מתאימים לתיאור שבפרק.

6. לסיום פרשה מופלאה זו, הננו מציעים לך לקרוא את שירו היפה של המשורר ש' שלום (פרטים עליו תוכל למצוא באינטרנט) כהעשרה נוספת. קרא את השיר וכתוב במספר שורות, במה הוסיף לך שיר זה מבחינת החוויה ובמה הוא העשיר אותך (מה חדש למדת)?

הקוראים לגביאים.
מתחת רגליך, מבעד לשממה –
סמונה אנמה.
מחכים כוכבים לאותות הנלקה,
תבל מסכה...
איכה יכ' לת עם צעד ראשון –
הפנת לי ש'?

אם חשך בעצם וכל עין דני –
קח את עיני.
ואם קשה המשא נכבד משאת –
הנה כפי לך משאת.
ואם בלכבך נאלם הכ' ל –
יהי קולי לך הקול.
לוי הנה!
לוי הנה!...

ותהי התפילה למזבח והנביא ללחקה,
ותחם בשר הנלד בנרועות האהבה,
אך הנשמה בו עוד איננה.
וישב הנביא וילך בבית אחת הנה ואחת הנה,
וכל חניו בו בוצרים, כל עברו, כל מפעליו,
ונעל שוב ויגהר עליו.
וילחש באזני הנער:
"ראה,
למען תינה כל ז' את –
התבדד?
הנה!
כי יש עוד אחד שלשינוי קדם –
האדם!
נתיב בגור לו חצבתי בקבא –
על מי יעזב?
הנה!
הנה אני פותח את עורקי עד ת'ם,
דורי היתום!
הנה אני בוחן בך ביצוצי האחרון
מתת,
דורון.
אט-אט,
בר'ך
אגוע אני, אני א' בד –
אתה חנה!"

ויוזכר הנער עד-שבע פעמים ויפקח את עיניו.
ויקרא אל-גיחזי וי' אמר: "קרא אל השונמית הז' את".
ויקראה ותב' א' אליו,
ותעמ' ד...
וי' אמר: "שאי בגנ'!"
ותפ' ל על רגליו:
"איך?"
וילט פניו.
ותשתחו ארצה ותשא את-בנה ותצא.
ותבשר פי חי הנלד מן הקצה עד הקצה.

...ותלך ותב' א' אל-איש האל' קים אל-הר הפרקל. ויהי
בכראות איש-האל' קים אותה מנגד, וי' אמר אל גיחזי
בערו:
"הנה השונמית באה.
רוץ לקראתה ושאל לשלומה, כי ליבי בסערו
מנבא לי כעה".

וי' אמר גיחזי: "השלום לך, השלום לאישך, השלום לגלדך?"
ות' אמר: "שלום לי ולבצלי ולכ' ל אשר בעלד..."
ותב' א' אל-איש האל' קים אל החר ותחזק ברגליו פתאום ותקעד.
ויגש גיחזי להקפה ויתן קולו עליה ויבטט.
וי' אמר איש האל' קים: "הפה-לה, פי בפשה מכה,
וה' העלים מקני הנקה".

ות' אמר: "השאלתי בו מאת אדוני, הלא אמרתי, אל תשלה
אותי.
עקרה הייתי ממני ונעקרה אשאר עד יום מותי.
הנלד אשר לי נתת, הבן שק רץ מחזון,
משנה הקוצרים לי הביא, סרוף ח' לי, גנוע אסון.
ויבשם נתתי עיני בו – הוציא בידי בשמתו...
על משתן שם שמתיו, סגרת הבלת בעדו".

וי' אמר לגיחזי: "הגור מתניך נחש משענתי בנך נלך,
כי-תמצא איש ל' א תדברו, וכי יברכך אל תברך,
ושמת משענתי על-פני הנער..."

ות' אמר האם: "חי-אדוני נתי-נפשך נתי-הצער,
אם אעזבך..." ויבט בפניה.
וירא את עניה ואת עצבונה ואת הדמע אשר בעיניה,
ויקום וילך אחריה.

וגיחזי עבר לפניהם וישם על-פני הנער את המשענת-
נאין קול נאין קושב.
פקבות וחריר גדלק פנשף
פקבה בשמת הנער המעצנת.

ויתחד מהגיד לגביא, ויהי כמגמגם לקראתו.
ויב' א' אלישע הכימה, והנה הנער מת, משקב על-מטו.
ויב' א' ויסקור העלת
בעד שניהם
הוא והנער המת, והנשמה ביניהם.
ויעל וישקב על-הנלד.

וישם פיו על-פיו ועיניו על-עיניו וכפיו על-כפיו
ויגהר עליו.

ויהי ק' ר-המנת בקרבו מחלחל,
ויתפלל:
"אתה חלומי מלכב קדש,
אתה הדור הנדש,
איכה מהרת לקטת אחר –
במנת לבחור?
מעבר לכאן יש שבעה קויעים,

יחידה 16

"וּבְמִלֵּךְ אֶרֶם הָיָה נִלְוֹזִים בְּיִשְׂרָאֵל"
(פעולותיו של אלישע בימי המצוקה המדינית)

פרקים ו', ח - ח', ו

עמק דותן

"וַיֵּצֵא לֹאֲמֹר הִנֵּה בְּדִתָּן" (מלכ"ב ו', יג)

שתי פינות במוזיאון לחקר
תקופת המלכים

”ומלך ארם היה נלחם בישראל”

פרקים ו', ח – ח', ו

1. ”וַיִּסְעַר לֵב מֶלֶךְ-אַרֶם עַל-הַדָּבָר הַזֶּה” (יא). מדוע הוא כ”כ נסער, אולי זה רק מקרה שמלך ישראל, או צבאו לא עלו על המארב?

2. מלך ארם מחליט לקחת בשבי את אלישע, מה משונה ובלתי מתקבל בהחלטתו זו?

3. ”וַיֵּצֵא-לוֹ לְאֹמֶר, הִנֵּה בְדִתָּן” (יג).

א. באיזה חלק מא”י נמצאת דותן?

ב. איזה מעשה לא יפה אירע בעמק דותן בימי האבות?

4. ”הֲדָר מֶלֶךְ סוּסִים וְרָכָב אִשִּׁי, סְבִיבַת אֱלִישִׁיעַ” (יז). מה תפקידם?

5. ”וַיֹּאמֶר, הֵךְ-נָא אֶת-הַגּוֹי-הַזֶּה בְּסִנּוּרִים” (יח). השווה פס' יח לפס' כ כשפקח להם את העיניים. חז”ל למדו מעיון בשני כתובים אלו שלבקשת דבר רע לא מזכירים את שם ה'. הוכח.

6. "הֲרֵי-נָא אֶת-הַגּוֹי-הַזֶּה בְּסִנּוּרִים".

א. מהו הדמיון בין המסופר פה למסופר בספר בראשית, פרשת וירא?

ב. השווה את המטרה בשני המקרים.

7. מדוע היה חשוב שהשבויים ישארו בחיים?

8. "שִׁים לָזֶם וּמִים לַפְּנִיָּהם, וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ וַיֵּלְכוּ אֶל-אֲדֹנֵיהֶם" (כב).

א. האם הועילה מחוות השלום של אלישע? הוכח.

ב. האם דרך זו שנהג אלישע היא מן הדין, או לפני משורת הדין, נמק תשובתך.

ג. האם יש בימינו הסכמים בינלאומיים בעניין שבויים?

ד. מה אתה יודע על כך מהמלחמות שלנו עם אויבינו?

9. לפניך מדרש על הפסוק מקהלת: "טובה זכמה מכלי קרב":

"גדולה פסקין (שלום או הפסקת אש) מכל כלי מלחמה שעשה יהורם בן אחאב שנאמר:

'ויאמר לא תכה'".

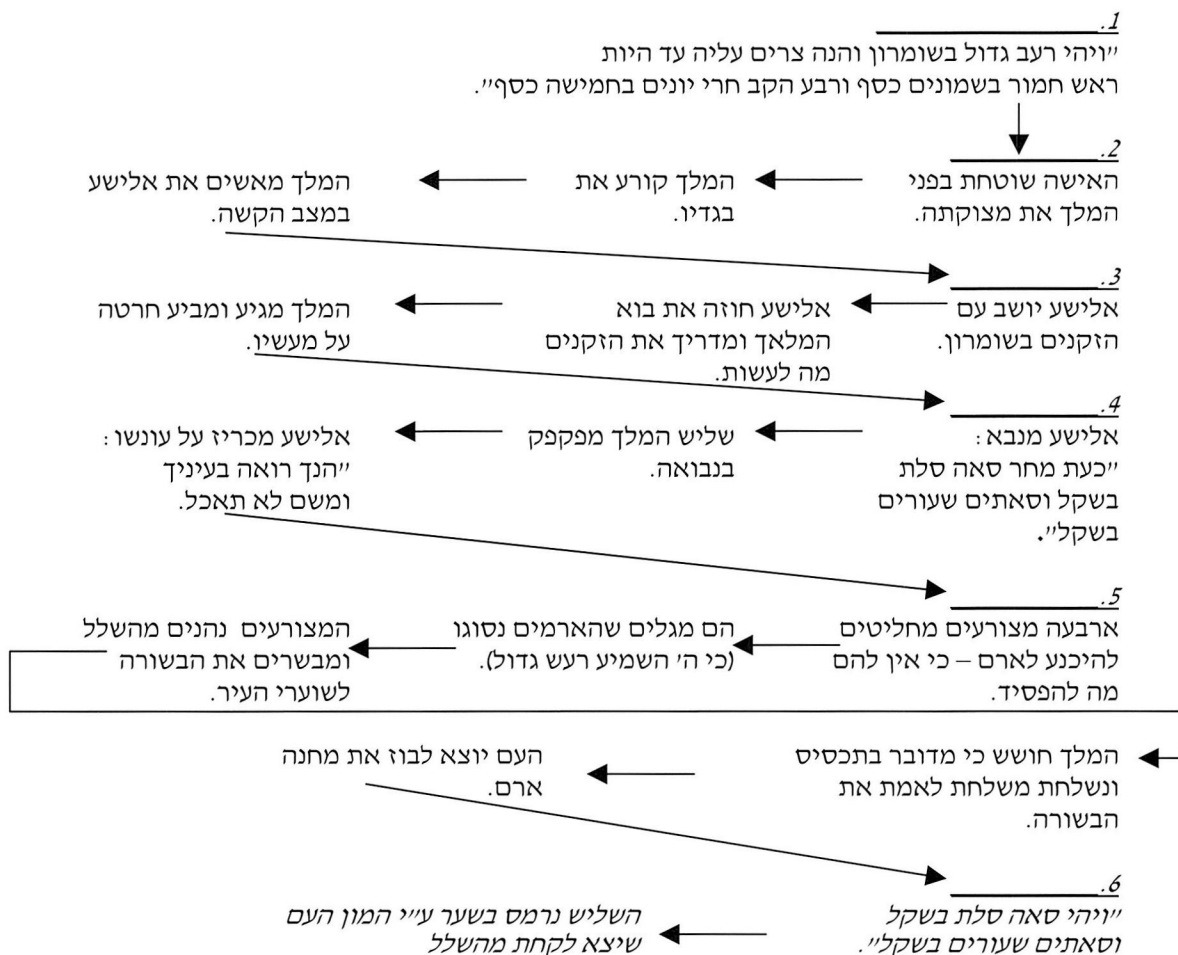
הסבר את הרעיון הגדול שהמדרש מרמז עליו ואיך הוא קשור למעשה אלישע?

10. "וְלֹא-יִסְפּוּ עוֹד גְּדוּדֵי אֲרָם לָבוֹא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל" (כג), מה דעתך האם מפחד

אלישע הנביא, או כאות תודה לנדיבות הלב של המלך וחייליו? נמק תשובתך.

הרעב בשומרון פרקים ו', כד – ז', כ

1. לפניך תרשים זרימה של פרק ו', כד עד פרק ז', כ. המתאר את התפתחות האירועים כפי שהם מסומנים בתרשים הזרימה. סמן את מסגרת הפסוקים במקומות המסומנים.

2. כיצד מדגים הכתוב את הרעב שהיה בשומרון?

3. ממה נובע הרעב? האם מהסגר או מבצורת, או משניהם יחד? הוכח.

4. מה בדיוק ביקשה האישה מן המלך? ומהי תגובתו?

5. "...וַיֵּרָא הָעָם וְהִנֵּה הַשִּׁיק עַל בְּשָׂרוֹ מִבֵּית" (פסוק ל)

א. מה פירוש "מבית"?

ב. מדוע לדעתך מספר לנו הכתוב עובדה זו?

6. כיצד מגיע מלך ישראל (יהורם) למסקנה שרק נביא ה' לבדו יוכל להושיע?

7. "וַיֹּאמֶר, כֹּה-יַעֲשֶׂה-לִּי אֱלֹקִים וְכֹה יוֹסֵף: אִם יַעֲבֹד רֹאשׁ אֱלִישֶׁע בֶּן שִׁפְט, עָלָיו הַיּוֹם" (ו', לא).

א. מה חטאו של אלישע, האם גזר על בצורת כאלהו רבו? האם הוא אשם

במצוקה? מדוע מגיע לו עונש מוות?

ב. מדוע יש צורך להישבע בה'?

ג. מה רוצה המלך להשיג ע"י הריגת אלישע?

8. "וַיִּשְׁלַח אִישׁ מִלִּפְנֵי" (לב).

א. מי האיש ואיך נקרא בהמשך הכתוב? עיין ברש"י.

ב. מה הייתה המשימה שהוטלה עליו?

9. מדוע המלך רץ אחרי השליח? האם הוא חושש שהשליח לא יבצע את שליחותו, או שמא הוא מתחרט ונבהל מעצם השליחות שהטיל על השליח ורוצה לעצור בעדו? נמק תשובתך.

10. "הִנֵּה-זֹאת הָרָעָה בָּאתָ ה' בְּה-אוֹזֶיזְלִי לָהּ, עוֹד" (לג), מי הגיע למסקנה זו, המלאך או המלך? היעזר במפרשים.

11. "וַיֹּאמֶר אֱלִישֶׁע, שִׁמְעוּ דְבַר ה'..." (ז', א).

א. מי הם שצריכים לשמוע את דבר ה'?

ב. האם אפשר לומר שתוקפנותו של יהורם הצליחה להוציא הבטחה שהרעב נגמר מחר?

ג. אם אלישע יכול היה לגרום להפסקת הרעב מדוע חיכה עד שהגיעו מים עד נפש?

12. "וַיֹּאמֶר אֱלִישֶׁע, שִׁמְעוּ דְבַר ה'..." (א), האם הוא כבר יודע מה יקרה למחר?

13. "אֲרֻבוֹת בְּשָׁמַיִם" (ב).

א. פרש בלשון ימינו ביטוי מושאל זה.

ב. מנין אתה מכיר ביטוי זה – מן התורה? (ציין את המקור).

14. במה היה גורל המצורעים גרוע יותר מגורל תושבי העיר האחרים?

15. מה היה השיקול של המצורעים "לפול" למחנה ארם (להתאבד)?

16. מדוע הבשורה הטובה הגיעה דווקא ע"י מצורעים?

17. מדוע לדעתך מפקפק המלך שהמצורעים בלי ידיעתם הם בעצם שליחי ה' שמבשרים על הישועה? (הרי אלישע רמז שהישועה בשער).

18. המשוררת רחל (נולדה ב-1890 – נפטרה ב-1931, עלתה לארץ ב-1909) ביקשה גם כן לענות על השאלה הזאת והיא שמה בפי המלך את מילות השיר הבאות.

א. קרא את השיר והסבר את תשובתה.

ב. מה דעתך על תשובתה, האם היא צודקת? נמק עמדתך.

יום בשורה
בשכבר הימים האויב הנורא
את שומרון הביא במצור:
ארבעה מצורעים לה בשרו בשורה
לה בשרו בשורת הדור.
בשומרון במצור - כל הארץ כלה,
וכבד הרעב מנשא.
אך אני לא אבה בשורת גאלה,
אם מפי מצרע היא תבוא.
הטהור יבשר וגאל הטהור,
ואם ידו לא תמצא לגאל -
אז נבחר לי לנפל ממעוקת המצור
אור ליום בשורה הגדול.

19. "וַיִּרְמְסֵהוּ הָעָם בְּשִׁיעָר וַיָּמֹת: כַּאֲשֶׁר הָדָר אִישׁ הָאֱלֹקִים, אֲשֶׁר הָדָר, בְּרָדָת הַמֶּלֶךְ אֵלָיו..." (יז).

א. מדוע הכתוב מספר שוב את כל הסיפור עם השליש, יספיק שיאמר לנו שדבר הנביא התקיים (כמו שנאמר בפס' יז).

ב. מדוע לדעתך מגיע לו עונש חמור כ"כ, מה חטאו הגדול?

20. המלך מדבר אל גיחזי, נער איש אלוקים.

א. באיזה מלך מדובר? עיין במפרשים.

ב. מדוע לדעתך לא חשוב כלל שם המלך?

ג. מה הרעיון העל-זמני בסיפור?

21. השווה בין האישה בפרק ו' פס' כו – ל, לבין האישה בפרקנו. מה ביקשה כל

אחת? וכיצד הגיב המלך בכל מקרה?

22. "קֹבֵי וְלֹכֵי אֶת וּבֵיתָךְ וְגִירֵי בְּאֶשֶׁר תִּגְוִרֵי: כִּי-קָרָא ה' לְרַעֲב... " (ח', א).

א. איך אלישע מציע לעזוב את הארץ בגלל רעב? מה עם הדאגה לגורל העם כולו?

ב. הצעת אלישע נתקבלה, אך קיום ההצעה עלה ביוקר לאישה, פרט את מחיר הגלות.

23. כיצד הכנסת האורחים שעשתה האישה משונם סייעה לה בהחזרת רכושה?

24. האם לדעתך על המלך להחזיר לאישה השונמית את ביתה והשדה? השווה לנעמי במגילת רות פרק א'.

שאלות סיכום

פרקים ו', ח – ז', כ

1. מדוע חשב המלך להכות את השבויים ומדוע חשב הנביא לא רק שלא להכות אותם, אלא לקיים בהם מצוות הכנסת אורחים? מה היה השיקול של כל אחד מהם?

2. "וַיְהִי סָאָה-סָלָת בְּשִׁקְלִי, וְסָאָתִים שְׁעָרִים בְּשִׁקְלִי" (ז', טז).

א. האם זה יקר או זול?

ב. "סאה" זו מידת נפח בתקופת המקרא. עיין במילון ומצא כמה זה בימינו בליטרים.

ג. מדוע השעורה זולה יותר מן החיטה?

3. האלשיך הקדוש שם לב שבפרק ז' פס' ט כתובה המילה "עוון" בשני ווין, מה שאין כן בכל התנ"ך, קרא את הפסוק. להלן תשובת האלשיך הקדוש לעניין זה, סכם אותה במילים שלך והסבר את כוונתו במשפט האחרון.

"אך הנה ידענו מרבתינו ז"ל כי ארבעה אנשים אלו היו גיחזי ושלוש בניו. והנה ענין שהביא צרעת זו עליו ועל בניו היה מה שחמד מנעמן שר צבא מלך ארם כסף ובגדים שעל כן אמר לו אלישע הנביא וצרעת נעמן תדבק בך ובזרעך, שעל כן עתה אמרו הנה נתעסקנו נגד זה להטמין כסף וזהב ובגדים שחמדנו ולא כן אנחנו עושים להתעסק בזה. כי הנה יום זה יום בשורה הוא ואנחנו מחשים וחיכינו עד אור הבוקר שעד אור הבוקר אין עלינו אשם ומצאנו עון כפול כי עבירה חמדת כסף ובגדים של נעמן יתוסף ויגרור לנו מאור הבוקר והלאה לעשות זו גם פה נחמוד ולהטמין יותר, ואולי יש נוטים למות בעיר מהרעב ואם נתמהמה ימותו טרם יאכלו מלחם ארם וישיבו את נפשם".

4. בפרק ו' לא מוזכר שמו הפרטי של מלך ישראל, הוא נקרא רק "מלך ישראל" או "המלך". מי הוא המלך, מה שמו? היעזר בפסוק אחד בפרק שממנו אתה יכול לדעת בבירור במי מדובר.

5. "אֶל-מָקוֹם פְּלֹנִי אֶלְמוֹנִי תִּזְנְתִּי" (ו', ח).

א. איפה המקום הזה? היעזר ברש"י או ב"מצודות דוד".

ב. מהם השורשים של המילים "פלוני ואלמוני"?

ג. מה הדוגמה שמביא רש"י לשימוש בשורש זה מן התורה? עיין במקור והסבר את הפסוק.

ד. ייסורי צמא ורעב קשים מייסורים רבים אחרים, עיין במגילת איכה פרק ד' והבא ראייה משם.

6. בעת מסירת דו"ח של מפקד היחידה שנשבה עם יחידתו למלך, או לרמטכ"ל, שואל אחד משרי המלך – אולי בכלל נכנעתם ללא קרב כי פחדתם, איך יוכיח המפקד שהוא מוסר דו"ח אמת?

7. מתי היו שבע שנות הרעב שאלישע מדבר עליהן? האם זה קשור לרעב שהיה בימי המצור על שומרון, או בתקופה אחרת? היעזר במפרשים שבידיך.

8. מי עוד נאלץ לרדת מן הארץ בגלל רעב? הזכר שלושה מקרים ידועים מן המקרא (שניים בתורה ואחד מחמש מגילות).

9. מי נצטווה לא לעזוב את הארץ למרות הרעב ומדוע?

פינה באחת התחנות של המוזיאון לחקר תקופת המלוכה

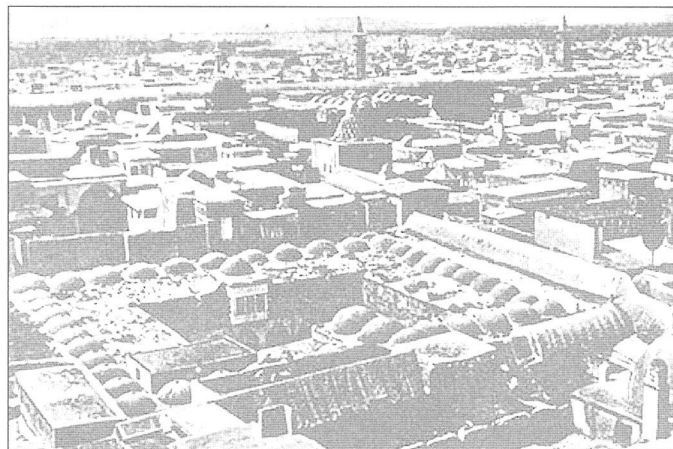
יחידה 17

"הֲרֹאֲנִי ה' אוֹתֶךָ מֶלֶךְ עַל אֶרֶם" (פרסומו של אלישע מעבר לגבולות ישראל)

פרק ח', ז-כט

קטע מנוף רמות גלעד – אזור ששימש מקום המריבה בין ישראל וארם

"וַיֹּאמֶר אֱלִישֶׁע הֲרֹאֲנִי ה' אוֹתֶךָ מֶלֶךְ עַל אֶרֶם"
(מלכ"ב ח', יג)

ממראות דמשק העתיקה

”הראני ה’ אותך מלך על ארם”

פרק ח', ז – כט

1. מה לדעתך חשב מלך ארם, מדוע מגיע אלישע לדמשק בדיוק כשהוא חולה?
2. ”קִיּוּ בְיָדְךָ מִנִּזְוָה וְלֶךָ לִקְרֹאת אִישׁ הָאֱלֹקִים...” (ח), מה לדעתך היה כלול ב”כל-טוב דְּמִשְׁקָה”? היעזר גם בדעת רד”ק.
3. הכתוב אינו מוסר לנו פרטים האם קיבל אלישע את המנחה או לא. האם יש הבדל בין המנחה שנעמן רצה לתת לו ובין המנחה שניתנה לו עכשיו?
4. ”וְדַרְשֵׁתָּ אֶת-ה’ בְּאוֹתוֹ לֵאמֹר, הֲאֻזְזִיָּה מִזִּזְלִי זֶה?” (ח). במקום לפנות אל אלהי ארם או אל נציגיו, שולח מלך ארם לדרוש באיש אלוקים הישראלי, אחד ממלכי ישראל במצב של חולי שלח לדרוש באלהים אחרים כאילו אין אלוקים לישראל, מיהו? ומי מתערב בעניין?
5. מה הייתה תשובתו של אלישע לחזאל על השאלה ” הֲאֻזְזִיָּה מִזִּזְלִי זֶה ”? כיצד ניתן לקרוא את התשובה בשתי דרכים שונות?

6. "וַיַּעֲמֹד אֶת-פָּנָיו, וַיִּשָּׂם עַד בֶּשֶׁר, וַיִּבָּרַךְ אִישׁ הָאֲלָקִים " (יא). כתוב את הפסוק במילים שלך.

7. "וַיֹּאמֶר וְזוֹהָאֵל כִּי בָּהּ עֲבָדָךְ הַכֹּלֵב, כִּי יַעֲשֶׂה הַדְּבָר הַגָּדוֹל הַזֶּה" (יג). מה מתכוון חזהאל להגיד באמירה זו? (כתוב במילים שלך).

8. מדוע ממליך אלישע את חזהאל למרות שיעשה רעה לעם ישראל? (היעזר במפרשים שבידך).

9. מדוע חזהאל לדעתך לא מוסר למלך בן – הדד את הבשורה שקיבל מאלישע?

10. "וַיְהִי בַּמּוֹצָאֵת, וַיִּקְוֶה הַמִּכְבָּר... " (טו). תאר את מות בן – הדד לפי הכתוב, היעזר במפרשים שבידך.

11. יהורם בן יהושפט

קרא בעיון פס' טז-כד וכן את פרק כ"א בדבהי"ב ומלא את הפרטים בטבלה הבאה:

מלכים ב' ח', טז – כד	דברי הימים ב' כ"א, א – כ	
		מתי מלך?
		מה היו מעשיו?
		פעילויות מדיניות:
		נבואות בימיו:
		כיצד מת והיכן נקבר?

שאלות סיכום

פרק ח', ז – כט

1. לפניך דברי האברבנאל, קרא אותם וענה על השאלות שאחריהן:

"והמנחה אשר הוליך חזאל אמר שהיה בה כל טוב דמשק וחז"ל (עיין רד"ק) אמרו שהיה בידו אבן טובה שהייתה שווה כל טוב דמשק. ולי נראה שלא היה במנחה הזאת כסף וזהב ובגדים ולא דבר יקר. לפי שכבר היה נודע להם מעניין נעמן שלא יקחהו הנביא, אבל היה לבד אשר יאכל לכל נפש ומכל מיני מאכל טוב שהיה בדמשק, כי אותו יקח הנביא להאכיל את תלמידיו, ואמר על המאכל כל טוב דמשק, ע"ד אמרו (יש' א', יט) 'טוב הארץ תאכלו'.

ולזה היה משא ארבעים גמלים מלחם ובשר ויין ותרנגולות ופירות הכל רב כיד המלך. ולהיות זה ענין מאכל נראה שלקחו הנביא, כי בהיותו בא מן הדרך היה מהראוי שיתנו לו מנחה מדברים כאלו, ולזה לא זכר הכתוב שלא לקח המנחה, ולא היה מהדופי והגנות בלקיחתה להיותה דבר מאכל ובבוא הנביא מן הדרך".

א. על איזו שאלה הוא עונה? **ב.** מה תשובתו? **ג.** מה דעתך על תשובתו? נמק.
2. לאלישע היו ייסורי נפש קשים מיד כשאמר לחזאל את נבואתו.

א. הסבר מהו הרקע לייסורי נפש אלה.

ב. מדוע לדעתך היה צריך להיכנס לכל העניין הזה, מדוע אלישע לא שותק או אומר שאין לו מה להגיד?

3. הוכח שאחזיהו בן יהורם מלך יהודה ממשיך לקיים את הברית עם יהורם מלך ישראל.

4. "וַיָּשֶׁב יוֹרָם הַמֶּלֶךְ לְהִתְרַפֵּא בְּיִזְרְעֵאל..." (כט).

א. מי עוד נפצע בקרב נגד הארמים?

ב. מה קרה לו?

ג. מדוע יורם לא הולך להתרפא בשומרון עיר הבירה והולך ליזרעאל?

5. הוכח שאפשר להגיד על אלישע ששמו הולך לפניו.

6. אחאב מלך ישראל ויהושפט מלך יהודה היו גיסים.

א. הוכח זאת מהכתוב.

ב. יש להם בנים שהיו מלכים בשם זהה – יהורם או יורם, האם לדעתך זה

מקרה בלבד או שיש לכך משמעות? נמק את תשובתך.

ג. מה היו היחסים בין יהושפט ואחאב? הדגם.

ד. מה היו היחסים בין בניהם? הדגם.

ה. האם צמחה טובה כלשהי מהקשרים ביניהם? פרט. מה אומר הכתוב?

סיכום פרקי אלישע

פרקים ג' – ח'

לפניך שאלות ומשימות המתייחסות לכל תקופת אלישע, בחר מהן לפחות עשר שאלות וענה עליהן.

1. שמו של אלישע נודע גם בקרב הגויים. ציין אירועים בהם הוא פועל בקרב הגויים.
2. אלישע פועל למען רווחת הפונים אליו (כציבור או כבודדים) ובכל זאת אנו מוצאים אצלו מקרים מועטים של כעס. ציין על מי כעס ומדוע?
3. מהו הדימיון בין נס ריפוי מי יריחו לבין נס הבראת הנזיד? מה השוני ביניהם?
4. אלישע, בדומה לאליהו רבו, מחיה את בן האישה שכלכלה אותו. השווה בין שני המקרים, ציין את הדומה והשונה.
5. לפניך חלק מהניסים שעשה אלישע. סדר אותם עפ"י הסדר בו הם מופיעים בספר.

א. נס השמן לאלמנה.	ב. קללת הנערים ומותם ע"י הדובים.
ג. ריפוי נעמן	ד. החייאת בן השונמית.
ה. ריפוי מעיין יריחו.	ו. הצפת הגרזן.
ז. הבראת הנזיד.	ח. מעשה לחם הביכורים.

6. איזה נס הרשים אותך במיוחד? מדוע?

7. בפרקי אלישע שומעים על מצוקות של אנשים רבים. איזה סיפור נגע לליבך במיוחד? מדוע?

8. אתה עיתונאי העומד לראיין את גחזי. איזה שאלות היית שואל אותו?

9. רשום שלושה ניסים הקשורים בבני הנביאים בלבד.

10. ערוך רשימה של מלכי יהודה וישראל שאלישע בא במגע איתם. פרט מה היה תוכן המגע עם כל אחד מהמלכים ומה הייתה המטרה.

11. את מי ממלכי ישראל מכנה אלישע "בן המרצח"? מה הייתה הסיבה?

12. "וַיְהִי נָא כִּי שְׁנַיִם בְּרוּיָוֶךְ אֵלַי". האם משאלה זו התקיימה? הוכח.

13. פעמיים מופיע בכתובים שאלישע קילל מישהו.

א. ציין את האנשים כלפיהם מציין הכתוב שאלישע קילל.

ב. פרט את הסיבות לקללה.

ג. היש הבדלים כלשהם בין המקרים? פרט מה הם?

ד. ציין דוגמה מן התורה שבה מענישים בצרעת.

14. ציין ארבעה מקומות בהם כתוב בפירוש שאלישע מתפלל לה' לפני הנס והנס בא לאחר תפילה בלבד. לעומתם ציין ארבעה מקומות בהם אלישע מחולל נס כאיש אלוקים בלי דיבור או תפילה מיוחדים.

15. יש אומרים שאליהו הוא "נביא המקל" ואלישע הוא "נביא הגזר".

א. האם תוכל לתמוך בדיעה זו? נמק.

ב. איזו דרך הצליחה לדעתך יותר? (כאשר ברור ששניהם מתכוונים לאותה מטרה).

ג. מהי המטרה המשותפת לשניהם?

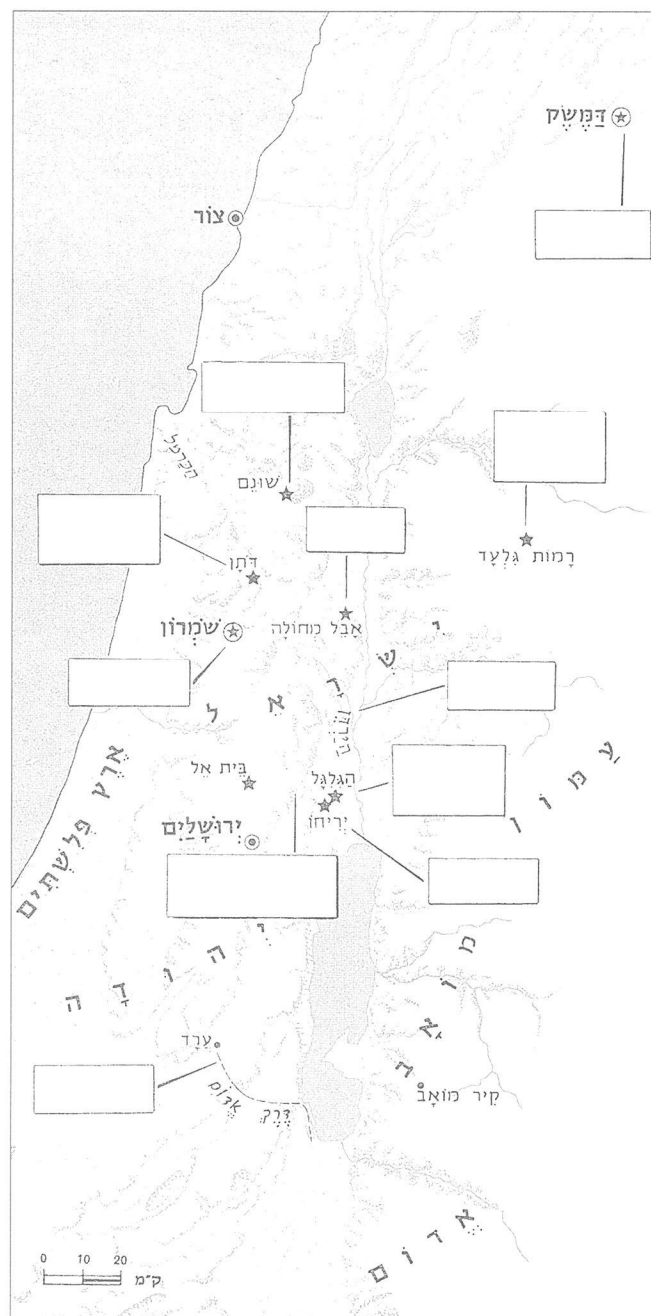
ד. מי הגשים את המטרה יותר? נמק את דעתך.

16. אלישע דומה לאליהו רבו בתחומים רבים, אך גם שונה ממנו בתחומים אחרים. השלם את נקודות הדימיון והשוני בטבלה הבאה:

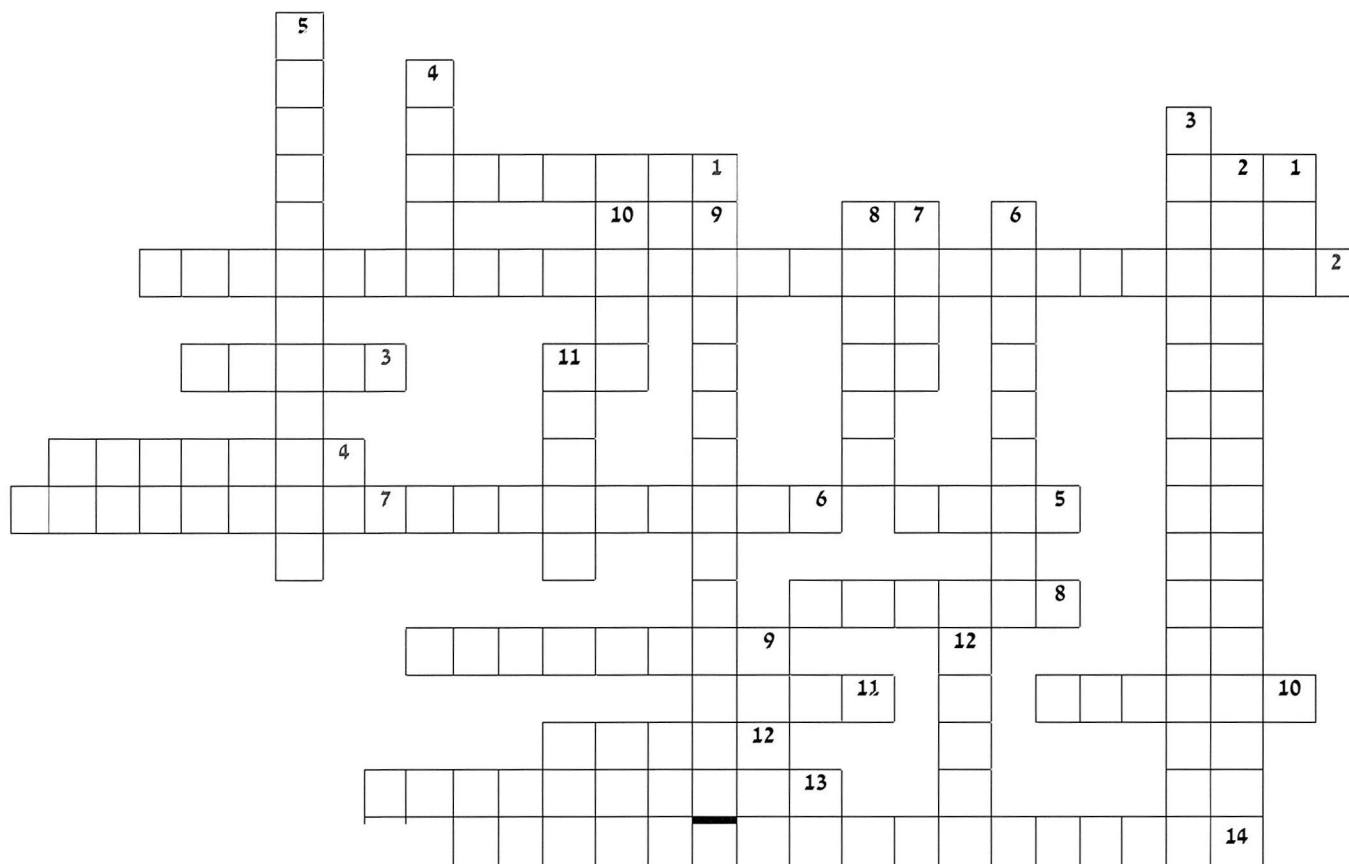
אליהו	אלישע
נישא ברוח ממקום למקום.	
	יושב עם הזקנים ופועל בקרב העם – מוקף אנשים.
	החיה את בן האישה משונם.
	האישה משונם מעידה עליו: "איש אלוקים קדוש הוא".
הביא בצורת על ישראל.	
	פועל למען המלכות.
	לצורך "הוראת שעה" ציווה להכרית ולהרוס ערים במואב.

17. מיין את מעשי אלישע לפי הפעולות ההומניטריות הבאות: מעשי הצלה; מעשי ריפוי; מעשי ישועה ועזרה לזולת.

18. במפה שלפניך מסומנים מקומות שונים הקשורים בנביא אלישע. כתוב בקצרה במחברתך מה התרחש בכל מקום.

19. לפניך תשבץ המתייחס לפרקי אלישע. פתור את ההגדרות במאוזן ובמאונך. **בהצלחה!**

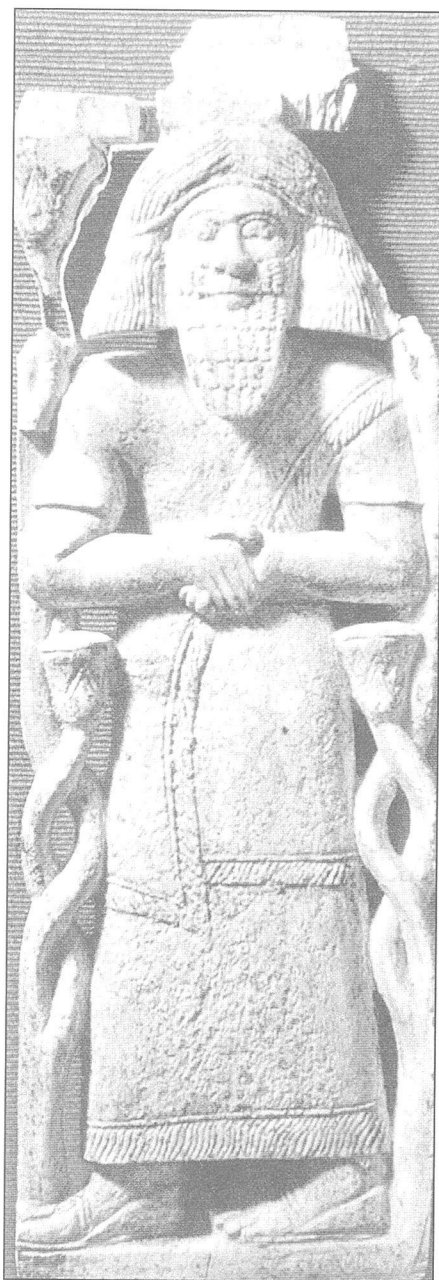

מאוזן

1. כך כינו הנערים את אלישע.
2. המס שמישע מלך מואב העלה לישראל.
3. חפץ שאול שנפל למים.
4. השלם: "יש נביא _____".
5. הושלך לסיר כדי להבריא את הנזיד.
6. מחיר ראש חמור בזמן המצור.
7. דברי בן האישה משונם לאביו.
8. אחד הפריטים בעליית הקיר שהוקצתה לאלישע.
9. תאריך בו הולכים אל הנביא.
10. מלך ישראל.
11. מספר הפעמים שנעמן צריך לטבול.
12. המקום שבו טבל נעמן.
13. חלק משובת יהושפט לבקשה להתלוות למלחמה.
14. תשובת האישה משונם לשאלת אלישע כיצד להטיב עימה.

מאונך

1. המואבים חשבו שהמים הם _____.
2. פתגם שחז"ל הטביעו ביחסם לאחד מניסי אלישע.
3. השלם: "אל יושיעך ה' מאין הושיעך _____".
4. צרעת נעמן תדבוק בו ובזרעו.
5. משרתו של אלישע ראה זאת לאחר שה' פתח את עיניו.
6. החפצים שעל האלמנה לשאול משכניה.
7. השלם: "אלישע בן שפט אשר _____ מים על ידי אלישע".
8. חפץ שאלישע שלח עם גיחזי כדי להציל את הילד.
9. בישרו כי במחנה ארם אין איש.
10. אחד מבני הנביאים יצא ללקט צמח זה.
11. נאמר עליו שהיה "איש גדול לפני אדוניו ונשא פנים".
12. אחת הערים בשבת יששכר אליה מגיע אלישע.

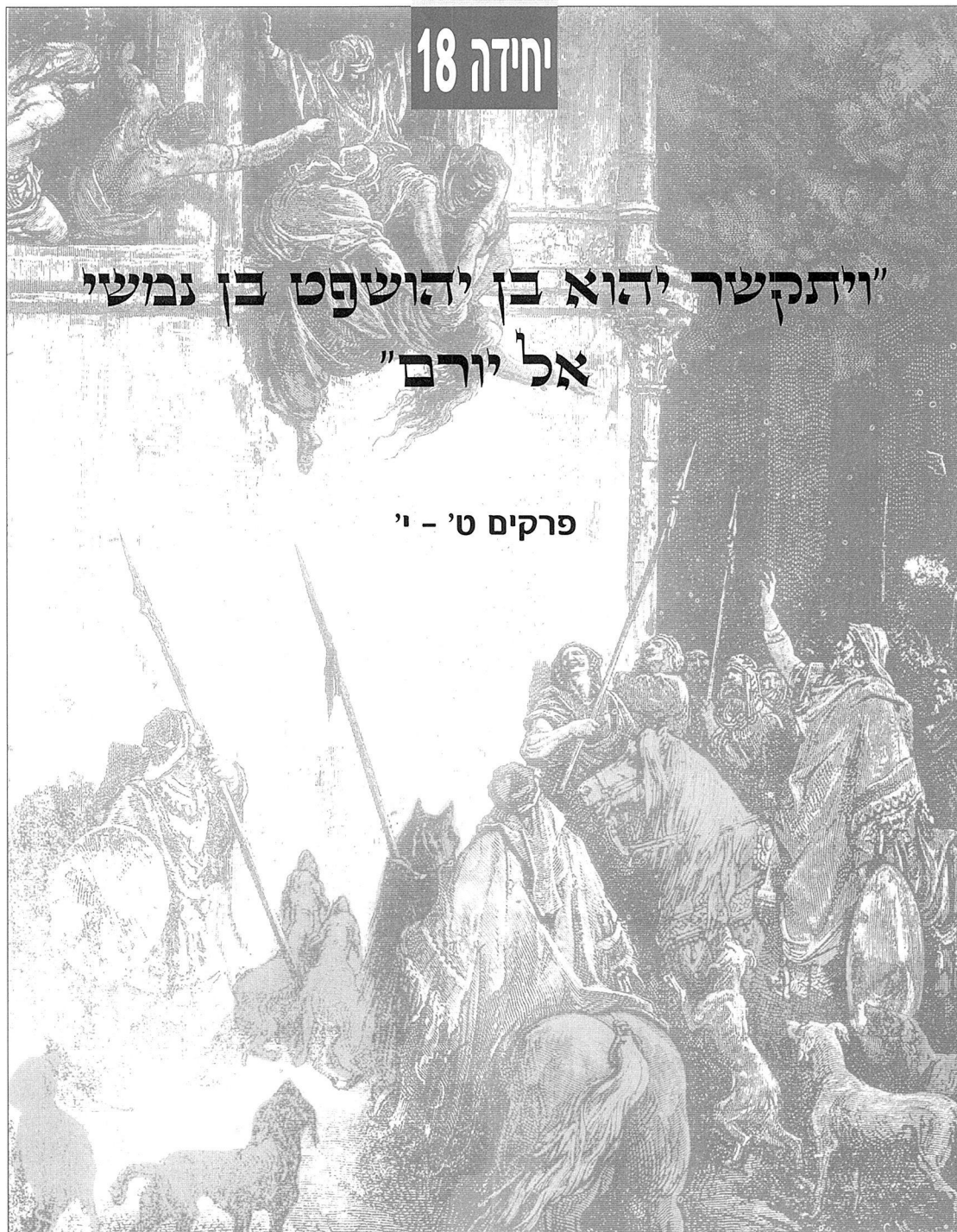

פסלו של חזאל מלך ארם, כפי שהוא
מופיע על לוחית שנהב שהתגלתה
על יד נהר פרת שבסוריה

יחידה 18

"ויתקשר יהוא בן יהושפט בן נמשי אל יורם"

פרקים ט' - י'

"ותשקף (איזבל) בעד הזולין. ויאמר (יהוא) שבטוה! וישבטוה" (מלכ"ב ט', ל-לב)
(ציור - גוסטב דורה)

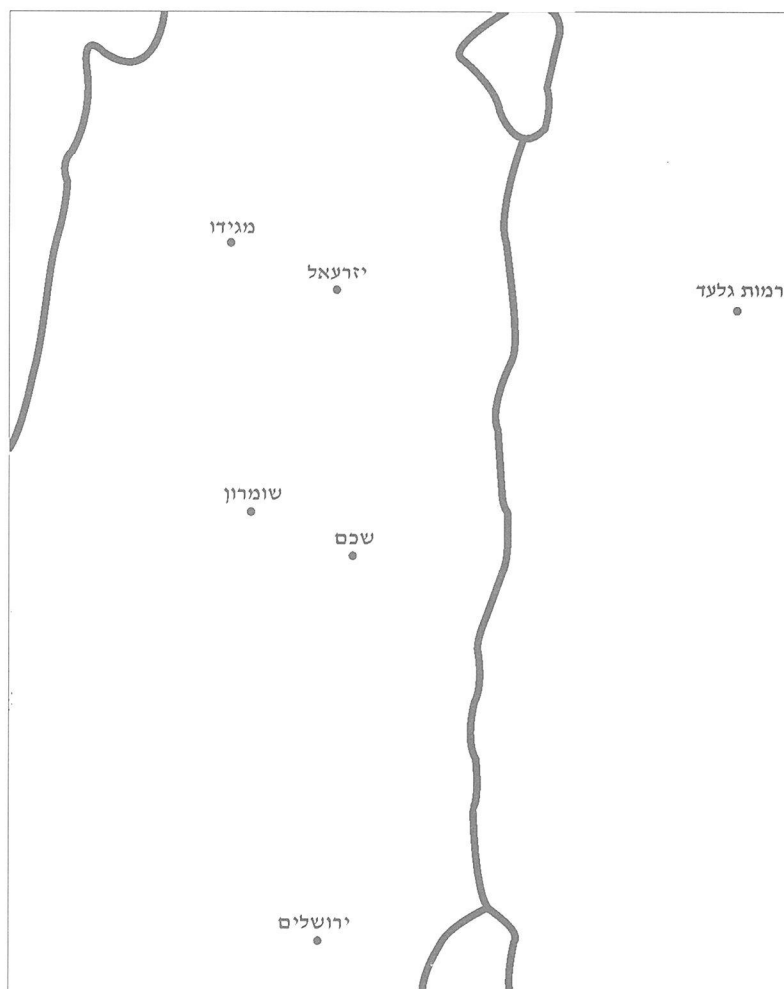
קטע מנוף עמק יזרעאל

"כה אמר ה' משחתיך למלך אל ישראל"

פרק ט', א – יג

1. "וְאַלְיָשָׁע הַנְּבִיא קָרָא לְאַזְזַד מִבְּנֵי הַנְּבִיאִים" (א). מתי אמר ה' לאלישע למלא שליחות של משיחת יהוא למלך?
2. "וְהֵבִיאתָ אֹתוֹ זֶדֶר בְּזֶדֶר" (ב). מה פירוש "חדר בחדר" ומדוע דווקא כך?
3. "וְלִקְזֹתָ פֶּךְ-הַשִּׁמְּוֹן" (ג). למה ציווה למושחו, הרי אין מושחים מלכי ישראל? היעזר במפרשים שבידך.
4. שער מדוע לא הלך אלישע בכבודו ובעצמו למלא את שליחותו של אליהו הנביא והטיל זאת על אחד מתלמידיו.
5. הגמרא מבחינה בין מלכים שנמשחו בשמן המשחה לבין מלכים שנמשחו בפך (הוריות יא, ע"ב). עיין ברד"ק ומצא את הסיבה לכך.
6. אלישע אמר לאחד מבני הנביאים (נער השליח) לעשות פעולה, לומר משפט אחד ולברוח. מה עשה בפועל השליח ומדוע לדעתך עשה כן?

7. "וַיִּמְהָרוּ וַיִּקְחוּ אִישׁ בְּגָדוֹ" וגו' (יג). מדוע מיהרו? מדוע לא קיימו דיון?

סמן את הדרך שיהוא עובר עד הגעתו ליזרעאל

”ויתקשר יהוא בן יהושפט בן נמשי אל יורם”

(ביצוע מוצלח של המשימה הראשונה)

פרק ט', יד – לז

1. בפסוק טו מספר הכתוב שני עניינים.
 - א. מהי לדעתך הסיבה שהכתוב מספר את העניין הראשון כשכבר מסר אותו בסוף הפרק הקודם?
 - ב. מה הייתה בקשת יהוא מחבריו הקצינים? תן נימוק לבקשה.
2. מה הייתה תוכניתו של יהוא? לפי התיאור יהוא יוצא מרמות גלעד כאשר נתגבשה בליבו מחשבה להרוג את המלך. כיצד קרה ששומרי הארמון איפשרו ליהוא להרוג את המלך? (איך הוא נטרל את שומרי הראש שבארמון?).
3. מה התכוון הצופה לומר במשפט ”כִּי בִשְׁעוֹן יִהְיֶה” (כ). הסבר למה מתכוון הצופה (ש.ג.) באמירה זו? על אילו עוד תכונות אופי הוא רומז?
4. יהוא מספר לשלישו חיזיון שראה אמש. מהו החיזיון ומה מבקש יהוא לבצע בהמשך לחיזיון?
5. ”אִם-לֹא אֶת-דָּבָרִי נְבוֹת וְאֶת-דָּבָרִי בָּנִי רְאִיתִי אֲבִישׁ, נָאם ה'...” (כו). מה עושים כאן בניו של נבות? הרי לא שמענו שהוציאו להורג את בני נבות? איך עונה רד”ק על שאלה זו? עיין בתשובת הרד”ק ופרש את משמעותו!

6. מדוע הרג יהוא את אחזיה, האם הוא נצטווה על כך?

7. יהוא חודר לעיר יזרעאל בלי בעיות ומשימתו הבאה היא לחסל את המלכה.

א. "וַתֵּשֶׁב בַּפֶּיךָ עֵינֶיהָ" (ל). מה לדעתך הייתה כוונתה?

ב. "וַתֹּאמֶר הַשָּׁלוֹם, זְמַרְיָה הִרְגָּה אֲדֹנָיו" (לא). לאיזה אירוע היא רומזת ומה היא

מקווה להשיג באיזכור האירוע?

ג. "וַיֹּאמֶר שְׂמִטָּה" (לג). מה עבר בראש הסריסים בשניות אלו, שהסכימו

לבצע פקודה בלתי חוקית של יהוא?

8. "וַיֹּאמֶר, פִּקְדוֹ-נָא אֶת-הָאֲרוּרָה הַזֹּאת וְקִבְרוּהָ כִּי בַת-מֶלֶךְ, הִיא" (לד). שער, מה

היו הסיבות להחלטה זו של יהוא, היעזר במפרשים.

9. "וַיֵּלְכוּ לְקַבְּרָהּ; וְלֹא-מֵצְאוּ בָהּ, כִּי אִם-הֶגְלָזְלָה וְהַרְגָּלִים וְכַפּוֹת הַיָּדַיִם" (לה). חז"ל

ראו בתיאור זה זכות כלשהי לאיזבל (למרות שהכלבים השחיתו את הגופה, בכל

זאת נשארו החלקים האלה). עיין במפרשים וכתוב את דברי האגדה בעניין.

"כי בת מלך היא'. ואף על פי שהייתה ממלכי אומות העולם צריך לנהוג

כבוד בכל נכבד באומתו מדרך המוסר.

ולא תלה בכבוד בעלה לפי שהיא גרמה מיתתו ואובדן מלכותו".

(רד"ק מלכ"ב ט', לד)

”ויד יהוא את כל הנשארים לבית אחאב...”

שלבים בהשלמת המהפכה

פרק י'

1. למה היה צריך יהוא לשלוח שני ספרים לזקני העיר שומרון? מה הייתה מטרת הספר הראשון ומה מטרת הספר השני?

2. ”קִזְּזוּ אֶת-רָאשֵׁי אֲנָשֵׁי בְנֵי-אֲדֹנֵיכֶם, וּבָאוּ אֵלַי כָּעֵת מִזְּזֵר יִזְרְעֶאלָה” (ו). יש פרשנים הרואים באמירה זו אמירה שמשתמעת לשני פנים.
 א. מה הן שתי האפשרויות לפרש פקודה זו?
 ב. מדוע לדעתך הוא משתמש שוב באמירה זו משמעות?
 ג. מה לדעתך הייתה כוונתו האמיתית של יהוא, לפי המשך הסיפור?

3. מדוע הציג יהוא את הראשים בפתח השער עד הבוקר? (מה הייתה מטרת ההצגה?)

4. ”וַיֹּאמֶר אֶל-כָּל-הָעָם, צְדִיקִים אַתֶּם...” (ט). האם יהוא אומר אליהם את המשפט הזה באירוניה או שהוא מתכוון שהם באמת צדיקים? היעזר בתשובתך ברש"י.

5. מהו ”בית-עקד הרעים” (יב)?

6. "וַיְהִי־הוּא, מֵצֵא אֶת-אֲזוּזֵי אֲזוּזֵיהֶוּ בְּלֶךְ-יְהוּדָה... " (יג). מדוע הוא הורג אותם? האם גם אותם נצטווה להרוג?

7. א. מה אפשר ללמוד על הרקע למרד יהוא מן הפגישה שלו עם יונדב בן רכב?
ב. עיין בירמיה ל"ה וכתוב מספר פרטים על הדוגמא האישית של משפחת בני הרכבים.

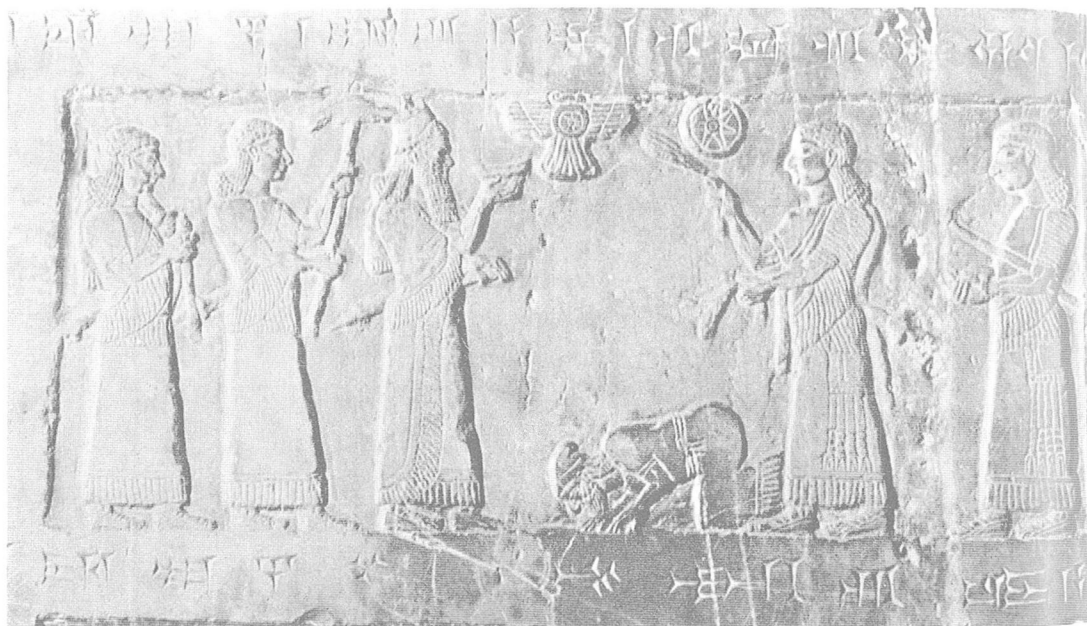
8. "וַיְהִי־הוּא עֹשֶׂה בְּעֶקְבָהּ, לְמַעַן הָאֲבִיר אֶת-עַבְדֵי הַבַּעַל" (יט). תאר את הדרך שיהוא משתמש בה ונקוט עמדה – האם הדרך לגיטימית או לא? נמק עמדתך! אתה רשאי להביא תקדימים.

9. מה השכר שהקב"ה מבטיח ליהוא על היותו שליח נאמן לביצוע המשימות שהוטלו עליו? להלן מדרש אחד שמסביר את השכר הזה:
"סדר אליהו זוטא" פרשה ז' (מהדורת איש שלום, עמ' 184)
"אדם שעשה דבר מצווה, קנסו עליו טובה עד ארבעה דורות כיהוא בן נמשי, שנאמר 'ויאמר ה' אל יהוא יען אשר הטיבות לעשות הישר בעיני' וגו' (מל"ב י', ל). אמרו עליו על יהוא בן נמשי, אדם ירא שמים היה, ולא הלך אחר עגלי זהב שעשה ירבעם בן נבט, אלא כיון שבא יהוא לידי גדולה ונכנס למלכות, קילקל מעשיו, ובא יהואחז בנו ועשה תשובה צדיק וטוב לו, לא עשה תשובה רשע וטוב לו, בא יואש בן יהואחז בנו אחריו, ועשה תשובה צדיק וטוב לו לא עשה תשובה רשע וטוב לו, בא ירבעם בן יואש בן יהואחז בנו ועשה תשובה צדיק וטוב לו, לא עשה תשובה רשע וטוב לו".

10. עיין בפס' ל – לא, וענה אם יהוא כ"כ טוב אז למה הוא כ"כ רע?

11. מהם השלבים במהפכה? (ציין כל שלב ובמקביל את המקום בו הוא התרחש).

12. לפניך קטע מצילום "האובליסק השחור" שהקים שלמנאסר השלישי, בו מתואר איך יהוא מלך ישראל (או נציגו) מעלה מס למלך אשור. מה לדעתך אנו יכולים ללמוד ממקור "חוץ מקראי" זה על הפתרונות שיהוא מנסה למצוא לבעיית נצחונות ארם על ישראל?

האובליסק השחור נמצא בכלח (עיר באשור הקדומה שוכנת בחבל נהר חידקל)

שאלות לסיכום וחזרה

פרקים ט' – י'

1. כתוב חמישה היגדים-ביטויים שכדאי לשנן אותם בגלל היותם בעלי ערך, בנוסף לסיפור הזה עצמו, כגון: "הַשְׁלֹם, זְמַרְיָהּ הָרֵג אֶדְנִי".
2. אתה התובע (הקטיגור) במשפט ציבורי שנערך לאיזבל. כתוב את סיכום התביעה וציין נקודות עיקריות לפי סדרן ותוכן.
3. עיין בהושע א', ד. מה אתה למד מדברי הושע על התייחסותו למעשה יהוא? מה לדעתך הסיבות העיקריות לאמירתו של הושע? ציין שלוש סיבות.
4. נתבקשת להקים אתר באינטרנט על יהוא. הכן דף שער (HOME PAGE) על יהוא.
5. כאשר יהוא נמשח למלך ומקבל הסכמת חבריו הקצינים – הוא יוצא למשימה. רשום את הצעדים שהוא נוקט כדי שהמשימה תוכתר הצלחה.
6. אחת מתכונותיו של יהוא מתבטאת במהירות נתינת הוראות ובהפעלת אנשים. הבא לפחות ארבע דוגמאות שיש בהן כדי לאמת תכונה זו בהפעלת אנשיו.

7. הנתמלאו נבואות אליהו במלואן? מה נתקיים ואיך נתקיים? עיין במלכים א', כ"א.

8. הצופה (בימינו היינו קוראים לו השומר בשער – שוטר הגדוד, ש.ג.) אפיין את יהוא במשפט: "וְהַמְנֵהָג, כְּמֵנֶהָג יְהוּא בֶן-נְשִׁיכִי בְּשַׁעֲוֹן יִנְהָג" (כ). אחרי שלמדת את פרשת יהוא, האם תוכל להצדיק או לשלול את קביעתו של הש.ג.? הבא ראיות לכאן או לכאן משני הפרקים.

9. הגמרא בסנהדרין (קא, ע"א) שואלת על הסתירה שבין שני הכתובים מחד פרק י', פס' ל ומאידך פרק י' פס' לא. אביי עונה על כך שם באומרו: "ברית כרותה לשפתיים, שנאמר 'אחאב עבד את הבעל מעט, יהוא יעבדנו הרבה'" (י', יח).
א. מהי הסתירה בין שתי הכתובים הסמוכים זה לזה?
ב. איזו ברית כרותה לשפתיים? מהי הטעות שעשה יהוא באומרו את המשפט הנ"ל?
ג. אילו מסקנות חינוכיות ומוסריות ניתן ללמוד מתשובת אביי?
ד. האם יש אפשרות נוספת לתרץ את הסתירה? נסה.

10. ועוד שתי שאלות:

א. לאחר שסיימת ללמוד את פרשת יהוא, מה דעתך – האם המטרה (ככל שתהיה נעלה) מקדשת את האמצעים או לא? נמק תשובתך מתוך הפרשה!
ב. מהי לדעתך הכותרת המתאימה ביותר ליחידה זו? האם השם שניתן לדף עבודה א, או השם שניתן לדף עבודה ב? נמק בחירתך.

יחידה 19

כיצד ניצלה שושלת בית דוד?

פרקים י"א - י"ב

דגם ממבנה בית המקדש שבאחד מחדריו הוחבא יואש

"וַיְהִי אִתָּהּ (הבן, יואש) בֵּית ה' בְּתוֹבָא שֵׁשׁ שָׁנִים"
(מלכ"ב י"א, ג)

"ועתליה אם אחזיהו ראתה כי מת בנה ותקם ותאבד את כל זרע הממלכה" – אמר רבי יהודה אמר רב: אלמלי לא נשתייר אביתר לאחימלך (הכהן מהעיר נוב) לא נשתייר מזרעו של דוד שריד ופליט, דכתיב 'ועתליה אם אחזיהו' וגו'. הכא (כאן) אשתייר יואש והתם (שם אצל אחימלך) – אשתייר אביתר."

"ותקח יהושבע בת המלך את יואש'. עליו הכתוב אומר 'כי יצפנני בסוכה ביום רעה'".

"בן שבע שנים יהואש במלכו וארבעים שנה מלך בירושלים... ויעש יהואש הישר בעיני ה' כל ימיו, כל אשר הורהו יהוידע הכהן...".
רבי אלעזר אמר: בעליית בית המקדש היה טמון. ר' שמואל בר נחמן אמר: בתאים היה טמון.

אמר רבי: נראין דברי ר' אלעזר בימות החמה ודברי ר' שמואל בימות הגשמים."

"אמר דוד המלך 'כי אתה תאיר נרי' – ביהושבע, 'וה' אלוהי יגיה חשכי' – ביהוידע"

(ילקוט שמעוני, פרק י"א)

המהפכה ביהודה

פרקים י"א – י"ב

1. "וַעֲתִלְיָהּ, מִלְכָּת עַל-הָאָרֶץ" (ג).

- א. על איזו ארץ היא מולכת, איך הגיעה למלכות?
- ב. מי הייתה עתליה, מה היה היחוס שלה? הוכח ע"י ציטוט מהכתובים.
- ג. עיין בדבחי"ב כ"ד, ז. באיזה כינוי גנאי קשה מכנה אותה הכתוב?
- ד. מהי לדעתך הסיבה העיקרית לכינוי זה?

2. " וַתֵּאבֹד אֶת כָּל-זֶרַע הַמְּמִלְכָּה " (א).

- א. מה היו מניעיה למעשה נורא זה?
- ב. שער, באיזו דרך יכלה לבצע מעשה נורא זה במהירות ובבת אחת.
- ג. כיצד ניצל התינוק יואש מן הרצח האכזרי של הסבתא?

3. "וַתִּקַּם וַתֵּאבֹד אֶת כָּל-זֶרַע הַמְּמִלְכָּה" (א). מעשה רצח בדומה למעשיה של עתליה מוכר לנו בכל תקופת המקרא רק פעם אחת, כתוב פרטים. (רמז : ספר שופטים).

4. האם לדעתך היו הכוונות של יהוידע ואשתו יהושבע מעבר להצלת הבן האחרון מזרע המלכות? (הוכח).

5. את מי שיתפו יהוידע ואשתו בסוד הגדול שקיים זרע לבית דוד?

6. הכרזת המהפכה:

א. באר את תכניתו של יהוידע לקראת הביצוע המעשי של יום ההמלכה והכרזת המהפכה, לפי פסוקים ד – יב. היעזר באחד הפרשנים (רש"י, "מצודות דוד", רד"ק).

ב. איך הצליח יהוידע לנטרל את שומרי ארמון המלכה?

ג. איך לא הצליחה המלכה להימלט?

7. " הוציאו אתה אל-מִבֵּית לְשִׁדְרֹת, וְהָבֵא אֶזְרִיָּה, הַבֵּית בְּזֹרֶב: כִּי אָמַר הַכֹּהֵן, אֶל-תּוֹמַת בֵּית ה' " (טו).

א. מי נתן את הפקודה הזאת?

ב. פקודי החיל קיבלו הוראה להמית בחרב את עתליה. לפני ההוצאה להורג, מקריאים בפניה את פסק הדין. חבר את נימוקי פסק הדין שהוקראו לפני ביצוע גזר הדין.

ג. " וְהָבֵא אֶזְרִיָּה " (טו). למי הכוונה? היעזר במפרשים.

ד. " וַיֵּשְׁבוּ לָהּ יָדַיִם " (טז). מהי הכוונה?

ה. באיזה מקום בוצע גזר הדין ומדוע?

8. " וַתִּקְרַע עֵתְלִיָּה אֶת-בְּגָדֶיהָ, וַתִּקְרָא קָשֶׁר קָשֶׁר! " (יד).

א. מהו הקשר, למה היא מתכוונת?

ב. מה לדעתך הפתיעה אותה ביותר?

9. " וַיִּכְרַת יְהוֹיָדָע אֶת-הַבְּרִית, בֵּין ה' וּבֵין הַמֶּלֶךְ וּבֵין הָעָם, לַהֲיוֹת לָעָם, לַה' " (יז).

א. מדוע היה צורך בברית?

ב. מה היה תוכן הברית? היעזר במפרשים.

10. רשום את הפעולות שנעשו מיד אחרי שעתליה נהרגה, עפ"י הסדר שהכתוב מתאר אותם. פס' יז – כ.

11. מה לדעתך הייתה המטרה העיקרית של יהוידע במהפכה שתכנן וביצע בירושלים?

12. "וְהֵם, יִזְזְקוּ אֶת-בֶּדֶק הַבַּיִת, לְכָל אֲשֶׁר-יִמָּצֵא שָׁם בֶּדֶק" (י"ב, ו) .

א. מהו "בדק הבית"?

ב. מה היה ההסכם הראשוני של המלך עם הכהנים (י"ב, א – ח)?

ג. ההסכם הזה לא פעל – מדוע?

ד. מה הייתה התכנית החדשה (י"ב, ט – טז)?

13. בפסוק ה מוזכרים המקורות הכספיים שיואש הציע לכהנים להשתמש בהם לבדק הבית. היעזר במפרשים וכתוב איך הם נקראים בכתוב ומה שמותיהם בהלכה.

14. "וַיַּעַשׂ יְהוֹאָשׁ הַנֶּשֶׁךְ בְּעֵינֵי ה', כָּל-יָמָיו, אֲשֶׁר הוֹרָהוּ יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן" (ג).

א. עיין בדבהי"ב פרק כ"ד. תאר איך התנהג יואש לאחר מות יהוידע.

ב. צטט פסוק אחד מן הקטע המתאר את יואש שלא ידע להכיר טובה למיטיבו.

15. "וַיִּקְבְּמוּ עֲבָדָיו, וַיִּקְשְׁרוּ-קֶשֶׁר; וַיָּבֹאוּ, אֶת-יְהוֹאָשׁ, בֵּית מֶלֶךְ הַיּוֹרֵד סֶלָא" (כא). מדוע עשו זאת לדעתך? מה היו הסיבות – סיבות דתיות או ממלכתיות?

16. מי אלו שהרגו את יואש? היעזר בדברי רש"י.

17. בדברי הימים ב' פרק כ"ד, פס' טז, אנו קוראים: "וַיִּקְבְּרוּהוּ בְּעִיר-דָּוִיד, עִם-הַמְּלָכִים כִּי-עָשָׂה טוֹבָה בְּיִשְׂרָאֵל וְעַם הָאֱלֹקִים וּבֵיתוֹ". סכם את הטובות שעשה יהוידע:

- א. עם ישראל
- ב. עם האלוקים
- ג. עם בית אלוקים
- ד. עם מלכות בית דוד.

18. עיין עוד בדבה"ב כ"ד, טו – כב וענה:

- א. מה קרה בממלכה מבחינה רוחנית אחרי מות יהוידע?
- ב. מהו המעשה כפוי הטובה שעשה יואש?
- ג. מהו המשפט האחרון שאמר בנו של יהוידע?
- ד. האם התקיים המשפט? קרא בהמשך הפרק הנ"ל בדבה"ב.

19. עיין ב"ספר האגדה" של ביאליק ורבינצקי על דמו של זכריה (עמ' קיא). סכם וכתוב מה המסר החשוב של בעל האגדה.

יחידה 20

תולדות בית יהוא ובמקביל תולדות מלכי יהודה (אמציה ועזריה)

פרקים י"ג – ט"ו, יב

גיא המלח, שם הביס המלך אמציה את האדומים

"הוא (אמציה) הכה את אדום בגיא המלח עשרת אלפים ותפס את הסלע במלחמה
וִיקרא את שְׁמֹה יִקְתָּאֵל עד היום הנה"
(מלכ"ב י"ד, ז)

כתובת ארונו של עזיהו

**כתובת בארמית על לוח שיש
ירושלים, סוף ימי הבית השני**

לכאן הובאו	לכה היתה
עצמות עזיה	טמי עזיה
מלך יהודה	מלך יהודה
ולא לפתוח	ולא למפתח

מלכי ישראל - יואש בן יהואחז ; ירבעם בן יואש

פרקים י"ג – י"ד

1. "וַיָּרֶד אֵלָיו יוֹאָשׁ בֶּן־יֵשָׁעֶל... (יד).

א. מה הייתה מטרת הביקור?

ב. איך הגיב יואש כשראה את מצבו הבריאותי של אלישע? ומה אמר?

ג. מה אתה למד מתגובתו זו על יחס המלך אל הנביא?

ד. מהי משמעות הכינוי שהוא מכנה את הנביא? כתוב במילים שלך.

2. "וַיִּזְן-תְּשׁוּעָה לָהּ וַיִּזְן תְּשׁוּעָה בְּאַרְם " (יז).

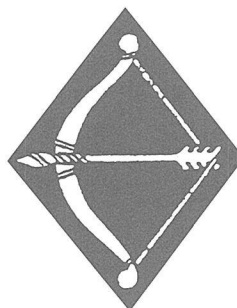
א. מה המעשה הסמלי שמציע אלישע ליואש לעשות? ומהי משמעותו?

ב. לדעת אלישע נכשל יואש בביצוע המעשה, במה הוא נכשל ומה מסמל

הנכשל הזה?

ג. מדוע לדעתך היה חשוב אישית לאלישע המעשה הזה?

ד. באיזו תנועה קדם-צבאית משתמשים בסמל זה בימינו?

3. קרא את פירוש המלבי"ם על מעשה זה (ראה להלן). וכתוב מדוע צריך היה אלישע במעשה סמלי של החיצים כדי "לומר" את נבואתו.
 "הנה אלישע משח את חזאל למלך על ארם וניבא לו שיעשה רע לישראל, ולא היה אפשר שיתבטל זה בחייו.
 ויאמר לו אלישע – אחרי שחזאל היה כוחו ע"י דיבורו של אלישע ולא בא דיבור ומבטל דיבור, הוצרך לעשות מעשה עם נבואתו כדי שיעמוד נגד דיבור הראשון ויבטלנו והיה זה במה שצוהו לקחת קשת וחיצים".
 (פירוש המלבי"ם, "לב מלכים", מל"ב י"ג, פס' יד – טו)

4. "וַיְהִי הֵם קֹבְרִים אִישׁ... (כא).
 א. מדוע לדעתך אין הכתוב מגלה לנו את זיהויו של האיש הזה שקרה לו נס גדול כזה?
 ב. הרד"ק מביא את הפרשנים החלוקים בדיעותיהם בזיהויו של האיש. קרא את פירושו והבא את שתי הדיעות הקוטביות.
 ג. עם איזו דיעה אתה מזדהה? נמק בחירתך.

5. תשובת יואש לאמציהו מלך יהודה ניתנה גם בדרך משל וגם בדרך ישירה.
 א. מה לדעתך תפקיד המשל בתשובה?
 ב. לא לכל פרטי המשל יש מקבילה בנמשל (לא חייב להיות), לאיזה חלק במשל אין לדעתך מקבילה בנמשל?
 ג. הבא דוגמא מהמקורות שכבר למדת לשימוש במשל כדי להזהיר, או להביע עמדה, פרט.

6. "וַיִּרְבְּעֵם יֹשֵׁב עַל-כְּסֵאוֹ..." (י"ג, יג) מדוע לא נאמר: "וימלוך ירבעם בנו תחתיו" כפי שנהוג לגבי שאר המלכים? כתוב את תשובת רד"ק.

7. " וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינָי ה': לֹא סָר מִכָּל-זִמְטָאוֹת יָרְבֶּעַם בֶּן-נִבְטִי, אֲשֶׁר הִזְטִיָּא אֶת-יִשְׂרָאֵל. הוּא הִשִּׁיב אֶת-גְּבוּל יִשְׂרָאֵל מִלְּבֹא זִמְטָא עַד-יָם הָעֶרְבָה כְּדָבָר ה'..." (י"ד, כד-כה).

- א. איזו שאלה אמונית מתעוררת מסמיכות שני פסוקים אלה?
- ב. הצע תשובה מעשית. היעזר בתשובתך במה שנאמר בפרק י"ד בפסוקים כו-כז.

8. " וַיֵּתֶר דְּבָרֵי יָרְבֶּעַם וְכָל-אֲשֶׁר עָשָׂה, וַיְבֹרְתּוּ אֲשֶׁר-נָלְזָם, וְאֲשֶׁר הִשִּׁיב אֶת-הַמִּשְׁקָה וְאֶת-זִמְטָא לַיהוּדָה בְּיִשְׂרָאֵל..." (י"ד, כח).

- א. מה פירוש "השיב"? מדוע אין הכתוב אומר "כבש"? (מה רוצה הכתוב לרמוז לנו?)
- ב. איך הצליח ירבעם לכבוש שטחים כה גדולים מארס?
- ג. מה עניין "יהודה בישראל"?

9. לפניך מדרש שמנסה להתמודד עם בעיה בקשר לירבעם בן יואש, קרא את המדרש וענה על השאלות שאחריו:

"כי ראה ה' וגו' ויושיעם ביד ירבעם בן יואש'. וכי מה נשתנה ירבעם בן יואש מכל מלכי ישראל שהיו לפניו, והלא ירבעם עובד ע"ז היה, אלא מפני שלא קבל לשון הרע על עמוס הנביא, שנאמר (עמוס ז'): 'וישלח אמציה כהן בית אל אל ירבעם מלך ישראל לאמר קשר עליך עמוס בקרב בית ישראל וגו'. מיד גער בו ירבעם והוציא לאמציה בנזיפה, ואמר לו ח"ו לא ניבא הנביא אותה נבואה, ואם נתנבא כך לא מעצמו הוא מתנבא כך, אלא מן השמים הוא מתנבא. באותה שעה אמר הקב"ה: הארץ אשר אמרתי לאברהם, ליצחק וליעקב לזרעך אתננה, הריני נותנה בידו של זה, מפני מה? מפני שלא קיבל לשון הרע על עמוס, ועליו הוא אומר: 'הוא השיב את גבול ישראל מלבוא חמת עד ים הערבה כדבר ה' אלוקי ישראל'".

- א. מה הטריד את בעל המדרש לגבי ירבעם בן יואש?
ב. מדוע שאלה זו היא חשובה וצודקת?
ג. מהי התשובה שהוא מצא לשאלתו?
ד. מה אנו צריכים ללמוד מתשובה זו לגבי התייחסות לדברים שליליים שאנו שומעים על אנשים אחרים, גדולים או פשוטי בני אדם?

"כי ראה ה' וגו' ויושיעם ביד ירבעם בן יואש. וכי מה נשתנה ירבעם בן יואש מכל מלכי ישראל שהיו לפניו, והלא ירבעם עובד ע"ז היה? אלא מפני שלא קיבל לשון הרע על עמוס הנביא, שנאמר (עמוס ז'): 'וישלח אמציה כהן בית אל אל ירבעם מלך ישראל לאמר קשר עליך עמוס בקרב בית ישראל' וגו'.

מיד גער בו ירבעם והוציא לאמציה בנזיפה, ואמר לו ח"ו לא ניבא הנביא אותה נבואה, ואם נתנבא כך, לא מעצמו הוא מתנבא כך, אלא מן השמים הוא מתנבא.

באותה שעה אמר הקב"ה: הארץ אשר אמרתי לאברהם ליצחק וליעקב לזרעך אתננה, הריני נותנה בידו של זה, מפני מה מפני שלא קיבל לשון הרע של עמוס, ועליו הוא אומר: 'הוא השיב את גבול ישראל מלבוא חמת עד ים הערבה כדבר ה' אלהי ישראל'."

(אליהו רבא י"ז)

מלכי יהודה - אמציהו; עזריהו – עוזיהו

פרקים י"ד – ט"ו ודבהי"ב כ"ה – כ"ו

1. " וַיְהִי כַּאֲשֶׁר וָזֶקֶה הַמֶּמְלָכָה בְּיָדוֹ; וַיָּרַךְ אֶת-עֲבָדָיו הַמְּכִים אֶת-הַמֶּלֶךְ אָבִיו... " (י"ד, ה). מה אתה למד מכאן על ראשית תקופתו של אמציהו?

2. " הוּא-הִכָּה אֶת-אָדוֹם בְּגִיא- מְלֹזֶז עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים... " (ז). אדום נכבשה ע"י דוד והייתה משועבדת למלכותו.

א. מתי מרדה אדום ביהודה והצליחה להחזיר לעצמה את חירותה?

ב. קרא בדבהי"ב פרק כ"ה את ההשלמות לסיפור המלחמה באדום וענה:

1) איך חשב אמציה לשעבד מחדש את אדום? במי הוא ביקש להיעזר?

2) מי קלקל לו את התכנית הגדולה ומדוע?

3) מה המעשה האכזרי שעשה אמציה כדי ללמד את אדום לקח?

4) התוכל להסביר מה יכול היה להביא את המלך למעשה נורא כזה?

5) איך תוכל להסביר את הכללתו בעבודת אלילים של אדום, למרות שניצח את אדום?

3. מה היו הישגי אמציהו?

4. מדוע לדעתך מתנגד איש האלוקים לשכירי החרב מישראל?

5. "אָז שׂלַח אֲמִצְיָה מִלְאָכִים אֶל-יְהוֹאָשׁ בֶּן-יְהוֹאָז׃... (ח), מה הרקע לפנייתו המתגרה של אמציה ליואש מלך ישראל? (היעזר במילת הפתיחה של הפסוק "אז" וכן בדבה"ב כ"ה).

6. מי הנמשל בתשובת יהואש מלך ישראל לחוח, לארז, לחיית השדה.

7. מי היו בני התערובת שלקח יואש? כיצד אנו קוראים להם בימינו?

8. "וַיִּקְשְׁרוּ עָלָיו קֶשֶׁר... (יט).

א. מה היו הסיבות למרד זה? היעזר גם בדבה"ב, כ"ה.

ב. האם לדעתך הקושרים רצו לפגוע באמציה אישית, או רצו לשים קץ למלכות בית דוד? נמק את תשובתך.

9. לפי דבה"ב כ"ו, הערכת עוזיהו מתחלקת לשני חלקים. החלק הראשון, דברי שבח וסיכום פעולותיו החיוביות עד שיצא שמו למרחוק. בחלק השני, ביקורת קשה על פעולות מסויימות. קרא וסכם:

א. ערוך רשימה של הפעילויות החיוביות לטובת הממלכה והעם.

ב. מהי הסיבה ש"מאיגרא רמא" הגיע ל"בירא עמיקתא", צטט את המשפט מהכתוב.

ג. נסה להסביר את הרקע הפסיכולוגי של "הנפילה" הזאת ואיך לדעתך אפשר היה למנוע לכתחילה נפילה כזאת.

10. "בשנת זמשים ושתיים שנה, לעזריה מלך יהודה, מלך פקז בן-רמליהו על-ישראל בשביון עשרים שנה" (ט"ו, כז).

- א. חלק מן השנים שמלך נקראות "מלכות מנוגעת" – מהי הכוונה?
- ב. כמה שנים הייתה מלכותו מנוגעת? (היעזר ברש"י ט"ו, א).
- ג. מי מילא את תפקידו בשנים אלה? צטט פסוק.
- ד. השלם את טבלת המלכים בישראל שהתחלפו בתקופת עוזיהו (עיין גם בפרק ט"ו עד פס' כח):

שם המלך בישראל	באיזה שנה לעוזיהו הומלך?		
		1	ע ז ר י ה
		2	
		3	
		4	
		5	
		6	

11. מהו המעשה הראשון שהכתוב מספר על עזריה (=עוזיהו), ומדוע לדעתך מבליט הכתוב עניין זה?

12. "הוא בנה את-אילת, וישבה ליהודה" (י"ד, כב). מדוע משתמש הכתוב בלשון "השיב" ולא בלשון "כבש"?

13. מדוע לדעתך עוזיהו אינו נוקם ב"קושרים" שהרגו את אביו המלך?

14. הגמרא בסוטה ט, ע"א וע"ב אומרת: "כל הנותן עינו במה שאינו שלו, מה שמבקש, אין נותנים לו ומה שבידו, נוטלים ממנו".

א. האם תוכל לייחס אמירה זו לגבי עוזיהו? הסבר דבריך.

ב. הזכר עוד מישהו מספר מלכים שנתן עינו בשל חברו ונענש בצרעת.

יחידה 21

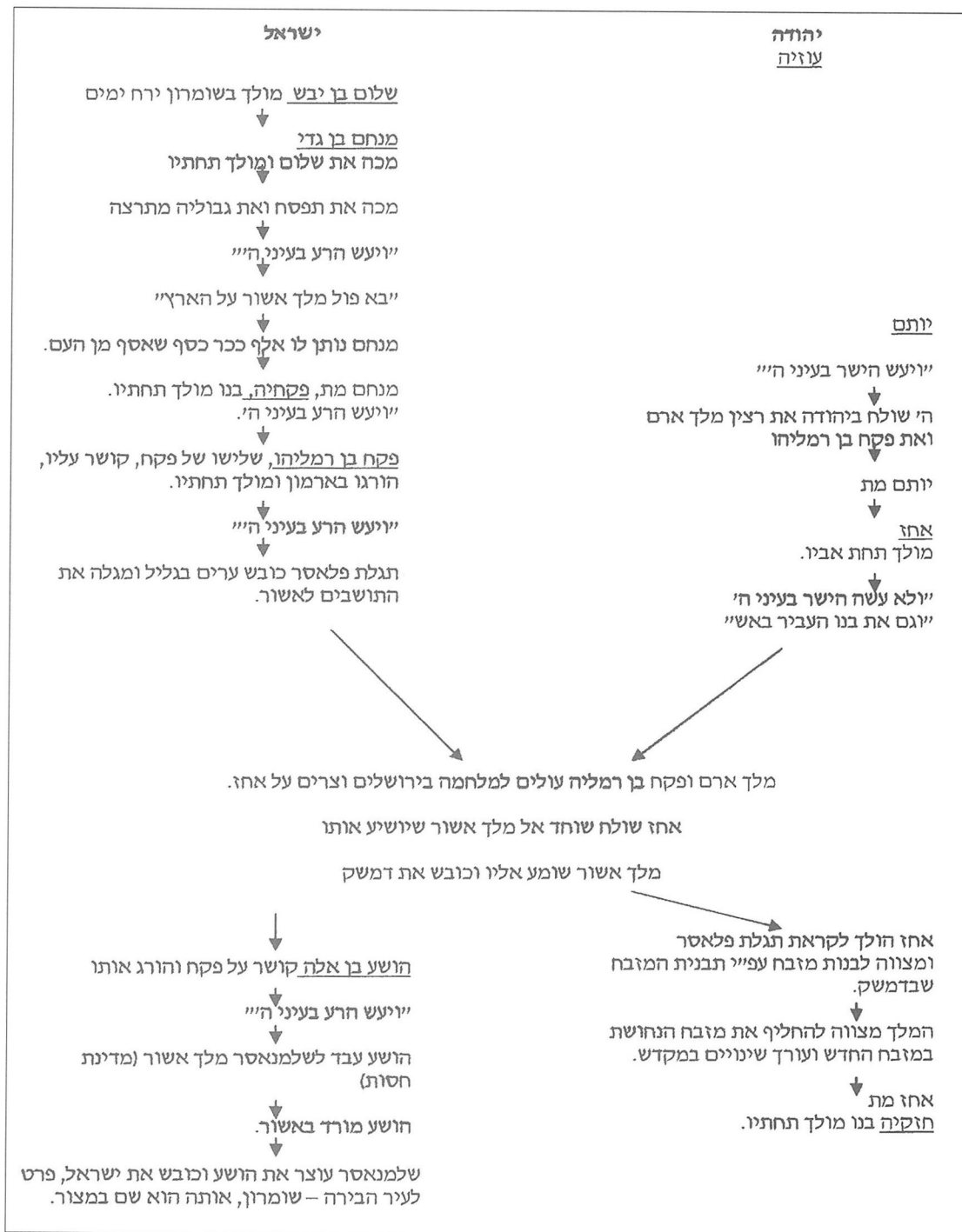
"ויגל ישראל מעל אדמתו אשורה עד היום הזה"

(מלכי ישראל ומלכי יהודה בתקופה זו)

פרקים ט"ו, יג - י"ז

הגליות מישראל ואליה

תרשים מסכם לתקופה - פרקים ט"ו, יג – י"ז, ו סמן את הפסוקים המספרים על המאורע

"ויגל ישראל מעל אדמתו אשורה עד היום הזה"

פרקים ט"ו, יג – י"ז, ו

א. מנחם בן גדי

1. "אִי יָכֹה-בְּעֵינַי אֶת-תַּפְסוֹז וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר-בָּהּ וְאֶת-גְּבוּלֶיהָ מִתְרַצָּה כִּי לֹא פָתוּז, וַיֵּךְ אֶת כָּל-הַהֲרוּתִיָּה, בְּקֶע" (טז).

א. עיין במפה וראה את מקום תפסח, איך הגיע מנחם לשם?

ב. יש הסוברים כי לא מדובר פה בתפסח שעל נהר הפרת, אלא בתפסח אחרת הנמצאת בגבול ישראל. עיין בכתובים ונסה למצוא ראייה לדיעה שתפסח, שהכתוב מתכוון אליה, הייתה בשליטה ארמית קרוב לגבול ישראל.

ג. "כִּי לֹא פָתוּז" (טז). מי לא פתח? מה לא פתח? היעזר במפרשים.

ד. מה יכולה להיות הסיבה לאכזריותו של המלך מנחם? (היעזר במה שלמדת בפרק ח', יב).

ב. פקח בן רמליהו

2. " בַּיּוֹם פָּקַח בְּמֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל, בָּא תַּגְלִית פִּלְאֶסֶר בְּמֶלֶךְ אַשּׁוּר וַיִּקְּזוּ אֶת-עֵינָיו וְאֶת-אֶבְל בֵּית-מִעֲכָה ... וַיִּגְלֹם אֲשׁוּרָה" (כט). לא פעם נכבשו שטחים מישראל ע"י אויב, אך זו הפעם הראשונה שאנו שומעים שנוסף לכיבוש ישנה הגלייה.

א. מהם לדעתך הנימוקים של מלך אשור למדיניות אכזרית כזאת? (חשוב על מספר נימוקים).

ב. מדיניות כזאת אסורה היום לפי חוקי מלחמה בינלאומיים, אך בכל זאת נעשו מעשים כאלה (ועוד יותר גרועים מאלה) במלחמת העולם השנייה (1939 – 1945). שאל אנשים מבוגרים במשפחה או בקהילה מה הם יודעים על כך וסכם דבריהם.

ג. הושע בן אלה

3. "וַיִּקְשֶׁר-קֶשֶׁר הוֹשִׁיעַ בֶּן-אֱלֹהַ עַל-פֶּקֶז בֶּן-רְמְלִיָּהוּ, וַיַּכְהוּ וַיִּבְמִיתֵהוּ, וַיִּמְלֹךְ תִּזְבִּיתִי בְּשֵׁנֵת עֶשְׂרִים לְיוֹתָם בֶּן-עֹזִיָּה" (ט"ו, ל).

א. הכתוב אינו מפרט את סיבת הקשר, מהי סיבת הקשר לדעתך ובמי הוא נעזר?
ב. "בְּשֵׁנֵת עֶשְׂרִים לְיוֹתָם" (ט"ו, ל), עיין בפסוק לג, מהי השאלה המתעוררת מהשוואת הפסוקים וכיצד עונים עליה המפרשים?

4. "וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי ה' רַק לֹא כַּמֶּלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיָה לְפָנָיו" (י"ז, ב). הכתוב אינו מספר מהו המעשה הטוב שהוא הנהיג בניגוד למלכים הקודמים, אבל חז"ל גילו לנו אותו מעשה. עיין במפרשים שבידך וציין את המעשה ואת חשיבותו הרבה.

5. מדוע מרד הושע במלך אשור?

ד. יותם בן עוזיה

6. יותם ראה את הנולד. קרא בדבה"ב כ"ז וסכם את תרומתו של יותם לחיזוק ממלכת יהודה בשעות הגורליות.

ה. אחז בן יותם

7. ישעיהו הנביא מתאר את פחדו של אחז מפני הברית של ארם וישראל. עיין בישעיהו ז', ב וכתוב את הדימוי לפחד זה.

8. קרא ישעיהו פרק ז' וכתוב:

א. מה הייתה עמדת ישעיהו לברית של אחז עם אשור?

ב. מדוע אחז דחה את ההצעות הטובות של ישעיהו?

ג. האם צעדו של אחז היה מקובל על העם?

9. "וַיֵּלֶךְ הַמֶּלֶךְ אֲזֻז לְקִרְאֵת תְּגִלַּת פִּלְאֶסֶר מֶלֶךְ-אַשּׁוּר דּוֹבִישֶׁק" (ט"ז, י).

א. מה הוא עשה בדמשק?

ב. למי שלח פרטים ממה שראה? לאיזה מטרה?

ג. איך הביע אחז את המפנה שחל בהשקפתו החדשה?

10. בנוסף לבניית מזבח חדש עשה אחז עוד כמה מעשים כדי לסמל את המפנה

שחל בבית המקדש.

א. ערוך רשימה של המעשים.

ב. מה המעשה החמור ביותר לדעתך?

ג. מהו "מוסך השבת" (ט"ז, יח).

”ויהי כי חטאו בני-ישראל לה’ אלקיהם...”

מל"ב י"ז, ז – כג

השלם בתרשים הזרימה את ההתדרדרות המוסרית-דתית של עם ישראל שהביאה לחורבן.

כפיות הטובה של עם – ישראל : (מפסי' ____ עד פס ____) ”כי חטאו בני ישראל לה’ אלקיהם המעלה אותם מארץ מצרים...” מעשי העם : 1. ”ויראו” 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8.	אזהרות הנביאים : (מפסי' ____ עד פס ____) עשו : אל תעשו : תגובת העם לנביאים :
↓	↓
החרפת החטא : (מפסי' ____ עד פס ____) יחס למצוות ה' : חטאים : תגובת ה' :	השוואה ליהודה : (מפסי' ____ עד פס ____) מעשי יהודה :
↓	↓
חזרה וסיכום : (מפסי' ____ עד פס ____) אירועים היסטוריים : חטאים :	התוצאה : ”ויגל ישראל מעל אדמתו אשורה עד היום הזה” (י"ז, כג)
↓	↓

שאלות סיכום

פרקים ט"ו, יג – י"ז, כג

בחר שבע שאלות סיכום וענה עליהן

1. "וַיָּבֹא מֶלֶךְ-אֲשׁוּר מִבָּבֶל וּמְכוּתָּהּ..." (י"ז, כד).

א. השבטים המגורשים האלה נקראים בחז"ל "גרי אריות", הסבר כיצד ניתן להם השם הזה.

ב. האם השם הזה מביע התייחסות חיובית או שלילית? נמק.

ג. מה ידוע לך על המושג "גרי צדק"?

2. בתקופת מלכי ישראל היו גם כמה אנשים טובים (פרט לנביאים ולבני הנביאים). הזכר אנשים טובים שפגשת ב"אמצע הדרך", אתה יכול לכלול גם מלכים אם יש לך נימוקים טובים לכך.

האיש	מעשיו הטובים	מקור (פרק ופסוק)
עובדיה	שהציל נביאים וסיכן עצמו למען	

3. מדוע לדעתך לא שמע אחז להצעת ישעיהו? (ישעיה ז').

4. שער מה קרה לעשרת השבטים שהוגלו? מדוע לדעתך לא חזרו לארצם בתקופת שיבת ציון?

5. ישנה היום עדה קטנה מאוד ששמרה על עצמאותה הרוחנית ומנהגיה (לאחר שהתגיירו באורח חלקי), הם נקראים "השומרונים". עיין ב"אוצר ישראל" של ר' יוסף איזנשטט או באנציקלופדיה לבית ישראל של הרב הלפרין, וסכם בקצרה פרטים חשובים אודותם.

6. ערוך רשימה של מלכי יהודה וישראל ש :

א. נלחמו זה בזה.

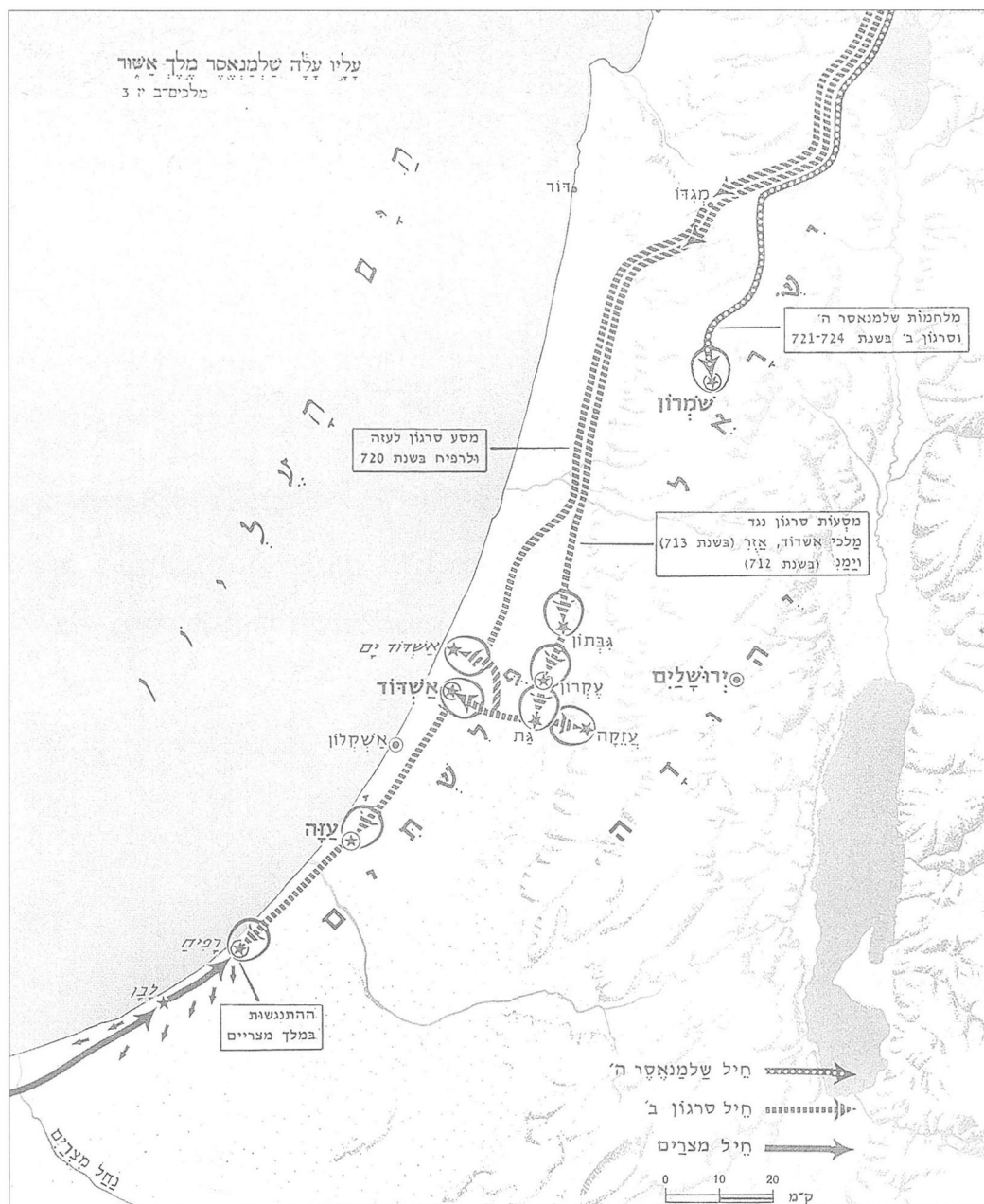
ב. חיו בשלום זה עם זה ואף עזרו זה לזה בשעות של מלחמה.

7. "שָׁמְעוּ אֶת-הַדְּבָר הַזֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי נִשְׂא עֲלֵיכֶם קִינָה בֵּית יִשְׂרָאֵל. נִפְלָה לֹא-תוֹסִיף קוֹם, בְּתוֹלַת יִשְׂרָאֵל; נָטְשָׂה עַל-אֲדָמָתָהּ, אֵין מְקִימָהּ" (עמוס ה', א).
אתה מתבקש להכין שיחה על קביעה קשה זו של הנביא. הכן ראשי פרקים לשיחה שתסביר את הרקע ואת הסיבות שהביאו לתוצאה זו.

8. מי ממלכי ישראל עשה לדעתך את השירות הטוב ביותר לעמו? נמק.

9. איזו שושלת ממלכי ישראל מלכה הכי הרבה שנים בישראל? כמה מלכים זה אחר זה? (פרט שמותיהם).

10. מה מספר המלכים שמלכו בישראל מאז ירבעם בן נבט ועד הושע? ערוך רשימה לזיכרון.

מסע שלמנאסר

יחידה 22

דברי ימי חזקיהו מלך יהודה

פרקים י"ח - כ'

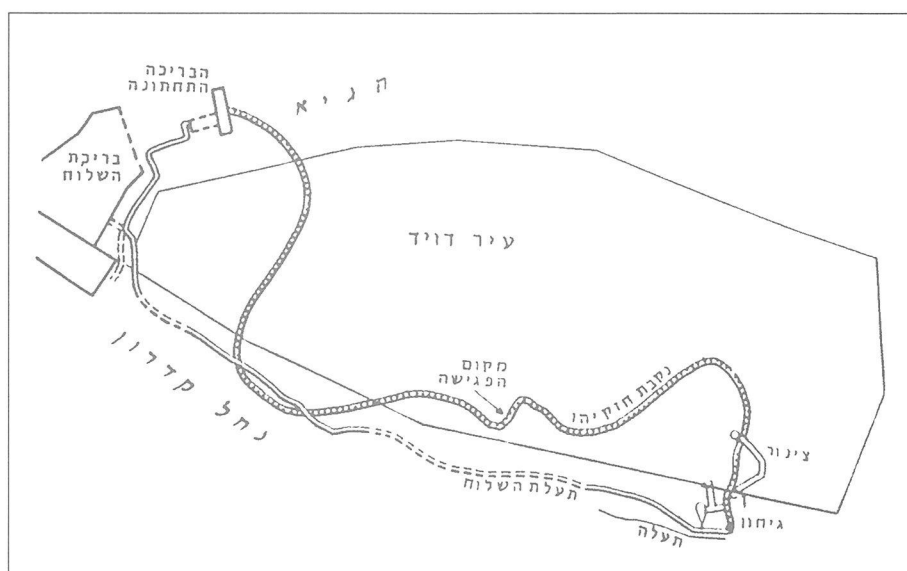
"וַיִּתֶּר הַבְּרִי וְזִזְקִיהוּ וְכָל גְּבוּרָתוֹ וְאֲשֶׁר עָשָׂה אֶת הַבְּרָכָה וְאֶת הַתְּעֵלָה וַיָּבֵא
אֶת הַבָּיִת הָעֵיכָה - הֵלֵא הֵם כְּתוּבִים עַל סֵפֶר הַבְּרִי הַיָּמִים לְמֶלֶכִי יְהוּדָה"
(מלכ"ב כ', כ)

[תמה] הנקיבה! וזה היה דבר הנקיבה: בעוד
[החוצבים מניפים]
הגרזן איש אל רעו, ובעוד (נותרו) שלוש אמות
להינ[קב ויישמע] קול איש קו-
רא אל רעו כי היתה זדה (=סדק?) בצור מימין
ו[משמאל] ל וביום (סיום) ה-
נקיבה היכו החוצבים איש לקראת רעו, גרזן
על [ג]רזן. וילכו
המים מן המוצא אל הברכה
במאתי [ם ו] אלף אמה. ומ[א-]
ה אמה היה גובה הצור (מ) על ראש החוצבי[ם]

...הנקבה. וזה. היה. דבר.הנקבה. בעוד...
הגרזן. איש. אל. רעו. ובעוד.שלוש.אמת.
להנ... ע. קל. איש. ק
א. אל. רעו. כי. הית. זדה. בצר. מימנ.
ו... ל. ובימ. ה
נקבה. הכו. החצבמ. איש. לקרת. רעו. גרזן.
על.. רזן. וילכו.
המימ. מנ. המוצא. אל. הברכה.
במאתימ... אלפ. אמה. ומ.
ת. אמה. היה. גבה. הצר. על. ראש. החצב...

נקבת השילוח

תכנית הנקבה – תעלת השילוח

דברי ימי חזקיהו מלך יהודה

משימות לקבוצות עבודה

פרקים י"ח – כ'

יחידה זו היא מן הגדולות שבספר ואולי מן החשובות שבו וראוי ללמוד אותה בעיון. מאחר שהמלאכה מרובה, אנו מציעים לכם להתחלק לקבוצות משימה, כאשר כל קבוצה מקבלת על עצמה משימה אחת לפי דפי העבודה שלפניכם. הקבוצה תיעזר במקורות שצוינו וכן במקורות אחרים שהמורה יפנה אותה אליהם. לאחר סיום העבודה יקבע המורה את אופן הגשת העבודה וסיכומה במליאת הכיתה. הקבוצה תשתדל למלא את כל פרטי המשימה, אך מותר לה לדלג על חלק מהמשימה שהתקשתה בה מסיבה כלשהי.

משימה א : המהפכה הרוחנית – דתית לאחר תקופת אחז

קראו את הכתוב במל"ב י"ח, א – ח; דבה"ב כ"ט, א – כא; ל"א, א – יט; תלמוד בבלי, פסחים דף נו, ע"א, בדברי הפרשנים הגדולים של ימי הביניים (רש"י, רד"ק, רלב"ג ואחרים), פירוש "דעת מקרא" על מל"ב ודבה"ב (כדי לקצר את הדרך אפשר להיעזר בסיכומים ש"בדעת מקרא" בדבה"ב, עמ' תתלח ובעמ' תתפה – תתפז). ובמקורות המצורפים וכיתבו סיכום בנושא. בסיכום התייחסו גם לנקודות ולשאלות הבאות:

- מה היה הצורך הדחוף במהפכה?
- מה היו הנימוקים למעשים של חזקיה עפ"י המקור שבגמרא?
- אופי המהפכה.
- המעשים.
- יחס העם למהפכה.
- ביקורת על תהליכים מסויימים במהפכה הדתית (בדברי רבשקה, היעזר ברד"ק).
- השוואה בין רשימת מעשי אחז לרשימת מעשי חזקיהו בנו והמסקנות העולות מהשוואה.
- סיפור נחש הנחושת: נסיבות עשייתו, הכוונות המקוריות של משה בעשייתו. עיינו גם במשנה ר"ה פרק ג', משנה ח.
- חישובו מדוע חזקיהו נותן לו שם חדש לפני שכיתת אותו.
- לאיזה מעשה נועז של משה רבנו אפשר להשוות מעשה זה של חזקיהו?
- קראו גם את הכתוב בדבה"ב פרק ל' ובמקורות המצורפים והוסיפו לסיכומכם תיאור של "פסח חזקיהו", עפ"י הנקודות הבאות:
- ההכנות לקראת הפסח.
- דחיית הפסח בחודש – הנימוקים לדחייה ודין התורה בנידון.
- תוכן האיגרות והשפעתה – מי נענה ומי לא.
- פסיקות בדרך של "הוראת שעה".
- הצורך בהוספת שבעה ימים נוספים.
- הערכת הכתוב.

משימה ב : ההכנות למלחמה

קראו את הכתוב במל"ב י"ח, יג – טז ; בדבה"ב ל"ב, א - ח ובמקורות המצורפים וכתבו סיכום בנושא. בסיכום התייחסו גם לנקודות ולשאלות הבאות :

- מה היו שיקולי חזקיהו במרידה?
- מלחמה בפלשת.
- האם העם היה מוכן למרד מבחינה כלכלית ורוחנית?
- ההישענות על גורמי חוץ.
- קניית זמן (המחיר).
- איך חזקיהו חשב לעמוד מול האויב הגדול, מהן ההכנות שהכין כדי למנוע פלישת אשור ונפילת ירושלים? (לפי דבה"ב ל"ב).
- ההכנות למצור אפשרי.
- פרטים על ניקבת חזקיהו/ מעיין השילוח/ הגיחון (מאנציקלופדיה או מהאינטרנט – בעזרת מנוע חיפוש): אורך, עומק, רוחב, צילום, הכתובת, פיענוח הכתובת לשפת ימינו. תנו דעתכם על המטרה הכפולה של הניקבה, באיזה מילה משתמשים בימינו במקום המילה "ניקבה"?
- סתימת הגיחון – מעשה חיובי או שלילי? (היעזר גם בישעיהו כ"ב).
- המצב הבינלאומי.
- המצב בלכיש והתייחסות לתבליט.

היעזר בדף המקורות הנמצא להלן

קטע מתבליט שנמצא בנינוה המתאר את כיבוש לכיש על ידי סנחריב

משימה ג : נאומי רבשקה – הלוחמה הפסיכולוגית ומפלת סנחריב

קראו את הכתוב במל"ב י"ח, יט – י"ט, לז; דבהי"ב ל"ב, ט - כג ובמקורות המצורפים וכיתבו סיכום בנושא. בסיכום התייחסו גם לנקודות ולשאלות הבאות :

- מיהו רבשקה?
- הנושאים בנאום הראשון, השני והשלישי.
- התפתחות ברעיונות הנאום (ציין שלבים).
- מהו הנימוק החזק ביותר בדברי המלך לישעיהו שהוא חייב להתפלל בעד השארית הנמצאה? מצא נימוק דומה בתפילת משה לה' לאחר חטא העגל.
- הבדלים בין הנאומים.
- מילות מפתח בנאומים לדוגמה : ביטחון, הצלה.
- באיזה שפה נואם רבשקה את נאומיו? מדוע מבקשים השרים שיעבור לשפה אחרת? לאיזה שפה? מה ניתן ללמוד מכך על מצב הרוח בירושלים?
- השפעת הנאומים על השומעים : העם והמנהיגים.
- "ויבא אליקים בן חלקיה אשר על הבית ושבנא הסופר ויואח בן אסף המזכיר אל חזקיהו קרועי בגדים..." (י"ח, לז). מדוע קרעו בגדיהם? היעזרו במפרשים.
- הנקודות בתפילת חזקיהו לאחר קבלת האיגרות. מהי הנקודה החזקה ביותר בתפילה? נמק (עפ"י עיון בתשובת ה' באמצעות הנביא).
- תשובת (נבואת) ישעיהו לחזקיהו – סכמו את תוכן התשובה ולאחר מכן השלימו את התרשים המופיע בדף המקורות.
- אמצעים רטוריים בנאום רבשקה, הסבירו והדגומו, היעזרו באתר האינטרנט שכתובתו מופיעה בדף המקורות.
- אמצעים פסיכולוגיים בהם רבשקה משתמש.
- השימוש בתכסיסים מסוג זה במלחמות מודרניות.
- דברי אמת ושקר בנאומו של רבשקה.
- סתירות בדבריו.
- איך ניצלה ירושלים מן המצור?
- תיאור המצור ע"י סנחריב לפי "מנסרת טילור" (ראה קטע בדף המקורות).
- מה היה סופו של סנחריב?
- "ויהי בלילה ההוא", איזה לילה? עיינו בפירוש רד"ק שמביא את דברי חז"ל בעניין זה.
- על אירוע המפלה של סנחריב בליל הסדר (מציאת הקטע מההגדה).

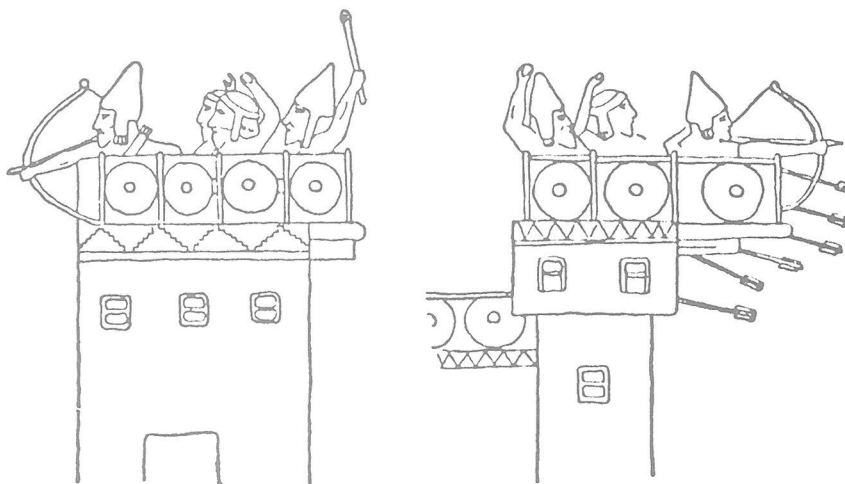
היעזר בדף המקורות הנמצא להלן

משימה ד : ישעיהו הנביא

קראו את הכתוב במל"ב פרק י"ט, פסוקים: ו – ז; טו – יט, כ – לד; פרק כ', פסוקים: א – יא; יד – יט; ישעיהו פרקים ל"ו – ל"ט ובמקורות המצורפים וכיתבו סיכום בנושא. בסיכום התייחסו גם לנקודות ולשאלות הבאות:

- עמדתו של ישעיהו בנוגע למלחמה.
- יחס הנביא אל סנחריב.
- התנגדות, עידוד, תמיכה במלך (מתי).
- תוכן נאומיו, מהו החלק החזק ביותר בנאומו? נמקו.
- תשובת (נבואת) ישעיהו לחזקיהו – סכמו את תוכן התשובה ולאחר מכן השלימו את התרשים המופיע בדף המקורות של משימה ג'.
- השפעת הנביא על חזקיהו – המלצות ישעיהו ומידת קיומן ע"י חזקיהו. (היעזרו גם בישעיהו כ"ב, טו – כה)
- מה הרע בהסכמים עם גורמי חוץ?

היעזר בדף המקורות הנמצא להלן

קטע מתבליט שנמצא בנינוה המתאר את כיבוש לכיש על ידי סנחריב
 "ובארבע עשרה שנה למלך זוזקיהו עלה סנזריב מלך-אשור על
 כל-ערי יהודה הבצורות ויתפשים" (מלכ"ב י"ח, יג)

משימה ה : מחלת חזקיהו והמשלחת מבבל

קראו את הכתוב במל"ב כ', א – יא ; דבהי"ב כ"ד – כ"ו (לגבי המחלה) וכן את הכתוב במל"ב כ', יב - יט ובמקורות המצורפים וכתבו סיכום בנושא. בסיכום התייחסו גם לנקודות ולשאלות הבאות :

- מתי חלה ישעיהו? (האם לפני מחלת סנחריב, או אחריה? היעזר בפרשנים).
- אברבנאל כותב שהיו שם שני חלאים, חולי המלך וחולי המלכות. הסבר כוונתו, מה היה חולי המלך ומה היה חולי המלכות?
- נבואת ישעיהו למלך.
- תפילת חזקיהו.
- בזכות מה מבקש חזקיהו את רחמי ה'?
- מהי ההבטחה שמקבל חזקיהו? בזכות מי קיבל אותה?
- מהן "מעלות אחז"? הסבירו את דרך השימוש, רצוי להמחיש בציור או בדרך אחרת.
- הסבירו את האות, מדוע בחר חזקיהו בשנייה משתי האפשרויות המוצעות לו לאות? חשוב גם על טעם סמלי בבחירתו.
- חוספת 15 שנה – טוב או רע?
- מדוע חלה חזקיהו? (מדרש).
- מתי הגיעה המשלחת?
- הוכיחו כי אין כוונת המשלחת לקיים מצוות ביקור חולים גרידא.
- מה היו הכוונות המדיניות של המשלחת הדיפלומטית הזאת?
- שערו מה היה כתוב בספרים (באיגרות) הנ"ל.
- מה הייתה מטרת הסיור שערך חזקיהו למשלחת?
- הכתוב נמנע מלפרט דברים חשובים שהראה חזקיהו למשלחת, מהם? (היעזר ברש"י).
- תגובת ישעיהו , נבואה קשה.
- חוסר פרופורציה בין העונש לחטא.
- מה רע היה בכך שחזקיהו הראה את האוצרות?
- תגובתו המוזרה של חזקיהו לנבואה הקשה.
- מדוע לא ביקש ביטול גזר הדין?

היעזר בדף המקורות הנמצא להלן

קראו את הכתוב במקורות הבאים: דבה"ב כ"ט, א – ב; ל"א, כ – כא; ל"ב, כה – לג ובמקורות המצורפים וכתבו סיכום בנושא. בסיכום התייחסו לנקודות ולשאלות הבאות:

- הערכת ישעיהו הנביא את המלך.
- הערכה בדברי הימים.
- ציטוט פסוקים.
- חטאיו של חזקיהו.
- יחס חז"ל - מדרשים בזכותו ובגנותו.
- המשנה בפסחים, פרק ד' משנה ט מונה שישה דברים שעשה חזקיהו. חלק מן הדברים נמסרו לנו במסורת וחלק רשומים בפרקי חזקיהו במלכים ובדברי הימים. מה מן הדברים כתובים או רמוזים במקרא ומה נמסר לנו במסורת?
- "...אחריו לא היה כמוהו בכל מלכי יהודה ואשר היו לפניו", מה עם המלכים בראשית שושלת בית דוד? היעזר בפירוש רד"ק.
- עברו על פרקי חזקיהו במלכים ובדברי הימים ורישמו משלים, ביטויים ואמירות שבדברי "גיבורי" הפרקים. סכמו את המשימה בפלקט, או שכפלו את דף הסיכום לכל הכיתה. ציינו את האמירה שלדעתכם יפה/ חזקה/ קולעת ביותר (מותר שיהיו חילוקי דיעות).

מס'	המשל/ הביטוי	מי אמר למי	המקור	המשמעות (הכוונה)
1.	"באלו בנים ער משבר וכת אין ללידה"	חזקיהו לישעיהו	י"ט, ט	המצב קשה מאוד ודומה לאישה שתקפו אותה צירי לידה ואין לה כוח. מה עושים?

236

דפי מקורות

מקורות למשימה ב

ההכנות למלחמה

לגבי ההישענות על גורמי חוץ (מצרים), עיינו בספר ישעיהו פרק ל', ב-ה; ל"א, א-ב

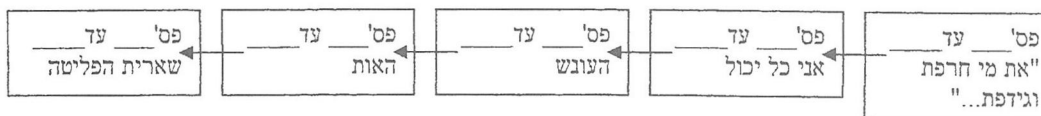
אתר אינטרנט העוסק במפעלי חזקיהו -

<http://www.inter.net.il/~clouds/book7.html>

מקורות למשימה ג

נאומי רבשקה – הלוחמה הפסיכולוגית ומפלת סנחריב

תרשים זרימה המתאר את דברי ישעיהו

מתוך תיאור המסע השלישי של סנחריב לפי "מנסרת טילור"

"... ואשר לחזקיהו היהודי שלא נכנע לעולי, על 46 עריו הבצורות – ערי חומה, ועל הערים הקטנות לאין מספר סביבותיהן שמתן מצור ולכדתי אותן בסוללות כבושות מעפר בהגשת כרים לחומה, בפרצות, במחתרות ובהסתערות על סולמות. הוצאתי מתוכן שלל מאתים אלף נפש ומאה וחמישים ... ואותו כצפור בכלוב אסרתי בירושלים, עיר מלכותו. שפכתי עליו סוללות ואת היציאה משער עירו עשיתי לו לתועבה".

אתר העוסק בין היתר בנאומי רבשקה ובאמצעים הרטוריים בנאומו -

<http://hottentot.co.il/bible-by-amos/sanheriv.htm>

מקורות למשימה ד

ישעיהו הנביא

ה "יאמר רב המנונא: מאי דכתיב: "מי כהחכם ומי יודע פשר דבר"? מי כהקדוש ברוך הוא שיודע לעשות פשרה בין שני צדיקים, בין חזקיהו לישעיהו. חזקיהו אמר: ליתי ישעיהו גבאי, דהכי אשכחן באלהיו דאזל לגבי אחאב, שנאמר: "וגילף אליהו להראות אל אחאב". ישעיהו אמר: "ליתי חזקיהו גבאי, דהכי אשכחן ביהורם בן אחאב דאזל לגבי אלישע. מה עשה הקדוש ברוך הוא – הביא יסורים על חזקיהו, ואמר לו לישעיהו: לך ובקר את החולה: שנאמר: יי' בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו: כה אמר ה' צבאות צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה וגו'". מאי "כי מת אתה ולא תחיה" – מת אתה – בעולם הזה, "ולא תחיה" – לעולם הבא. אמר ליה: מאי כולי האי? אמר ליה: משום דלא עסקת בפריה ורביה. אמר ליה: משום דחזאי לי ברוח הקדש דנפקי מינאי בגין דלא מעלו. אמר ליה: בהדי כבשי דרחמנא למה לך? מאי דמפקדת איבעי לך למעבד, ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא – לעבדי. אמר ליה: השתא הב לי ברתך, אפשר דגרמא זכותא דידי ודידך ונפקי מינאי בגין דמעלו. אמר ליה: כבר נגזרה עליך גזירה. אמר ליה: בן אמוץ, כלה נבואתך וצא! כך מקובלני מבית אבי אבא – אפשרי חרב חדא מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים. אתמר נמי, רבי יוחנן ורבי אליעזר דאמרי תרנויהו: יאפילו חרב חדא מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים, שנאמר: "הן יקטלני לו איחל".

ד בקשר לענין גאולה וחפילה מסופר על מחלת חזקיהו, ועל תפילתו לה' ורפואתו, וכך פתח רב המנונא במדרש הכתוב "מי כהחכם ומי יודע פשר דבר" (קהלת ח, א) ושבת זה נאמר על הקב"ה: "מי כהקב"ה שיודע לעשות פשרה" [נפטר דבר] במשמעות פשרה] בין שני צדיקים, בין חזקיהו לישעיהו. שהיתה מחלוקת ביניהם מי מהם צריך ללכת לחברו. חזקיהו אמר: ליתי ישעיהו גבאי [יבוא ישעיהו אלי] דהכי אשכחן באלהיו דאזל לגבי אחאב [שכן מצאנו באלהיו שהולך אל אחאב] ככתוב "וילך אליהו להראות אל אחאב" וגו' (מלכים א' יח, ב) הרי שהנביא צריך ללכת אל המלך, וישעיהו טען כי המלך צריך לבוא אליו דהכי אשכחן [שכן מצאנו] ביהורם בן אחאב שהלך אל אלישע הנביא ככתוב: "וירדו אליו מלך ישראל ויהושפט ומלך אדום" (מלכים ב' ג, יב). מה עשה הקב"ה לפשר בין שניהם, הביא יסורים של מחלה על חזקיהו, ואמר לו לישעיהו: לך ובקר את החולה וכן אמר הכתוב "בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבוא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר ה' צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה" – [ישעיהו לת, א], מבררים את סגנון דברי הנביא, "מת אתה ולא תחיה" משמעותה של הכפילות: "מת אתה" – בעולם הזה, "ולא תחיה" – לעולם הבא. שלא יהא חלקו בעולם הבא. שאל חזקיהו: מאי כולי האי? [מה כל זה] במה הסאתי שאענש כך? אמר לו ישעיהו: משום דלא עסקת בפריה ורביה שלא נשא חזקיהו אשה עד אז. התנצל חזקיהו: משום דחזאי לי ברוח הקדש דנפקו מינאי בגין דלא מעלו [משום טראדי ברוח הקדש שיצאו ממני בנים שאינם מעולים, בנים רעים], ואכן, בנו הוה מנשה שהרבה לחטוא, וחשב שמוטב שלא יהיו לו בנים כלל, אמר לו הנביא: בהדי כבשי דרחמנא למה לך? מאי דמפקדת איבעי לך למעבד, ומאי דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעבדי? [מה לך עם סתריי של הקדוש ברוך הוא?] מה שצוית במצות פריה ורביה היית צריך לעשות ומה שנזכר בענין ה' – [ישעיהו], כיון שכן, החליט ואמר לישעיהו: השתא הב לי ברתך, אפשר דגרמא זכותא דידי ודידך, ונפקי מינאי בגין דמעלו [עשה חן לי את בנה, אולי תגרום זכותי וזכותך, ויצאו ממני בנים מעולים], אמר לו ישעיהו: כבר נגזרה עליך גזירה, ואין גור דינך יכול להשתנות עוד. אמר לו חזקיהו: בן אמוץ, כלה נבואתך וצא! שכל עוד דיבר הנביא בשליחותי ה' חייב חזקיהו לשמוע לכל דבריו אך אינו חייב לקבל את דעתו הפרטית של הנביא שאין לו עוד סתח לרחמים ולרפואה, כי כך מקובלני מבית אבי אבא [הוא דוד המלך, אבי שושלת מלכי יהודה] אפילו חרב חדא מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים, ויכול הוא לקנות כי יענה, כדרך שארע לדוד עצמו כשראה את המלאך המשחית, ובכל זאת בקש רחמים ונענה, לרעיון זה שאין להתיאש מרחמי ה' מביאים סיוע מדברי חכמים. שכן איתמר נמי [נאמר גם כן] ר' יוחנן ור' אלעזר דאמרי תרנויהו [שאמרו שניהם]: אפילו חרב חדא מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים. וראיה מדברי איוב: "הן יקטלני לו איחל" וגו' (איוב יג, טו). כלומר: אף כשהוא עומד להרגני, עדיין מייחל אני לרחמי.

מסכת ברכות י, ע"ב

"וישמע אליהם חזקיהו ויראם את כל בית נכתה וגו' לא היה דבר אשר לא הראם חזקיהו וגו' מיד נחה רוח אלוקים על ישעיהו וא"ל לחזקיהו מה אמרו האנשים האלה ומאין יבאו אליך וגו' ויאמר מה ראו בביתך ויאמר חזקיהו וגו' לא היה דבר אשר לא הראיתם באוצרותי וכי דברים הללו ביקש ממנו, אלא א"ל מפני מה גילית סוד ה' לעכו"ם. ועכו"ם אומרים וכי מה שינוי יש בחזקיהו מאביו שבשמים לפיכך נאמר 'ויאמר ישעיהו אל חזקיהו שמע דבר ה' הגה ימים באים ונשא את כל אשר בביתך וגו' בבלה לא יותר דבר' וגו'.

מכאן אמרו לא יתגאה אדם מד"ת ולא יתגרה עליהם שמא עוקרין אותו מהעולם שכן מצינו בחזקיהו המלך שהתגאה בד"ת והתגרה עליהן ובקשו לעוקרו מן העולם בשעה שאלקים בשמים הודיעו לחזקיהו שירפא אותו בשכר תפילתו ודמעתו ויעלה ביום השלישי בית ה' שאל חזקיהו אות שנאמר 'מה אות כי ירפא ה' לי' ושינה לו הקב"ה מעשה שמים. וכששינה לו מעשה שמים גבה דעתו עליו ואכל עם העכו"ם ובשביל שאכל עם עכו"ם והראה להם את הארון וגילה להם סוד העליונים, נתנו לו את מנשה

"סדר עולם רבה", כ"ג

והנכון בעיני. בזה הוא: שחזקיהו לא אמר טוב דבר ה' אשר דברת על מה שיעדו מחרבן יהודה וירושלם ובית ה' אבל כוון ליעוד הראשון שיעדו ישעיהו מתוספת הט"ו שנה על ימיו ורפואתו אל חליו, כי כאשר ראה ושמע הצרה העתידה לבא והרעה אשר ימצא את עמו נתחרט מאד ממה שהתפלל על רפואתו וירע בעיניו על תוספת ימיו, כי היה טוב מותו מחייו פ' יראה ברע אשר ימצא אותו, וכבר זכר הפילוסוף (אריסטו) שהמות היא גבורת מהחיים הנכלמים בחרפה ובקלוץ, ומפני זה אמר משה עליו השלום (דברים ה' ל"ג) למען תחיון וטוב לכם, כי החיים עם הרעות אין ראוי שיבחרם אדם, כי הם קשים מהמות, ובעבור זה אמר חזקיהו אל ישעיהו טוב דבר ה' אשר דברת, (ד"ה ב' ל"ו ט') רוצה לומר עתה: אומרי שהדבר אשר דברת בימים הראשונים והוא על רפואתי ותוספת שני אשר חשבנוהו שהיה חסד גדול וטובה נפלאה, הוא מאמר טוב אם שלום ואמת יהיה בימי, והייעוד הזה אשר אמרת לא יצא בימי לפעל, שאם לא יהיה כן ובימי תבא הרעה ההיא למה לי חיים טוב מותי מחיי, והשלום והאמת הית מלך אשרי שיהיה בשלום עמו תמיד ולא יהפך לו לאויב וילחם בו, והמאמר הזה מורה שהיה יודע חזקיהו מדברי הנביא שלא היה חורבן בחטאו כמו שאמרתי, כי קודם לכן היה גזור לפניו יתברך בעון עמו, ולכן לא התפלל להשיכו כי אם שלא יביא בימיו, וכן היה כי בזכותו הארץ השם אפ"ה הגה התבאר שגם בזה לא חטא חזקיהו בשפתיו, כי הוא היה ירא את השם במצותיו חפץ מאד, ולצדקתו גמלו השם טובות, אם נפשיות שהיתה גפשו צרורה בצרור החיים את ה', ואם בגופו ששלום ואמת היה בימיו ובניו ירשו מלכותו לקיים מה שנאמר (תלים כ"ה י"ג) גפשו בטוב תלין וזרעו יירש ארץ :

פירוש אברבנאל למלכ"ב, פרק כ', עמ' תרסה

שאלות סיכום

פרקים י"ח – כ'

1. ישעיהו נתן שני אותות לחזקיהו, מה הם? ולאילו מטרה ניתנו?
2. החוקרים שואלים איך העיז המלך חזקיהו למרוד במלכות אשור החזקה. התוכלו לענות על שאלתם המסקרנת?
3. "וְהִסְפַּתִּי עַל-יְמֵי, וְזָמַשׁ עֲשֶׂרֶה שָׁנָה..." , זו ודאי בשורה טובה, אך יש בה גם משהו לא טוב ולא רצוי, חווה דעתך.
4. מה היה הפיתוי החזק ביותר בנאומי רבשקה לפתיחת שערי ירושלים?
5. מהו המשפט החזק ביותר לדעתך בדברי העידוד של ישעיהו לחזקיהו בקשר לכוחו/חולשתו של אשור? צטט פסוק אחד שנראה לך כביטוי החזק ביותר בקטע (י"ט, כה – כח).
6. "הֲלוֹא-הוּא אֲשֶׁר הִסִּיר זִזְקִיהוּ..." . רש"י: "יש כלמוד מכאן דרבשקה, ישראל מומר היה, שהיה מודה שהקב"ה אלוה אלא שרנונו לע"ז".

א. מה זה מומר?

ב. איך רש"י לומד מכאן שרבשקה היה מומר?

7. באילו אמצעים ביקש חזקיהו לאחד את כל העם כולל שארית הפליטה שנשארו בארץ אחרי ההגליות? כיצד?

8. "וַיִּשְׁלֹוּ מֶלֶךְ-אַשּׁוּר אֶת-תַּרְתֵּן וְאֶת-רַב-סָרִיס וְאֶת-רַב־שָׂקָה מִן-לְכִישׁ אֶל-הַמֶּלֶךְ וְזִקְיָהוּ בְּזוּיָל כְּבֹד יְרוּשָׁלַיִם..." בפסוקים הקודמים נאמר שחזקיהו שילם למלך אשור בלכיש כופר רב מאוד כדי שלא יעלה על ירושלים. מה קרה – מדוע שינה מלך אשור את דעתו? האם הכופר לא הספיק או שיש סיבה אחרת? (היעזר בדברי רבשקה ומצא תשובה).

9. "וַיֹּאמֶר זִקְיָהוּ אֶל-יִשְׁעִיָּהוּ, טוֹב דְּבַר-ה' אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ; וַיֹּאמֶר, הֲלוֹא אִם-שָׁלוֹם וְאַמִּית יִהְיֶה בְיָמַי".

א. איך זה טוב – הרי נבואה קשה השמיע לו הנביא זה עתה? (היעזר ברש"י).

ב. מדוע לדעתך לא ביקש את רחמי ה' וביטול גזר הדין?

ג. למה הכוונה ב"טוב" – האם שקיבל הארכה או שקיבל שקט?

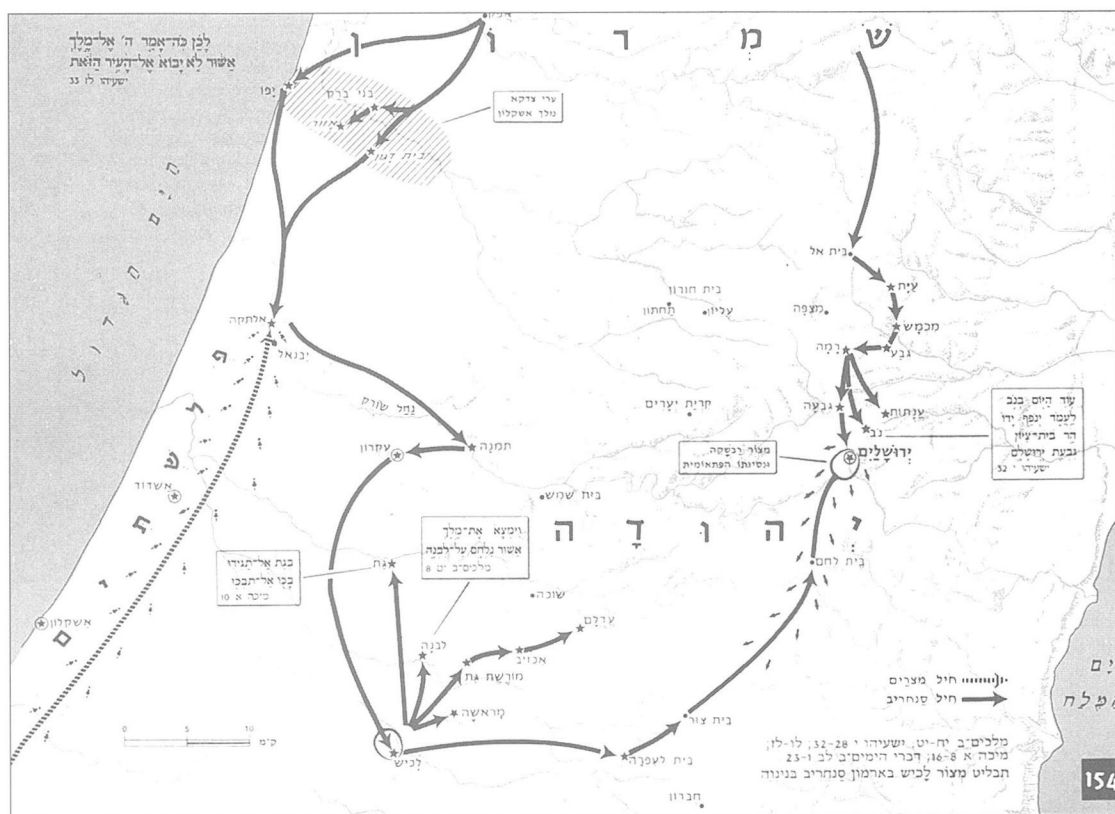
10. "וְזָטַאתִי, שׁוֹב מִעָלַי..." (חזקיהו למלך אשור).

א. לאיזה חטא מתכוון חזקיהו?

ב. מה המחיר שביקש מלך אשור?

ג. כיצד השיג חזקיהו סכום זה?

11. לאחר שסיימת ללמוד את דברי ימי חזקיהו, בחר פסוק אחד שלדעתך מתאים ביותר לשמש כותרת כוללת ליחידה והצע כותרת חדשה לכל אחד מהפרקים.

מפה מסכמת של כל ההתרחשויות בתקופת חזקיהו

יחידה 23

"מאיגרא רמא לבירא עמיקתא"

מלכות מנשה ואמון בנו

פרק כ"א

צלחת בעלת צורה אופיינית לתקופת מלכי יהודה. מוצאה במדבר יהודה.

"ובמוזיתי את ירושלים כאשר ימוזה את הצלוצת במוזה והפך על-פניה"
(מלכ"ב כ"א, יג)

"וידבר ה' ביד עבדיו הנביאים לאמר: נחום וחבקוק נתנבאו בימי מנשה,
ולפי שלא היה מנשה כשר לפיכך לא נקראו על שמו."

(ילקוט שמעוני)

"וגם דם נקי שפך מנשה הרבה מאד עד אשר מלא את ירושלים פה לפה.
וכי אפשר לבשר ודם למלאות את ירושלים דם נקי מפה לפה?
אלא שהרג את ישעיהו שהיה שקול כמשה דכתיב ביה (במדבר י"ב):
'פה אל פה אדבר בו'".

(ירושלמי סנהדרין פ"י, ה"ב)

מאיגרא רמא לבירא עמיקתא

מלכות מנשה ואמון בנו

פרק כ"א

1. ערוך רשימה של חטאי מנשה. מהו לדעתך החטא החמור מכולם? נמק בחירתך.
2. "וַהֲעִבִיר אֶת-בְּנוֹ בָּאֵשׁ... (ו). על מי מסופר שעשה מעשה תועבה דומה בתקופת המלכים? (רמז : מלך לא יהודי).
3. "וַיִּדְבֹּר ה' בְּיַד-עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים... (י). מי הם עבדיו הנביאים, פרט לישעיהו שנוכח בפרקים שלנו ומה הסיבה שלא הוזכרו במפורש? (היעזר ברש"י וברד"ק).
4. בפרק זה ביטויים קשים מאוד של חטאי המלך והעם. מהו לדעתך הביטוי הקשה ביותר לגבי העונש? נמק את דעתך.
5. "אֲשֶׁר כָּל- שְׂמוֹעָה -תִּצְלָחָה, שִׁתִּי אֲנִיו... (יב).
 א. הסבר את הפירוש המילולי של המשפט.
 ב. מהי המשמעות של הביטוי (מהי כוונת הביטוי).
 ג. על איזה אסון אחר נאמר ביטוי זהה? (רמז : שמואל א').

6. "וְגַם דָּם נָקִי שִׁפְךָ מִנִּשְׂיָה הַרְבֵּה מְאֹד, עַד אֲשֶׁר-מָלֵא אֶת-יְרוּשָׁלַיִם, כִּהְיָה לְכֹד מִזֹּטְאָתוֹ אֲשֶׁר הִזְזִיָא אֶת-יְהוּדָה לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי ה'"

א. קרא פירוש "מצודות דוד" והסבר לפי הבנתו את המילים "מלא את-יְרוּשָׁלַיִם" (טז).

ב. מה הלקח הגדול שצריך ללמוד מפירוש זה לגבי התנהגות המנהיגים.

7. מהי דעתך, האם אפשר לכנות את מנשה כ"איזבל" של יהודה? נמק תשובתך.

8. עיין בדבה"ב ל"ג, יא – כ וקרא את הדברים. לפניך שאלתו של אברבנאל, קרא את השאלה והצע תשובתך לשאלה קשה זו (היעזר בדברי המפרשים).
"למה לא כתב כותב הספר בכאן שעשה מנשה תשובה ונכנע לפני ה' בהיותו גולה בבבלה ושנתקבלה תשובתו והשיבהו השם יתברך אל מלכותו לירושלם? כמו שנזכר כל זה, רצה לומר גלותו בבבלה ותשובתו והכנעתו ושובו לירושלם והסרת העבודה זרה שהסיר מן הארץ, בדברי הימים".

9. מדוע לדעתך נרצח אמוץ? האם הרקע מדיני, חברתי או דתי? עיין במפרשים שבידך וכתוב תשובתך המנומקת.

יחידה 24

תקופת יאשיהו – ניסיון רוחני ומדיני אחרון להציל את יהודה מהחורבן

פרקים כ"ב – כ"ג, ל

מעבר מגידו

"בְּיָמָיו עָלָה פְּרִיעָה זָכָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם... וַיָּלֶךְ הַמֶּלֶךְ יָאֲשִׁיָּהוּ
לִקְרָאתוֹ וַיְבִייתֵהוּ בְּמוֹעֲדוֹ".
(מלכ"ב כ"ג, כט)

"ויעש הישר בעיני ה' וגו'. אמר רשב"ג א"ר יונתן: כל האומר ואשיהו חטא אינו אלא טועה, שנאמר: 'ויעש הישר בעיני ה' וילך בכל דרך אביו'. אלא מה אני מקיים מה דכתיב (מ"ב, כ"ג): 'וזכמוהו לא היה לפניו מלך אשר שב אל ה' בכל לבבו ובכל מאודו'? שכל דין שדן מבן שמנה עד שמנה עשרה החזירן להן. שמא תאמר נטל מזה ונתן לזה, תלמוד לומר בכל מאודו, שנתן להם משלו, ופליגי דרב, דאמר רב: אין לך גדול בבעלי תשובה יותר מיאשיהו בדורו."

(שבת נו, ע"ב)

"לחזק את בדק הבית'. מפני מה נבדק בית המקדש בימי יואש? כי עתליה המרשעת ובניה פרצו את בית האלהים וגם כל קדשי בית ה' עשו לבעלים " (ד"ה ב', כ"ג)

(ילקוט שמעוני)

"ספר התורה מצאתי בבית ה'". היא התורה שכתב משה וגזזו בהיכל מפני מנשה שקדר האזכרות מהספר תורה, ועכשיו שחיפש חלקיהו הכהן לבדק הבית – מצא אותו."

(מפרשים)

תקופת יאשיהו

ניסיון אחרון רוחני ומדיני להציל את יהודה מהחורבן

פרקים כ"ב – כ"ג, ל

1. "וַיִּתְּנוּהוּ עַל-יַד עֹשֵׂי הַמִּלְאָכָה הַמְּפֹקְדִים בֵּית ה'; וַיִּתְּנוּ אֹתוֹ, לְעֹשֵׂי הַמִּלְאָכָה אֲשֶׁר בְּבֵית ה' לְזִזְזָה בְּדֶק הַבַּיִת" (כ"ב, ה).

א. בימי איזה מלך עשו בבית המקדש בדק בית?

ב. כמה שנים עברו מאז? היעזרו במפרשים.

ג. מנה סיבות נוספות לעשיית בדק בית בדחיפות בבית המקדש.

2. מציאת ספר התורה :

א. מי מצא את הספר?

ב. מה היה החידוש שבמציאת ספר תורה בבית המקדש? הרי הוא צריך להימצא שם באופן קבוע, לא כן?

ג. "וַיְהִי כִשְׁמֹעַ הַמֶּלֶךְ אֶת-דְּבָרֵי סֵפֶר הַתּוֹרָה וַיִּקְרַע אֶת-בְּגָדָיו" (יא). מה קראו

בספר שגרם לבהלה גדולה. באיזה מקום היה הספר מגולל?

ד. עיין בספר דברים והעתק את הפסוקים האלה, איך נקרא הפרק בו מופיעים הפסוקים האלה?

ה. מהן שתי התגובות של יאשיהו?

3. "וַיִּלֶךְ זִלְקָיָהוּ הַכֹּהֵן וְאַזְזִיקָם וְעֶכְבֹּר וְשָׁפָן וַעֲשִׂיָּה אֶל-זִלְדָּה הַנְּבִיאָה... (יד).
 א. מדוע לא הלכו אל ירמיהו הנביא שהיה גדול הנביאים בדור ההוא? היעזר במפרשים.
 ב. תשובת חולדה מתחלקת לשניים, מהם שני החלקים?
 ג. איך הנציחו בבית השני את זכרה של חולדה הנביאה? היעזרו במפה של הר הבית.
4. מדוע לדעתך יאשיהו מפרסם את עניין מציאת ספר התורה ברבים, הרי הוא יכול היה להשתיק את כל העניין ולעשות מה שהוא עשה לפי ציווי מלך בלבד?
5. לאחר שיאשיהו שמע את דברי הנבואה של חולדה הנביאה "וַיִּנְצְתָה זִלְמִית בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְלֹא תִכְבְּהָ" (יז), לכאורה הכל אבוד, מה טעם יש אם כן לפעילות הטיהור?
6. מדוע לדעתך דאג יאשיהו להביא את כהני הבמות לירושלים, מה הוא צריך אותם שם?
7. "וַהֲשִׁיבִית אֶת-הַכְּמָרִים" (כ"ג, ה). מי הם הכמרים ומדוע נקראו בשם זה? (היעזר ברד"ק), מי הם הנקראים כמרים בימינו?
8. "כִּי לֹא נַעֲשִׂיה כַּפְסוֹז הָיָה מִיָּמֵי הַשִּׁפְטִים..." (כב).
 א. עיין בפירוש רש"י ו"מצודת דוד" וכתוב למה הכוונה באמירה זו.
 ב. קרא בדה"ב פרק ל"ה פסוקים א- יח וסכם את המיוחד שהיה בפסח ההוא שנעשה בשנה השמונה עשרה למלכות יאשיהו המלך.
9. בן כמה היה יאשיהו כשנהרג ע"י המצרים?

10. קרא את סיפור סופו של יאשיהו בספרנו וכן בספר דבהי"ב, ל"ה, כ-כד. סכס, מדוע לדעתך יאשיהו לא נסוג מעמדו להילחם נגד מצרים למרות שידע את מערך הכוחות?

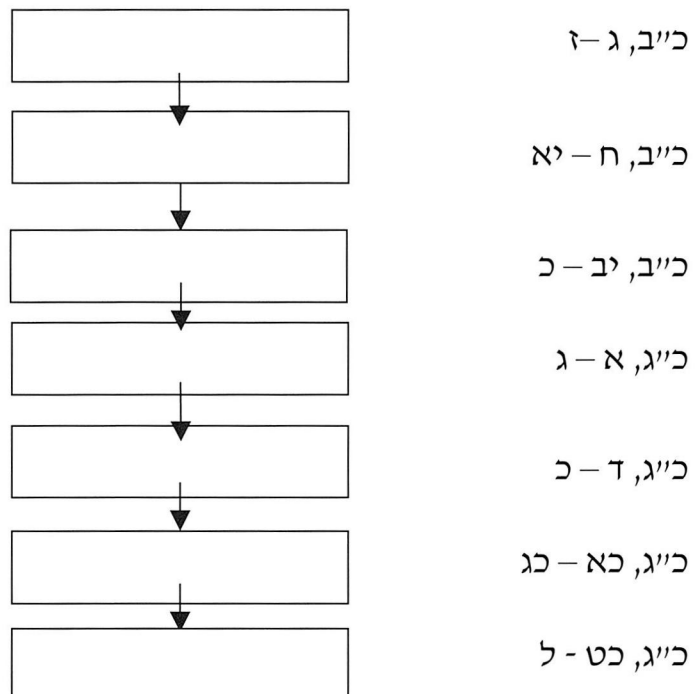
11. עם מות יאשיהו הייתה תחושה של אבידה גדולה. עיין בדבהי"ב כנ"ל ותאר את התחושה הקשה שהייתה עם מות יאשיהו שלא מצאנו כמוה לשום מלך אחר.

12. קרא את הקטע הבא מפירושו של רד"ק.

מהי השאלה שהוא עונה עליה? כתוב את השאלה.

"ובעוד פרעה נלחם בכרכמיש על פרת לקח הש"י נקמת יאשיהו ממנו שצר שם ימים רבים עד השנה הרביעית ליהיוקים בן יאשיהו ובא עליו נבוכדנצר. והוא שהתנבא ירמיהו למצרים על חיל פרעה נכה מלך מצרים אשר היה על נהר פרת בכרכמיש אשר הכה נבוכדנצר מלך בבל וגו' ואומר והיה היום ההוא לה' צבאות יום נקמה להנקם מצריו היא נקמת המלך יאשיהו".

13. השלם את התרשים הבא עפ"י הפסוקים המופיעים בצד:

תקופת יאשיהו
שאלות סיכום וחזרה
פרקים כ"ב – כ"ג, ל

(בחר לפחות שמונה שאלות משאלות הסיכום והחזרה וענה עליהן)

1. "בן-ישימיה ישינה יאשיהו בְּמִלְכוֹ" (א). מה שם המלך שהיה עוד יותר צעיר מיאשיהו ומדוע הוא הומלך בגיל כה צעיר?

2. מהי לדעתך הפעולה החשובה ביותר שעשה יאשיהו בעקבות הקריאה בספר התורה?

3. איך ביקש יאשיהו למנוע את קיום הרע שחולדה הנביאה ניבאה?

4. יאשיהו עורך מסיבת עיתונאים. כל עיתונאי זכאי להגיש שלוש שאלות בכתב לפני המסיבה. אתה עיתונאי הכן שלוש שאלות שנראות לך משמעותיות וחשובות ביותר.

5. א. מהן הראיות לכך שחלק מפעולות יאשיהו היו מכוונות למחיקת כל סימן לעבודה זרה במלכות ישראל לשעבר?
ב. איזו נבואה קדומה נתקיימה באחד מפעולותיו של יאשיהו בנושא זה? רמז: מלכ"א פרק י"ג.

6. "וְכִמְּהוּ לֹא-הָיָה לִפְנֵי מֶלֶךְ אֲשֶׁר-יָשָׁב אֶל-ה' בְּכָל-לִבּוֹ וּבְכָל-נַפְשׁוֹ וּבְכָל-בְּאֲדָרָיו" (כ"ג, כה).

א. ממה היה לו לחזור בתשובה, אילו חטאים הוא חטא, הרי אין בכתובים כל זכר להם? (היעזר במפרשים).

ב. "בכל לבבו" וכי היכן נזכרו המילים האלה לראשונה?

ג. מה פירושם?

7. רשום לפי דבה"י את התפתחותו של יאשיהו המלך מאז עלה לשלטון עד יום מותו. רשום לפי שנות מלכותו ולפי הגיל שבו ביצע את המסופר עליו.

8. "וַיִּקְרָא יְרֵמְיָהוּ עַל-יָאֲשִׁיָּהוּ..." (דברי הימים ב' ל"ה, כה). שער מה היה כתוב בקינה הזאת? חבר קטע מהקינה.

9. חז"ל אמרו שפרק ד' במגילת איכה הוקדש לזכר יאשיהו והם מציינים במיוחד את פסוק כ. מה מצאו בפסוק זה שמזכיר את יאשיהו ואת מפעלו?

10. "לִכֵּן הִנְנִי אֶסְפֹּךְ עַל-אַבְתִּיךָ, וְנִאֲסַפְתָּ אֶל-קְבֻרְתִּיךָ בְּשָׁלוֹם" (כ"ב, כ), כיצד נתקיימו דברי חולדה הנביאה, הרי יאשיהו נהרג, מהו אם כן "בשלום"?

11. לפניך קטע מפירושו של אברבנאל, קרא אותו וסכם את תשובותיו (שלוש תשובות).
"הנה היה היעוד הזה שלא יהיה בימיו חורבן ירושלים ושריפת בית ה'. ויעדו במאמר הזה בדברים.

האחד, באומרו 'הנני אוסיף על אבותיך', רוצה לומר שה' יתברך בכבודו יאסוף אותו אל תחת כסא כבודו יותר ממה שהיו בו אבותיו, ואמר זה על חזקתו ויהושפט ואסא או שאר אבותיו הקדושים, שתהיה מעלתו בעידון נפשו למעלה מהם, ועל זה אמר 'הנני אוסיף על אבותיך', ולא יהיה אם כן כפי זה הפירוש על כמו אל, אבל הוא מלשון מעלה ויתרון.

השני, באמרו 'ונאספת אל קברותיך בשלום', רוצה לומר שעם היות שימות במלחמה חוץ מירושלם הנה יביאו גופו ויזכה להקבר בקברות אבותיו, והקבורה ההיא תהיה בשלום, כי יביאוהו בלי חרדה להקבר בירושלים וכבוד יעשו לו במותו, ולזה לא אמר הנני אוסיף על אבותיך בשלום. ובמה שתלה השלום בקבורה רמז לו שמיתתו לא תהיה בשלום כי במלחמה תהיה, אבל קבורתו תהיה בשלום.

השלישי, באמרו ולא תראינה עיניך בכל הרעה אשר אני מביא אל המקום הזה, ר"ל שמה שיעד לבא על ירושלים לא יהיה בימיו".

(פירוש אברבנאל לנביאים ראשונים, עמ' תרסט).

איזו תשובה מתקבלת על דעתך ביותר? נמק את דעתך.

12. "אך לא-שב ה' מִזִּירוֹן אָפוֹ הַגָּדוֹל, אֲשֶׁר-זָרָה אָפוֹ בִּיהוּדָה עַל, כָּל-הַכְּעָסִים, אֲשֶׁר

הַכְּעִיסוּ מִנִּישָׁה" (כ"ג, כו). איך יכול להיות שעם כל צדקת יאשיהו ובני דורו (במיוחד

לאור פסוקים כא –כה, הפסוקים הקודמים לפסוק הנ"ל), לא שב ה' מחרון אפו?

לפניך קטע מתשובת אברבנאל, קרא אותו וסכם במילים שלך את עיקרי דעתו בנידון.

ע"ז וכאש' הקים ה' את יאשיהו שעש' הישר והטוב בעיני ה', עם היות שהשתדל מאד לישר את עמו ולהסיר מתוכם כל שמץ ע"ז, הנה העם לא התאמץ בזה כמו שעשו בימי שמואל שבני ישראל הם עצמם שבו בתשובה, כמו שנאמר שם (שמואל א' ו' ד') ויסירו בני ישראל את הבעלים ואת העשתורת ויעבדו את השם לבדו, אבל יאשיהו עשאו כלה מצדקתו וישרו, וכאשר קבץ את ישראל לחוג את תג הפסח, עם היות שבאותו השנה היה לב כל ישראל ליי, הנה הם היו משתנים ובלתי עומדים בתכונה קיימת ומיד שבו לעונותיהם והיו עובדי ע"ז, מהם בסתר ומהם בגלוי, ומפני זה ירמיהו שנבא בזמן יאשיהו היה אומר ומוכיח בהם על זה באמרו (ירמיהו י"א י"ב) כי מספר עריך היו אלקיך יהודה, ואמר (שם ג' ו') ויאמר ה' אלי בימי יאשיהו המלך הראית אשר עשתה משובה ישראל הלכה היא על כל הר גבוה ואל כל תחת עץ רענן ותזני שם וגומר, ויתר הפסוקים הנמשכים לזה המורים בביאור שבימי יאשיהו היו ישראל רעים וחטאים ליי מאד, ובעבור זה לא שב ה' מחרון אפו עם כל צדקת יאשיהו, לפי שהעם לא היו כלבבו וכמעשיו, וגשאריו אם כן חטאת מגשה במקומם לענין העם, כי הם לא עשו תשובה עמו אבל התמידו בחטאתיהם בימיו ובימי אמון בגו,

(פירוש אברבנאל לנביאים ראשונים, עמ' תרע"ב).

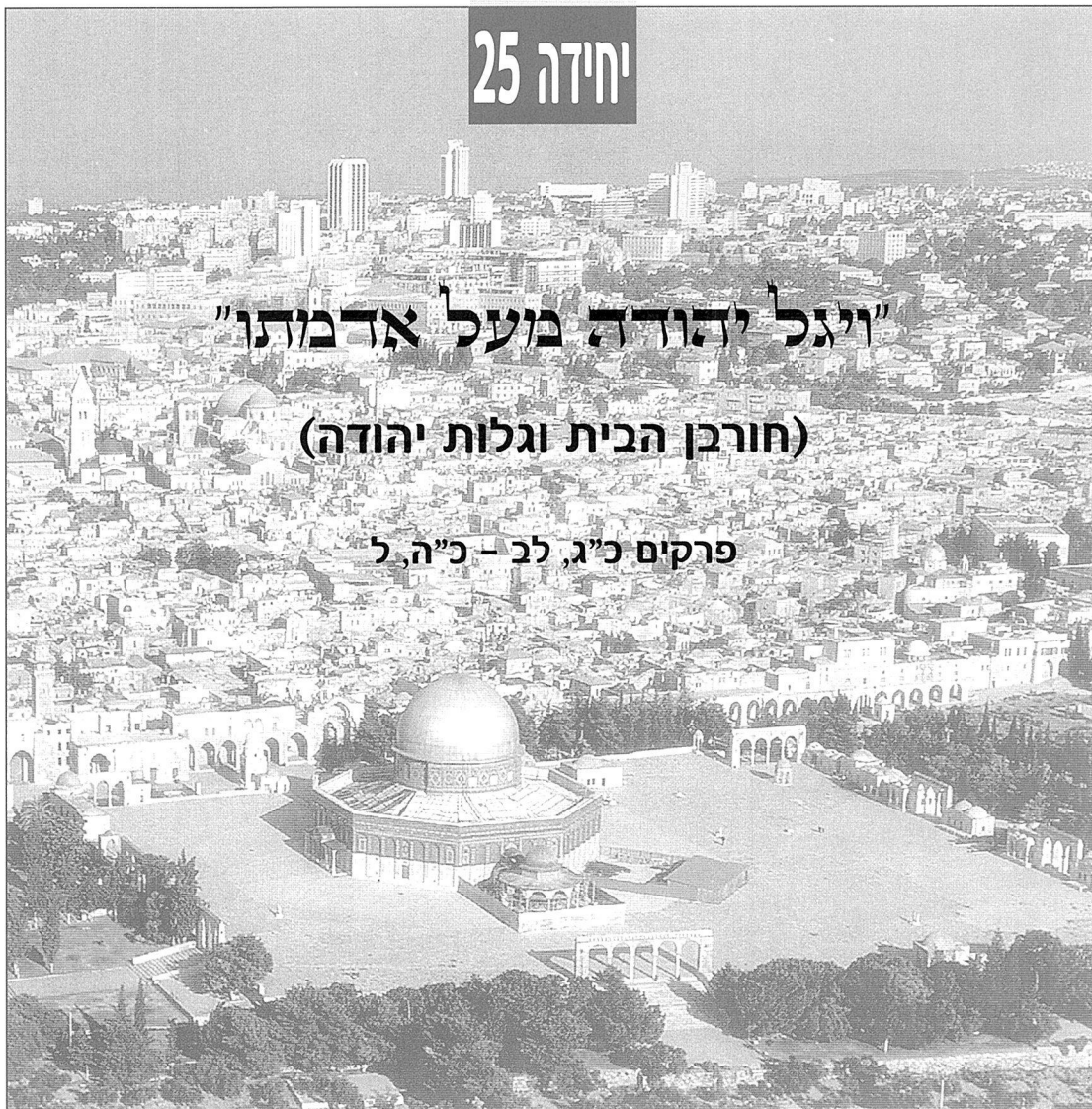
והתשובה לזה היא, שבני יהודה היו עובדי ע"ז בימי מלכיהם, פעמים בפרסום גדול כאשר המלכים היו כמותם, ופעמים בסתר כאשר המלכים היו טובים שהיו מונעים ובוטלים הע"ז מהארץ, ואם היו בימי המלכים הצדיקים אנשים רבים אנשי חיל יראי אלקים היו גם כן ביניהם רבים מעמי הארץ עובדים הבעל והאשרה ושאר הע"ז, ומלבד זה היו תמיד מקריבים בבמות, אם לשם ע"ז ואם לשם ה' אשר לא כרת, ועם זה לא היו עושים השמטות ולא היו שומרים מצות התורה, וכמו שאמר הנביא עמוס (עמוס ב' ד') על שלשה פשעי יהודה ועל ארבעה לא אשיבנו, על מאסם את תורת ה' וחקיו לא שמרו ויתעו כזביהם אשר הלכו אבותם אחריהם, ושלחתי אש ביהודה ואכלה ארמנות ירושלים, ועם זה היה ביניהם גם כן גלוי עריות ושפיכות דמים ושאר העבירות ההמורות,

וגם שנאמר שעשה מנשה תשובה

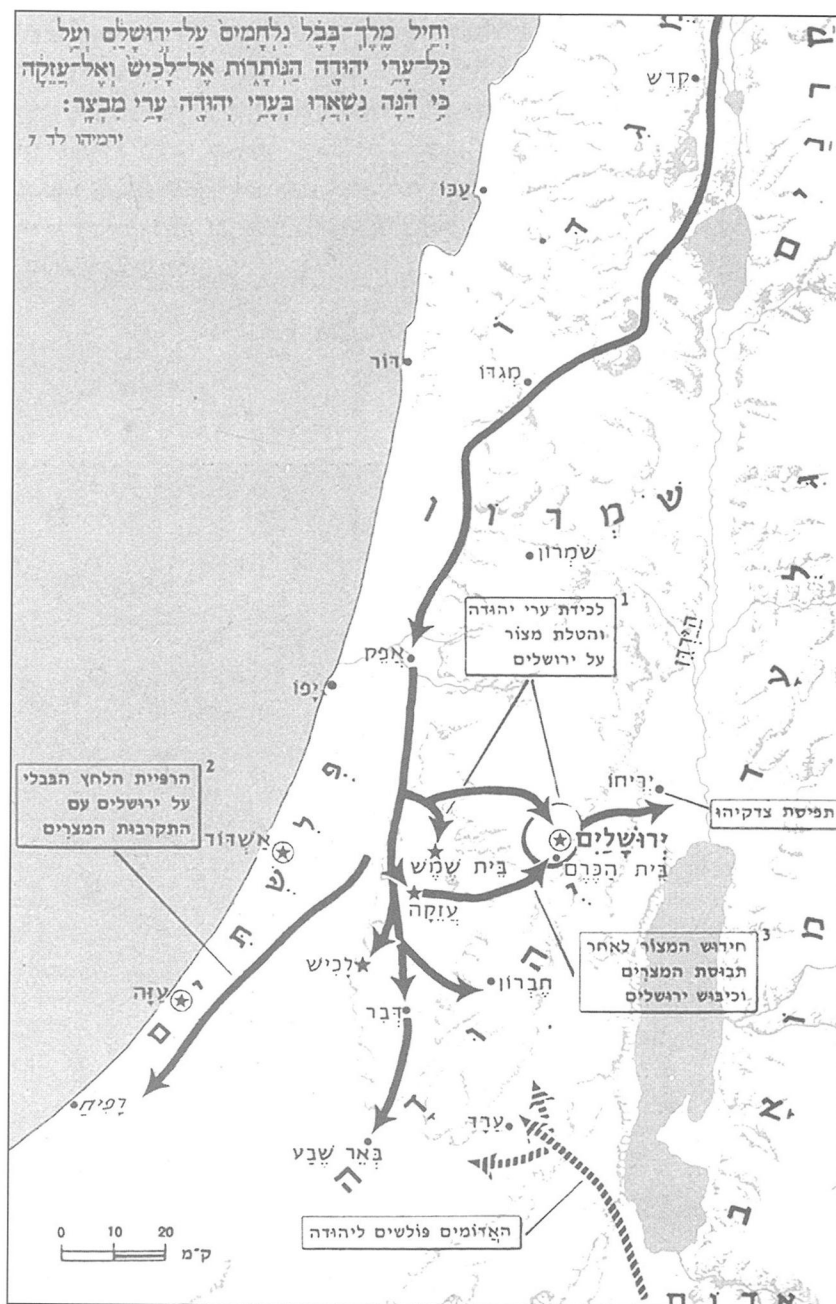
הנה העם לא עשאה, ואעפ"י שהוא אמר לאיש יהודה שיעבדו את ה' אלקי ישראל, עם היות שנתן להם רשות על זה אין ספק שלא עזבו את אלקיהם, כי לא נכזעו את לבבם כלבב המלך, וכאשר מלך אמון בנו ועבד את הבעלים והרשיע לעשות כאביו בימי רשעתו, אין ספק שנמשכו העם אחריהם והרגו את האנשים אשר הרגוהו להיותו אהוב בעיני עמו בעבור שהיו כלם עובדי

"ויגל יהודה מעל אדמתו" (חורבן הבית וגלות יהודה)

פרקים כ"ג, לב – כ"ה, ל

ירושלים בראשית צמיחת גאולתנו, תיבנה ותכונן במהרה בימינו

מפה מסכמת להתרחשויות ולתהליכים המדיניים והצבאיים ערב החורבן והגלות

”ויגל יהודה מעל אדמתו”

המלך יהואחז

פרק כ”ג, ל – לה

1. הכתוב אומר ש”עם הארץ” (ל) המליכו את יהואחז תחת אביו (יאשיהו) כשהיה בן עשרים ושלוש שנים. השווה את גילו של אחיו יהויקים – אליקים לגילו של יהואחז. מה השאלה המתעוררת (בהתחשב בכך שיהואחז מלך סה”כ שלושה חודשים)? היעזר במפרשים.
2. הכתוב מספר שעם הארץ משחו את יהואחז לפני המלכתו, הרי כלל ידוע שאין מושחים מלך בן מלך. מדוע אם כן משחו את יהואחז? היעזר בפרשנים השונים.
3. הבא דוגמא ממלכים קודמים עליהם למדת שנמשחו למרות שהיו מלכים בני מלכים.
4. מדוע, לדעתך, פרעה נכה כועס על המלכה זו ומבטל אותה?
5. מה אפשר ללמוד על מעמדה של מצרים בעת ההיא לגבי ארץ ישראל?
6. מלך מצרים קובע עובדה, ממליך בן אחר של יאשיהו (אליקים – יהויקים) ומטיל עונש על ”עם הארץ”. מהי מטרת העונש?

המלך יהויקים פרקים כ"ג, לו – כ"ד, ח

7. מצא ביטוי אחד על יהויקים שמצביע על כך שעם הארץ לא מרוצה (בלשון המעטה) מהמלכת יהויקים.

8. " בַּיָּמָיו עָלָה נְבֻכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל וַיְהִי-לֹו יְהוֹיָקִים עֶבֶד שְׁלֹשׁ שָׁנִים, וַיָּשֶׁב וַיִּמָּרֶד-בּוֹ" (כ"ד, א). עיין ברד"ק והסבר את דעתו לגבי המילה "וישב".

9. " וַיִּשְׁלֹוּ ה' בּוֹ אֶת-גְּדֹרֵי כְשָׁדִים... " (ב). איך נגמר המרד של יהויקים?

המלך יהויכין

פרק כ"ד, ח – יז

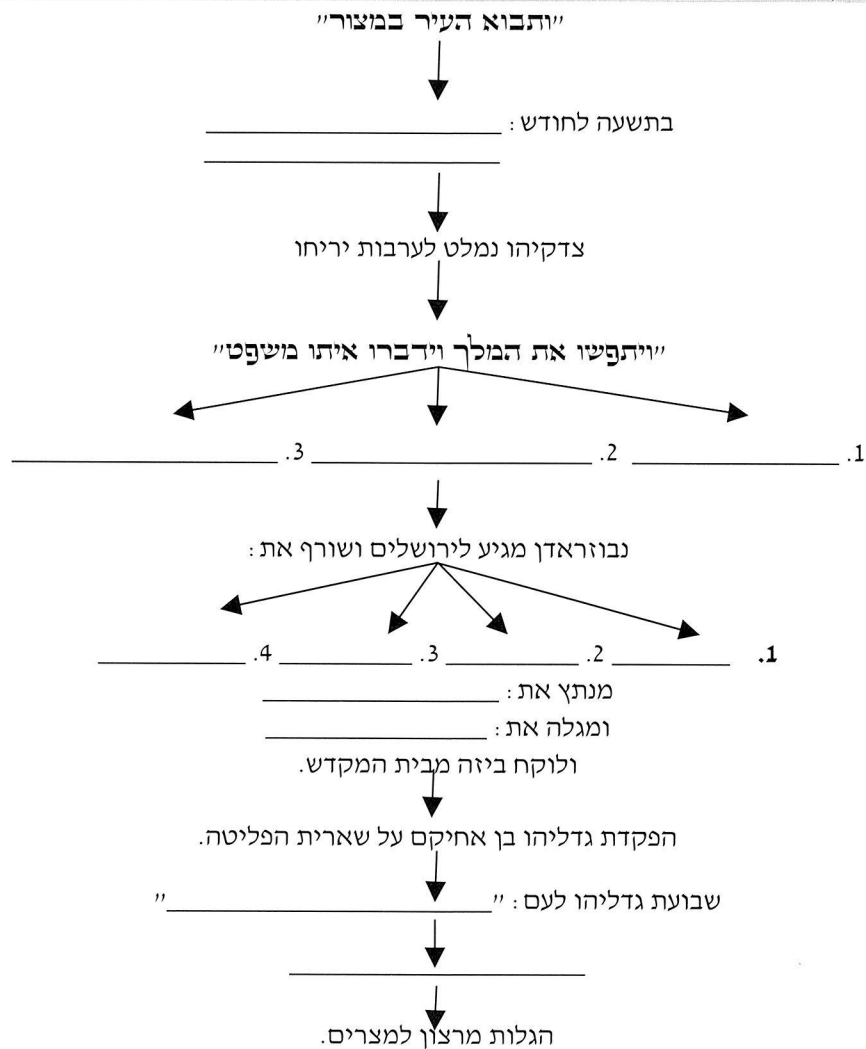
1. יהויקים מת כנראה בגיל צעיר, בזמן המצור של גדודי הכשדים על ירושלים ויהויכין בנו עולה על כסא המלוכה. "בֶּן-שִׁמְוֹנָה עֶשְׂרֵה שָׁנָה יְהוֹיָכִין בְּמָלְכוֹ" ובדבה"י נאמר "בֶּן שִׁמְוֹנָה שְׁנִים יְהוֹיָכִין בְּמָלְכוֹ". עיין ברד"ק וכתוב את הצעתו לפתרון הסתירה.

2. מלכותו של יהויכין נמשכה שלושה חודשים בלבד. ברם, שלושה חודשים אלו היו גורליים ביותר לעם ישראל. כתוב שלושה אירועים מרכזיים שאירעו בתקופה זו.

3. "וְאֵת אֵילֵי הָאָרֶץ הוֹלִיךְ גִּזְלָה בִּירוּשָׁלַיִם בְּכֶלֶה" (כ"ד, טו – גלות יהויכין). בין הגולים היה איש אחד מראשי הסנהדרין שהתפרסם מאוחר יותר. עיין במגילת אסתר פרק ב' וכתוב על האיש ועל פרסומו.

המלך צדקיהו פרקים כ"ד, יח – כ"ה, ז

1. עיין בפרק כ"ה והשלם את תרשים הזרימה שלפניך:

2. מי ממלכי יהודה הקודמים הוא אח לצדקיהו גם מצד האב וגם מצד האם?
3. "וַיִּמְרֹד צִדְקִיָּהוּ בְּמֶלֶךְ בָּבֶל" (כ). איך עלה בדעתו של צדקיהו למרוד בממלכה האדירה, על מה הסתמך? במה תלה את תקוותו? היעזר בירמיהו כ"ז – כ"ח.
4. השווה את מה שלקח מלך בבל עם גלות יהויכין ואת מה שהוא לוקח עכשיו.
5. את מי השאיר נבזראדן רב הטבחים בארץ? איך הכתוב מכנה אותם? לאיזו מטרה השאיר אותם?
6. קרא את הקטע ועיין בספר ירמיהו פרק ל"ז, פסוקים ג-ה. כתוב פרטים על בעל החותם.

ד"ש מתקופת צדקיהו

החצא חלכותי

חותם בן 2,500 שנה

אחד מהממצאים המרעישים ביותר שנמצאו בחפירה בעיר דוד הוא חותם "בולד", מכתובות שנת 580 לפני הספירה. החותם נושא את השם "יהויכל בן שלמיהו בן שבי", שהיה ככל הנראה אחד משרי החצר של המלך צדקיהו. חשיפת החותם הישן, שפורסמה לראשונה ב"מעריב", עוררה התרגשות גדולה בקרב ארכיאולוגים והיסטוריונים. התגלית מחזקת את הסברה כי המבנה שנחשף בעיר דוד שימש את מלכי ישראל בתקופת הבית הראשון. החותם, שנתגלה בקצה הצפון-מזרחי של החפירה, שימש לחתימת תערי דוד ממלכותיות שנכתבו על גבי פפירוס. קוטרו כסנטימטר אחד, ועליו ילוש שורות בכתב עברי עתיק המציירות את שמו של בעל החותם. מצדו השני ניכרים סימנים של פפירוס.

האיש ששמו חרוט על החותם, יהויכל בן שלמיהו, מופיע בשמו ובשם אביו פעמיים בספר ירמיהו. לא הרחק ממקום חשיפתו של החותם הזה נמצא לפני מספר שנים גם חותמו של גמ' ריהו בן שפן, הנזכר אף הוא בירמיהו – כסופר המלך בתקופת שלטון יהויקים – קודמו של צדקיהו.

דליה מזורי

"הבולה" מעיר דוד

7.8.2005

החורבן

1. הכתוב מציין שחורבן העיר היה יסודי. עיין בפרק כ"ה והבא ראייה לכך.
2. הכתוב מאריך בתיאור השלל שלקח מבית המקדש נבזראדן רב הטבחים. מה לדעתך מבקש הכתוב לעורר בקורא בתיאור מפורט זה (רגשות או ביקורת)?
3. "וְאֶת-עֵינֵי צְדָקָהּ, עָרַ, וְאֶסְרֶהּ בַּנְּזֻשִׁים וּבְאֵהוּ בְּכָל" (ז). תאר מה היו המראות האחרונים שראה צדקיהו לפני שנתעוור. (מראות, חוויות ורגשות).
4. רב הטבחים עושה "עבודה יסודית" לא רק לגבי חורבן העיר אלא גם לגבי חורבן וגלות האנשים. עיין בפסוקים יט ו-כ ותאר את המדיניות של רב הטבחים. היעזר גם בנאמר בנידון בדבה"ב ל"א, יז.
5. "העם הנשארים" -
 - א. מי העם הנשאר? מאיפה הם? איפה הם מתאכסנים?
 - ב. מי הם המנהיגים? מי הוא המנהיג הממונה? מה הוא מבטיח להם תמורת קבלת הדין?
6. מה היו האירועים הדראמטיים במצפה ותוצאותיהם? ומה היתה עמדתו של ירמיהו לגבי המרד? (עיין ירמיהו מ"ב, י-כב).

שאלות לסיכום היחידה

פרק כ"ג, לב – כ"ה, ל

1. "וְלֹא-אָבָה ה', לְסַלֵּוֹ" (כ"ד, ד). סכם את הנימוקים לפי הכתובים, מדוע לא אבה ה' לסלוח.

2. על מה הסתמכה הגמרא שקבעה (מסכת ראש השנה דף יח) ש"שקולה מיתתן של צדיקים כשריפת בית אלוקינו"?

3. "וַיִּשְׁרַף אֶת-בֵּית-ה', וְאֶת-בֵּית הַמֶּלֶךְ וְאֶת כָּל-בְּתֵי יְרוּשָׁלַיִם וְאֶת-כָּל-בֵּית גָּדוֹל, שִׁרְף בָּאֵשׁ" (כ"ה, ט). הכתוב מתאר באובייקטיביות ובמילים ספורות ומדודות את האירוע הדראמטי והנורא מכל, מפני שכנראה רצה לחסוך מאיתנו את התיאורים הקשים והזוועות שהיו שם.

א. עיין במגילת איכה ובחר משם שלושה פסוקים המתארים את ימי החורבן ומאורעותיו.

ב. קרא בספר האגדה (ביאליק ורבניצקי) בפרק על חורבן הבית הראשון (עמ' קו – קיא) וספר על אירוע קשה אחד מתוך רבים המופיעים שם לפי בחירתך.

4. "וַיֵּשְׁבַע לָהֶם גְּדַלְיָהוּ וּלְאִנְשֵׁיהֶם וַיֹּאמֶר לָהֶם, אֶל-תִּירָאוּ מִעֲבָדֵי הַכַּשְׂדִּים..." (כד).
מאין הביטחון של גדליהו בהבטחתו זו? על מה הוא מסתמך בלקיחת אחריות גדולה זו על עצמו?

5. בפסוק כג בפרקנו נזכר אחד בשם יוחנן בן קרח. מה הם הפרטים הנוספים שאתה למד על יוחנן בן קרח?

6. הכתובים בפרקנו מוסרים לנו פרטים בקיצור נמרץ על הריגתו הטראגית של גדליהו, אך האירוע הזה השאיר רושם גדול בתולדות ישראל. עיין בירמיהו מ' מפס' י ובפרק מ"א וסכם את האירועים המרכזיים שקרו סביב הריגת גדליהו. מהו הרגע הכואב ביותר בכל התיאורים הנ"ל?

7. "וַיְהִי בַּזֹּרֶשׁ הַשְּׁבִיעִי, בָּא יִשְׁמַעֵאל בֶּן-נְתַנְיָה בֶן-אֶלְיָשָׁמַע מִזֹּרַע הַמְּלֹכָה וַעֲשָׂרָה אֲנָשִׁים אִתּוֹ, וַיָּבֹאוּ אֶת-גְּדַלְיָהוּ וַיָּמָתוּ..." (כה).

- א. מה רצה ישמעאל להשיג ברצח גדליהו? נמק את דעתך.
- ב. האם במעשה זה השיג את מטרותיו, או גרם נזק לעם הנשאר? נמק.
- ג. האם לדעתך יש רשות למישהו מן העם לרצוח את המנהיג הנבחר שפועל בניגוד לדעותיו שלו? נמק תשובתך.

8. במה שונה גלות היהודים למצרים מגלות היהודים לבבל?

9. על ידי מי הומלכו מלכי בית דוד האחרונים? סכם בטבלה הבאה:

שם המלך	שמו הקודם (אם הוחלף)	ע"י מי הומלך	שנות מלוכתו	סופו
_____	_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____	_____

10. "הזיכרון הוא סוד הגאולה"

א. הנביא זכריה בראשית שיבת ציון מזכיר את ארבעת הצומות שנקבעו לזכר החורבן והגלות. עיין בזכריה ח', יט ומלא טבלה זו:

שם הצום לפי החודש בו הוא חל	היום בחודש	מה בדיוק קרה באותו היום	המקור במלכים
1.			
2.			
3.			
4.			

ב. ודאי שמעת על האירועים הקשים שעברו על היהודים באירופה לפני תקומת

המדינה, "ראשית צמיחת גאולתנו". כשקמה המדינה ונתקבצו רבים משארית הפליטה בארץ קבעה הכנסת יום מיוחד, זיכרון השואה והגבורה (היו גם מעשי גבורה רבים בתקופת השואה).

1. מהו היום?

2. מדוע נבחר דווקא יום זה? היעזר ברבנים ובמבוגרים אחרים.

3. בנוסף לכך קבעה הרבנות הראשית את יום הקדיש הכללי, לזכר האלפים והרבבות שנהרגו בכל מיני מיתות אכזריות ומשפחותיהם אינן יודעות בוודאות את יום הירצחם, או מותם. מהו היום שנקבע לכך? מדוע נבחר יום זה דווקא? היעזר כנ"ל.

ג. האם לדעתך הגיע הזמן לבטל את ארבעת הצומות שנקבעו לזכר החורבן מאחר שיש לנו כבר מדינה והתחיל תהליך של ראשית צמיחת גאולתנו? שקול היטב תשובתך ונמקה. (העזר בספר זכריה פרק ז' והתייעץ עם רב בית הספר).

ד. כדי שלא נשכח את עברינו, קבעו אבותינו מנהגים שונים "זכר לחורבן". עיין בקיצור שולחן ערוך סימן קכו, או בספר התודעה (בעריכת אליהו כי טוב) עמ' שפ ורשום שלושה מנהגים נפוצים. מהו לדעתך המנהג המשמעותי ביותר? נמק בחירתך.

11. מדוע צום החמישי נקבע לתשעה באב, הרי בפסוק ח נזכר "וּבְיוֹדֵשׁ הַיּוֹמִינִי, בְּשִׁבְעָה
לְיוֹדֵשׁ", קרא גם בירמיהו נ"ב, יב. היעזר במפרשים ועשה סדר בהתרחשות האירועים.

12. בין הכלים שלקח נבוכדנצאר חסרים כמה כלים חשובים.

א. רשום שלושה כלים שהיו במקדש ואינם ברשימה. היעזר ברשימות שערכת

ביחידה 3.

ב. שער, האם לקח אותם ולא נרשמו, או שלא לקח אותם כי...

13. נבוכדנצאר מלך 44 שנים. מצא זכר למלכותו הקשה בויקרא י"ז, ד. העתק את
הפסוק ומצא את הרמז למלכותו של נבוכדנצאר (חפש את הרמז באמצעות
גימטריה).

14. בחר פסוק מתוך היחידה האחרונה שלנו הנראה לך כמתאים יותר (ויש בו סיכום
ליחידה) לכותרת ליחידה.

15. את מי מאשימים הכתובים באסון הגדול ביותר מאז שיעבוד מצרים שאירע לעם
ישראל? הבא ראיות לדברך.

יהי רצון מלפניך אבינו שבשמים
לכונן את בית חיינו
ולהשיב את שכינתו בתוכנו
במהרה בימינו
ונאמר אמן.

הדרן על ספר מלכים

כל הספר

"לא עליך המלאכה לגמור ולא אתה בן חורין להתבטל ממנה. אם למדת תורה הרבה נותנים לך שכר הרבה. ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך, ודע שמתן שכרן של צדיקים – לעתיד לבוא".

(מסכת אבות פרק ב', משנה טז)

תלמיד יקר!

בשעה טובה ומוצלחת סיימת ללמוד את ספר מלכים. אנו בטוחים שלמדת הרבה ונהנית מכל מה שלמדת. ידוע לך בוודאי מאמר חז"ל המפורסם הקשור בלימוד ובזיכרון: "הלומד תורה ואינו חוזר עליה דומה לזורע ואינו קוצר". ההסבר מיותר, ולכן אנו מציעים לך כאן פעילויות שונות לחזרה על ספר מלכים. אם תרצה לבחון את ידיעותיך (בחינה עצמאית!), בדוק תחילה את ידיעותיך בספר סגור ורק "בשעת מצוקה" היעזר בספר שבידיך.

רשימת הנושאים בדפי העבודה:

- א. מי יודע, מי זוכר? 100 שאלות לחזרה ולבחינה עצמית בבקיאות.
- ב. בחירה אישית.
- ג. מפת האירועים של ספר מלכים.
- ד. ZOO וגם זו – בעלי חיים בספר מלכים.
- ה. חידות מצויירות.
- ו. תפוזרת מלכים.

"כולי תורתך שעשועי או אברתי בעניי"

בהצלחה!

אחת מפגישות המוזיאון לחקר תקופת המלכים.
תלמידות עובדות בתחנה 10 של המוזיאון – "קולות מן העבר"

מי יודע, מי זוכר?

לפניך 100 שאלות המקיפות את מה שלמדת בספרי מלכים. לכל שאלה ניתנות ארבע תשובות, אולם רק אחת מהן היא הנכונה ביותר והתשובה הנדרשת. לפני שתקבע את התשובה באורח סופי קרא קודם את כל האפשרויות. אחר כך, רשום במחברתך את מספר השאלה ולידו את האות (א, או ב, ג, ד) המציינת את התשובה הנכונה השאלות הן ברמות שונות, קבע אתה את רמתך וענה ככל שתוכל.

קדימה ובהצלחה!

1. "אדוניה בן זוגית בותנשא לאמר אני אבולך". מזימה זו סוכלה בעיקר ע"י:

- א. יואב בן צרויה.
- ב. צדוק הכהן.
- ג. נתן הנביא.
- ד. אבישג השונמית.

2. "ויאמר אלקים שאל בזה אתן לך" (בגבעון בחלום הלילה). מה ביקש שלמה?

- א. ונתת לעבדך ימים רבים עשר וחכמה...
- ב. ונתת לעבדך את נפש אויבך...
- ג. ונתת לעבדך לב שמע לשפט את עמך להבין טוב לרע...
- ד. כל התשובות נכונות.

3. "אל יתהלל זוגר כמותפתוז". משפט אמיתי וחשוב זה אמר:

- א. המלך אחאב לבן הדר מלך ארם.
- ב. אליהו הנביא לאחאב.
- ג. ירבעם המלך לרחבעם המלך.
- ד. חזקיהו המלך לשליחי מלך אשור.

4. "אבי יסר אתכם בשוטים ואני איסר אתכם בעקרבים" מי אמר משפט מרגיז זה ולמי?
 א. עתליה למורדים.
 ב. רחבעם לאחיה השילוני ופמלייתו.
 ג. אחאב המלך לכהני ה'.
 ד. אף תשובה לא נכונה.
5. מה היה סופו של אחאב?
 א. נהרג במרד של יהוא בן נמשי.
 ב. נהרג ע"י אחד משריו.
 ג. נפצע ומת מפצעיו בקרב על רמות גלעד.
 ד. אף תשובה לא נכונה.
6. מי היה המלך הזר הראשון שלקח שלל מאוצרות שלמה המלך ומאוצרות בית המקדש?
 א. שישק מלך מצרים עוד בימי רחבעם בן שלמה.
 ב. בן הדד מלך ארם בימי אסא מלך יהודה.
 ג. יואש מלך ישראל בימי אמציה מלך יהודה.
 ד. תגלת פלאסר מלך אשור בימי אחז מלך יהודה.
7. "ויראו מפני המלך (שלמה) כי ראו כי זוכמות אלוקים בקרבו לעשות משפט".
 מהו אותו משפט – שנתגלה בו חכמתו של שלמה?
 א. משפטו של שמעי בן גרא.
 ב. משפטו של יואב בן צרויה.
 ג. משפטו של ירבעם בן נבט.
 ד. משפטם של שתי הנשים הזונות.
8. במלכות ישראל קרה לא פעם שמלכים נרצחו ע"י מחליפיהם. לפניך רשימה של חמישה מלכים שרק אחד מהם נאסף אל עמיו ללא שפיכות דמים. מיהו?
 א. נדב בן ירבעם (בן נבט).
 ב. אלה בן בעשא.
 ג. יהוא בן נשמי.
 ד. זכריה בן ירבעם (בן יואש).
 ה. יורם בן אחאב.
9. במעמד על הר הכרמל שואל אליהו את העם: "עד בתי אתם פוסזזים על שתי הסעיפים אם ה' הוא האלקים לכו אזוריו ואם הבעל לכו אזוריו?" מה ענה העם על שאלתו של אליהו?
 א. לא ענו אותו דבר.
 ב. ענו ואמרו: "ה' הוא האלקים".
 ג. ביקשו אות מן השמים.
 ד. ביקשו שיוריד גשם.

10. "ויהודה וישראל רבים כוזול אשר על הים הרוב, אוכלים ושותים ושמזזים".
בימי איזה מלך התקיים פסוק זה?
 א. שלמה המלך.
 ב. חזקיהו המלך.
 ג. ירבעם בן יואש (ירבעם השני).
 ד. אף תשובה לא נכונה.
11. **מי אמר את המשפט: "הרצוזה וגם ירשת?"**
 א. שלמה לירבעם.
 ב. אדניהו לשלמה.
 ג. אחאב לבן הדד.
 ד. אליהו לאחאב.
12. **דוד בצוואתו צווה את שלמה שיעשה בחכמתו ולא יוריד את שיבת יואב בשלום שאול. מדוע? מה היו המעשים השליליים שבגינם מצווה דוד צווי קשה כל כך?**
 א. הריגת אבנר בן נר ועמשא בן יתר ללא אישור וללא משפט.
 ב. הריגת אבשלום בן דוד בניגוד לצווי דוד.
 ג. הריגת שמעי בן גרא.
 ד. על שביקש לקחת את אבישג השונמית לאשה.
13. **"ויאמר ה' לאליהו צא ועמדת בהר לפני ה' והנה ה' עובר..."**
 א. באש וברעש.
 ב. באש ובמים.
 ג. ברוח גדולה מפרק הרים ומשבר סלעים.
 ד. אף תשובה אינה נכונה.
14. **"ולבני ברזילי הגלעדי תעשה זוסד והיו באכלי שלזונך" (מתוך צוואת דוד). מדוע?**
 א. כי ברזילי הגלעדי נתן לו מחסה בברחו מפני שאול.
 ב. כי הם עזרו לו וסעדו אותו בברחו לעבר הירדן מפני אבשלום בנו.
 ג. כי ברזילי ובניו היו אנשי צבא מעולים ושלמה יזדקק להם במלחמותיו.
 ד. אף אחת מהתשובות אינה נכונה.
15. **אדוניה, בנו של דוד, חשב שמגיע לו לרשת את כס המלכות כי הוא:**
 א. עשיר וחכם.
 ב. יפה תואר והוא המבוגר בין בני דוד.
 ג. איש חכם ואנשי ירושלים אוהבים אותו.
 ד. כל התשובות נכונות.

16. "ואלישע זזלה את זוליו אשר ימות בו וירד אליו יואש מלך ישראל ויבך על פניו ויאמר אבי אבי רכב ישראל ופרשיו". ביטוי זה של קינה וצער נאמר עוד פעם ע"י...

- א. ירמיהו בעת מות יאשיהו.
- ב. אלישע בעת הסתלקות אליהו.
- ג. חזקיהו בעת הסתלקות ישעיהו.
- ד. יהוא מלך ישראל בעת הסתלקות אליהו.

17. הברית וההסכם הראשון שעשה שלמה עם אחד העמים השכנים היה עם:

- א. אכיש מלך גת (בקשר להסגרת שמעי בן גרא).
- ב. חירם מלך צור (בקשר לעצי הארזים).
- ג. פרעה מלך מצרים (בקשר לנשואי שלמה עם בתו).
- ד. מלכת שבא בקשר לרכישת בשמים ועצי אלמוגים.

18. "האֵתָה זֶה עֹכֵר יִשְׂרָאֵל"? מדוע מכנה אחאב את אליהו בביטוי קשה זה?

- א. כי אליהו הרג נביאי בעל ישראלים.
- ב. כי אליהו המריד את העם נגד איזבל אשתו.
- ג. כי אליהו אשם בפרוץ הקרבות בין אדם לישראל.
- ד. כי אליהו נשבע שלא יהיה טל ומטר כי אם לפי דברו.

19. שלמה החל בבניית בית המקדש...

- א. 300 שנה לצאת בני ישראל ממצרים.
- ב. 480 שנה לצאת בני ישראל ממצרים.
- ג. 40 שנה לחידוש המלוכה בישראל.
- ד. אף תשובה אינה נכונה.

20. ארבעת המלכים הראשונים לבית דוד שמלכו זה אחר זה אחרי התפלגות המלוכה היו:

- א. רחבעם, אבישי, אסא, יהושפט.
- ב. רחבעם בעזא, אסא, יהושפט.
- ג. רחבעם, ירבעם, בעשא, יהושפט.
- ד. רחבעם, אבישי, יהושפט, אסא.

21. מה מבין הדברים הבאים ביקש שלמה בתפילתו בחנוכת בית המקדש?

- א. כאשר תהיה בצורת והעם יתפלל במקדש וישובו בתשובה – יענה ה' לבקשתם.
- ב. שבני ישראל אף פעם לא ינגפו לפני אויביהם.
- ג. שה' יקבל גם את תפילת הנכרי שבא מארץ רחוקה להתפלל במקדש.
- ד. תשובה א ותשובה ג הן נכונות.

22. **אסא מלך יהודה היה נתון במלחמה קשה נגד בעשא מלך ישראל. כשראה אסא כי יד מלך ישראל על העליונה, הוא עשה מעשה חריג והמלחמה נסתיימה חיש מהר. המעשה שעשה...**
- הוא שיחד את מלך עמון שיפתחו חזית שנייה מן המזרח נגד ישראל.
 - הוא פנה לחנני הרואה וקבל הדרכה איך להפסיק את המלחמה (פעולת איגוף לילית).
 - הוא שיחד את ארם שיפתחו חזית שנייה מן הצפון נגד ישראל.
 - הוא נעזר בחיל הכושים והלובים והכה את בעשא בקרב מכריע ליד גבע ומצפה.
23. **"כי יזוטאו לך כי אין אדם אשר לא יזוטא...". מי קבע עובדה מצערת אך אמיתית זו?**
- נתן הנביא.
 - שלמה המלך.
 - אליהו הנביא.
 - חזקיהו המלך.
24. **"שמוענו כי מלכי ישראל מלכי זוסר הבוה". האם קביעה זו הוכיחה עצמה כאמיתית?**
- כן, כי מלך אחאב שיחרר משבי את מלך עמון ואפילו כרת איתו ברית.
 - לא, כי לאחר זמן התקיף אחאב מחדש את מלך ארם.
 - כן, כי אחאב קיבל את כניעת בן הדד ואף שיחרר אותו וכרת עמו ברית.
 - כן-ולא; כי מצד אחד נכנע האויב והמלחמה פסק, ומצד שני, ישראל לא הצליחה לכבוש חזרה את כל השטחים (המלחמה נסתיימה לפני הנצחון הסופי).
25. **"כי לא נעשה כפסוזה הוזה בימי השופטים אשר שפטו את ישראל כל ימי מלכי ישראל ומלכי יהודה". מתי נעשה הפסח הזה?**
- בימי אליהו הנביא.
 - בימי חזקיהו המלך.
 - בימי ישעיהו המלך.
 - אף תשובה לא נכונה.
26. **"איש אוזר מבני הנביאים אמר אל רעהו בדבר ה' הכיני נא, וימאן האיש להכותו". האירוע הזה קשור...**
- לירבעם בן נבט ועל סופו המר.
 - לדברי התנ"ך לאחאב על שלא הרג את בן הדד מלך ארם ועל סופו המר.
 - לנביא שסרח וביקש לקבל עונשו מידי חברו ולא מידי הקב"ה.
 - משל לעוזיה המלך שנצטרע.
27. **מדוע באה מלכת שבא למלך שלמה לבקרו?**
- לנסותו בחידות.
 - ליצור קשרי מסחר וחילופי סחורות.
 - לבנות אניות במשותף.
 - כל התשובות נכונות.

28. חז"ל אמרו: "כל המרחם על אכזרים סופו להתאכזר על רחמנים". על מי מהמלכים התכוונו חז"ל בקבעם עובדה זו?

- א. שלמה שחמל על ירבעם.
- ב. יהושפט שחמל על אחאב.
- ג. אחאב שחמל על בן הדד.
- ד. מיכיהו בן ימלא שריחם על אחאב.

29. הכתוב מבקר את שלמה

- א. על לקיחת נשים נכריות שהטו את לבבו והוא בנה להן במות.
- ב. על שעסק בסחר של אבנים יקרות ובשמים.
- ג. שעשה עשר מנורות במקום מנורה אחת.
- ד. על שהרג את אדוניהו אחיו.

30. מי הוא המלך הגדול שהרס גם את המבנים אשר בנה שלמה המלך לנשותיו וששימשו בתקופות מסויימות כבמות לעבודה זרה?

- א. אסא המלך.
- ב. יאשיהו המלך.
- ג. יהושפט המלך.
- ד. חזקיה המלך.

31. המלך שהתחפש לפני שיצא למלחמה כדי שהאויב לא יזהה אותו היה:

- א. המלך יהושפט.
- ב. המלך ירבעם.
- ג. המלך יאשיהו.
- ד. המלך אחאב.

32. יאשיהו המלך נהרג במגידו כאשר מנע מצבא זר לעבור בארץ. הצבא הזה היה:

- א. הצבא האשורי.
- ב. הצבא הבבלי.
- ג. הצבא המצרי.
- ד. הצבא הארמי.

33. כאשר שלמה המלך חטא – הקים לו ה' "שטנים" – "השטנים" האלה היו:

- א. אדד האדומי, ירבעם בן נבט, תבני בן גינת.
- ב. ירבעם בן נבט, בעשא בן אחיה, מכיהו בן ימלא.
- ג. אדד האדומי, רזון בן אלידע וירבעם בן נבט.
- ד. רזון בן אלידע, אחיה השילוני ורחבעם.

34. על אחד המלכים ממלכי בית דוד מסופר שאף על פי שלא היה הבכור הוא נתמנה למלך על יהודה על פי התערבותו והוראתו של פרעה נכה מלך מצרים. המלך הזה היה:

- א. אליקים (יהויקים) בן יאשיהו.
- ב. יהויכין בן יהויקים.
- ג. יהואחז בן יאשיהו.
- ד. אמון בן מנשה.

35. "איש בעל שיער ואזור עור אזור במותניו". על מי מדובר?

- א. אלישע בן שפט.
- ב. מיכיהו בן ימלא.
- ג. ישעיהו בן אמוץ.
- ד. אף תשובה אינה נכונה.

36. בניית בית המקדש נמשכה:

- א. שלוש עשרה שנה.
- ב. אחת עשרה שנה.
- ג. עשרים שנה.
- ד. שבע שנים.

37. "ויהי כעברם, ואלהו אמר אל אלישע שאל מה אעשה לך בטרם אלקוז מוכר". מה הייתה משאלתו של אלישע?

- א. ויהי נא פי שנים ברוחך אלי.
- ב. ויהי נא ה' עמדי כאשר היה עמד.
- ג. ויהי נא רוח ה' עלי כאשר היה עליך.
- ד. ויהי נא מצליח דרכי אשר אני הולך בה.

38. בין הגולים עם גלות יהויכין הוגלו גם:

- א. גבורי החיל (החיילים ביחידות הנבחרות).
- ב. אילי הארץ (העשירים).
- ג. בעלי המקצוע (חרש ומסגר).
- ד. כל התשובות נכונות.

39. "ויאמרו בני הנביאים (בינם לבין עצמם) נוזה רוזן אלהו על אלישע" לפי איזה סימן או אות ידעו בני הנביאים שאכן כך הוא הדבר?

- א. כי ראו עליו את אדרת אליהו.
- ב. כי ראו את רכב האש וסוסי האש.
- ג. כי כאשר הכה את המים נחצו המים הנה והנה.
- ד. כי הם חפשו את אליהו שלושה ימים ולא מצאוהו.

40. "כבוני כבוך כעבי כעבך כסוסי כסוסיך". משפט נאמנות ומחויבות זה אמר:

- א. אחאב ליהושפט.
- ב. חזקיהו לבראדן בלאדן מלך בבל.
- ג. יהושפט לאחאב.
- ד. אחז לתגלת פלאסר מלך אשור.

41. "קטני עבה מבותני אבי". במשפט זה של רחבעם לעם הוא התכוון:

- א. להחניף לעם ולשחרר מעול המיסים הכבדים.
- ב. לאיים ולהטיל מורא על העם ולדכא כל התנגדות.
- ג. למנוע פילוג ולמשוך את לב העם לצידו.
- ד. להוכיח שהוא לא פחות חכם מאביו וגם הוא יודע איך לשלוט.

42. מה המשותף למלכי יהודה אלה: אסא, יהושפט, חזקיהו, ויאשיהו

- א. הם נמנים בין המלכים הצדיקים שהשתדלו לעשות את הישר בעיני ה'.
- ב. הם נמנים בין המלכים הצדיקים כי השלימו עם מלכי ישראל ומנעו מלחמת אחים.
- ג. הם מרדו באויבים חיצונים שסיכנו את ממלכתם.
- ד. הם הפסיקו את המלחמות בין יהודה וישראל והשלימו עם קיומה הנפרד של מלכות ישראל.

43. מה היה תפקידו של גדליה בין אחיקם?

- א. הוא היה ממונה מטעם מלך בבל על כל היהודים שלא הוגלו לבבל.
- ב. הוא היה נציג היהודים אחרי מות צדקיהו והוא ציוה ליהודים לברוח למצרים.
- ג. הוא היה ראש המפלגה האנטי מצרית.
- ד. הוא היה הסופר של ירמיהו.

44. "וצרעת נעמן תדבק בך ובזרעך לעולם". מי אמר למי משפט קשה זה?

- א. ישעיהו לעוזיהו.
- ב. אלישע לגיחזי.
- ג. אליהו לעובדיה.
- ד. אליהו לאחזיה.

45. איך נפלה ירושלים?

- א. הכשדים שמו מצור על ירושלים וכשהרעב היה כבד – נכנעו היהודים.
- ב. הכשדים שמו מצור ובאמצעות כלי המלחמה שברשותם הבקיעו את חומות העיר ופרצו לתוך ירושלים.
- ג. גדליה בן אחיקם שהיה פרו-בבלי עזר להם לכבוש את ירושלים.
- ד. בגלל הרעב הכבד ברחו כל המגינים על העיר והפקירו את ירושלים.

46. "ויאמרו אנשי העיר אל אלישע, הנה מושב העיר טוב כאשר אדוני רואה והמים רעים והארץ משיכלה". כיצד פתר את בעיית אנשי העיר?

- א. אלישע הלך אל מוצא המים השליך שם מלח מתוך צלוחית חדשה.
- ב. אלישע התפלל לה', ה' גילה לו מעין חדש עם מים טובים לשתייה.
- ג. אלישע הקריב קורבן לה' על ידי מוצא המים והמים הומתקו.
- ד. אלישע השליך את אדרת אליהו על המעין הנה והנה והמים הומתקו.

47. מהי העמדה שנקט שבט בנימין בעת פילוג ממלכת שלמה לשתי מלכויות?

- א. הצטרף למלכות ישראל החדשה.
- ב. הצטרף למלכות יהודה.
- ג. שבט בנימין עצמו התפלג, חצי הצטרפו למלכות ישראל וחצי נשארו נאמנים למלכות יהודה.
- ד. בשלב הראשון הצטרפו למלכות ישראל החדשה, אך לפני החורבן התנתקו ממלכות ישראל והצטרפו למלכות יהודה.

48. בעקבות איזה אירוע נקבע צום עשרה בטבת (צום העשירי)?

- א. ביום זה, בשנה התשיעית לצדקיהו, התחיל המצור הבבלי על ירושלים.
- ב. ביום זה בשנה האחת עשרה נהרג צדקיהו המלך האחרון לבית דוד בירושלים.
- ג. ביום זה התחילה גלות יהויכין.
- ד. ביום זה נהרג יאשיהו מלך יהודה.

49. באחת המלחמות נוצרה קואליציה בין מלך ישראל, מלך יהודה ומלך אדום. נגד מי נלחמו שלושת המלכים האלה?

- א. נגד ארם.
- ב. נגד עמון.
- ג. נגד מואב.
- ד. נגד עמלק.

50. מי יוצא דופן ברשימה הזאת?

- א. מיכיהו בן ימלא.
- ב. צדקיהו בן כנענה.
- ג. אלישע בן שפט.
- ד. אחיה השילוני.

51. איזה מהמעשים הבאים לא עשה אלישע הנביא?

- א. משך את חזאל למלך על ארם.
- ב. הרג ארבע מאות מנביאי הבעל.
- ג. החייה את בן השונמית.
- ד. ריפא (המתיק) את המים המלוחים ביריחו.

52. ירבעם, אחרי שהקים את מלכות ישראל – עדיין חשש מאוד שהעם יחזור ויהיה נאמן לבית דוד. הוא חשש...

- א. שכאשר ישו את עגלי הזהב לתפארת בית המקדש, הם יעדיפו את ירושלים וימרדו בו.
- ב. שכאשר ישמעו את הכהנים מדברים בשבח בית דוד הם יושפעו וימרדו בו.
- ג. שכאשר יעלו ישראל לעשות זבחים בבית ה' בירושלים, יקבלו שם השראה רוחנית ופוליטית וימרדו בו.
- ד. כל התשובות נכונות.

53. אמן היה...

- א. מלך בירושלים אחרי מנשה, נהרג ע"י עבדיו בתום שנתיים למלוכו.
- ב. מלך ישראל משושלת יהוא נלחם בארם ונפל בקרב.
- ג. שר צבא חזקיהו מלך יהודה.
- ד. נביא שניבא על חורבן מלכות שומרון והושם בכלא עד ששוחרר ע"י יהוא בן נמשי.

54. על יהורם בן יהושפט מסופר שהגיע אליו מכתב מאליהו. מה היה כתוב במכתב המפורסם הזה:

- א. דברי נזיפה ותוכחה קשים על שכרת ברית עם מלך ארם.
- ב. דברי שבח ועידוד למלחמתו בבעלים ובעובדיהם.
- ג. דברי נזיפה ותוכחה על שהרג את אחיו ועל שלא הלך בדרכי אבותיו המלכים הצדיקים (אסא ויהושפט).
- ד. דברי הדרכה לגבי המשך דרכו ובעיקר בענייני טיהור בית המקדש.

55. שושלת בית עומרי הסתיימה ע"י מהפיכה ומרד שארגן:

- א. אחזיהו בן יהורם.
- ב. יהוא בן יהושפט בן נמשי.
- ג. שלום בן יבש.
- ד. יוזכר בן שמעת ויהוזבד בן שומר.

56. רבשקה בנאומו לעם אשר על החומה, אמר דברים שונים, שבעזרתם הוא רצה לשכנע את תושבי ירושלים להכנע לסנחריב. בין השאר הוא גם אמר:

- א. שאין לסמוך על עזרת מצרים.
- ב. שסנחריב כביכול ממלא שליחות ה' בעלותו על ירושלים.
- ג. שהצבא הדל של חזקיהו לא יכול לעמוד מול צבא אשור.
- ד. כל התשובות נכונות.

57. "וישמור יהוא את הבעל ב"ישראל". איך הוא עשה זאת?

- א. יהוא מינה את יהונדב בן רכב כשר הממונה על השמדת עובדי הבעל.
- ב. יהוא עשה זאת באמצעות יהוידע הכהן.
- ג. יהוא הצליח במרמה לאסוף את כל עובדי הבעל לתוך בית הבעל ושם באמצעות חייליו הנאמנים הרג את כולם.
- ד. כל התשובות נכונות.

58. מי המלך אשר בדא חג חדש מליבו בחמישה עשר לחודש השמיני (במקום חג הסוכות בחודש השביעי)

- א. ירבעם בן נבט.
- ב. ירבעם בן יואש.
- ג. הושע בן אלה.
- ד. אחאב בן עומרי.

59. "ועתליה אם אוזויהו ראתה כי מות בנה ותקם ותאבד את כל זרע הממלכה". מה שמדה נוראה זו ניצל בכל זאת תינוק אחד. כיצד זה קרה?

- א. דודתו הצילו אותו ע"י שהבריחה לתוך בית המקדש ושם החביאו אותו.
- ב. יהוא בן נשמי הרג את עתליה לפני שהספיקה לבצע את כל זממה.
- ג. המינקת של התינוק גנבה אותו לביתה לפני שעתליה הגיעה עם אנשיה.
- ד. אף תשובה לא נכונה.

60. "וירד ויטבול בירדן שבע פעמים כדבר איש האלוקים וישב בשרו כבשר נער קטן ויטהר". פלא זה קרה:

- א. לגיחזי הנער של אלישע.
- ב. לנעמן שר צבא ארם.
- ג. לעוזיה מלך יהודה.
- ד. לאחד מארבעת האנשים המצורעים שישבו פתח שער העיר שומרון.

61. "ויעל וישכב על הילד וישם פיו על פיו ועיניו על עיניו וכפיו על כפיו ויגהר עליו ויוזם בשר הילד". המעשה הזה נעשה ע"י:

- א. אליהו הנביא.
- ב. ישעיהו הנביא.
- ג. מיכיהו בן ימלא.
- ד. אף תשובה אינה נכונה.

62. "פקדו נא את הארורה הזאת וקברוה כי בת מלך היא". מי היא הארורה הזאת שבכל זאת יש לנהוג בה כבוד מינימלי?

- א. עתליה.
- ב. ירושה בת צדוק.
- ג. איזבל.
- ד. אך תשובה אינה נכונה.

63. ירבעם בן נבט בנה מזבח בבית אל ועמד להקטיר עליו. ובדיוק אז הופיע איש האלוקים מיהודה, והוא ניבא נבואה קשה לימים רחוקים שהתגשמו. נבואתו הייתה:

- א. שאליהו הנביא יהרוס את המזבח ויהרג עליו את נביאי הבעל.
- ב. שהמלך יאשיהו לבית דוד יזבח על המזבח הזה את כהני הבמות.
- ג. שהמלך חזקיהו לבית יהודה לא ישאיר זכר מן המזבח הזה.
- ד. שאלישע הנביא יעשה ניסים ונפלאות ע"י המזבח הזה וכולם ידעו כי ה' הוא האלוהים.

64. בתקופת יהואש מלך יהודה זקוק היה בית המקדש בדחיפות לבדק הבית. איך השיגו כסף לבדק הבית?

- א. הכהנים שומרי הסף דרשו מכל הבא לחצר המקדש לתרום סכום מסוים עבור בדק הבית.
- ב. לקחו ארון סגור ושמו אותו אצל מזבח החיצון והתורמים היו משלשלים את תרומותיהם דרך החור שבדלת ולא ניתן להוציא כספים משם אלא רק לאחר שפתחו את הדלת.
- ג. הכהנים הטילו מס מיוחד על כל מי שבא לחצר בית המקדש והכסף שאספו הוקדש לבדק הבית.
- ד. הכהנים מכרו כלי זהב שלא היו בשימוש ומן הכסף שקבלו עשו את בית הבית.

65. "וינגע ה' את הבולך ויהי מצורע עד יום מותו וישיב בבית הזוֹפְעִית". במה חטא עוזיה שה' הביא עליו את מגפת הצרעת?

- א. הוא פיטר את הכהן הגדול ללא סיבה.
- ב. הוא בא אל היכל ה' להקטיר קטורת על מזבח הקטורת (דבר שמותר רק לכהן הגדול).
- ג. הוא הוציא להורג את עזריה הכהן הגדול כי סירב לאשר לו להקטיר קטורת.
- ד. הוא נכנס למקדש כשהיה טמא מת ולא הסכים להטהר לפני כניסתו.

66. פלישת שישק מלך מצרים על יהודה וירושלים היה בימי:

- א. יהושפט ג. יאשיה
- ב. אסא ד. רחבעם

67. למי אמרו: "עלה קרוז"?

- א. נביאי הבעל לאליהו.
- ב. נערים שיצאו מבית אל אמרו לאלישע.
- ג. הילדים של חצר המלוכה לרחבעם.
- ד. אלישע ובני הנביאים ליהורם בן אחאב.

68. "ויבן מגדלים במדבר ויזצוב בורות רבים". מי המלך שעשה שרות כזה לממלכה?

- א. חזקיהו.
- ב. אחאב.
- ג. יהושפט.
- ד. עוזיהו.

69. שלוש המשימות האחרונות שהקב"ה הטיל על אליהו היה למשווח שלושה אנשים. האנשים הם:

- א. את חזאל (מלך על ארם), את יהוא בן נשמי למלך על ישראל, את יהושפט למלך על יהודה.
- ב. את חזאל למלך על ארם, את יהושפט למלך על יהודה, את אלישע לנביא תחתיו.
- ג. את חזאל למלך על ארם, את יהוא בן נמשי למלך על ישראל, את אלישע לנביא תחתיו.
- ד. את אלישע לנביא תחתיו, את יואש למלך על ישראל, את בן הדד למלך על ארם.

70. היחסים הטובים ביותר בין מלכות ישראל ומלכות יהודה היו:
- בימי שושלת בעשא.
 - בימי שושלת עומרי.
 - בימי שושלת זמרי.
 - בימי שושלת מנחם.
71. חזאל היה:
- מלך ישראל.
 - מלך יהודה.
 - מלך ארם.
 - נביא בתקופת חזקיהו.
72. "או יזולק עם ישראל לזוּצִי, זוּצִי העם היה אזורי תבני בן גינת להבליכו והזוּצִי אזורי עמרי" – איזו מפלגה נצחה?
- המפלגה שתמכה בעמרי.
 - המפלגה שתמכה בתבני בן גינת.
 - אף אחד מהם לא נתמלך וזמרי תפש את השלטון.
 - היו שני מלכים בישראל עד שאחאב גבר על שניהם.
73. המעשה הסמלי האחרון שאלישע ביקש ממלך ישראל לעשות כאות שיתגברו על ארם היה:
- שמלך ישראל יקח פך שמן ויצק על ראש בנו כי הוא ינצח את ארם.
 - שמלך ישראל ירה חיצים לכוון מזרח וזה יהיה האות לתשועת ה' על ארם.
 - שמלך ישראל יקיף את אפק שבע פעמים וזה יהיה האות שבהתקפה השביעית הוא יתגבר על ארם.
 - שמלך ישראל יתחבר עם מלך יהודה ויחד הם ינצחו את ארם.
74. לפניך רשימה של שושלת בית יהוא מאב לבן. סמן את הרשימה הנכונה:
- יהוא, יהואחז, יהואש, ירבעם, זכריה.
 - יהוא, זכריה, יהואש, יהואחז, ירבעם.
 - יהוא, אמציה, יהואש, ירבעם, זכריה.
 - יהוא, יהואש, מנחם, ירבעם.
75. להלן רשימה של מספר מלכים ממלכי יהודה שכאשר היו במצוקה מדינית וצבאית הוציאו זהב וכלים שונים מאוצרות בית ה' ומאוצרות המלך ומסרום למלך הזר כשוחד או ככופר. הרשימה הנכונה היא:
- אסא, יהואש, אחז, חזקיהו.
 - יהושפט, אחז, מנשה, צדקיהו.
 - יהושפט, חזקיהו, בעשא, יאשיהו.
 - רחבעם, יהושפט, חזקיהו, מנשה.

76. בספר מלכים נזכרים שלושה אנשים שלקו בצרעת והם:
- א. נעמן, גיחזי ומנשה.
 - ב. עוזיהו, גיחזי וירבעם.
 - ג. עוזיהו, גיחזי ונעמן.
 - ד. נעמן, עתליה וחיאל בית האלי.
77. "וישם את פסל האשרה אשר עשה, בבית אשר אמר ה' אל דוד ואל שילמה בנו, בבית הזה ובירושלים אשר בזזתי" וגו'. מי הוא האיש שעשה את המעשה הנורא הזה?
- א. סנחריב מלך אשור.
 - ב. ירבעם מלך ישראל.
 - ג. נבוכדנאצר מלך בבל.
 - ד. מנשה מלך יהודה.
78. אחד ממלכי ישראל מלך שבעה ימים בלבד, מי הוא?
- א. זמרי.
 - ב. יהוא בן נמשי.
 - ג. יהוא בן חנני.
 - ד. נדב בן בעשא.
79. "הזווח אשר בלבנון שלח אל הארז אשר בלבנון לאמר תנה את בתך לבני לאישה". את האמירה הזאת אמר מלך ישראל למלך יהודה על דברי התגרות של מלך יהודה. המלכים המעורבים היו:
- א. אמציה מלך יהודה ויואש מלך ישראל.
 - ב. יהושפט מלך יהודה ואחאב מלך ישראל.
 - ג. אסא מלך יהודה ובעשא מלך ישראל.
 - ד. אחז מלך יהודה ומנחם מלך ישראל.
80. הכתוב מציין שחיאל בית האלי עשה מעשה שבגללו נענש קשה. מה המעשה שעשה?
- א. בנה את שומרון לעמרי מלך ישראל.
 - ב. בנה את העגלים לירבעם בבית אל ובדן.
 - ג. בנה מחדש את יריחו במקומו המקורי.
 - ד. בנה את הארמון לאיזבל בת אתבעל מלך הצידונים.
81. המלך שהשיב את גבול ישראל מלבוא חמת עד ים הערבה היה:
- א. עוזיהו מלך יהודה.
 - ב. ירבעם בן יואש (ירבעם השני).
 - ג. אחאב מלך ישראל.
 - ד. חזקיהו מלך יהודה.

82. תגלת פלאסר מלך אשור כבש את צפון הארץ והגלה את התושבים הרחק מגבולם. מי היה מלך ישראל כאשר קרו דברים אלו?
- א. פקח בן רמליהו.
 - ב. מנחם בן גדי.
 - ג. הושע בן אלה.
 - ד. ירבעם בן יואש.
83. "וידבר אזאב אל נבות לאמר תנה לי את כרמך". מדוע נבות מסרב להצעה?
- א. כי כרם זה הוא מן המשובחים בעמק יזרעאל.
 - ב. כי הוא קנה כרם זה במחיר יקר.
 - ג. כי כרם זה הוא נחלת אבות.
 - ד. אף תשובה אינה נכונה.
84. "שיבנו את זה בית הכלא והאכילוהו לזום לזון ומים לזון עד בואי בשלום". עונש קשה זה הטיל:
- א. המלך נבוכדנצר על צדקיהו מלך יהודה.
 - ב. המלך אחאב על הנביא מיכיהו בן ימלא.
 - ג. סרגון מלך אשור על הושע בן אלה.
 - ד. המלך אחאב על אליהו הנביא.
85. מה הייתה תלונת השבטים כשמלך אשור הביא אותם לארץ ישראל במקום היהודים שגירש לארצותיהם הרחוקות?
- א. שהארץ שהוגלו ממנה הייתה טובה יותר מהארץ החדשה שקיבלו.
 - ב. שהאריות הורגים בהם ואינם יכולים להתאקלם בארץ-ישראל.
 - ג. שהיהודים שנשארו מציקים להם ודורשים מהם להתגייר.
 - ד. שהכותים אינם נותנים להם מנוח.
86. מי הייתה המדינה שעליה נאמר שהיא "בשענת קנה רצון":
- א. אשור.
 - ב. בבל.
 - ג. מצרים.
 - ד. ארם.
87. נגד מי העידו שני עדי שקר ש"ברך אלקים ומוֹלֵךְ":
- א. נגד הנביא מיכיהו בן ימלא.
 - ב. נגד נבות הירעאלי.
 - ג. נגד בעשא בן אחיה.
 - ד. נגד צדקיה בן כנענה.

88. מדוע שולח אחז מלך יהודה שוחד למלך אשור?
 א. כדי שלא יכבוש את ירושלים.
 ב. כדי שיציל את יהודה מההתקפה המשותפת של ארם וישראל.
 ג. כדי שיציל אותו מההתקפה של מלך מצרים.
 ד. כדי שימנה אותו למלך במקום אמציה.
89. המלך האחרון למלכי ישראל היה:
 א. מנחם בן גדי.
 ב. יהויקים בן יאשיהו.
 ג. הושע בן אלה.
 ד. פקח בן רמליהו.
90. מי יוצא דופן ברשימה הבאה:
 א. שלמנسر.
 ב. נבוכדנאצר.
 ג. תגלת פלאסר.
 ד. סנחריב.
91. על מי ממלכי יהודה נכתבו הדברים הקשים הבאים: "ויבן מזבחות לכל צבא השמים בשתי זוצרות בית ה', והעביר את בנו באש...".
 א. צדקיה.
 ב. אחז.
 ג. מנשה.
 ד. רחבעם.
92. "דבר נא אל עבדיך ארמית כי עיומים אנחנו, ואל תדבר עמנו יהודית".
 מי ביקש בקשה זו ומדוע?
 א. שרי חזקיהו מרבשקה כדי שהעם לא ישמע את האיומים ויבהלו.
 ב. שרי צדקיהו משליחי נבוכדנאצר כדי שהחיילים לא יבינו באיזו סכנה הם נמצאים.
 ג. שרי אחז משרי שלמנסר מלך אשור כי זה מה שאחז ביקש.
 ד. שרי הושע בן אלה משרי מלך אשור כדי שיוכלו לנהל משא ומתן בסתר ולא לעיני כל.
93. בימי המלך יאשיהו, בעת בדק הבית, קרה אירוע שהסעיר את המלך מאוד, ובעקבותיו נעשו מעשים גדולים בארץ – האירוע היה:
 א. מציאת צנצנת המן שהניח משה למשמרת.
 ב. מציאת ספר תורה במקום גנוז.
 ג. מציאת עצם אדם בתוך ההיכל.
 ד. מציאת אשרה בבית ה'.

94. איך ניצלה ירושלים ממצור הקשה של סנחריב?
 א. ארם התקוממה והתקיפה את אשור מן העורף.
 ב. בבל התקוממה וסנחריב נאלץ לחזור לארצו.
 ג. הייתה התנגשות בסנחריב ומיד הייתה התקוממות בין חייליו.
 ד. קרה נס ומלאך ה' הכה במחנה אשור בלילה.
95. מי נרפא ע"י דבלת תאנים מן השחין שהיה לו:
 א. חזקיהו מלך יהודה.
 ב. עוזיהו מלך יהודה.
 ג. אלישע הנביא.
 ד. בנו של ירבעם בן נבט.
96. חזקיהו מלך יהודה היה מלך צדיק, אך אין אדם אשר יעשה טוב ולא יחטא, באיזה חטא מאשים הכתוב את חזקיהו:
 א. בשבירת נחש הנחושת אשר עשה משה.
 ב. בקבלת משלחת מבבל ובהראות להם את כל אוצרותיו.
 ג. באי השמדת הבמות שבערי הארץ.
 ד. שסתם את מוצא הגיחון.
97. "בעת ההיא שלח בראדך בלאדן בן בלאדן מלך בבל ספרים ומנוחה אל חזקיהו כי שמע כי זולה חזקיהו". איך קבל חזקיהו את המשלחת?
 א. שמח עליהם, כי ישעיה הנביא אמר לו לקבלם בסבר פנים יפות.
 ב. שמח עליהם והראה להם את כל אוצרותיו.
 ג. שמח עליהם, אך בליבו חשש שבאו לרגל.
 ד. כל התשובות נכונות.
98. "ויקרא ישעיהו הנביא אל ה' וישב את הצל במעלות אוזו אוזורנית עשיר מעלות". האירוע הזה קשור:
 א. לאחז, שלא האמין לישעיהו בדבר נבואתו בעניין האפשרות של חורבן ירושלים.
 ב. לסחנריב, להודיע לו שתהיה לו מפלה בשערי ירושלים ליד מעלות אחז.
 ג. לחזקיהו, כאות שה' ירפא אותו ויכול לבוא לבית המקדש בעוד שלושה ימים.
 ד. למשלחת ששלח בראדך בלאדן מלך בבל.
99. "כי כה אמר ה' לא תראו רוזו ולא תראו גשם והנזול הוא ימלא מים ושיתיתם אתם ומקניכם ובהמיתכם". האירוע הדרמטי הזה קרה:
 א. במלחמת ישראל יהודה ואדם נגד מואב.
 ב. במלחמת יהודה נגד סנחריב מלך אשור.
 ג. במלחמת ישראל ויהודה נגד ארם ברמות גלעד.
 ד. במאבק של אליהו בהר הכרמל נגד הבעלים בעת סיום הבצרת.

100. הנושא בו מסתיים ספר מלכים הוא סיפור על:

- א. הריגת בני צדקיהו בנוכחות אביהם.
- ב. הריגת גדליה בן אחיקם ע"י ישמעאל בן נתניה וחבורתו.
- ג. שחרורו של המלך יהויכין מהכלא ועלייתו לגדולה בבית אוויל מרודך מלך בבל.
- ד. מות נבוכדנצר ופרוץ המרד הגדול בנינוה.

ולירושלים עירך ברחמים תשוב,
ותשכון בתוכה כאשר דברת,
ובנה אותה בקרוב בימינו בנין עולם,
וכסא דוד מחרה לתוכה תכין:
ברוך אתה ה', בונה ירושלים.

בחירה אישית

לפניך שלוש עשרה שאלות המתייחסות אליך אישית. בחר לך את השאלות הנראות לך מתוכן וכתוב תשובותיך. כל תשובה היא טובה ומתקבלת אם היא נובעת מידיעת החומר, משיקול דעת ומנקיטת עמדה אישית.

1. מהו לדעתך הסיפור (או האירוע) הדרמטי ביותר בספר מלכים? נמק את בחירתך.

2. מהו לדעתך הסיפור (או האירוע) ששימח אותך ביותר בספר מלכים? נמק את בחירתך.

3. מהו לדעתך הסיפור (או האירוע) העצוב ביותר בספר מלכים? נמק את בחירתך.

4. אילו ניתן לך לבחור ולחיות בתקופת הבית הראשון, באיזה תקופה ותחת איזה מלך היית רוצה להיוולד ולחיות את חיך כאדם מבוגר? (מובן מאליו שעליך לנמק בחירתך).

5. באיזו תקופה ותחת איזה מלך לא היית רוצה לחיות בשום פנים ואופן? (נמק בחירתך כנ"ל).

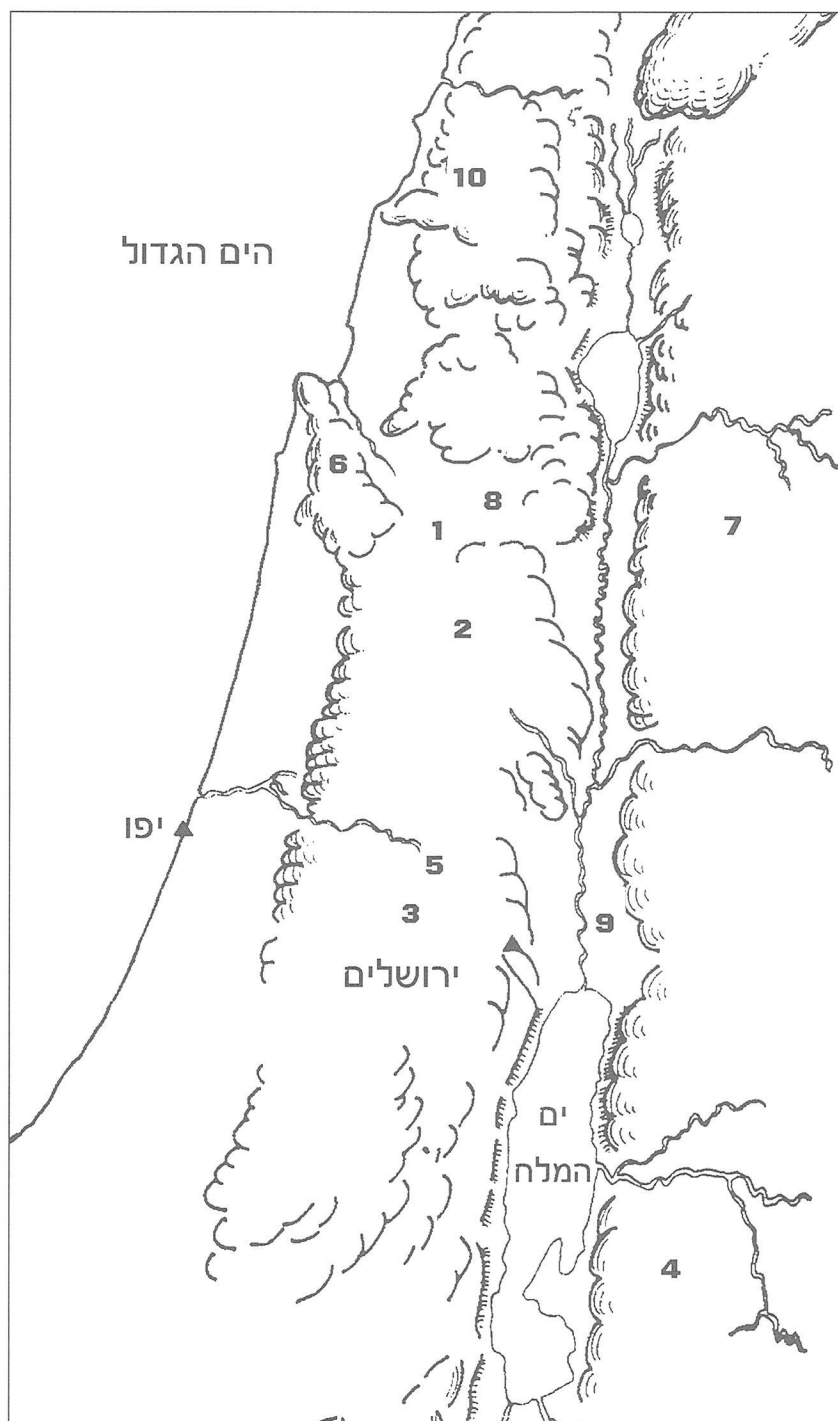
6. על מי מהמלכים אתה כועס במיוחד? (נמק כעסך).
7. מי לדעתך הוא גדול מלכי יהודה? נמק בחירתך.
8. מי לדעתך הוא גדול מלכי ישראל? נמק בחירתך.
9. מיהו ה"גיבור" שלך בספר מלכים (לא מלך)? נמק בחירתך.
10. כתוב שלוש מסקנות החשובות ביותר, לדעתך, מתוך ספר מלכים ושהן משמעותיות גם לדורנו (בתחום הדתי, בתחום החברתי ובתחום המדיני).
11. מיהו האיש שלדעתך גרם נזק גדול מאוד לישראל והוא משלנו? שקול ונמק בחירתך.
12. מהו המעשה היפה ביותר מבחינה אנושית, או מכל בחינה אחרת שראוי לזכור מספר מלכים? שקול ובחר.
13. בחר שני משפטים, או אמירות מתוך ספר מלכים, שעשו עליך רושם חזק וילוו אותך בהמשך חייך. הסבר את בחירתך.

מפת אירועים של ספר מלכים

לפניך מפה וטבלה.

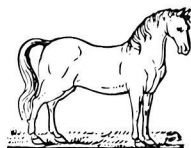
במפה מסומנים מקומות ממוספרים הנזכרים בספר מלכים בקשר לאירוע חשוב או מרכזי כלשהו. בטבלה מצויות ההגדרות שנועדו לסייע לך לאתר את המקום במפה. בדוק בעזרת מפה תנכית אם אכן הזיהוי מדויק. כעת עיין בספר והשלם את הטבלה שלפניך:

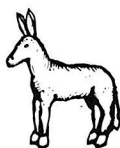
המספר המסומן במפה	הגדרת המקום	שם המקום	מי מציג אותו	פרטים על האירוע שהתרחש
1	מלך מצרים הרג אותי במקום זה, כי הפרעתי לו בתוכניתו הגדולה.			
2	לפי דרישת ישראל הלכתי להימלך בעיר שאיננה עיר הבירה שלי, אך התנהגתי ביהירות רבה והפסדתי את רוב חלקי – הממלכה שירשתי מאבי הגדול			
3	במקום זה הייתה לי התגלות ה' בחלום הלילה ובקשתי בקשה חכמה מאוד – והחלום הפך למציאות.			
4	לאחר כמה דורות הצלחתי סוף סוף למרוד ולא לעלות יותר מס שנתי כבד.			
5	כדי להרחיק את העם מבית המקדש הקמתי שני מרכזים חדשים בקצה גבול ממלכתי ובמרכזים אלו שמתו סמלים חדשים – שניים.			
6	במקום זה ובמעמד מרשים שייזכר לדורות הנחתי שאין לפסוח יותר על שתי הסעיפים ויש לבחור באמת האחת והיחידה.			
7	באחת ההפוגות בין הקרבות הקשים שהתנהלו באיזור ותוך כדי ישיבת מטכ"ל קיבלתי בשורה חשובה. גיליתי את הבשורה לחברי הקצינים, קיבלתי הסכמתם ויצאתי מייד למשימותי החדשות.			
8	אני הוא זה שהצעתי לנביא במה הוא יכול לעזור לאישה שכביכול היא יושבת בתוך עמה ולא חסר לה כלום.			
9	לאחר היסוסים לא מועטים הסכים שר הצבא לקבל המלצתי ולפגוש את האדם שיוכל לעזור לו במצוקתו. לאחר שביצע את הצעת האיש ההוא אכן נענה והיה אסיר תודה לכל ימי חייו.			
10	סיפקתי חומרים חשובים ואנשי מקצוע מומחים לידיד משכבר הימים. עשינו עסקים טובים ושקט ושלווה שררו בינינו במשך כל תקופת כהונתו.			

ZOO וגם זו – בעלי חיים בספר מלכים

לפניך תמונות של בעלי חיים שונים ש"נכנסו" לספר מלכים. כדי שלא תהיה מריבה ביניהם – כתוב תחת כל אחד מהם משפט או פסוק, כך שכל אחד ידע כיצד ולמה הוא הגיע לספר מלכים. רצוי לציין במדויק את מקור המשפט או הפסוק.

חידות מצויירות

לפניך חמש חידות מצויירות, עיין בהן וענה על השאלות הבאות:

1. כתוב את לשון הפסוק כפי שהוא מופיע בכתוב וציין את מראה המקום.
2. מי אמר את המשפט ולמי?
3. מהו הרעיון המובע במשפט?
4. בחר גם אתה משפט אחד מספר מלכים ונסה כוחך בדרך הבעה זו. מסור את החידה לחברך ובקש ממנו שיפענח אותה.

ותבוא לבסותו בחידות

(מלכ"א, י', א)

=

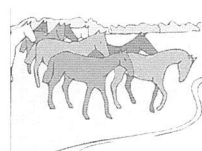
1

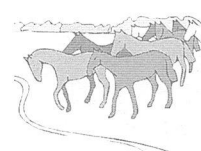
=

?

=

?

הפסוק:

אף ית +

הפסוק:

-כ

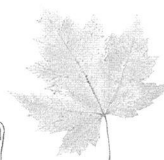

2

?

הפסוק:

2 X

3

4

?

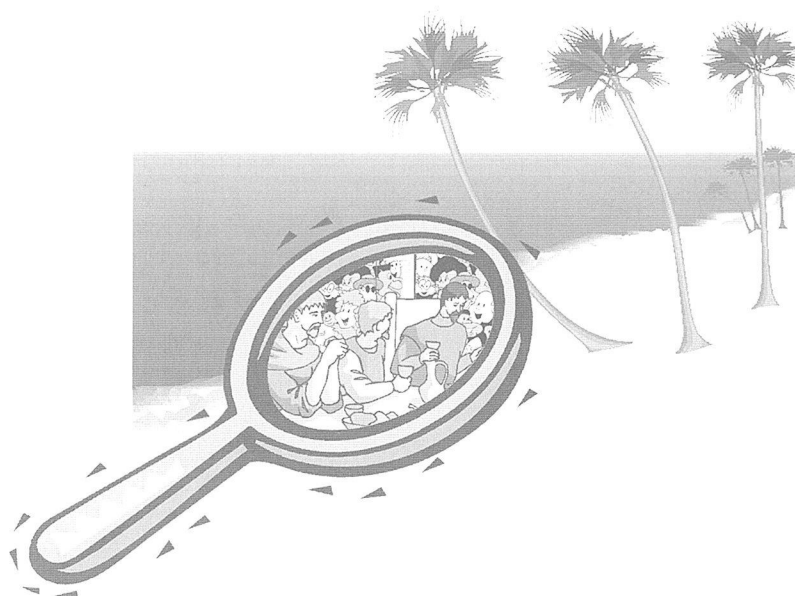
?

5

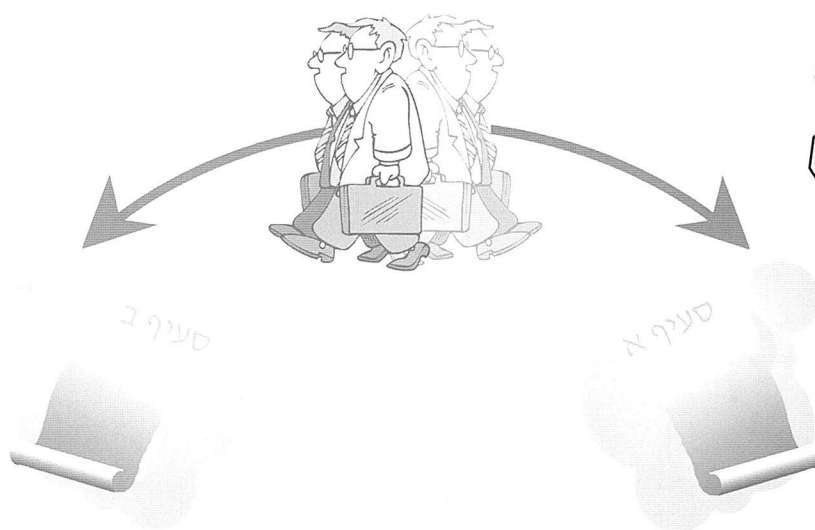
?

?

הפסוק:

הפסוק:

לפניכם תפזורת של מלכי ישראל – מצאו אותם!

(הזהרו לא להתבלבל עם כמה ממלכי יהודה!)

ב	ד	נ	ל	ת	ה	ו	ש	ע	ר	ה	ו	ר
ב	נ	ת	י	ס	ב	ה	ה	ב	ו	מ	ר	א
נ	י	ז	פ	ג	י	י	ו	ר	מ	י	ו	ח
ע	ח	ו	ט	ע	ר	נ	מ	ס	נ	ו	ס	ז
ש	מ	כ	א	ב	ב	י	ת	ב	ה	ה	ד	י
י	ת	ז	ע	ש	ע	ת	ת	ג	ע	ק	ר	ה
ה	ד	מ	י	צ	מ	ה	נ	ז	ו	ש	ק	ב
ו	ה	ר	מ	ט	ז	ל	ש	ח	פ	ל	א	ד
א	ש	י	נ	ש	י	א	ט	א	ר	ו	ב	ס
ע	נ	ג	כ	ד	ל	כ	ד	ו	ע	מ	ר	י
ט	מ	ב	א	ח	א	ר	א	ה	ש	צ	ד	ק
ל	ח	ל	ש	ג	ז	צ	פ	י	ק	פ	ק	ח
ט	ל	י	ה	ו	ש	פ	ט	ו	פ	ג	ר	ד

בתפזורת מסתתרים שמות של מלכים רבים. מצאו לפחות עשרה מהם.
העתק למחברתך את שמות המלכים שמצאת, כתוב באיזה תקופה חי כל מלך
וציין אירוע מרכזי שהתרחש בתקופתו.

לפניכם תפזורת של מלכי יהודה – מצאו אותם!

(הזהרו לא להתבלבל עם כמה ממלכי ישראל!)

י	ה	א	ב	י	מ	ח	פ	ע	ל	א	ט	ר
ה	י	ע	ח	ל	מ	צ	י	ת	ח	מ	ש	ח
ו	ד	א	ג	ע	ל	ת	ה	ל	נ	ו	מ	ב
י	י	ס	ר	ק	ס	ת	ו	י	כ	נ	ש	ע
ק	ש	א	ו	י	ו	ק	א	ה	ה	ש	נ	מ
י	ה	ש	ל	ה	ר	י	ח	ג	ו	ל	צ	מ
מ	ת	א	פ	ו	ב	מ	ז	פ	ש	ב	א	י
ת	ח	י	ז	ר	ה	ב	ז	ו	ע	י	מ	ה
ז	מ	א	ג	מ	ד	ס	ו	ע	י	ה	צ	ו
ט	פ	ש	ו	ה	י	ד	ד	ו	ש	ו	י	י
ס	מ	י	ח	ו	ה	י	ק	ז	ח	א	ה	כ
א	י	ה	פ	ש	א	ו	ה	י	ז	ח	א	י
ה	נ	ו	כ	צ	ד	ק	י	ה	ו	ל	ע	נ

בתפזורת מסתתרים שמות של מלכים רבים. מצאו לפחות עשרה מהם.
העתק למחברתך את שמות המלכים שמצאת, כתוב באיזה תקופה חי כל מלך
וציין אירוע מרכזי שהתרחש בתקופתו.

סדרם של מלכים

לפניך שמות כל מלכי יהודה משלמה עד צדקיהו, רק שנדפסו לא לפי הסדר.
קיבלת לידך את הרשימה להגהה ולתיקון, מִסְפָּר את רשימת השמות על פי הסדר.
לבחירה: כנ"ל לגבי מלכות ישראל, ערוך את הרשימה לפי הסדר ואם בן מולך אחרי אביו, סמן
"ש" (=שושלת), כך שבסוף הרשימה נדע גם את מספר השושלות שהיו במלכות.

מלכי ישראל		מלכי יהודה	
שם המלך	מספר	שם המלך	מספר
ירבעם		שלמה	
תבני		אמציה	
זמרי		חזקיהו	
אחזיה		אחז	
יהוא		מנשה	
יורם		אמון	
עמרי		יהושפט	
בעשא		אבים	
אלה		רחבעם	
נדב		אסא	
אחאב		יהורם	
יואש		יהואש	
זכריה		עוזיהו	
פקח		יהויכין	
מנחם		יהויקים	
שלום		יאשיהו	
פקחיה		יהואחז	
יהואחז		יותם	
ירבעם בן יואש (השני)		אחזיהו	
הושע		צדקיהו	

ברוך רחמנא דסייען

לפניך דפי עבודה שמטרתם לעזור לך בלימוד ספר מלכים.
הספר עוסק בתקופה סוערת בחיי עם ישראל. מעט מאוד שנים של שלווה
ונחת, בנייה והתפתחות חומרית ורוחנית, שבמרכזה בית המקדש. ולעומתה
שנים של מלחמות ומצוקות שונות ומשונות.

שתי נקודות מרכזיות מאפיינות את תקופת המלכים:
האחת - תקופת אחדות ישראל, מלכות אחת, מלך אחד, מרכז אחד ובית
מקדש אחד. זוהי התקופה הקצרה.
השנייה תקופת הפירוד. ארץ ישראל מחולקת לשניים: מלכות יהודה ומלכות
ישראל. שתי מלכויות אחיות שאמורות היו לחיות זו בצד זו, עד שיבוא הזמן
להתאחד שוב. הזמן הזה לא הגיע. במלכות יהודה עברה המלוכה מאב לבן
והייתה לרוב יציבות שלטונית. במלכות ישראל התחלפו השושלות ולא בדרך
תקינה, לרוב בדרך של מהפכות ובסכסוכים בין האחים.
בסופו של דבר שתי הממלכות מאבדות את עצמאותן ומגיעות לסוף דרכן.
מלכות ישראל נכבשת על ידי אשור, והיא נהרסת. רוב תושביה גולים
לארצות רחוקות ועקבותיהם נאבדו. (באגדות יש סיפורים מרתקים עליהם).
לאחר כמאה עשרים שנה, מלכות יהודה גם היא נכבשת על ידי מעצמה
אחרת - בבל. בית המקדש נהרס ונשרף. יעברו שבעים שנה עד שבית
המקדש השני יבנה, אבל זה כבר לא יהיה בספר שלנו.
דפי עבודה אלה יעזרו לך להכיר את תקופת המלכים, ויחד עם המורה הם
יסייעו בידך להבין הבנה טובה ומקיפה את הפרשיות המרתקות שבספר.

מטרתם של דפי העבודה בדרך כלל היא: לחזור על החומר, לשנן את הנלמד
בשיעור ולהוסיף עוד פרטים וידעונים שאין מספיקים לטפל ולהתעמק בהם
במשך השיעור הקצר. יחד עם זאת, ישנם בחוברת שלנו לא מעט דפים
שיסייעו לך ללמוד בכוחות עצמך קטע אחד שטרם נלמד בכיתה ולהדריך
אותך בכך. הכנה כזאת תאפשר לך להיות שותף פעיל בשיעור ולתרום את
תרומתך במהלך השיעור.

המכללה האקדמית לחינוך

רחוב הזרם 10, ת.ד. 8376 תל אביב 68168

טלפון: 03-5128555, 1-800-224-288

פקס: 03-6814737

כתובתנו באינטרנט: <http://www.talpiot.ac.il>